

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
KRAJOWEGO PROGRAMU
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W
RODZINIE NA LATA 2014-2020**

za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r.

Warszawa, wrzesień 2016 r.

Spis treści

WSTĘP.....	2
I. OBSZARY, KIERUNKI I DZIAŁANIA PROGRAMU	3
II. OMÓWIENIE OBSZARÓW, KIERUNKÓW I DZIAŁAŃ PROGRAMU	10
1. Profilaktyka i edukacja społeczna	10
1.1. Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie	10
1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).....	17
1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach	50
1.4. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych.....	50
1.5. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).....	59
2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).....	61
2.1. Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy	61
2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).....	70
2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.....	73
2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych	99
3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie.....	100
3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi.....	100
3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie.....	103
3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).....	138
3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań	154
4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	155
4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania.....	155
4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie	167
4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	171
4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	179
III. FINANSOWANIE KRAJOWEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2014-2020 W OKRESIE OD 1 STYCZNIA 2015 R. DO 31 GRUDNIA 2015 R.	180
IV. PODSUMOWANIE, WNIOSKI, ZALECENIA	182
Załącznik nr 1 – Dane statystyczne z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r.	

Wstęp

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 został opracowany na podstawie art. 10 ust. 1 znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Zgodnie z przepisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Program określa szczegółowe działania w zakresie:

- zapewnienia ochrony i udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie;
- oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;
- podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie oraz promowania metod wychowawczych bez użycia przemocy;
- upowszechniania informacji o możliwościach i formach udzielania pomocy zarówno osobom dotkniętym przemocą, jak i stosującym przemoc w rodzinie.

Dnia 29 kwietnia 2014 r. Rada Ministrów podjęła Uchwałę Nr 76 w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (M. P. poz. 445).

Program ma wieloletnią perspektywę, gdyż zawarte w nim cele i obszary działań nakładają obowiązek na wszystkie szczeble administracji publicznej realizacji długofalowych zadań w celu zmniejszenia zjawiska przemocy w rodzinie. Osiągnięcie tego celu jest procesem wymagającym czasu, zaangażowania wszystkich służb, środków finansowych, a także zmiany świadomości społecznej.

Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zawiera opis działań realizowanych zgodnie z zapisem Programu w czterech głównych obszarach tj:

- w obszarze 1. *Profilaktyka i edukacja społeczna,*
- w obszarze 2. *Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie,*
- w obszarze 3. *Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie*
- w obszarze 4. *Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.*

Działania te realizowane są przez wszystkie szczeble administracji publicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Zadania realizowane w ramach Programu wyznaczają nowe kierunki i rodzaje działań ukierunkowane na promowanie działań profilaktycznych oraz na realizację zadań odnoszących się bezpośrednio do osób doznających przemocy w rodzinie jak również osób stosujących przemoc w rodzinie. Ponadto, w Programie wskazano także na priorytet jakim jest podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Sprawozdanie przygotowane zostało w oparciu o sprawozdania wojewodów, marszałków województw oraz sprawozdania: Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Sprawiedliwości Prokuratury Krajowej, Komendy Głównej Policji oraz Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, którzy są współrealizatorami Programu.

Opracowany dokument zawiera opis działań zgodnych z Programem, a także ich ocenę w oparciu o opracowane rekomendacje i wnioski.

I. Obszary, kierunki i działania Programu

Obszar:

1. Profilaktyka i edukacja społeczna

Cel: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Kierunki działań:

1.1. Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

- 1.1.1. Prowadzenie badań, ekspertyz oraz analiz dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie - art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015, poz. 1390 j. t.)
- 1.1.2. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy, powiatu i województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie
- 1.1.3. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa (art. 7 ust.1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

- 1.2.1. Prowadzenie ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych, które:
 - obalają mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie, usprawiedliwiające jej stosowanie,
 - opisują mechanizmy przemocy w rodzinie oraz jednoznacznie wskazują na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania,
 - promują metody wychowawcze bez użycia przemocy (art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) i informują o zakazie stosowania kar cielesnych wobec dzieci przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę,
 - promują działania służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym ochronę i pomoc dla osób doświadczających przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc
- 1.2.2. Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich (art. 9 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach

Rodzaje działań:

- 1.3.1. Promowanie w środkach masowego przekazu programów skierowanych do dzieci i młodzieży pozbawionych treści przemocowych

1.3.2. Ograniczanie zjawiska przemocy w rodzinie w środkach masowego przekazu

1.4. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych

Rodzaje działań:

1.4.1. Opracowanie programów osłonowych oraz edukacyjnych i prowadzenie działań, dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, w szczególności wobec dzieci, kobiet, osób starszych lub z niepełnosprawnościami

1.4.2. Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie (art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.4.3. Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży

1.5. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

1.5.1. Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.5.2. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.5.3. Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Obszar:

2. [Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie \(art. 10 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie\)](#)

Cel: Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Kierunki działań:

2.1. [Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy](#)

Rodzaje działań:

2.1.1. Utworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych (art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

2.1.2. Ewidencjonowanie istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

- 2.1.3. Przesyłanie zaktualizowanych baz danych z danego województwa, o których mowa w pkt 2.1.2. prezesowi sądu apelacyjnego, prokuratorowi apelacyjnemu, komendantowi wojewódzkiemu Policji, kuratorowi oświaty oraz organom samorządu terytorialnego do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku
- 2.1.4. Upowszechnienie baz danych, przez podmioty, o których mowa w pkt 2.1.3. w podległych im pionach organizacyjnych
- 2.1.5. Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym:
 - punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
 - ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
 - specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
 - domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży;
 - ośrodków interwencji kryzysowej;
 - innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie
- 2.1.6. Nawiązywanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

- 2.2.1. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej
- 2.2.2. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie

2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Rodzaje działań:

- 2.3.1. Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego
- 2.3.2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc całodobowych w ośrodkach wsparcia oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej (art. 6 ust. 2 pkt 3 i ust. 3 pkt 3 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)
- 2.3.3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie całodobowych miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie
- 2.3.4. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do ogólnopolskich całodobowych telefonów zaufania, interwencyjnych (dotyczących zgłoszeń alarmowych o wystąpieniu lub podejrzeniu wystąpienia nagłego zagrożenia dla życia, zdrowia, środowiska, mienia oraz zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, przekazana na numery alarmowe obsługiwane w centrum powiadamiania ratunkowego, z zewnętrznych systemów monitoringu albo przy wykorzystaniu innych środków komunikacji, które umożliwiają niezwłoczne przekazanie tej informacji do centrum powiadamiania ratunkowego) lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz utworzenie

całodobowej bezpłatnej ogólnopolskiej linii telefonicznej dla ofiar przemocy w rodzinie i ze względu na płeć.

2.3.5. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie

2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie

2.3.7. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

2.3.8. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie

2.3.9. Tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych

2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych

Rodzaje działań:

2.4.1. Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą

Obszar:

3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

Cel: Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Kierunki działań:

3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi

Rodzaje działań:

3.1.1. Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujących programy korekcyjno-edukacyjne

3.1.2. Przesyłanie zaktualizowanych informatorów z danego powiatu, o których mowa w pkt. 3.1.1. właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych/miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku

3.1.3. Rozpowszechnienie informatorów, przez podmioty o których mowa w pkt 3.1.2. w podległych im pionach organizacyjnych

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

3.2.1. Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty

3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez:

- zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie,
- stosowanie przez prokuratora oraz występowanie do sądu o zastosowanie wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych, w szczególności w przedmiocie dozoru policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie, a także nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania, występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym

3.2.3. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych, w szczególności:

- w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;
- w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej;
- w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji.

a. Orzecznictwo sądów powszechnych w zakresie - prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

b. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej

3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie

3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

3.3.1. Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych i w jednostkach penitencjarnych (art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie

3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń

3.3.5. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno -edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego

3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań

Rodzaje działań:

3.4.1. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

3.4.2. Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Obszar:

4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Cel: Podniesienie jakości i dostępności świadczonych usług poprzez zwiększenie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Kierunki działań:

4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania

Rodzaje działań:

4.1.1. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja

4.1.2. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów doskonalenia zawodowego i ich realizacja

4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

4.2.1. Opracowanie oraz wydawanie wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

4.2.2. Opracowywanie i wydawanie wytycznych dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

4.2.3. Opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania (art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

- 4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez:
- utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych instytucji wojewódzkich i okręgowych;
 - nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
 - przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb.

Kierunki działań:

4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

- 4.3.1. Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1. dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w tym przedstawicieli:
- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
 - gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
 - Policji;
 - Oświaty;
 - ochrony zdrowia;
 - sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych;
 - służby więziennej;
 - innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych (art. 6 ust. 6 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).
- 4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie

Kierunki działań:

4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

- 4.4.1. Organizowanie ogólnopolskiej konferencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- 4.4.2. Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia

II. Omówienie obszarów, kierunków i działań programu

Obszar:

1. Profilaktyka i edukacja społeczna

Cel: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Kierunki działań:

1.1. Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

1.1.1. Prowadzenie badań, ekspertyz oraz analiz dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie - art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015, poz. 1390 j. t.)

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego w ramach zlecenia zadania wskazanemu podmiotowi (ośrodki badania opinii publicznej, ośrodki naukowe).

Wskaźniki:

– corocznie opracowany raport dotyczący diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2015 r. na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zostało przeprowadzone badanie naukowe przez Polską Akademię Nauk Instytut Psychologii pod kierownictwem prof. dr hab. Krzysztofa Korzeniowskiego oraz dr hab. Piotra Radkiewicza pn. „Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych” - raport z badania ogólnopolskiego 2015 r. oraz badania porównawczego z lat 2009-2015. Uzasadnieniem dla zlecenia przeprowadzenia badania dotyczącego przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych było to, że przemoc w rodzinie identyfikowana jest głównie jako zjawisko dotyczące kobiety lub dzieci. Natomiast rzadko diagnozuje się przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Trudno jest więc podjąć skuteczne działania wobec tej grupy osób.

Badanie przeprowadzono w dniach 18-30 września 2015 r. techniką CAPI (*computer assisted personal interview*), za pomocą bezpośrednich wywiadów kwestionariuszowych.

Badanie zostało zrealizowane na losowo-kwotowej próbie, reprezentatywnej dla mieszkańców Polski w wieku 18 i więcej lat. Próba do badania została skonstruowana w następujący sposób: w pierwszym kroku wylosowane zostały miejscowości, w których realizowane było badanie. Próba do badania podzielona była na wiązki. W każdej wiązce zrealizowanych zostało 5 efektywnych wywiadów. Ponadto przygotowane zostały kwoty dla zmiennych: płeć, wiek oraz wykształcenie. Dane do kwot pochodziły ze spisu powszechnego GUS z 2011 r. Na podstawie tych danych przygotowano próbę 1000 respondentów, w której każdemu respondentowi przypisane zostały: miejscowość realizacji badania, płeć, wiek oraz wykształcenie. Ankieterzy dobierali respondentów na podstawie powyższych kryteriów. Wewnętrzna struktura próby odzwierciedla strukturę mieszkańców Polski w wieku 18+ ze względu na województwo, wielkość miejsca zamieszkania, płeć, wiek oraz wykształcenie.

Całkowity koszt przeprowadzonego badania wyniósł: 150 000 zł brutto.

Raport z badań dostępny jest na stronie internetowej www.mrpips.gov.pl

Raport obejmował następujące bloki tematyczne:

- 1) PRZEMOC W RODZINIE WOBEC OSÓB STARSZYCH
- 2) PRZEMOC W RODZINIE WOBEC OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
- 3) SPOSTRZEGANIE, USPRAWIEDLIWIANIE I OBOJĘTNOŚĆ WOBEC PRZEMOCY W RODZINIE. WZAJEMNE ZWIĄZKI
- 4) PREDYKTORY USPRAWIEDLIWIANIA PRZEMOCY I OBOJĘTNOŚCI NA PRZEMOC W RODZINIE

Na podstawie przeprowadzonego badania Eksperti z Polskiej Akademii Nauk sformułowali następujące wnioski:

1. W opinii społecznej przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych wydaje się zjawiskiem wyrażające obserwowalnym. Na uwagę zasługuje fakt, że stosowanie przynajmniej jednej formy przemocy (przemocy fizycznej lub ekonomicznej lub psychicznej lub seksualnej) wobec osób starszych poza własną rodziną relacjonowało 59,7 proc respondentów, zaś we własnej rodzinie – 30,1 proc. Stosowanie przynajmniej jednej formy przemocy wobec osób niepełnosprawnych poza własną rodziną deklarowało 43,3 proc respondentów, zaś we własnej rodzinie – 21 proc. Średnio 42,7 proc. respondentów twierdziło, że w ciągu ostatnich lat znane są im przypadki przemocy fizycznej (38,4 proc.), ekonomicznej (44,9 proc.) i psychicznej (44,7 proc.) poza ich rodziną wobec osób starszych, PRZEMOCY W RODZINIE. WZAJEMNE ZWIĄZKI a średnio 17,3 proc. dostrzegało przypadki przemocy fizycznej (15,4 proc.), ekonomicznej (18,5 proc.) i psychicznej (17,5 proc.) we własnej rodzinie. Średnio 29,8 respondentów twierdziło, że w ciągu ostatnich lat znane są im przypadki przemocy fizycznej (29,3 proc.), ekonomicznej (28,9 proc.) i psychicznej (28,5 proc.) poza ich rodziną wobec osób niepełnosprawnych, a średnio 12,8 proc. dostrzegało przypadki przemocy fizycznej (12,1 proc.), ekonomicznej (13,1 proc.) i psychicznej (12,3 proc.) we własnej rodzinie wobec tych osób. Nieco odmiennie rzecz się miała z przemocą seksualną. Jej istnienie wobec osób starszych poza rodziną deklarowało blisko 17 proc., a w rodzinie – 8,4 proc. respondentów, zaś wobec osób niepełnosprawnych – 18,2 proc. poza rodziną i 8,2 proc. – w rodzinie.

2. Niższe odsetki respondentów relacjonowały występowanie przemocy w rodzinie w ciągu ostatniego roku. Przypadki przemocy fizycznej, ekonomicznej i psychicznej wobec osób starszych poza rodziną relacjonowało średnio 35,9 proc., a w rodzinie – 15,3 proc. Natomiast wobec osób niepełnosprawnych przypadki przemocy fizycznej, ekonomicznej i psychicznej poza rodziną deklarowało średnio 23,4 proc., a w rodzinie – 11,7 proc. Różnicę między oszacowaniami z ostatnich lat i ostatniego roku można zinterpretować wielorako. Po pierwsze, w ciągu ostatniego roku liczba aktów przemocy w ciągu ostatniego roku z jakichś powodów mogła rzeczywiście się zmniejszyć, a spostrzegawczy respondenci skrupulatnie ten fakt odnotowali. Po drugie, na jeden rok – statystycznie rzecz biorąc – przypada ułamek tego, co na kilka lat, co także można by zauważyć bacznie obserwując swoje otoczenie społeczne. W tym drugim przypadku, nawet gdyby obiektywnie nic się nie zmieniło, powinniśmy odnotować mniej spostrzeżeń aktów przemocy w rodzinie.

3. Jako sprawcy aktów przemocy poza rodziną i w rodzinie oraz wobec osób i starszych, i niepełnosprawnych najczęściej byli wskazywani mężczyźni na dodatek bliscy ofierze przemocy. Z uzyskanych danych wynika, że zdecydowanie pierwsze miejsce zajmował „syn” (od 20 do 43,4 proc. wskazań). W dalszej kolejności wymieniani byli „zięć” (wobec osób starszych – poza rodziną: 29,1 i w rodzinie: 21,6 proc.), mąż/partner (od 16,7 do 20,8 proc.) i ojciec (wobec osób niepełnosprawnych – poza rodziną: 17,6 i w rodzinie: 16,2 proc.). Jako sprawcy przemocy poza rodziną i w rodzinie oraz wobec osób i starszych, i niepełnosprawnych najczęściej wskazywana była córka (od 10,5 do 25,5 proc. wskazań), a w dalszej kolejności synowa (wobec osób starszych – poza rodziną: 21,8 i w rodzinie: 18,9 proc.), matka (wobec osób niepełnosprawnych – poza rodziną: 13,2 i w rodzinie: 8,1 proc.) i macocha (wobec osób niepełnosprawnych – poza rodziną: 10,2 i w rodzinie: 9 proc.). Zwrócono uwagę na szczególny rys odpowiedzi na pytanie o sprawców przemocy w rodzinie. Otóż okazało się, że znaczne odsetki osób, które twierdziły, że znane im były akty przemocy, jednocześnie udzielały odpowiedzi „nie wiem” na pytanie o to, kto z rodziny ofiary był sprawcą przemocy; szczególnie w sytuacji przemocy we własnej rodzinie (22,2 proc – w sytuacji przemocy wobec osób starszych i 30,5 proc. – w sytuacji przemocy wobec osób niepełnosprawnych).

Nie sposób jednoznacznie rozstrzygnąć, co było tego przyczyną. W grę mogą wchodzić przynajmniej dwa wyjaśnienia. Po pierwsze, deklaracje dotyczące obserwowanej przemocy mogły być przesadzone i respondenci „dociskani do muru” deklarowali swoją faktyczną niewiedzę. Po drugie, i w tym momencie udzielania odpowiedzi na pytanie o sprawców przemocy – szczególnie we własnej rodzinie – zadziałały nastawienia obronne i respondenci odmawiali udzielania odpowiedzi, które mogłyby stawiać w złym świetle członków własnej rodziny.

4. Symptomy przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych rzadziej dostrzegały osoby najmłodsze. Innymi słowy nie jest tak, by dostrzeganie przemocy w sposób systematyczny i jednoznaczny zależało od czynników społeczno-ekonomicznych i demograficznych. Wynik ten może, chociaż nie musi, oznaczać, że różne formy przemocy w rodzinie występują równomiernie we wszystkich warstwach czy segmentach społeczeństwa. Nieco inaczej przedstawiały się społeczno-ekonomiczne predyktory ustosunkowań do rodzajów przemocy. Wydaje się, że zarysowały się pewne względnie systematyczne tendencje. Stwierdzono, że usprawiedliwianie przemocy i obojętność na przemoc były słabsze wśród osób o wyższym statusie ekonomiczno-społecznym – osiągających wyższe dochody i lepiej wykształconych.

5. Analiza psychologicznych uwarunkowań stosowania przemocy w rodzinie pozwoliła wyróżnić dwa częściowo rozłączne modele wyjaśniające usprawiedliwianie przemocy oraz obojętność na przemoc. Miarą tej „częściowej rozłączności” była rola kontaktów z przemocą. Brak zgody na usprawiedliwianie przemocy konsekwentnie wyjaśniały trzy wymiary mentalności: Ja Współzależne oraz kody etyczne „Troska” i „Autorytet”. Przypomnijmy, że autorzy wyróżniają dwa nadrzędne kody etyczne: „Autonomia” i „Wspólnota”. Okazało się, że każdy z nich ma udział w utrudnianiu usprawiedliwiania przemocy. Przede wszystkim jednak, usprawiedliwianie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych było silnie uwarunkowane częstością kontaktów z aktami przemocy wobec każdej z tych grup osób (szczególnie w środowisku rodzinnym). Można sądzić, że ludzie odrzucają przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych jako zachowanie moralnie naganne głównie wtedy, gdy nie mają z nią bezpośredniej styczności i jest ona dla nich zjawiskiem abstrakcyjnym. Ich rygoryzm moralny maleje, kiedy przemoc staje się dla nich realnym doświadczeniem.

6. Respondenci pytani o okoliczności pozwalające usprawiedliwiać przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych wykazali się znaczną jednorodnością. Ponad 90 proc. respondentów (od 89 do 96,6 proc.) twierdziło, że nie znajdowało okoliczności usprawiedliwiających dla poszczególnych form przemocy. Formą przemocy (wobec osób i starszych, i niepełnosprawnych) najłatwiej usprawiedliwianą było „izolowanie i zamykanie”. Jest to chyba ta postać przemocy, której najłatwiej jest przypisać intencję „dla ich dobra”. Można zauważyć, że odsetki usprawiedliwiających przemoc wobec osób starszych były zbliżone do usprawiedliwiających przemoc wobec osób niepełnosprawnych.

7. Zauważalny procent respondentów wykazywał znaczną obojętność na akty przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Procent zgadzających się ze stwierdzeniami, że w sytuacjach takich z różnych powodów „lepiej się nie wtrącać” wynosił od 41,1 do 45,9. Jeżeli dodać odpowiadających „nie wiem, trudno powiedzieć” można powiedzieć, że osób, powiedzmy, niezaangażowanych było około 50 proc. Procenty zgadzających się były podobne do siebie, co może sugerować, że argumenty odwołujące się do interesów ofiary i interesów świadka przemocy, oraz do niepewności po czyjej stronie może być racja, są przekonujące w podobnym stopniu. Z drugiej strony, zbliżone wartości procentów osób zgadzających się mogą oznaczać, że rodzaj argumentu nie odgrywa zasadniczej roli, a czynnikiem decydującym o owej zbieżności jest zgeneralizowana obojętność.

Różnice między wynikami badań w roku 2009 i 2015

Na wstępie warto poświęcić kilka słów porównywalności wyników obu badań. Po pierwsze, umożliwia ją dobór zmiennych i diagnostycznych dla nich pytań ankiety. W przeważającej mierze zadano te same pytania i stosowano te same narzędzia badawcze. Także układ ankiety (kolejność

bloków pytań oraz pytań w obrębie tych bloków) został niezmienny. Czynnikiem drugim był taki sam dobór próby, korzystanie z tego samego operatu losowania, a dodatkowo użycie tej samej sieci ankieterów. Oba badania zostały zrealizowane przez sieć ankieterką firmy badawczej 4P research mix. Możemy zatem powiedzieć, że zadbanie o te podstawowe kryteria czyni wyniki obu badań porównywalnymi.

Przed omówieniem różnic między wynikami obu badań, nieco uwagi zostanie poświęcone podobieństwom. Przede wszystkim należy zauważyć, że przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych są zjawiskami zdecydowanie zauważalnymi. Warto dodać, że nie udało się tu stwierdzić jakiegokolwiek roli statusu ekonomiczno-społecznego. Innymi słowy przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych w roku 2009 i 2015 jest tak samo obecna w świadomości ludzi zajmujących różne pozycje społeczne. Można zatem powiedzieć, że deskryptywna (statystyczna) norma przemocy w rodzinie, szczególnie wobec osób starszych, nie przestała istnieć i poddani jej zdają się być przedstawiciele wszystkich warstw społecznych.

Nie odnotowano też różnic między rokiem 2009 i 2015 pod względem obojętności na przemoc. Rozkłady odpowiedzi na poszczególne pytania w obu latach były bardzo zbliżone. Zastosowanie testu χ^2 nie ujawniło żadnych istotnych statystycznie różnic. Nie zmienił się także wzór reagowania na obserwowaną przemoc. Przeważała bierność – brak jakiegokolwiek reakcji średnio deklarowało 72 proc. respondentów zaś najwyższy odsetek – 75,9 proc. wystąpił w sytuacji przemocy wobec osób starszych obserwowanej poza rodziną. Najrzadziej deklarowaną formą ingerencji niezmiennie było powiadomienie odpowiednich instytucji, którego odsetki mieściły się czasami w wartości błędu pomiaru. Wśród świadków przemocy wobec osób starszych w sytuacji „poza rodziną” w roku 2009 odpowiednie służby powiadomiło 2,2 proc. a w 2015 – 1,8 proc., zaś w sytuacji „w rodzinie” w roku 2009 – 0,4 proc, a w roku 2015 – 0,7 proc. Wśród świadków przemocy wobec osób niepełnosprawnych w sytuacji „poza rodziną” w roku 2009 odpowiednie służby powiadomiło 0,8 proc. a w 2015 – 0,9 proc., zaś w sytuacji „w rodzinie” w roku 2009 – 2,1 proc, a w roku 2015 – 1 proc. Zgromadzone dane nie pozwalają na wyjaśnienie tego zjawiska. W grę może wchodzić mała wiedza dotycząca takich możliwości, ale także zgeneralizowane niskie zaufanie do instytucji. Warto dodać, że sama procedura „Niebieskie Karty”, reguły jej funkcjonowania oraz skuteczność w badanej próbie okazały się niemal niezauważalne.

Analizy przedstawione (w rozdziałach 1.7 i 2.7 Raportu) pokazały kilka różnic w obrazie przemocy w rodzinie między rokiem 2009 a rokiem 2015. Mimo że obserwowana częstość jej występowania nadal utrzymuje się na wysokim poziomie, to dają się dostrzec znamienne przesunięcia. Pamiętać należy, że nie wszystkie analizowane i przytaczane różnice były istotne statystycznie. Odwołując się do zaobserwowanych tendencji, ponieważ uzyskane wyniki cechowały się znaczną systematycznością – dotyczyły wszystkich rodzajów i form przemocy. Po pierwsze, w roku 2015 odnotowano spadek przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych spostrzeganej poza rodziną. Twierdzących, że przemoc wobec osób starszych poza rodziną występowała często i bardzo często w roku 2009 średnio było 17 proc., a w roku 2015 – 14,4 proc. Dostrzegających stosowanie przemocy fizycznej w latach 2009 i 2015 było odpowiednio – 18,1 proc. i 13,9 proc. (różnica istotna statystycznie), przemocy ekonomicznej – 25,2 i 19,7 proc (różnica istotna statystycznie), przemocy psychicznej 21,5 i 20,5 proc. i przemocy seksualnej 3,3 i 3,5 proc. Twierdzących, że przemoc wobec osób niepełnosprawnych poza rodziną występowała często i bardzo często w roku 2009 średnio było 15,1 proc., a w roku 2015 – 9,9 proc. Dostrzegających stosowanie przemocy fizycznej w latach 2009 i 2015 było odpowiednio – 17,3 i 10,1 proc. (różnica istotna statystycznie), przemocy ekonomicznej – 18,7 i 12,2 proc. (różnica istotna statystycznie), przemocy psychicznej – 18,2 i 13,3 proc. (różnica istotna statystycznie) i przemocy seksualnej 6,5 i 3,8 proc. (różnica istotna statystycznie).

Po drugie, w roku 2015 w porównaniu z rokiem 2009 wzrosła częstość przemocy obserwowanej w rodzinie. Twierdzących, że przemoc wobec osób starszych w rodzinie występuje często i bardzo często w roku 2009 średnio było 4,2 proc., a w roku 2015 – 6 proc. Dostrzegających stosowanie przemocy fizycznej w latach 2009 i 2015 było odpowiednio – 4,7 i 5,8 proc., przemocy ekonomicznej

– 6 i 8,3 proc. (różnica istotna statystycznie), przemocy psychicznej – 5 i 7,5 proc. (różnica istotna statystycznie) i przemocy seksualnej – 1 i 2,4 proc. (różnica istotna statystycznie). Twierdzących, że przemoc wobec osób niepełnosprawnych w rodzinie występuje często i bardzo często w roku 2009 średnio było 3,7 proc., a w roku 2015 – 5,5 proc. Dostrzegających stosowanie przemocy fizycznej w latach 2009 i 2015 było odpowiednio – 5,2 i 5,7 proc, przemocy ekonomicznej – 4,3 i 7,4 proc. (różnica istotna statystycznie), przemocy psychicznej – 3,9 i 6,3 proc. (różnica istotna statystycznie) i przemocy seksualnej – 1,4 i 2,4 proc. Jak widać, mimo że nie wszystkie różnice były istotne statystycznie, omawiana tendencja jest obserwowalna w odniesieniu do wszystkich form przemocy wobec osób i starszych, i niepełnosprawnych.

Odnotowano jeszcze trzecią różnicę. Okazało się, że w roku 2015 Polacy byli nieco bardziej skłonni usprawiedliwiać przemoc wobec osób i starszych, i niepełnosprawnych. W roku 2009 średnio było 2,7 proc. znajdujących okoliczności usprawiedliwiające stosowanie przemocy wobec osób starszych, zaś w roku 2015 – 4,1 proc. W roku 2009 średnio było 2,2 proc. znajdujących okoliczności usprawiedliwiające stosowanie przemocy wobec osób niepełnosprawnych, zaś w roku 2015 – 3,5 proc.. W rozdziałach 1.7 i 2.7 raportu przedstawiono wyniki szczegółowych analiz pokazujące statystyczną istotność różnic w zakresie gotowości do usprawiedliwiania poszczególnych form przemocy między rokiem 2009 i 2015, warto jednak przypomnieć, że omawiana tendencja dotyczyła wszystkich badanych form przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Jak można wyjaśnić te zmiany w czasie?

Odwołując się do normatywnego rozumowania statystycznego. rozpoczęto od banalnego stwierdzenia, że liczba/częstość aktów przemocy w społeczeństwie polskim w określonym czasie (np. ostatnie kilka lat, ostatni rok) jest jakaś, przybiera jakąś wartość liczbową. Te akty przemocy mogą być dostrzegane w szerszym otoczeniu społecznym – poza własnymi rodzinami oraz we własnych rodzinach. Założono jeszcze, że wszyscy Polacy przytomnie i trafnie spostrzegają rzeczywistość społeczną. Gdyby teraz zapytać wszystkich Polaków (lub ich losową, reprezentatywną próbę) o częstość aktów przemocy w jakimś przedziale czasu w ich rodzinach i poza ich rodzinami, to powinniśmy uzyskać takie same oszacowania dla środowiska rodzinnego i pozarodzinnego. Wszak obserwowali oni (przytomnie i trafnie) w tym samym przedziale czasu tę samą rzeczywistość, w tym te same akty przemocy w rodzinie. Można by co najwyżej oczekiwać, że więcej obserwowanych aktów przemocy będzie w rodzinie, a to z powodu ich prawdopodobnie większej dostępności. Systematycznie – w roku 2009 i 2015 – uzyskujemy jednak wyniki odmienne od tak zarysowanego modelu normatywnego. Po pierwsze, respondenci większą częstość aktów przemocy dostrzegają poza własnymi rodzinami. Dlaczego? Otóż wydaje się, że zawodzi zakładana „przytomność i trafność” percepcji aktów przemocy. Można sądzić, że na relacje respondentów wpływ wywiera nastawienie obronne, np. obawa przed stawianiem w złym świetle społeczeństwa, własnego otoczenia społecznego, własnej rodziny, a w konsekwencji – siebie. Zaobserwowano, iż w roku 2015 w porównaniu z rokiem 2009 spadła obserwowana częstość przemocy poza rodziną, a wzrosła częstość przemocy obserwowanej w rodzinie. Innymi słowy percepcja przemocy nieco zbliżyła się do zarysowanego powyżej modelu normatywnego, wynikającego ze statystyki ideału. Co się stało? Najprawdopodobniej zmniejszyło się nastawienie obronne, a percepcja przemocy stała się bardziej przytomna i trafna. Pojawia się tu problem, który psychologia napotkała przy okazji tzw. obronności percepcyjnej – niedostrzegania rzeczy trudnych, nieprzyjemnych, zagrażających. Analizy tego zjawiska pokazują, że w zasadzie nie wiadomo, czy mamy do czynienia z zablokowaniem samej percepcji, czy raczej ekspresji, mówienia o nieprzyjemnych spostrzeżeniach. Nie rozstrzygniemy tu tego problemu. Nie wiemy, czy Polacy zaczęli dostrzegać więcej aktów przemocy we własnych rodzinach, czy teraz jest im łatwiej o tym mówić. Pozostawmy przy konstatacji, że zmniejszyła się różnica między częstością przemocy obserwowanej i relacjonowanej poza rodziną i w rodzinie. Można powiedzieć, że percepcja przemocy lub mówienie o przemocy „normalnieją”, występuje mniej nastawienia obronnego. W świadomości społecznej przemoc w rodzinie stała się zjawiskiem bardziej oswojonym. Mówiąc o oswojeniu przemocy w świadomości społecznej należy mieć na uwadze z jednej strony większe respektowanie zasady realizmu w percepcji społecznej, a z drugiej, taką

rekonstrukcję wiedzy o świecie społecznym, w której przemoc w rodzinie ma swoją dobrze wyartykułowaną reprezentację poznawczą. Świadczyć o tym może niższy w roku 2015 procent respondentów udzielających odpowiedzi „nie wiem, trudno powiedzieć” na pytania o rozmiary form przemocy. Hipoteza zmniejszenia się nastawienia obronnego wyjaśnia przede wszystkim wzrost obserwowanej przemocy we własnej rodzinie, nie musi natomiast – bez dodatkowych, dodajmy, spekulatywnych założeń – wyjaśniać spadek obserwowanej przemocy poza rodziną. W związku z tym nasuwać się może przypuszczenie, że w roku 2015 w porównaniu z rokiem 2009 wystąpił obiektywny spadek liczby aktów przemocy, zaś spostrzeżenia i deklaracje respondentów byłyby prostą konsekwencją tego faktu. Tej ostatniej hipotezy nie sposób jednak potwierdzić bez przeprowadzenia rozbudowanych badań socjologiczno-epidemiologicznych.

Z przedstawioną interpretacją „oswojenia przemocy w rodzinie” zgodne jest zwiększenie się procentu respondentów znajdujących dla niej usprawiedliwienia. Jeżeli już sama przemoc w rodzinie stała się zjawiskiem bardziej oswojonym, a więc wyrazistym i „mieszczącym się w głowie”, to łatwiej jest mówić o okolicznościach ją usprawiedliwiających. Z dwóch powodów. Po pierwsze łatwiej jest znajdować uzasadnienia, powiedzmy, racjonalne, jak to może być w przypadku uzasadniania „zamykania i izolowania”, o której to formie przemocy można powiedzieć, że bywa stosowana „dla dobra” jej ofiary. Po drugie zaś, jeżeli już zdjęta została jakaś doza nastawienia obronnego, a mówiąc potocznie, wstydu, zgodnie z teorią dysonansu poznawczego, trzeba znaleźć dla „oswojonej” już przemocy jakieś wyjaśnienia. W konsekwencji łatwiejsze staje się usprawiedliwianie form przemocy choć niemoralnych, to oczywistych i częstych, jak „zabieranie pieniędzy”. Za takim tokiem rozumowania przemawia fakt, że usprawiedliwianie stosowania przemocy jest systematycznie wyjaśniane nasileniem obserwowanej przemocy, szczególnie we własnej rodzinie. Oznaczać to może jednak, że jedną z form oswojania przemocy może być jej usprawiedliwianie.

Przedstawiając zwięźle obraz przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych w świadomości Polaków w roku 2015. Na poziomie procesów percepcyjnych możemy mówić o postępowaniu swoistej normalizacji – poznawczym oswojaniu przemocy jako zjawiska często obecnego w świecie społecznym. Obserwujemy mniej nastawień obronnych, ale więcej usprawiedliwiania stosowania przemocy. Na poziomie procesów ewaluatywnych niezmiennie napotykamy konwencjonalizm i dwulicowość – przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych jest zła i budzi święte oburzenie, ciągle trudno jest znaleźć dla niej okoliczności usprawiedliwiające, ale istnieje wiele różnych i łatwo akceptowalnych powodów bierności – niepodejmowania interwencji i nieprzeciwstawienia się obserwowanej przemocy. Natomiast na poziomie samych (deklarowanych) zachowań widać, co nie ma prawa dziwić, przede wszystkim bierność, a w tym niemal całkowity brak odwoływania się do instytucji powołanych do przeciwdziałania przemocy.

1.1.2. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy, powiatu i województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy, wojewódzki.

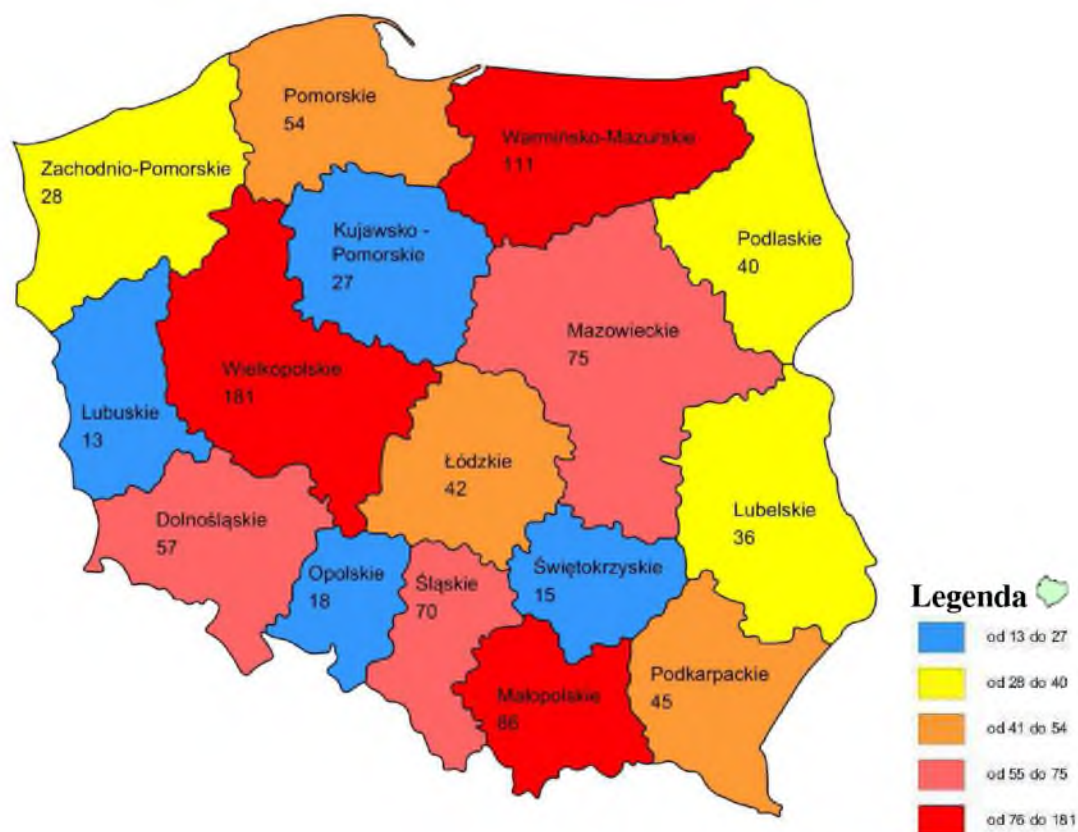
Wskaźniki:

– liczba opracowanych diagnoz.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z danych statystycznych z realizacji Programu za rok 2015 r wynika, że w Polsce opracowano łącznie **907 lokalnych diagnoz**, w tym 795 gminnych diagnoz zjawiska przemocy w rodzinie. Natomiast powiaty zadanie to zrealizowały opracowując 103 diagnozy. W 2015 r. opracowano również 9 diagnoz w samorządach województw.

Mapa 1. Liczba opracowanych diagnoz w gminach i powiatach

1.1.3. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa

art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: wojewodowie za pośrednictwem Wojewódzkich Koordynatorów Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Wskaźniki:

- corocznie opracowany raport dotyczący monitorowania zjawiska przemocy w rodzinie na terenie województwa.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z danych statystycznych z realizacji Programu za rok 2015 r wynika, że w 14 województwach Wojewoda za pośrednictwem Wojewódzkich Koordynatorów oraz inspektorów Wydziałów Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich opracował coroczny raport dotyczący monitorowania zjawiska przemocy w rodzinie na terenie województwa.

Kierunki działań:

- 1.2. **Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie** (art. 8 pkt 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

1.2.1. Prowadzenie ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych, które:

- obalają mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie, usprawiedliwiającej jej stosowanie,
- opisują mechanizmy przemocy w rodzinie oraz jednoznacznie wskazują na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania,
- promują metody wychowawcze bez użycia przemocy (art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) i informują o zakazie stosowania kar cielesnych wobec dzieci przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę,
- promują działania służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym ochronę i pomoc dla osób doznających przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc.

Realizatorzy zadania:

- a) ministrowie właściwi do spraw: zabezpieczenia społecznego, zagranicznych, a także, Minister Sprawiedliwości, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, w tym w ramach zlecenia zadania wskazanemu podmiotowi, we współpracy z mediami, a także organizacjami pozarządowymi, oraz przy współpracy ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, a także Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji,
- b) jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy, wojewódzki, we współpracy z mediami oraz organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba ogólnokrajowych i lokalnych kampanii społecznych.

Termin realizacji: 2014-2020.

Warszawa 2015

Pomimo, że w harmonogramie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 nie przewidziano w 2015 r. realizacji działania dotyczącego przeprowadzenia ogólnopolskiej kampanii społecznej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, **Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej** opracowało „INFORMATOR DLA PROFESJONALISTÓW – Wybrane interpretacje przepisów prawa z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie”. Informator został przekazany uczestnikom ogólnopolskiej konferencji oraz uczestnikom szkoleń, które odbyły się w ramach programu realizowanego z Funduszy Norweskich pn. „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”. Ponadto, Informator wraz z załącznikami w wersji elektronicznej udostępniono do nieodpłatnego pobrania ze strony www.mrpips.gov.pl Koszt wydruku i dystrybucji wyniósł 16 800 zł.

Ministerstwo Sprawiedliwości promuje działania związane z ochroną i pomocą dla m.in. osób doznających przemocy w rodzinie poprzez kampanię informacyjną pt. *Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Prześpiństwem*. W dniach 23-28 lutego 2015 roku Ministerstwo Sprawiedliwości było, jak co roku, organizatorem *Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Prześpiństwem* - akcji informacyjnej dla osób pokrzywdzonych przześpiństwem.

Dyżury specjalistów, pełnione w ramach Tygodnia, odbywały się w Ośrodkach Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Prześpiństwem, tj. podmiotach wyłonionych w ramach projektu „Wzmocnienie pozycji pokrzywdzonych przześpiństwem i wsparcie świadków w postępowaniu karnym” oraz podmiotów, które otrzymały dotację w ramach Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

Łącznie w ramach Tygodnia dostępne były 32 punkty koordynujące działania na terenie poszczególnych województw oraz ich filii i organizacji, które włączyły się w obchody Tygodnia, co pozwoliło na dotarcie do pokrzywdzonych na szczeblach powiatowym i gminnym. W trakcie tegorocznej edycji Tygodnia bezpłatnych porad udzielali także radcowie prawni, adwokaci, notariusze, prokuratorzy, asystenci sędziego, policjanci, komornicy, psychologowie, pracownicy socjalni, kuratorzy, przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, a także aplikanci.

W sumie z porad skorzystało 2613 osób, którym udzielono 2748 informacji prawnych oraz porad psychologicznych. (w 2014 – liczba osób, które skorzystały z porad wyniosła 2.143, 2013 – udzielono 2.136 porad prawnych i psychologicznych, 2012 – 2.761 porad, 2011- 1.547 porad). Pokrzywdzeni skorzystali z porad wielu specjalistów dzięki czemu pomoc miała charakter bardziej kompleksowy. Najwięcej pokrzywdzonych zgłosiło się do Krakowskiego Forum Organizacji Społecznych Społecznych KraFOS (272 osoby). Dużą popularnością cieszyły się też porady prawne udzielane przez Centrum Aktywności Społecznej „Pryzmat” w Suwałkach (257 osób) oraz w siedzibie Katolickiego Stowarzyszenia Pomocy Osobom Potrzebującym AGAPE w Lublinie (208 osób).

Jak wynika z informacji przekazanych przez podmioty, w których odbywały się dyżury, pokrzywdzeni najczęściej pytali o pomoc w sprawach karnych, ale także rodzinnych, z zakresu prawa pracy czy też kwestii alimentacyjnych. Wiele osób postanowiło się także w tych dniach zgłosić po poradę psychologiczną.

Najczęściej wybieraną przez pokrzywdzonych formą kontaktu ze specjalistami była osobista wizyta we wskazanym punkcie. Coraz częściej wybieraną formą kontaktu – obok telefonicznego - stają się także prośby przesyłane drogą elektroniczną (e-mail).

Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania w grudniu 2013 r. rozpoczęło realizację projektu „*Prawa dla ofiar przemocy seksualnej: nowe podejście systemowe. Wszechstronne usługi informacyjne, szkolenia i działania w ramach Programu Unii Europejskiej na rzecz zatrudnienia i solidarności społecznej PROGRESS (2007-2013)*”. Projekt realizowany był do 15 grudnia 2015 r. Nadrzędnym celem projektu było wspieranie krajowych podmiotów w rozwijaniu i wdrażaniu działań informacyjnych i komunikacyjnych mających na celu walkę z przemocą wobec kobiet i dziewcząt. Realizacja projektu wynikała z konieczności poprawy systemu dostarczania informacji i obsługi ofiar przestępstw seksualnych przez policję, sąd i prokuraturę.

Główne cele i działania zrealizowane w projekcie:

1. Zapewnienie ofiarom przemocy, jak również opiekunom małoletnich ofiar przemocy seksualnej jasnych, łatwych do zrozumienia informacji na temat ich praw.

Dla osiągnięcia celu wydrukowano 1 505 000 egzemplarzy ulotek, broszur oraz plakatów promujących stronę internetową. Ww. materiały zostały rozesłane do jednostek Policji różnego szczebla, jednostek samorządu terytorialnego, jak również za pośrednictwem organizacji pozarządowych, w sumie do ok. 5 000 odbiorców.

2. Zwiększenie dostępności informacji na temat przemocy seksualnej poprzez stworzenie strony internetowej, która będzie zawierać informacje o sposobach radzenia sobie z przemocą oraz informacje o odpowiednich organach w władzy i organizacjach świadczących pomoc osobom doznającym przemocy seksualnej.

Dla osiągnięcia celu opracowano treść i zaprojektowano stronę internetową www.przemoc.gov.pl. Umieszczono na niej wszystkie informacje potrzebne ofiarom przemocy seksualnej

3. Zwiększenie wiedzy i kompetencji interpersonalnych przedstawicieli władz, którzy mają kontakt z ofiarami przemocy seksualnej.

Dla osiągnięcia celu opracowano i przeprowadzono serię specjalistycznych szkoleń (warsztatów) dla **191** przedstawicieli organów mających w swojej codziennej pracy kontakt z ofiarami przemocy wobec kobiet (funkcjonariuszy policji, prokuratorów, sędziów oraz pracowników socjalnych).

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania w dniu 1 czerwca 2015 r. zorganizował w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów konferencję prasową inaugurującą kampanię „*Kocham. Nie biję.*” W konferencji udział wzięli Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, Prezes Krajowego Centrum Kompetencji, aktorzy: Magdalena Rózcza oraz Marcin Perchuć, prezenterka telewizyjna Omenaa Mensah. Celem kampanii było uświadomienie rodzicom, że bicie nie jest metodą wychowawczą. Organizatorem kampanii było Krajowe Centrum Kompetencji. Twarzami kampanii „*Kocham. Nie biję*” zostali Magdalena Rózcza, Marcin Perchuć i Omenaa Mensah. W ramach akcji w telewizji i radiu pojawiły się spoty z udziałem twarzy kampanii. W ramach kampanii uruchomiony został również portal internetowy www.strefabezpiecznegorodzica.pl poświęcony bezpiecznemu wychowaniu dzieci. Po wejściu na stronę rodzice mogą nadać sobie Atest Bezpiecznego Rodzica - poprzez wypełnienie testu służącego wzmocnieniu pozytywnych zachowań i prezentującego szereg metod wychowawczych bez stosowania przemocy. Podczas konferencji prasowej Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania zwrócił uwagę, że przemoc wobec dzieci wciąż jeszcze często jest ignorowana i traktowana jako część wychowania. Podkreślił również, że dziecko jest osobą o pełnej podmiotowości, a przemoc narusza tę podmiotowość, dziecko jest człowiekiem, któremu - jak nam wszystkim - należy się prawo do poszanowania jego integralności cielesnej i jego niezależności zarówno fizycznej, jak i psychicznej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej wraz z Fundacją „*Dzieci Niczyje*” realizowało wiele inicjatyw ogólnopolskich w ramach Rządowego programu na lata 2014-2016 „*Bezpieczna i przyjazna szkoła*”:

– szczegółowe informacje w tym zakresie można znaleźć w obszarze II, kierunek działania 1.4., rodzaj działania 1.4.1.

Działania w zakresie prowadzenia ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych prowadziły również samorządy województwa, powiaty i gminy. **łącznie przeprowadzono 911 kampanii społecznych w tym 10 samorządowych, 143 powiatowych i 758 gminnych.**

Przykłady „Dobrych praktyk” w zakresie realizacji działania 1.2.1. prowadzonych w samorządach lokalnych.

Problemy przemocy w rodzinie i potrzeba niesienia pomocy osobom doznającym przemocy są na tyle ważne, że konieczne jest kompleksowe podejmowanie działań, współpraca oraz właściwy przepływ informacji pomiędzy różnymi instytucjami i organizacjami działającymi w tym obszarze. Żeby tak się stało, należy realizować lokalne programy dotyczące tego zjawiska. Programy oferujące nie tylko łatwo dostępne i szerokie poradnictwo ale też konkretną długofalową pomoc, poczynając od diagnozy problemu i rzetelnej informacji poprzez wsparcie terapeutyczne aż do interwencji ochrony osoby poszkodowanej. Program taki powinien propagować właściwe, wzorce zachowań w rodzinie, edukować lokalną społeczność i podnosić wiedzę z zakresu przemocy, przełamywać stereotypy, jakie narosły wokół tego zjawiska. Poniżej przykłady „dobrych praktyk” ze wszystkich województw

Województwo Dolnośląskie

W celu podniesienia efektywności podejmowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w gminie miejskiej **Lubin** wprowadzono następujące rozwiązania:

- w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej wyodrębniono zespół 5 pracowników socjalnych realizujących procedurę „Niebieskie Karty”. Osoby te systematycznie podnoszą swoje kwalifikacje poprzez udział w szkoleniach, zdobywają specjalizacje, m.in. ukończyły Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Wzmocnienie kompetencji oraz odciążenie pracowników od innych obowiązków przyczynia się do bardziej profesjonalnych oddziaływań na rodziny doświadczające przemocy domowej.
- ustalono, iż miejscem posiedzeń grup roboczych jest Komenda Powiatowa Policji. Dostrzeżono bowiem, że zarówno osoby stosujące przemoc w rodzinie jak i osoby doznające tej przemocy, wezwane do siedziby KPP częściej stawiają się na posiedzenia grup roboczych. Wybór takiego miejsca podnosi również rangę prowadzonych działań, wskazując na powagę czynów przemocowych i brak społecznego przyzwolenia na używanie przemocy wobec najbliższych. Dodatkowo osoby doświadczające przemocy mają możliwość „oswojenia się” z działalnością Policji, co korzystnie wpływa na ewentualny udział w późniejszych postępowaniach sądowych.
- dobrej współpracy służb sprzyja określenie zasady wyznaczania lidera grupy roboczej koordynującego pracę na rzecz rodziny. Liderem grupy zostaje pracownik, który sporządził formularz Niebieska Karta - A.
- aby zadbać o rzetelną dokumentację działań na rzecz rodziny doświadczającej przemocy (co pozwala kontrolować przebieg pracy grupy roboczej oraz osiągnięte w ramach tej pracy efekty, a także stanowi klarowną dokumentację w postępowaniach sądowych) opracowano dokument: „Karta pracy członka grupy roboczej” obligatoryjnie uzupełniany przez każdego członka grupy.
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej opracował dokument „Procedura postępowania w przypadku konieczności zastosowania art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie przez pracowników socjalnych MOPS w Lubinie”. Dokument ten zawiera ramowe schematy postępowania interwencyjnego służb odpowiedzialnych za ochronę bezpieczeństwa dziecka, które współdziałają w ramach interwencji, stanowi drogowskaz postępowania dla pracownika socjalnego, zawiera wzory niezbędnych oświadczeń i pouczeń. Podejmowanie czynności zgodnie z procedurą przyczynia się do zwiększenia świadomości własnych obowiązków i kompetencji pracownika,

co skutkuje przeprowadzeniem interwencji odebrania dziecka w poszanowaniu godności oraz praw zarówno dzieci, jak i rodziców.

Województwo Kujawsko – Pomorskie

Gmina **Janikowo** (powiat inowrocławski) realizowała w 2015 r. w miesiącach styczeń – czerwiec II edycję Projektu Socjalnego pod nazwą: **"WIEM - REAGUJĘ - POMAGAM"**

Projekt zakładał przeprowadzenie diagnozy w zakresie występowania problemu przemocy wśród dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym oraz stosunku przedstawicieli oświaty do przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Głównym celem zaplanowanych działań było **uwrażliwienie i zwiększenie świadomości przedstawicieli oświaty na problem przemocy w rodzinie, poprzez:**

1. Zdobyć informacji na temat występowania problemu przemocy i jego rozmiarów wśród dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym.
2. Uzyskanie wiedzy przez przedstawicieli oświaty na temat ich roli i zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
3. Zwiększenie zaangażowania przedstawicieli oświaty w rozwiązywanie problemu przemocy w rodzinie.

By osiągnąć zamierzone cele opracowano narzędzia badawcze oraz przeprowadzono badania ankietowe w szkołach i przedszkolu, zorganizowano spotkania konsultacyjne z dyrektorami placówek oświatowych i przedstawiono im wyniki badań. Przeprowadzono także szkolenia dla nauczycieli w pięciu szkołach i przedszkolu na temat: **"Roli i zadań przedstawicieli oświaty w rozwiązywaniu problemu przemocy w rodzinie"**.

W ramach pierwszego działania przeprowadzono badania ankietowe wśród nauczycieli we wszystkich placówkach oświatowych na terenie gminy Janikowo. W badaniu wzięło udział łącznie 122 nauczycieli. Analiza ankiet pozwoliła na uzyskanie istotnych informacji dotyczących problemu przemocy oraz na postawienie następujących wniosków:

- nauczyciele w swojej pracy często spotykają się z problemem przemocy oraz często obserwują niepokojące sygnały wśród uczniów, mogące świadczyć o doświadczaniu przez nich przemocy w rodzinie,
- nauczyciele wskazują na szereg różnorodnych trudności oraz barier utrudniających im podejmowanie działań interwencyjnych wobec dzieci z problemem przemocy,
- nauczyciele mają niski poziom wiedzy na temat problemu przemocy oraz obowiązujących przepisów w zakresie przeciwdziałania przemocy
- istnieje potrzeba poruszenia problematyki dotyczącej przemocy wśród przedstawicieli oświaty.

Wyniki ankiet zostały przedstawione dyrektorom placówek oświatowych podczas zorganizowanego spotkania konsultacyjnego dotyczącego przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Dyrektorzy wyrazili chęć współpracy w tym zakresie i wyrazili zgodę na przeprowadzenie szkolenia w szkołach i przedszkolu. W okresie od marca do czerwca 2015 roku zostały przeprowadzone szkolenia podczas, których prezentowano:

1. Wyniki ankiet przeprowadzonych wśród przedstawicieli oświaty na terenie miasta i gminy Janikowo.
2. Dane statystyczne i wnioski dotyczące zaangażowania przedstawicieli oświaty w rozwiązywanie problemu przemocy.
3. Regulacje prawne dotyczące problemu przemocy w rodzinie:
 - a) Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie
 - b) Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”
4. Zadania przedstawicieli oświaty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
5. Rolę i zadania zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych - istota współpracy różnych służb w rozwiązywaniu problemu przemocy w rodzinie.

6. Problem przemocy w rodzinie. Jak go rozpoznać ?
 - a) pojęcie przemocy w rodzinie
 - b) rodzaje przemocy
 - c) skutki przemocy
 - d) sytuacja dziecka w rodzinie z problemem przemocy
7. Procedurę „Niebieskie Karty”: zapoznanie się z drukami, omówienie sposobu ich wypełnienia - część warsztatowa.

Projekt Gminy Janikowo został zrealizowany zgodnie z planem. Wykonane zostały wszystkie zaplanowane działania. Łącznie zostało przeszkolonych 124 nauczycieli, którzy otrzymali materiały szkoleniowe oraz ulotki informacyjne na temat problemu przemocy w rodzinie. Założone cele zostały osiągnięte, co znalazło odzwierciedlenie w codziennej współpracy szkół i przedszkola w Janikowie z Ośrodkiem Pomocy Społecznej oraz Zespołem Interdyscyplinarnym. Przede wszystkim widoczne jest zwiększenie zaangażowania przedstawicieli oświaty w rozwiązywanie problemu przemocy w rodzinie poprzez zgłaszanie i analizę niepokojących przypadków, a także uruchomienie procedury „Niebieskie Karty” zgodnie z obowiązującymi przepisami. Niewątpliwie, ważnym aspektem realizacji projektu socjalnego było wypromowanie służb pomocowych i budowanie ich pozytywnego wizerunku, poprzez nawiązanie i poszerzenie współpracy z innymi instytucjami.

Województwo Lubelskie

W celu zapobiegania przemocy w rodzinie w gminie **Kazimierz Dolny** powołany został Zespół Interdyscyplinarny. W ramach obowiązków służbowych osoby pracujące w grupach roboczych prowadzą działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa osobom doświadczającym przemocy, monitorują sytuację w rodzinie. Konieczne jest kompleksowe podejmowanie działań oraz współpraca i właściwy przepływ informacji pomiędzy współpracującymi instytucjami i organizacjami działającymi w tym obszarze. Realizacja zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie nie jest skuteczna bez przepływu informacji, bez należytej wiedzy i umiejętności.

W 2015 r. odbywały się cykliczne spotkania Zespołu oraz posiedzenia grup roboczych, na których omawiano i realizowano zadania służące pomocy osobom uwikłanym w przemoc. W prowadzonych sprawach grupy robocze w 4 przypadkach wystąpiły z wnioskiem do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych o leczenie odwykowe. W kilku sprawach konieczne było wystąpienie do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację rodziny, co w 6 na 10 założonych „Niebieskich Kart” zakończyło się nadzorem kuratora, natomiast 2 rodzinom został przydzielony asystent rodziny. Przewodniczący Zespołu zorganizował 30 spotkań do prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”. W spotkaniach grup roboczych uczestniczyli przedstawiciele różnych instytucji i podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zespół opracował ulotkę „Rodzina wolna od przemocy”, która została rozpowszechniona za pośrednictwem szkół, urzędu gminy, ośrodka pomocy społecznej, Policji, SPZOZ w Kazimierzu Dolnym. Ulotka zawiera informacje o adresach i telefonach instytucji, w których osoby doznające przemocy mogą uzyskać potrzebną pomoc. Zespół Interdyscyplinarny współpracuje z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Puławach w celu podniesienia skuteczności swoich działań związanych z pomocą osobom doświadczającym przemocy poprzez wsparcie psychologa czy prawnika.

Działający w ramach Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Punkt Konsultacyjno-Informacyjny udziela mieszkańcom gminy bezpłatnych porad.

Pracujący w Zespole przedstawiciele oświaty prowadzą w szkołach działania profilaktyczne związane z edukacją dzieci i młodzieży poprzez realizację programów i inicjatyw:

- 1) „Przemoc wobec dzieci - rodzaje dotyku” – klasy młodsze II –III;
- 2) Festyn Rodzinny przy Gminnym Zespole Szkół w Kazimierzu Dolnym, podczas którego rozdawane były ulotki informacyjne dla dzieci, rodziców i dziadków, dotyczące profilaktyki przemocy;

- 3) ogólnopolski program „Zachowaj Trzeźwy Umysł”, w ramach którego przeprowadzono konkursy wśród uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum;
- 4) koncert profilaktyczny „Nie ćpa” w Lublinie, w którym uczestniczyła młodzież z gimnazjum;
- 5) 10-dniowy pobyt na koloniach profilaktycznych w górach, w którym uczestniczyło 35 dzieci;
- 6) spotkanie z przedstawicielami Komendy Powiatowej Policji w Puławach dotyczące odpowiedzialności karnej nieletnich i cyberprzemocy w Gminnym Zespole Szkół.

Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie gminy Kazimierz Dolny były realizowane na wszystkich niezbędnych poziomach. Podejmowane kierunki działań są zgodne z harmonogramem działań Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie. Podejmowane są również działania profilaktyczno-edukacyjne oraz szkoleniowe skierowane do mieszkańców oraz specjalistów udzielających pomocy i wsparcia.

Województwo Lubuskie

Świebodzin jest gminą miejsko-wiejską w województwie lubuskim, w powiecie świebodzińskim liczącą ponad 29 tys. mieszkańców. W ramach działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie gmina w 2015 roku podejmowała różne inicjatywy. We wrześniu 2015r. Ośrodek Pomocy Społecznej w Świebodzinie zorganizował happening pn.: „Przemoc - nie bądź obojętny”, który miał na celu zwiększenie świadomości społecznej w zakresie specyfiki zjawiska przemocy w rodzinie oraz rozpowszechnianie informacji o lokalnym systemie wsparcia dla osób uwikłanych w problem przemocy w rodzinie. Do udziału w to przedsięwzięcie zaangażowano Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, dwa publiczne gimnazja w Świebodzinie. Happening został poprzedzony przeprowadzeniem zajęć dot. problematyki przemocy wśród uczniów biorących udział w powyższym przedsięwzięciu. Pracownicy socjalni Ośrodka Pomocy Społecznej przekazali scenariusz zajęć oraz niezbędne materiały dyrektorom placówek oświatowych. Podczas happeningu pracownicy socjalni oraz dzieci ze szkół rozdawali przechodniom niebieskie balony z napisem „reaguj na przemoc” oraz ulotki informacyjne. Ponadto ustawiono na placu naturalnej wielkości kartonowe figury: ofiary przemocy fizycznej z napisem „potrzebuję pomocy”, sprawcy przemocy z napisem „powstrzymaj mnie” i dziecka – świadka przemocy z napisem - „boję się”, które zostały przygotowane przez uczniów dwóch Publicznych Gimnazjów w Świebodzinie. Dzieci ze szkół i pracownicy socjalni trzymali przygotowane plakaty dotyczące problematyki przemocy. Przez nagłośnienie udostępnione przez ŚDK skandowane były hasła nawołujące do reagowania na przemoc i informujące o prawach osób doznających przemocy w rodzinie. Wydarzenie było emitowane w telewizji świebodzińskiej, zamieszczono również informację w lokalnych mediach.

W listopadzie 2015r. Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Świebodzinie zorganizował „drzwi otwarte” Zespołu Interdyscyplinarnego, podczas którego porad i konsultacji udzielali członkowie Zespołu /tj. policjant, psycholog, pracownik socjalny, przedstawiciele Sądu Rejonowego, oświaty, służby zdrowia i Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Pracownik socjalny z Ośrodka Pomocy Społecznej w Świebodzinie w roku 2015 na bieżąco aktualizował dane oraz umieszczał najważniejsze informacje, takie jak: kontakty, komunikaty aktualności, informacje o kampaniach i programach społecznych na Lubuskiej Platformie Informacyjnej Przeciw Przemocy - portalu internetowym „Niebieska Tarcza”. Dzięki temu ofiary przemocy domowej oraz osoby nią zagrożone, miały możliwość uzyskania aktualnych informacji, a co za tym idzie – szybszej i bezpośredniej pomocy. W poprzednim roku wielokrotnie wywieszano plakaty tematyczne i informacyjne na tablicach informacyjnych znajdujących się w Ośrodku Pomocy Społecznej w Świebodzinie, Urzędzie Miasta, Powiatowym Urzędzie Pracy, Centrum Profilaktyki Uzależnień w Świebodzinie, w świetlicach wiejskich. Wśród podopiecznych i ich rodzin rozprowadzono również ulotki informacyjne, celem przekazania adresów i instytucji niosących wsparcie dla osób i rodzin.

Na terenie Ośrodka Pomocy Społecznej działa Punkt Porad i Konsultacji. Pracownicy przyjmują osoby zainteresowane w godzinach pracy Ośrodka w ramach wyznaczonych wcześniej dyżurów. Pomoc skierowana jest do osób i rodzin, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, których nie są oni w stanie pokonać, wykorzystując własne usprawnienia, zasoby i możliwości. Podstawą do udzielenia porady i konsultacji jest skierowanie /druk/ wystawione przez rejonowego pracownika socjalnego, właściwego dla miejsca zamieszkania osoby ubiegającej się o poradę.

Problemy dotyczą najczęściej alkoholizmu, relacji partnerka-partner, żona-mąż, rodzice-dziecko, problemów opiekuńczo -wychowawczych, przemocy. Skutkiem tych spotkań jest wzmocnienie prawidłowego funkcjonowania rodziny, kształtowanie właściwych postaw i nawyków, umiejętności radzenia sobie w sferze opiekuńczo – wychowawczej. Rozmowy prowadzi pracownik socjalny Ośrodka specjalizujący się w kwestii wspierania prawidłowego funkcjonowania rodziny. Porady w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, dotyczą informacji o placówkach udzielających pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, informacji o aspektach odpowiedzialności karnej sprawcy przemocy w rodzinie, o procedurze „Niebieskiej Karty”. Ponadto przekazywane są informacje dla osób i rodzin dotkniętych problemami alkoholowym. Rozmowy prowadził pracownik socjalny Ośrodka specjalizujący się w kwestii przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Od roku 2014 w Ośrodku Pomocy Społecznej istnieje infolinia dla osób dotkniętych przemocą, bądź będących świadkami przemocy domowej. Pracownicy socjalni specjalizujący się w zakresie przemocy w rodzinie udzielają wszechstronnych porad i informacji m.in. o placówkach udzielających pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie i możliwości uzyskania wsparcia.

Dobre praktyki w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2015 roku w **Gorzowie Wielkopolskim**.

1) Sekcja ds. przemocy w rodzinie

W sierpniu 2015r. w Gorzowskim Centrum Pomocy Rodzinie utworzono Sekcję ds. przemocy w rodzinie. W jej skład wchodzi czterech pracowników socjalnych, którzy zajmują się administracyjną stroną procedury Niebieskiej Karty w Gorzowie Wlkp. oraz pracują z częścią rodzin dotkniętych przemocą. W/w osoby pracują zadaniowo, co pozwala docierać do potrzebujących również w godzinach popołudniowych. Pozwala to dostosować się do potrzeb osób pracujących zawodowo. Pracownicy Sekcji specjalizują się w pracy na rzecz przeciwdziałania przemocy i pomocy osobom dotkniętym tym problemem, regularnie podwyższają swoje kompetencje w tym zakresie. Utworzenie Sekcji ds. przemocy przyniosło przez kilka miesięcy wymierne efekty. Do najistotniejszych należy między innymi wyspecjalizowanie pracowników Sekcji w obszarze pracy z rodziną dotkniętą przemocą, poprawa skuteczności podejmowanych na rzecz osób pokrzywdzonych działań, znajomości pełnej oferty pomocowej oraz pozwala wspierać pozostałych pracowników socjalnych w ich działaniach. Członkowie Sekcji ds. przemocy uczestniczą w realizacji procedury „Niebieskiej Karty”, dzięki czemu mają pełną wiedzę na temat aktualnie podejmowanych działań i ich postępów w rodzinach. Powołanie sekcji pozytywnie wpłynęło przede wszystkim na skuteczniejszy przepływ informacji oraz znaczną poprawę współpracy interdyscyplinarnej, a tym samym ułatwia sprawną realizację zadań. Przejęcie przez Sekcję wszystkich zadań administracyjnych dot. procedury odciąża pracowników socjalnych i pozwala poświęcić więcej czasu na pracę merytoryczną z rodzinami. Rozwiązanie to, przy tak dużej liczbie wpływających Niebieskich Kart usprawnia realizację procedury i sprawozdawczość. Nastąpiło ujednoczenie pracy administracyjnej w instytucji i usystematyzowanie pracy grup roboczych. Znalazło to przełożenie na standaryzację realizacji procedur na terenie miasta.

2) Zatrudnienie psychologa pracującego wyłącznie na rzecz osób dotkniętych przemocą

W celu rozszerzenia oferty pomocowej oferowanej przez Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie zatrudniony został również psycholog, który świadczy pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w zakresie: udzielenia wsparcia w obszarze profilaktyki przemocy domowej oraz pracy z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie (w zakresie diagnozy, konsultacji i pracy z osobami dotkniętymi

przemocą w rodzinie w formie indywidualnej i grupowej), a także udziału na grupach roboczych w procedurze „Niebieskie Karty”.

3) Szkoła dla rodziców

Warsztaty pn. „Szkoła dla rodziców” prowadzone są na kanwie koncepcji T. Gordona i książki A. Feber i E. Mazlish „Jak rozmawiać, żeby dzieci nas słuchały; jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły”. Ich głównym celem jest wspieranie rodziców w radzeniu sobie w codziennych kontaktach z dziećmi i młodzieżą, a tym samym profilaktyka przemocy domowej. Szkoła dla rodziców w Gorzowskim Centrum Pomocy Rodzinie obejmowała dwie grupy: rodziny z problemami opiekuńczo – wychowawczymi i rodziny do reintegracji. W 2015 roku odbyły się dwie edycje. Uczestnicy zdobyli wiedzę na temat technik - określenia, potwierdzenia i akceptacji uczuć oraz aktywnego słuchania swoich pociech, wyznaczania granic i sposobu ich respektowania przez dzieci. Rodzice zapoznali się również z technikami, które zachęcają dzieci do współpracy poprzez nazwanie problemu, udzielenie informacji i zachęcenie do działania. Warsztaty prowadzone były przez pracowników Gorzowskiego Centrum Pomocy Rodzinie z wykorzystaniem własnych zasobów: dwóch asystentów rodziny i psychologa, posiadających udokumentowane uprawnienia do realizacji programu.

4) „Razem przeciwko przemocy w rodzinie”

W październiku 2015 roku zrealizowano program pilotażowy „Razem przeciwko przemocy w rodzinie,” jako wspólne działanie Gorzowskiego Centrum Pomocy Rodzinie oraz Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Gorzowie Wlkp. Program skierowany był do uczniów szkół gimnazjalnych. Październikowe spotkania były realizowane w Gimnazjum nr 3 w Gorzowie Wlkp. Gimnazjaliści dowiedzieli się czym jest przemoc w rodzinie; gdzie można się zgłosić po pomoc w sytuacji doświadczania przemocy; poznają kompetencje pracownika socjalnego, psychologa i policjanta w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Celem cyklu spotkań było kształtowanie świadomości i postaw młodzieży w zakresie prawidłowego reagowania na sytuacje przemocowe, budowanie empatii, wypracowanie odpowiedniego postrzegania problemu przemocy w rodzinie ze wskazaniem jak zachować się w sytuacji doświadczania przemocy. Celem nadrzędnym była profilaktyka.

5) Współpraca z Policją w zakresie działań interwencyjnych

Dotyczy sytuacji zatrzymania sprawcy przemocy domowej podczas interwencji Policji. Policja wysyła faks do przewodniczącej Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie z informacją o podjętych działaniach (zatrzymaniu sprawcy), co zostaje natychmiast przekazywane do pracownika socjalnego. W rezultacie w ciągu 48 godzin pracownik socjalny ma możliwość podjęcia działań, w czasie kiedy sprawcy nie ma w domu. Osoba dotknięta przemocą otrzymuje natychmiastowe wsparcie oraz poczucie, że system pomocy działa szybko, spójnie i daje nadzieję na pozytywną zmianę.

6) Wspólne wejścia w środowisko: pracownik socjalny i Policjant

Wspólne wejścia w środowisko dotyczą rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty. Wspólne działania pozytywnie wpływają na realizację indywidualnego planu pomocy, wzajemną komunikację i diagnozę w rodzinie. Ponadto wejście w środowisko z policją daje pracownikowi socjalnemu poczucie bezpieczeństwa, szczególnie w sytuacji wystąpienia zachowań agresywnych sprawców.

Województwo Łódzkie

Od 2000 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bełchatowie prowadzi grupę radzenia sobie z przemocą pod nazwą „Azymut”. Uczestnikami grupy wsparcia są kobiety doświadczające przemocy w rodzinie. Grupa prowadzona jest przez psychologa i specjalistę pracy socjalnej - absolwentkę Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Spotkania grupy odbywają się raz w tygodniu i mają charakter edukacyjno-terapeutyczny. Celem zajęć jest udzielenie zainteresowanym wsparcia i zapoznanie z możliwością podejmowania konkretnych działań zmierzających do przerwania przemocy w rodzinie. W trakcie spotkań dzieci uczestniczek grupy mają zapewnioną opiekę. W 2015 roku grupa liczyła 23 uczestniczki. Odbyło się 45 spotkań.

W 2000 roku w Ośrodku powstał także Zespół Poradnictwa Specjalistycznego, który realizuje działania mające na celu skuteczną i profesjonalną pomoc prawną, psychologiczną, terapeutyczną oraz w zakresie uzależnień osobom dorosłym, dzieciom i młodzieży z terenu miasta Bełchatowa. Poradnictwo jest bezpłatne. Zespół, w którym poradę udziela trzech prawników, dwóch psychologów, specjalista terapii uzależnień oraz terapeuta rodziny świadczy m.in. pomoc osobom zagrożonym bądź doświadczającym przemocy w rodzinie. Osoby do specjalistów zazwyczaj kierowane są przez pracownika socjalnego, asystenta rodziny czy członków grup roboczych. W 2015 r. udzielono pomocy prawnej i psychologicznej 33 osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

Dzięki takim działaniom przemoc w rodzinie przestaje być tematem tabu i powodem do wstydu, a staje się przedmiotem rozmów i powodem szukania pomocy i wsparcia w rozwiązywaniu trudnej sytuacji rodzinnej. Poprzez rozmowę i wsparcie specjalistyczne rozpoczyna się proces odbudowy relacji rodzinnych.

Województwo Małopolskie

Na terenie gminy **Dębno** został opracowany Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2019. Program został opracowany w oparciu o obszerną *Diagnozę Lokalnych Zagrożeń Społecznych* przeprowadzoną przez Studio Diagnozy Profilaktyki oraz w oparciu o materiały własne i dane statystyczne pozyskane od podmiotów działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Program jest realizowany zgodnie z wytycznymi zawartymi w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Obejmuje zadania interwencyjne wobec zjawiska przemocy w rodzinie, zaplanowane w zakresie ochrony osób doświadczających przemocy oraz szeroko rozumianą profilaktykę.

Program został opracowany przez pracowników – specjalistów zatrudnionych w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej, w konsultacji z członkami Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Poza zadaniami wynikającymi z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dębnie podejmuje szereg działań mających na celu zmniejszenie zjawiska i skutków przemocy w rodzinie. Poprzez swoje działania Ośrodek Pomocy Społecznej Dębno zwraca szczególną uwagę na działania profilaktyczne skierowane do mieszkańców Gminy Dębno.

I. Poradnictwo Specjalistyczne

Przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej prowadzony jest Punkt Informacji Wsparcia i Pomocy dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie, w którym zatrudniony jest psycholog z uprawnieniami certyfikowanego terapeuty uzależnień oraz prawnik.

Wspólnie z psychologiem i prawnikiem dyżury pełnią także pracownicy socjalni, wśród których są osoby, które uzyskały dyplom specjalisty pracy socjalnej, odbyły studia wyższe z zakresu resocjalizacji i bezpieczeństwa publicznego, a także odbyły specjalistyczne szkolenia w zakresie pracy z osobami doświadczającymi przemocy i osobami stosującymi przemoc w rodzinie.

Pracownicy ci ściśle współpracują z asystentem rodziny zatrudnionym w jednostce, a także kuratorami zawodowymi Sądu Rejonowego w Brzesku, Komendą Powiatową Policji w Brzesku oraz Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie.

Co roku dokonywana jest ewaluacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy, w ramach której, dokonuje się m.in. oceny dotychczas podejmowanych działań. Wymiernym efektem ostatniej ewaluacji było zwiększenie w roku bieżącym, liczby godzin dyżuru psychologa, udostępnienie dodatkowego pomieszczenia wydzielonego do przeprowadzania indywidualnych rozmów z osobami dotkniętym przemocą w rodzinie w warunkach komfortowych z zachowaniem bezpieczeństwa i intymności.

Punkt Informacji i Wsparcia czynny jest dwa razy w tygodniu w godzinach przedpołudniowych oraz w godzinach popołudniowych (po godzinach pracy Ośrodka).

Oprócz Punktu Informacji Wsparcia i Pomocy dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie, w Urzędzie Gminy Dębno prowadzony jest także Punkt Konsultacyjny Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, do którego kierowane są osoby z problemem uzależnień. W Punkcie Konsultacyjnym dyżur pełni psycholog – certyfikowany terapeuta uzależnień, biegły psycholog sądowy.

II. Prowadzenie kampanii informacyjno – edukacyjnych

- Regularne wydawanie i rozpowszechnianie plakatów, ulotek: m.in. *Stop przemocy, doświadczasz przemocy ze strony najbliższych? Nie pozwól na to!, Stop przemocy domowej!, Na granicy pomiędzy szczęściem a rozpadem rodziny leży przemoc – Nie walcz z rodziną, zawalcz o rodzinę!*,
- zamieszczanie na stronie internetowej oraz w prasie lokalnej informacji o świadczonej pomocy i podejmowanych działaniach mających na celu zapobieganie przemocy,
- przeprowadzenie kampanii informacyjno – edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, alkoholizmu, w szczególności „*Wychowanie bez przemocy i alkoholu*” przeprowadzonej w sześciu szkołach przy okazji wywiadówek szkolnych. Kampania była prowadzona przez przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego, prawnika oraz certyfikowanego specjalistę psychoterapii uzależnień (Kampania prowadzona wspólnie z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych).

Podczas kampanii rodzicom zostały rozdane ulotki pt:

- *Doświadczasz przemocy ze strony najbliższych? Nie pozwól na to!*
- *Stop przemocy domowej!*
- *Na granicy pomiędzy szczęściem a rozpadem rodziny leży przemoc*
- *Nie walcz z rodziną, zawalcz o rodzinę!*
- *Marihuana? Warto wiedzieć zamiast próbować!*
- *Niepokoń mnie Twoje picie. Porozmawiajmy o tym! Dowiedz się jak pomóc bliskiej osobie, jeśli ma kłopoty z alkoholem.*
- *Czy Twoje picie jest bezpieczne?*
- *Dopalacze? Nie bądź królikiem doświadczalnym.*

III. Program profilaktyczny „Gminna Kampania Przeciw Uzależnieniom”

Prowadzona przez członka Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie tj. funkcjonariusza Zespołu ds. Profilaktyki Społecznej, Nieletnich i Patologii.

W ramach programu realizowano:

- spotkania w szkołach z wykorzystaniem prezentacji multimedialnych dla uczniów, nauczycieli oraz rodziców,
- współpracowano z Poradnią Psychologiczno- Pedagogiczną w Brzesku w kwestii pomocy osobom zagrożonym uzależnieniem lub już uzależnionym,
- współudział w tworzeniu materiałów poligraficznych i innych, promujących tryb życia bez nałogów, informujących o zagrożeniach.

IV. Współorganizowanie szkoleń, prowadzonych przez podmioty zewnętrzne w dziedzinie profilaktyki – wspólnie z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie /konferencje organizowane na terenie PCPR/

1. **Konferencja nt. „Procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie”** – konferencję prowadził w większości członek Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania – funkcjonariusz Zespołu ds. Profilaktyki Społecznej, Nieletnich i Patologii, w konferencji brał udział także przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy,

2. **Konferencja pt. „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w placówkach oświatowych powiatu brzeskiego”.** Tematyka konferencji:
- Algorytmy postępowania w przypadku podejrzenia przemocy w rodzinie wobec dziecka i dorosłego /przedstawienie Kwestionariusza oceny ryzyka występowania przemocy w rodzinie „ Niebieska Karta/,
 - Wtargnięcie napastnika do placówki szkolnej,
 - Zagrożenia w Sieci – profilaktyka, reagowanie – konferencję prowadził w większości członek Zespołu Interdyscyplinarnego – funkcjonariusz Zespołu ds. Profilaktyki Społecznej, Nieletnich i Patologii, w konferencji brał udział przewodniczący Zespołu, przedstawiciele Oświaty m.in. z terenu Gminy Dębno ale także i z powiatu (wymiana dobrych praktyk, własnych doświadczeń).
3. **Konferencja pt. „Lekarzu reaguj na przemoc”.** Tematyka szkolenia:
- Algorytmy działania w przypadku przemocy w rodzinie,
 - Zasady wydawania zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała w związku z użyciem przemocy w rodzinie,
 - Zasady wydawania zaświadczenia o stanie zdrowia dot. dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej i zaświadczeń o stanie zdrowia rodziców zastępczych
 - odebranie dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie. Konferencja prowadzona w większości przez członka Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, obecni przedstawiciele służby zdrowia z gminy Dębno ale także innych gmin / wymiana doświadczeń, dobrych praktyk.

4. Spotkanie edukacyjno-konsultacyjne w Komendzie Powiatowej Policji w Brzesku

Spotkanie dzielnicowych – członków grup roboczych, Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, pracujących na terenie powiatu brzeskiego z przedstawicielami PCPR oraz specjalistą i certyfikowanym superwizorem w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W spotkaniu uczestniczył także psycholog PCPR.

Głównym celem spotkania było zacieśnienie współpracy w zakresie realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc. Szczególną rolę w tych działaniach spełnia PCPR, aktywny przy udzielaniu wszechstronnej i kompleksowej pomocy ofiarom przestępstw związanych z przemocą w rodzinie. Istotnym punktem spotkania był panel dyskusyjny z udziałem dzielnicowych – będących członkami grup roboczych, ponieważ to oni pierwsi docierają do rodzin, w których dzieje się krzywda któremuś z domowników i przy wykorzystaniu procedury „Niebieska Karta” m.in. monitorują te rodziny, motywują sprawców do podjęcia udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym. Podczas spotkania wypracowano też nowe metody wspólnych działań w tych środowiskach, aby szybko do nich docierać i skutecznie rozwiązywać problemy.

5. Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przystępstwem

Wspólne dyżury policjantów, przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, pracowników socjalnych oraz prawnika. Podczas dyżurów osoby zainteresowane mogły uzyskać informacje dotyczące przysługujących uprawnień oraz sposobu załatwienia sprawy.

6. Inne działania profilaktyczne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadzone z inicjatywy członka Zespołu Interdyscyplinarnego – przedstawiciela Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych:

- prowadzenie zajęć profilaktycznych zgodnie z programem wychowawczo-profilaktycznym pt „Spójrz inaczej” - rekomendowanym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji. Zajęcia prowadzone dla dzieci w kilku szkołach podstawowych,

- prowadzenie dwudniowych warsztatów edukacyjno-profilaktycznych dla uczniów Gimnazjum gminy Dębno przez Powiatowe Centrum Edukacji w Brzesku. Szkolenie obejmowało cztery warsztaty edukacyjno-profilaktyczne w tym panel dyskusyjny służący psychoedukacji w kierunku pozytywnego, dojrzałego rozwoju społecznego, emocjonalnego i edukacyjnego i tematykę „Zachowania ryzykowne wśród młodzieży mogące mieć negatywny skutek na dalsze życie /agresja, przemoc, substancje psychoaktywne/”. Uczniowie otrzymali podczas warsztatów materiały dydaktyczne.
- prowadzenie 9 warsztatów profilaktycznych z zakresu profilaktyki uzależnień i profilaktyki przemocy, kierowanych do uczniów klas IV-VI na terenie Szkół Podstawowych w oparciu o autorski program. Warsztaty teatralne – arteterapia prowadziła firma KARIMBA. Tematy warsztatów:
 - *Niemoc to przemoc* – klasy IV-VI – liczba uczestników – 18,
 - *Niemoc to przemoc* – dwa warsztaty klasy IV, V-VI – liczba uczestników 32,
 - *Niemoc to przemoc* – klasa VI – liczba uczestników – 12,
 - *Tylko nie myśl o białym niedźwiedziu* – klasy VI – liczba uczestników 25.
- prowadzenie programu profilaktycznego realizowanego przez Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Płocku – dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjum gminy Dębno. Tematy:
 - *Komputer, Internet, gry – nauka i zabawa czy uzależnienie*, *„Życie w zgodzie i radości”*, *„ Tajemnica zaginionej skarbonki”*,
 - Zorganizowanie ogólnego spotkania z rodzicami pt. *„Twoje dziecko online”*.
- Zorganizowanie 4 warsztatów profilaktycznych z cyklu *„Motywowania do nauki”*, *„Trening zastępowania agresji”* - kierowanych do uczniów klas IV – VI dwóch szkół podstawowych. Warsztaty prowadziła firma MERITUM.
- Zorganizowanie 5 warsztatów profilaktycznych z cyklu *„Cyberprzemoc, Odpowiedzialność = Konsekwencje”*, skierowanych do wszystkich gimnazjalistów jednego Zespołu Szkół na terenie gminy Dębno.
- Zorganizowanie zajęć profilaktycznych zgodnych z programem wychowawczo – profilaktycznym pt. *„Domowi Detektywi”*, 13 spotkań dla uczniów szkół podstawowych.

Województwo Mazowieckie

Działania **Milanówka** zasługują na uwagę ze względu na:

- podjęcie skutecznej próby stworzenia systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie miasta,
- położenie dużego nacisku na działania profilaktyczne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- stworzenie szerokiej oferty wsparcia kierowanej do dzieci zagrożonych bądź doświadczających przemocy.

Asystent rodziny

Wśród 31 rodzin objętych w 2015 r wsparciem asystenta rodziny 4 rodziny miały doświadczenia związane z zachowaniami przemocowymi. Wśród tych rodzin przeprowadzona była psychoedukacja związana z aspektami prawnymi i psychologicznymi doświadczania i stosowania przemocy. Asystent rodziny, który ze względu na częstotliwość spotkań był pierwszą osobą udzielającą wsparcia często tuż po zaistniałej kryzysowej sytuacji. Członkowie rodzin po interwencji zostali objęci pomocą psychologiczną. Podjęli uczestnictwo w zajęciach indywidualnych oraz grupowych.

Dzieci

Dzieci z rodzin, w których występuje bądź występował problem przemocy mogą korzystać z placówek wsparcia dziennego. Obecnie w strukturach ośrodka funkcjonuje Środowiskowy Klub Wsparcia dla Dzieci i ich Rodzin wraz z dwiema filiami. W placówkach tych dzieci i młodzież mogą otrzymać wsparcie ze strony wychowawców oraz psychologa. Udział specjalistów w rutynowych zajęciach jest

istotnym czynnikiem monitorującym kondycję psychiczną dzieci wywodzących się ze środowisk obarczonych przemocą.

Interdyscyplinarny charakter pomocy

Sekcja Wspierania Rodziny aktywnie uczestniczy w działaniach wczesnej diagnostyki. Bezpośrednie rozmowy oraz cykliczne spotkania z pedagogami, wychowawcami placówek edukacyjnych oraz udział w Zespole do spraw oceny sytuacji dziecka i rodziny pozwalają ukierunkować pomoc adresowaną również do rodzin gdzie problem przemocy nie jest jednoznacznie obserwowalny. Aktywność w Zespołach Interdyscyplinarnych pozwala na dostosowanie planu pomocy rodzinie bazując na zindywidualizowanych zasobach oraz deficytach co wzmacnia efektywność podejmowanych działań.

Prowadzenie konsultacji i psychoedukacji

W ramach indywidualnego wsparcia od lipca 2015 r. mieszkańcy Milanówka korzystają z bezpłatnych konsultacji psychologicznych. Z pracy bezpośredniej z Klientem wynika, że w dalszym ciągu część społeczeństwa jest niedoinformowana względem wyodrębnienia ze spektrum zachowań tych, które są bezprawne i noszą znamiona przestępstwa np. przemoc finansowa, zaniedbywanie dzieci poprzez niezaspakajanie ich potrzeb. Indywidualne konsultacje psychologiczne dają możliwość pracy z osobą we wczesnym stadium rozpoznania doświadczania przemocy. W 2015 r. 12 osób, wśród korzystających z konsultacji psychologicznych, rozpoznały w aktualnej sytuacji życiowej bądź w przeszłości doświadczenia ze spektrum przemocy.

Profilaktyka

W siedzibie OPS w Milanówku prowadzone są warsztaty dla rodziców z uwzględnieniem tematyki związanej z zastępowaniem kar cielesnych poprzez wprowadzenie innej formy konsekwencji redukującej niepożądane zachowanie. Warsztaty mają na celu poszerzenie wiedzy rodziców na temat metod wychowawczych pozbawionych przemocy. W ramach działań zrealizowano: warsztaty z rodzicami oraz konsultacje indywidualne dla rodziców. Ilość godzin warsztatowych – 30.

Punkt Konsultacyjny dla Ofiar Przemocy w Rodzinie

W ramach działań Punktu udzielano porad oraz wsparcia osobom i rodzinom doświadczającym i zagrożonym przemocą w rodzinie. Objęto wsparciem 171 osób. Pomoc jest świadczona przez: psychologa dziecięcego, psychologa dla osób dorosłych doświadczających przemocy, prawnika oraz mediatora rodzinnego. W punkcie prowadzona jest grupa wsparcia: **dla osób doświadczających przemocy domowej** (prowadzona przez psychologa, specjalistę pomocy ofiarom przemocy w rodzinie)

Na terenie Gminy Milanówek w roku 2015 realizowany był Program Ośłonowy „*Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy W Rodzinie*” **Edycja 2015r. pt. ” STOP NIE-MOCY WOBEC PRZEMOCY”**

Projekt był realizowany od sierpnia do grudnia 2015 r., a jego celem było podniesienie świadomości dzieci i młodzieży w obszarze skutków płynących ze stosowania zachowań przemocowych, poszerzenie oferty dla dzieci młodzieży zagrożonej lub dotkniętej przemocą w rodzinie, zwiększenie intensywności poradnictwa psychologicznego dla dzieci młodzieży zagrożonej lub dotkniętej przemocą. W ramach projektu zrealizowano 161 godzin spotkań z psychologiem, których łącznie skorzystało 23 dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą, psycholog pomagał zdefiniować problem przemocy i zjawisk jej towarzyszących, określić źródło i zastanowić się nad ich rozwiązaniem. Zorganizowano piknik w ramach, którego przeprowadzono:

- zajęcia psychoedukacyjne „Jak radzić sobie z sytuacją kryzysową”,
- konkursy i zabawy, dzięki którym dzieci porządkowały system wartości, uczyły się dostrzegać emocje i mówić o nich, nabywały świadomość własnej sprawczości, wykonywały atrakcyjne eksperymenty chemiczne, bawiły się słowami, tworząc własne mini opowiadania, uczestniczyły w konkursach ruchowych,
- zorganizowano program edukacyjno-profilaktyczny dla dzieci i młodzieży zagrożonej przemocą, w ramach programu przeprowadzono:

- warsztaty artystyczne, rozbudzające zainteresowania, pielęgnujące hobby, ukazujące alternatywne w tym grupowe formy spędzania wolnego czasu, uczące wyrażać emocje. Zorganizowano warsztat taneczny, wlepki, warsztat dziennikarski, malowania na jedwabiu, malowania koszulek, parateatr, warsztat twórczego myślenia, tworzenia osobistego planu treningowego, decupage, warsztat wokalny, autoprezentacji, ściankę wspinaczkową,
- spektakl profilaktyczny przygotowany przez milanowską młodzież, pokazujący skutki presji wywieranej na dzieciach przez dorosłych, stosowania wobec nich przemocy, lekceważenia ich potrzeb czy stawiania wymagań, którym nie mogą podołać,
- happening „Nie bądź obojętny wobec przemocy”, ulicami Milanówka przeszedł korowód młodzieży niosący hasła promujące rodzinę i negujące zachowania przemocowe, była to innowacyjna forma mówienia o emocjach, które nierzadko są głęboko skrywane przez osoby zagrożone lub dotknięte przemocą,
- koncert muzyczny o charakterze profilaktycznym, promujący poprawne relacje międzyludzkie, modę na życie wolne od przemocy, używek i agresji.

Województwo Opolskie

Gmina **Lewin Brzeski** od 1 września 1998 r. prowadzi i finansuje działalność Świetlicy Terapeutycznej, która sukcesywnie realizuje m. in. zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Budynek Świetlicy jest darem Laion's Clubu ze Szwecji przekazanym w darze dla gminy Lewin Brzeski po powodzi w 2007 roku. Gmina wyposażyła budynek w meble i pomoce dydaktyczne. Gmina Lewin Brzeski finansuje działalność placówki. Opieką w świetlicy są objęte dzieci z rodzin:

- niewydołnych wychowawczo;
- z problemem alkoholowym;
- dotkniętych zjawiskiem przemocy;
- znajdujących się pod nadzorem sądu;
- znajdujących się w trudnej sytuacji rodzinnej i materialnej;
- korzystających ze świadczeń pomocy społecznej;
- potrzebujących dodatkowej pomocy i wsparcia;
- znajdujących się w każdej innej sytuacji, wymagającej wsparcia dziecka i rodziny.

Placówka zapewnia w zależności od potrzeb:

- 1) zajęcia dla dzieci pochodzących z rodzin problemowych połączone z podwieczorkiem, (dożywianie, obowiązkowe odrabianie zadań domowych, rozwój zainteresowań, opieka po szkole, gry i zabawy, zajęcia ruchowe, zajęcia plastyczne, manualne, itd.);
- 2) zajęcia świetlicowe (opieka po szkole i rozwój zainteresowań dla wszystkich chętnych dzieci, gry i zabawy, zajęcia ruchowe, zajęcia plastyczne, manualne, itd.);
- 3) zajęcia socjoterapeutyczne (dla dzieci nieśmiałych, zahamowanych, nadruchliwych, nadpobudliwych psychoruchowo, agresywnych, z problemami osobistymi);
- 4) warsztaty umiejętności interpersonalnych i komunikacji dla młodzieży;
- 5) terapia psychologiczna (indywidualną i grupową);
- 6) terapia logopedyczna (dla dzieci z wadą wymowy, już w wieku przedszkolnym).

Placówka zapewnia rodzicom:

- 1) poradnictwo i konsultacje pedagogiczne;
- 2) poradnictwo i konsultacje logopedyczne;
- 3) poradnictwo i konsultacje psychologiczne;
- 4) wsparcie psychologiczne w problemach osobistych;
- 5) wsparcie psychologiczne rodziny dysfunkcyjnej;
- 6) zajęcia edukacyjne z psychologiem;
- 7) praca socjalna z rodziną dziecka prowadzona przez wychowawcę.

Kierunki oddziaływań profilaktycznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, realizowanych przez Świetlicę Terapeutyczną w Lewinie Brzeskim:

- 1) pełna diagnoza pedagogiczna;
- 2) integracja środowiska rówieśniczego;
- 3) rozwijanie osobowości wychowanka i doskonalenie jego umiejętności interpersonalnych;
- 4) profilaktyka uzależnień;
- 5) zapobieganie przemocy i zachowaniom agresywnym:
 - edukacja na temat zjawiska przemocy i agresji – przyczyn mechanizmów, skutków i sposobów przeciwdziałania;
 - sposoby wyrażania i radzenia sobie z emocjami – trenowanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych;
 - wykorzystanie ogólnodostępnych i autorskich programów profilaktycznych;
 - tworzenie systemu wsparcia i pomocy – eliminowanie przemocy fizycznej i psychicznej, rozwiązywanie konfliktów, zapobieganie aktom wandalizmu;
 - promowanie pożądanych postaw i zachowań;
 - współpraca specjalistów świetlicy i rodziców w zakresie zapobiegania agresji w świetlicy i poza nią;
- 6) promowanie zdrowego i twórczego stylu życia;
- 7) zajęcia pn. „*Życ bezpiecznie*”;
- 8) zajęcia pn. „*Nie jesteś sam*”.

Na szczególną uwagę zasługuje **Zespół do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka** (zdoosd). Zdoosd składa się z przedstawicieli:

- 1) Sądu Rejonowego w Brzegu – kuratorzy sądowi i społeczni;
- 2) Ośrodka Pomocy Społecznej w Lewinie Brzeskim –pracownicy socjalni;
- 3) Szkoły Podstawowej w Lewinie Brzeskim –pedagog i psycholog,
- 4) Gimnazjum w Lewinie Brzeskim –psycholog,
- 5) Komisariatu Policji w Lewinie Brzeskim oraz Świetlicy Terapeutycznej – dyrektor, wychowawca, psycholog.

Zespół kwalifikuje dzieci na zajęcia w miesiącu lutym, czerwcu i wrześniu. W trakcie roku szkolnego na zajęcia kwalifikuje dyrektor świetlicy na prośbę rodziców dziecka oraz przedstawicieli instytucji, działających na rzecz dziecka i rodziny. Dzieci z rodzin dysfunkcyjnych do Świetlicy przychodzą codziennie, od poniedziałku do piątku, w godz. od 15.00 do 18.00. Zajęcia dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych nazywane zajęciami popołudniowymi z podwieczorkiem są realizowane w oparciu o Plan pracy. Dzieci biorą udział codziennie w zajęciach tematycznych, plastycznych, manualnych, grach i zabawach ruchowych, zajęciach psychoedukacyjnych i profilaktycznych organizowanych w oparciu o plan pracy. Dzieci korzystają codziennie z dodatkowego posiłku, który jest finansowany w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Miesięcznie na zorganizowanie posiłku jest przeznaczona kwota 1.000 zł. Natomiast w szkole dzieci mają zapewniony obiad finansowany przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Lewinie Brzeskim. Dzieci codziennie w Świetlicy odrabiają lekcje, ćwiczą czytanie, pisanie i liczenie. W odrabianiu lekcji pomagają dzieciom stażyści z Powiatowego Urzędu Pracy w Brzegu oraz wolontariusze, także z gimnazjum.

Efektom uczęszczania dziecka na zajęcia logopedyczne są postępy w wymowie dziecka, stwierdzone przez logopedę, ale także zauważone przez rodziców. Dzieci są zmobilizowane do ćwiczeń logopedycznych, przychodzą do logopedy, ponieważ chcą ładnie i wyraźnie mówić. Dzieci systematycznie ćwiczą z rodzicami zadane przez logopedę ćwiczenia w domu i dlatego mamy pozytywne efekty w pracy logopedycznej.

Efektom pracy psychologa jest nabycie przez dzieci biorące udział w warsztatach psychologicznych umiejętności interpersonalnych i kompetencji społecznych. Udział rodziców w warsztatach umiejętności wychowawczych „Szkoła dla rodziców” pozwala na bycie przez rodziców umiejętności interpersonalnych i wychowawczych. Rodzice w trudnej sytuacji materialnej i życiowej mają

zapewnione wsparcie psychologiczne w Świetlicy, a ich dzieci specjalistyczną opiekę, pomoc w nauce i dodatkowy posiłek oraz rozwój zainteresowań. Efektem uczęszczania dziecka z rodziny dysfunkcyjnej do Świetlicy jest zapewnienie dziecku opieki i profesjonalnej pomocy. Dziecko ma odrobione zadania domowe, rozwija swoje zainteresowania, poprzez udział w kółkach zainteresowań. Dziecko jest objęte zajęciami profilaktycznymi, socjoterapeutycznymi, logopedycznymi, z zakresu terapii pedagogicznej i zajęciami z psychologiem w Świetlicy. Rodzina dziecka jest objęta wsparciem psychologa i pedagoga w placówce. Rodzice uczestniczą w zajęciach warsztatowych z zakresu umiejętności wychowawczych.

Efektem uczęszczania dziecka na zajęcia popołudniowe dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych jest złagodzenie negatywnych skutków wychowywania się dziecka w rodzinie dysfunkcyjnej poprzez pokazanie dzieciom świata bez agresji i używek, świata kultury, sportu i rekreacji. Wdrożenie dzieci do aktywnych form spędzania czasu wolnego poprzez rozwój talentów i pasji na kółkach zainteresowań. Zmobilizowanie dzieci do nauki. Spożycie dodatkowego posiłku. Trwały efekt „dzieci nie chodzą głodne”, posiłek w Świetlicy dla trzydziestki dzieci z rodzin dysfunkcyjnych. Integracja dzieci w czasie wspólnych imprez np. andrzejki, zabawa karnawałowa. Występ w jasełkach i przedstawieniu z okazji Dnia Matki i Ojca, możliwość autoprezentacji i podwyższenia samooceny. Otrzymanie paczki na Mikołaja. Wdrożenie dzieci do podtrzymywania zwyczajów świątecznych, przygotowania tradycyjnych potraw wigilijnych i wielkanocnych.

Efektem współpracy z przedstawicielami Ośrodka Pomocy Społecznej w Lewinie Brzeskim, Sądu Rejonowego w Brzegu, Szkoły Podstawowej w Lewinie Brzeskim, Komisariatu Policji w Lewinie Brzeskim jest wspólna praca w Zespole do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka. Efektem wspólnej pracy w zespole pracowników świetlicy i przedstawicieli instytucji jest wspólne wypracowanie strategii pracy z daną rodziną, jeszcze lepsza diagnoza dziecka i jego rodziny, wgląd w sytuację rodziny, sytuację socjalną, prawną, szkolną i poza szkolną dziecka. Wzajemna pomoc i wsparcie we wspólnych działaniach.

Efektem wspólnej pracy z Oświatowo-Kulturowym Stowarzyszeniem CIVITATIS LOVIENSIS w Lewinie Brzeskim oraz Gimnazjum w Lewinie Brzeskim, jest krzewienie idei wolontariatu wśród młodzieży gimnazjalnej. Praca wolontariuszy w świetlicy oraz w innych placówkach gminnych (przedszkolach, bibliotece, udział w akcjach charytatywnych). Efektem realizacji programu szkolenia wolontariuszy jest nabycie przez wolontariuszy umiejętności z zakresu komunikacji interpersonalnej, komunikacji z dziećmi, umiejętności wychowawczych i społecznych. Wzmocnienie poczucia własnej wartości. Wolontariusz współdziała i aktywnie komunikuje się w grupie, zna swoją wartość i swoje mocne strony. Efektem bycia wolontariuszem jest samorealizacja wolontariuszy, rozwój osobisty, poznawczy, emocjonalny i społeczny młodzieży. Dla młodzieży wolontariat stał się alternatywną formą spędzania czasu wolnego.

Efektem bardzo dobrej współpracy z władzami gminy Lewin Brzeski są dodatkowe środki dla Świetlicy na dożywianie dzieci z rodzin dysfunkcyjnych oraz na organizację dzieciom czasu wolnego w czasie wakacji i ferii zimowych. Osiemdziesiąt dzieci w czasie ferii zimowych i letnich organizowanych przez Świetlicę spędza czas wolny w sposób atrakcyjny, ale jednocześnie bezpieczny i promujący zdrowe i aktywne formy wypoczynku. W tym dodatkowo czterdzieści dzieci z rodzin dysfunkcyjnych z terenu gminy, z obwodów szkolnych Łosiów i Skorogoszcz otrzymuje w czasie dwutygodniowej półkolonii wyżywienia (śniadanie, obiad, podwieczorek). Dzieci są do Lewina dowożone. Spędzają wolny czas w atmosferze bezpieczeństwa i akceptacji. Integracja dzieci w czasie wspólnych zabaw i zajęć. Wykształcenie u dzieci potrzeby spędzania czasu wolnego w sposób aktywny i twórczy. Złagodzenie negatywnych skutków wychowywania się dziecka w rodzinie dysfunkcyjnej, wsparcie psychologiczne w trudnej sytuacji rodzinnej. Wdrożenie dzieci do aktywnych form spędzania czasu wolnego poprzez rozwój talentów i pasji dzieci. Wzmocnienie poczucia własnej wartości i samooceny oraz mocnych stron u dziecka dzięki udziałowi w zajęciach rozwijających mocne strony dziecka, jego talenty i pasje. Wdrożenie dzieci do bezpiecznych form odreagowania napięcia fizycznego i emocjonalnego.

Dodatkowo efektem współpracy z uczelniami wyższymi jest powstawanie dziesięciu prac licencjackich i prac magisterskich, których terenem badań jest Świetlica Terapeutyczna w Lewinie Brzeskim. Kształcenie przyszłych nauczycieli, którzy na praktykach w naszej placówce mogą swoją wiedzę merytoryczną sprawdzać w praktyce.

Województwo Podkarpackie

W Gminie Miejskiej **Mielec** w 2015 r. podstawowym działaniem, które swoim zasięgiem objęło szeroki wachlarz odbiorców było (głównie wśród mieszkańców oraz osób zagrożonych wystąpieniem przemocy i osób uwikłanych w przemoc w rodzinie) rozpowszechnianie materiałów informacyjnych w formie ulotek, informatorów i poradników. Materiały rozpowszechniały instytucje, organizacje pozarządowe (Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Stowarzyszenie Trzeźwościowe „Nowe Życie”), ośrodki i placówki oświatowe (szkoły, przedszkola) itp. Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Mielcu zakupił usługę wydruku: „Informator dla osób doświadczających przemocy w rodzinie” – 1 600 sztuk (opracowanie MOPS w Mielcu); Pakiet materiałów do realizacji kampanii „Postaw na Rodzinę” i „Reaguj na Przemoc”. Ponadto w placówkach oświatowych rozpowszechniano ulotki „Co daje rodzina?”, „Postaw na rodzinę”, „Bite dzieci widzą świat inaczej”, „W sieci strachu”, „Gdzie szukać pomocy?” oraz informatory „Gdzie szukać pomocy dla dzieci i młodzieży” i inne a także prowadzono ekspozycję materiałów na ogólnodostępnych dla rodziców tablicach.

Na bieżąco aktualizowano stronę internetową dla osób doświadczających przemocy, osób stosujących przemoc i świadków przemocy w zakładce „Przemoc w Rodzinie” na oficjalnej stronie internetowej miasta – Wydział Spraw Społecznych i Zdrowia Urzędu Miejskiego w Mielcu. Towarzystwo Przyjaciół Dzieci prowadzi na serwisie społecznościowym Facebook profil pn.: „Widzę Czuję Reaguję” i sukcesywnie zamieszcza artykuły i informacji z zakresu profilaktyki przemocy, skierowane do osób uwikłanych w przemoc, dla specjalistów oraz innych zainteresowanych zagadnieniem.

W ramach kampanii o zasięgu ogólnopolskim MOPS w Mielcu w partnerstwie z Komendą Powiatową Policji realizował projekt „Otwarte Drzwi”. Akcja informacyjna skierowana do osób dotkniętych przemocą w rodzinie, objętych procedurą „NK” w roku 2015 - 110 osobom przekazano informację.

Gmina Mielec brała udział w ogólnopolskiej kampanii „Postaw Na Rodzinę” „Reaguj na przemoc” – W ramach kampanii rozpowszechniano ulotki - przez instytucje publiczne, placówki, ośrodki oraz organizacje pozarządowe. W Miejskim Przedszkolu nr 2 w Mielcu umieszczono kącik informacji dla rodziców o punktach gdzie można zgłosić się w sytuacji przemocy, Miejskie Przedszkole nr 8 wzięło udział w projekcie „Otwarte drzwi” oraz w programie fundacji „Dzieci Niczyje” i „Chronimy dzieci” – 154 dzieci wraz z rodzicami uczestniczących. Szkoła Podstawowa nr 3 w Mielcu brała udział w kampanii „Pomóż dzieciom przetrwać zimą” oraz w akcji „Klasa bez przemocy”.

Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Mielcu zorganizował zakup materiałów spożywczych i papierniczych przeznaczonych na paczki mikołajkowe dla dzieci z grup ryzyka i doświadczających przemocy w rodzinie. Skorzystało 205 dzieci – wychowanków: Świetlicy Profilaktyczno-Wychowawczej Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w Mielcu, Świetlicy Profilaktyczno-Wychowawczej „TCHNIENIE”, Świetlicy Profilaktyczno-Wychowawczej „Lumen” Oddział Caritas przy Parafii Św. Mateusza w Mielcu, Świetlicy Profilaktyczno-Wychowawczej przy Stowarzyszeniu Rodzin Katolickich Parafii MBNP w Mielcu.

W ramach wspierania działań edukacyjnych służących wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców MOPS zorganizował – warsztaty zajęciowe realizowane w ramach „Wakacyjnego Klubu Mam, warsztaty „Zawsze wspólnie”- jak pomóc dzieciom przejść przez proces rozstania rodziców. W Miejskim Przedszkolu nr 13 odbywały się warsztaty pn. „Polityka i ochrona dzieci przed krzywdzeniem” w związku z programem „Chronimy dzieci” oraz spotkanie dla rodziców nt. „Wychowanie dzieci bez przemocy”. Projekt edukacyjny „Komputerowy świat przedszkolaka”, w którym wzięło udział 26 dzieci we współpracy z rodzicami, Przedszkole Miejskie nr 12 zorganizowało

warsztaty dla rodziców pn. „Ręka dobra, ręka zła”, w którym wzięli udział wszyscy rodzice. Prelekcje dla rodziców z udziałem psychologa „Nagroda i Kara” oraz „Wychowanie przez pracę” zorganizowało Miejskie Przedszkole nr 8 w Mielcu, w którym wzięło udział 45 osób.

W szkołach podstawowych i gimnazjach organizowano zajęcia edukacyjne: warsztaty dla rodziców w klasie I w ramach programu „Bezpieczne Gimnazjum”, zajęcia edukacyjne dla rodziców pn. „Odpowiedzialność prawna nieletnich, środki psychoaktywne” oraz warsztaty dla rodziców na temat przemocy, cyberprzemocy, przejawów demoralizacji, warsztaty dla rodziców pn. „Dziecko w sieci” mające na celu podniesienie wiedzy rodziców na temat radzenia sobie z zagrożeniami w cyberprzestrzeni, korzystania z narzędzi komputerowych służących ochronie dziecka przed niedozwolonymi treściami. Z form warsztatowych i prelekcji skorzystało **844 rodziców**

Wydział Spraw Społecznych i Zdrowia Urzędu Miejskiego zorganizowało szkolenie „POWERMENT – CZYLI UPRAWOMOCNIENIE SIĘ KOBIET” dla 12 niesłyszących uczestniczek, którym celem warsztatu było podniesienie poczucia własnej wartości, doświadczenie własnej siły fizycznej i psychicznej, zdobycie umiejętności asertywnego zachowania i obrony własnych granic oraz zdobycie umiejętności stosowania techniki samoobrony fizycznej.

W ramach poradnictwa udzielano pomocy w zakresie prawidłowego pełnienia roli rodzicielskiej i rozwiązywania konfliktów małżeńskich. Punkt konsultacyjny ds. Uzależnienia i Przeciwdziałania cały rok na bieżąco prowadził konsultacje, których udzielali pracownicy poradni w siedzibie instytucji, siedzibach szkół i przedszkoli, podczas badań psychologicznych oraz w trakcie zbiorowych spotkań z rodzicami. Ogółem 1935 osób skorzystało z poradnictwa. ARKA (Poradnia Specjalistyczna i Telefon Zaufania) udzieliła porad 100 osobom. Towarzystwo Przyjaciół Dzieci - oddział miejski w Mielcu udzielał konsultacji rodzicom mających trudności wychowawcze, problemy dydaktyczne, w nawiązywaniu relacji z dziećmi. Ponadto prowadzona była praca terapeutyczna z rodzicami (problemy w relacjach małżeńskich, problemy osobiste). Liczba osób korzystających z poradnictwa – 36 osób. Szkoły podstawowe i gimnazja prowadziły indywidualne spotkania pedagogów z rodzicami uczniów przejawiających trudności wychowawcze i w rodzinach przejawiających niewydolność opiekuńczo-wychowawczą. Prowadzono również konsultacje z psychologiem – 285 rodziców.

W ramach realizacji programów profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie skierowanych do rodziców i opiekunów prowadzono:

- program zajęć edukacyjnych dla rodziców prowadzonych przez psychologa „Wychowanie to rodziny jest zadanie” w ramach programu dla dzieci i rodziców dotyczącego przeciwdziałania przemocy w rodzinie „Rodzinne Mikołajki”.

Ponadto realizowano program „Razem Bezpieczniej” przez Komendę Powiatową Policji w szkołach ponadgimnazjalnych przez 3 funkcjonariuszy policji. Uczestniczyło 552 uczniów.

W większości szkół realizowano programy profilaktyczne: „Cukierki”, „Jestem OK”, „Debata”, „Stop przemocy i agresji”, „Przemoc wobec dziecka”, „Spójrz inaczej na agresję”, „Tak czy Nie!”, „Znajdź własne rozwiązanie”, „Fantastyczne możliwości”, - **455 osób**, oraz w Szkole Podstawowej nr 11 zorganizowano warsztaty dla rodziców pn. „Rodzina jest najważniejsza” – **100 uczestników**

Dodatkowo podczas godzin wychowawczych zgodnie z programem wychowawczym i profilaktycznym szkół zajęcia obejmowały tematykę umiejętności radzenia sobie ze stresem, rozpoznawania i wyrażania emocji, radzenia sobie ze złością, umiejętności rozwiązywania konfliktów, komunikacji interpersonalnej, asertywności, poczucia własnej wartości, funkcjonowania w grupie, tolerancji, podejmowania decyzji, praw dziecka, oraz udzielanie informacji nt. możliwości uzyskania pomocy na terenie Mielca. Realizowano programy profilaktyczne „Moja rodzina”, „ABC emocji”, „Przemoc w rodzinie”, „Złość, agresja, przemoc”, „Stop przemocy”, „Jak sobie radzić w sytuacjach trudnych”, „Gdzie szukać pomocy”, „Porozumienie bez przemocy”, „Cyberprzemoc”, „Dopalacze i narkotyki”,

Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego zorganizował w porozumieniu Sądem Rejonowym w Mielcu szkolenie na temat: "Mediacje w Praktyce". Przeprowadzono 2 edycje 8 godzinnego szkolenia

w grudniu 2015 r. – **30 uczestników** (kuratorów społecznych i zawodowych, policjantów, pedagogów, pracowników placówek wsparcia dziennego, członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Mielcu i innych) oraz szkolenie pt. „Terapia Skoncentrowana na Rozwiązaniach.

Województwo Podlaskie

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w **Czyżach** realizował w 2015 r. projekt: „Powstrzymajmy przemoc razem”, na który otrzymał dofinansowanie z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Ośłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” (całkowity koszt projektu – 23.960 zł, kwota dotacji – 19.000 zł). Głównym celem projektu było zwiększenie dostępności do działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy. Przyznane w ramach Programu Ośłonowego dofinansowanie umożliwiło realizację projektu oraz osiągnięcie założonych celów.

W ramach projektu realizowano następujące działania:

1. Szkolenie zespołu interdyscyplinarnego

Członkowie zespołu interdyscyplinarnego uczestniczyli w szkoleniu, podczas którego omówiono obowiązujące przepisy, zjawisko przemocy, procedurę „Niebieskie Karty”, pracę grup roboczych, zasady rozmowy z osobą doświadczającą przemocy oraz z osobą stosującą przemoc. Omówiono również przypadki indywidualne, zgłoszone przez członków zespołu interdyscyplinarnego. Uczestnicy otrzymali materiały edukacyjne dotyczące omawianych treści i stosowne zaświadczenia. Szkolenie miało na celu poszerzenie wiedzy, umiejętności, kompetencji i doświadczeń specjalistów oraz spowolnienie procesu wypalenia zawodowego.

2. Poradnictwo specjalistyczne

Zdając sobie sprawę z potrzeby konsultacji indywidualnych oraz trudności z dostępem do pomocy specjalistycznej w gminie Czyże, w ramach projektu uruchomiono tzw. poradnictwo specjalistyczne - dyżury specjalistów mające na celu wsparcie indywidualne uczestników. Realizacja niniejszego działania przyczyniła się do poszerzenia zakresu świadczonych usług przez ośrodek pomocy społecznej dla osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie. Uczestnicy projektu oraz rodziny zagrożone zjawiskiem przemocy domowej miały dostęp do prawnika, psychologa i specjalisty pracy socjalnej. Z poradnictwa korzystano bardzo chętnie w głównej mierze dzięki temu, że nie trzeba było daleko dojeżdżać do specjalisty ani czekać w długich kolejkach.

3. Program „Dobry rodzic”

Oferta skierowana w szczególności do rodziców mająca na celu pomoc w umacnianiu umiejętności wychowawczych, naukę właściwych postaw rodzicielskich, rozwój umiejętności radzenia sobie z problemami. Rodziny z dziećmi wzięły udział w wyjazdowych 3 – dniowych warsztatach kompetencji wychowawczych „Dobry rodzic” (wyjazd na Mazury). Warsztaty pomogły rodzicom umocnić umiejętności wychowawcze, pogłębić świadomość dotyczącą własnych postaw w relacji z dzieckiem, powodów dotychczasowych zachowań. Omówione zostały m.in. konsekwencje stosowania klapsów, krzyku, obelg, umiejętne stawianie granic, rodziny uczyły się na konkretnych przypadkach jak radzić sobie z problemami, jak komunikować się z dziećmi. Dzięki temu, iż warsztaty były zorganizowane w formie wyjazdowej, pracownicy GOPS mieli doskonałą okazję do obserwacji rzeczywistych relacji rodzic – dziecko, postaw rodziców, mogli na bieżąco niewłaściwe zachowania modyfikować. Dodatkowo uczestnicy wyjazdu mieli zapewnione atrakcje, tj. rejs statkiem, wizyta w "Flisak parku" i parku linowym, warsztaty robienia bombek karczochowych, zwiedzanie Augustowa, gry i zabawy integracyjne. Dla niektórych rodzin i dzieci był to pierwszy w życiu wyjazd poza miejsce zamieszkania.

4. Program „Uwierz w siebie”

4.1. Samoobrona

10 kobiet zagrożonych problemem przemocy przeszło zajęcia samoobrony. W trakcie zajęć uczestniczki opanowały podstawowe zasady samoobrony, nauczyły się przyjmować właściwą postawę ciała, zadawać skuteczne ciosy, a także bronić się. Zajęcia cieszyły się bardzo dużą popularnością, zgłaszano również potrzebę kontynuacji takiego kursu.

4.2. Warsztaty kreowania wizerunku

10 kobiet – uczestniczek projektu wzięło udział w warsztatach kreowania wizerunku. Podczas spotkań z wizażystką/ stylistką panie poznały nowe techniki makijażu, nauczyły się dobierać kosmetyki, kolory, fryzury. Poznały swoje mocne i słabe strony. Zajęcia te miały na celu nabycie przez uczestniczki umiejętności kształtowania pozytywnej samooceny oraz dostrzeżenia wagi pozytywnego myślenia w podnoszeniu poczucia własnej wartości. Warsztaty cieszyły się ogromną popularnością, zgłaszano również potrzebę kontynuacji tego rodzaju zajęć.

5. Program „Szczęśliwe dzieciństwo”

Oferta wyjazdowa skierowana głównie do dzieci z rodzin zagrożonych problemem przemocy. 25 osób wzięło udział w wyjeździe integracyjnym do Białowieży. Wyjazd połączony był z treningiem umiejętności społecznych. Celem wyjazdu było również rozładowanie napięcia, przeżycie nowych wzbogacających doświadczeń, wzbudzenie motywacji do pracy nad sobą, zdobycie nowych umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach, nauka funkcjonowania w grupie. Integrując się ze społecznością, rodziny miały szansę na przywrócenie niezależności, poczucia własnej wartości, zniwelowanie poczucia izolacji społecznej i wykluczenia. Zmiana otoczenia, towarzystwo osób o podobnych problemach pozwoliło uczestnikom otworzyć się na drugiego człowieka, wyzbyć się poczucia wstydu, zniwelować poczucie stygmatyzacji.

Najważniejszym rezultatem projektu „Powstrzymajmy przemoc razem” był fakt, iż kobiety doświadczające przemocy domowej wyszły z domu, poznały osoby o podobnym problemie, odważyły się opowiedzieć o problemach i utworzyły nieformalną grupę samopomocową. Uczestniczki projektu, które wcześniej nie znały się, obecnie spotykają się, wymieniają doświadczeniami, pomagają sobie nawzajem. Nabrały odwagi, zdobyły wiedzę gdzie szukać pomocy, nie są już same z problemami.

Województwo Pomorskie

Poniżej przedstawiono działania największego miasta województwa pomorskiego w roku 2015 rozwijające system przeciwdziałania przemocy, następnie aktywności małego miasta Kościerzyny.

W Gdańsku przygotowano:

1. „**Procedurę interwencji w sytuacji krzywdzenia dziecka**” zakłada ona podejmowanie działań zgodnych z najlepszym interesem dziecka i współpracę służb w ochronie dziecka krzywdzonego. Zawiera ramowe schematy postępowania interwencyjnego służb i podmiotów miejskich, szczególnie odpowiedzialnych za ochronę bezpieczeństwa dziecka, które współdziałają w ramach interwencji. W ramach wdrożenia i wspólnego skutecznego reagowania placówki miejskie miały opracować wewnętrzne polityki ochrony dziecka przed krzywdzeniem;

- dla ujednoclenia dokumentów Zespół Interdyscyplinarny i MOPR wypracował „**Ramowe założenia polityk wewnętrznych**” zawierające niezbędne zagadnienia, które powinny znaleźć się w dokumentach mając na celu najszerszą ochronę dziecka przed krzywdzeniem,
- przeprowadzone zostały interdyscyplinarne szkolenia dla placówek przygotowujących wewnętrzne rozwiązania dot. „Procedury interwencji w sytuacji krzywdzenia dziecka”,
- udzielano konsultacje indywidualne i grupowe w zakresie konstruowania i wdrażania wewnętrznych polityk ochrony dziecka dla realizatorów w mieście,
- placówki przygotowały 202 polityki wewnętrzne ochrony dziecka przed krzywdzeniem.

2. Działalność „**Centrum Niebieskich Kart**” Zespołu Interdyscyplinarnego dla mieszkańców i specjalistów różnych gdańskich instytucji oraz podmiotów w celu uzyskania profesjonalnej wiedzy o występowaniu przemocy w rodzinie;

- pełnienie dyżurów, konsultacji dla mieszkańców, porad dla specjalistów w zakresie wdrażania zmian wynikających z Zarządzenia Prezydenta Miasta Gdańska wprowadzającego „Procedurę interwencji w sytuacji krzywdzenia dziecka”,
 - prowadzenie portalu społecznościowego Facebook w zakresie profilaktyki przemocy oraz działaniach interdyscyplinarnych.
3. Działalność grupy gdańskich **Ekspertów Zespołu Interdyscyplinarnego** do których należy wspieranie działań grup roboczych i rodzin uwikłanych w przemoc w rodzinie. Dobrą praktyką jest spotykanie się Zespołu Interdyscyplinarnego z gronem gdańskich ekspertów w zakresie współpracy w ramach realizacji procedury Niebieskiej Karty i zwiększenia skuteczności pomocy.
4. **Szkolenia i działania edukacyjne:**
- działania edukacyjne (wykładowe, warsztatowe, indywidualne) szczególnie dla środowisk ochrony zdrowia, oświaty, ale też policji,
 - cykl szkoleń i spotkań dzielnicowych dla specjalistów pracujących w różnych lokalnych instytucjach a mających styczność z występowaniem zjawiska przemocy w rodzinie.
5. **Kampanie i konferencje:**
- „Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przystępstwem”- angażujący specjalistów do udzielania konsultacji i wsparcia mieszkańców miasta,
 - „Samotność dziecka w centrum uwagi” - gdańska kampania w ramach międzynarodowej Kampanii 16 dni przeciw przemocy ze względu na płeć (konferencja, wywiady, artykuły prasowe, audycje radiowe).
6. „**Koalicja północna Zespołów Interdyscyplinarnych**” – z inicjatywy Przewodniczących gdańskiego i olsztyńskiego Zespołu zainicjowano utworzenie północnej koalicji zespołów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie i uzyskano ich akces do tworzenia koalicji.
7. „**Gdański Bezpieczny Dom**” projekt w ramach którego:
- przeprowadzono diagnozę i analizę badawczą na grupie 1000 mieszkańców Gdańska w zakresie występowania problemu przemocy i uzyskano podsumowanie z badań na terenie Gdańska;
 - zorganizowano 3 szkolenia interdyscyplinarne dla gdańskich specjalistów,
 - prowadzono Punkt Konsultacyjny dla dzieci i młodzieży doświadczającej przemocy w rodzinie i świadków przemocy (specjalistyczne konsultacje), warsztat dla rodziców i grupę socjoterapeutyczną dla młodzieży.

Na realizację projektu pozyskano środki finansowe z MRPiPS w ramach Programu Ostonowego Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie”.

Kościerzyna jest miastem liczącym około 23 tys. mieszkańców. W mieście Kościerzyna realizowany jest Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, uchwalany rokrocznie i jest on załącznikiem do Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii dla miasta Kościerzyna. Od kwietnia 2011 roku funkcjonuje w mieście Zespół Interdyscyplinarny, który składa się z 11 osób - przedstawicieli Ośrodka Pomocy Społecznej, Policji, Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Oświaty, Służby Zdrowia, Sądu Rejonowego, Prokuratury Rejonowej, Straży Miejskiej. Na początku 2011 roku nastąpiła reorganizacja struktury organizacyjnej Ośrodka Pomocy Społecznej i wyodrębniono w nim Dział ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Kierownik Działu został na pierwszym posiedzeniu Zespołu Interdyscyplinarnego wybrany Przewodniczącym ZI. W skład Działu wchodzi Świetlica Profilaktyczna dla dzieci (czynna codziennie od poniedziałku do piątku w godzinach 11 – 18), Punkt Konsultacyjno – Informacyjny ds. Narkomanii, specjalista pracy z rodziną oraz psycholog i prawnik, którzy pracują z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie. Ponadto w strukturze Działu znajduje się mieszkanie interwencyjne dla ofiar przemocy w rodzinie (w wyjątkowych sytuacjach może być ono przeznaczone dla innych potrzebujących, np. pogorzalców). Dzięki utworzonemu etatowi kierownika działu w MOPS jest osoba, która koordynuje na terenie miasta wszystkie działania związane z tematem przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Osoba ta jest odpowiedzialna za koordynowanie wszystkich prac związanych z prowadzeniem i realizacją procedury Niebieskiej Karty. Dba o odpowiednią dokumentację związaną z realizacją procedury NK, organizuje i ustala terminy spotkań grup roboczych, jest łącznikiem pomiędzy członkami grup roboczych z różnych instytucji, ściśle współpracuje z pracownikami socjalnymi, dzielnicowymi, asystentami rodziny, pedagogami szkolnymi, kuratorami sądowymi, sekretarzem MKRPA, co bezpośrednio przekłada się na zdecydowanie szybsze przekazywanie informacji, a tym samym szybkie i bardziej skuteczne podjęcie interwencji w przypadku podejrzenia występowania przemocy w rodzinie w indywidualnym przypadku. Dzięki wypracowanemu systemowi komunikacji przekaz informacji jest szybki i bezpośredni pomiędzy specjalistami z różnych instytucji. Dobra współpraca przekłada się również na wiele wspólnych inicjatyw podejmowanych w środowisku lokalnym. W 2015 r. zrealizowano następujące działania profilaktyczne, edukacyjne i informacyjne skierowane do mieszkańców miasta:

1. **Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przepiępstwem** w dniach 23 - 27 lutego (odbyła się wspólna konferencja prasowa przedstawicieli różnych instytucji z terenu miasta, następnie przez 5 dni odbywały się dyżury różnych specjalistów w jednym wyznaczonym miejscu w centrum miasta);
2. **Światowy Dzień Zdrowia** w dniu 21.04.2015r. na Rynku Miasta (prezentacja oferty pomocy instytucji z terenu miasta odnośnie zdrowia, profilaktyki uzależnień, przemocy w rodzinie, zdrowego odżywiania, aktywności fizycznej, wsparcia psychologicznego, pedagogicznego, rodzinnego itp.);
3. **Międzynarodowy Dzień Rodziny** – 15.05.2015r. – na Rynku Miasta (MOPS wspólnie ze Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Autyzmem i Niepełnosprawnością Intelektualną „Razem” zorganizowali i przeprowadzili inicjatywę promującą prawidłowe wzorce wychowawcze, wspólne spędzanie czasu wolnego w rodzinie, dzieci przygotowały i przedstawiły spektakl teatralny o tematyce rodzinnej. Były występy dzieci i młodzieży na scenie, konkursy i zabawy dla rodziców z dziećmi, malowanie twarzy, promocja zdrowej żywności);
4. **Marsz Przyjaźni połączone z ogniskiem** – czerwiec 2015r. (ulicami miasta przeszedł pochód gimnazjalistów z trzech szkół miejskich na Rynek miasta, gdzie odczytany został apel młodzieży dotyczący sprzeciwu wobec przemocy i agresji. Młodzież na pochód przygotowała barwne przebrania oraz różnego rodzaju hasła przeciw przemocy. Dla najaktywniejszych 5 klas zorganizowano ognisko połączone z mini rajdem profilaktycznym);
5. **Międzynarodowy Dzień Zapobiegania Przemocy wobec Dzieci** - 17.11.2015r. (w miesiącach listopad i grudzień specjalista pracy z rodziną, kierownik działu ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz pedagogzy szkolni przeprowadzili spotkania z rodzicami dzieci – podczas wywiadówek - ze wszystkich szkół miejskich. Na spotkaniach promowano odpowiednie metody wychowawcze bez używania przemocy wobec dzieci, informowano o zakazie stosowania jakichkolwiek kar cielesnych wobec dzieci, dodatkowo podczas każdej z wywiadówek w szkole czynny był punkt gdzie zainteresowani rodzice mogli porozmawiać ze specjalistami lub też otrzymać różnego rodzaju poradniki);
6. **Rodzinne spotkania przy muzyce** skierowane przede wszystkim dla seniorów i osób starszych w Centrum Kultury Kaszubskiej „Strzelnica” (odbyło się kilka takich inicjatyw, podczas których promowano bezpieczne spędzanie czasu wolnego, poruszano tematy związane z przemocą wobec osób starszych oraz możliwości skorzystania z różnych ofert wsparcia);
7. **Festyn dla rodzin zastępczych** w Centrum Kultury Kaszubskiej „Strzelnica” (promowanie rodzicielstwa zastępczego, promowanie prawidłowych wzorców wychowawczych);
8. Specjalista pracy z rodziną systematycznie przeprowadzał **warsztaty w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z dziećmi i młodzieżą odnośnie przemocy i zachowań agresywnych**;

Ponadto w 2015 r. zapoczątkowano w MOPS funkcjonowanie grup wsparcia z elementami superwizji dla pracowników zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w których brało udział 18 osób. W 2015r. członkowie Grup Roboczych oraz Zespołu Interdyscyplinarnego brali udział w różnego rodzaju szkoleniach i konferencjach dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

- „TSR – Warsztat pracy z klientem w podejściu skoncentrowanym na rozwiązaniach” w Starej Kiszewie,
- „Techniki radzenia sobie ze stresem - wypalenie zawodowe” w Starej Kiszewie,
- czterech członków MKRPA wzięło udział w szkoleniu przeznaczonym dla Gminnych Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w którym jednym z tematów były prawne aspekty przeciwdziałania przemocy domowej – nowelizacja Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz prawa karnego,
- „Najczęściej popełniane błędy w dokumentacji Zespołu Interdyscyplinarnego. Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej”,
- „Szkolenie dla kadry instytucji pomocy społecznej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie” przeprowadzonego przez Instytut Rozwoju Służb Społecznych i Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”,
- „Budowanie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych”, w Ośrodku Wypoczynkowym w Szarlocie,
- „Współpraca służb i instytucji w sytuacji przemocy domowej” w PCPR w Kościerzynie.

Województwo Śląskie

Miasto **Bielsko-Biała** realizuje zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o *Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej na lata 2014-2020*, a także *Miejski program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie na lata 2014-2020*. Profilaktyka i rozwiązywanie problemu przemocy w rodzinie jest również jednym z kierunków działań strategicznych w aktualnie realizowanej *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bielska-Białej na lata 2014-2020*. Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie są realizowane przy ścisłej współpracy administracji samorządowej oraz organizacji pozarządowych. W Bielsku-Białej od wielu lat udziela się systemowej pomocy osobom doznającym przemocy, świadkom przemocy oraz osobom stosującym przemoc w rodzinie. Podejmowane działania łączą profilaktykę, prewencję oraz reagowanie na przemoc i łagodzenie jej skutków. Niezbędna do realizacji tych działań jest interdyscyplinarna współpraca służb, która na terenie Miasta jest doskonała od wielu lat, w tym w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego. Aktywność bielskiego Zespołu Interdyscyplinarnego Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wykracza także poza granice Miasta poprzez uczestnictwo w pracach Regionalnej Śląskiej Koalicji na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Gminy wchodzące w skład Koalicji są wiodące na Śląsku we wdrażaniu rozwiązań interdyscyplinarnych i od lat aktywnie działają w obszarze przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej.

W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej funkcjonuje Zespół Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Uzależnień i Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, którego pracownicy realizują nie tylko pracę socjalną w rodzinach z problemem przemocy i prowadzą działania w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty”, ale również organizują i koordynują działania w ramach Grupy Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy w Rodzinie. Pracownicy Ośrodka realizujący te zadania ustawicznie podnoszą kwalifikacje zawodowe oraz mają możliwość regularnego (1-2 razy w miesiącu) korzystania z superwizji, co również wpływa na zapewnienie wysokich standardów świadczonej przez nich pomocy i wsparcia. Szkoleniami specjalistycznymi w Bielsku-Białej obejmowano także członków Zespołu Interdyscyplinarnego i Grup Roboczych oraz pracowników oświaty i ochrony zdrowia.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej podejmuje również działania na rzecz zmiany postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie za pomocą strony internetowej www.pokonajprzemoc.pl, adresowanej do osób dotkniętych przemocą w rodzinie i jej świadków oraz realizuje przedsięwzięcia z zakresu profilaktyki uniwersalnej i selektywnej poprzez kampanie informacyjno-edukacyjne skierowane do bielszczan pn. „Lekarzu, reaguj na przemoc”, „Postaw na rodzinę” czy „Zachowaj Trzeźwy Umysł”. Materiały informacyjne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie i możliwości uzyskania różnych form pomocy rozpowszechniane są w miejscach użyteczności publicznej (sądy, prokuratura, ochrona zdrowia, placówki pomocy społecznej).

Na terenie Bielska-Białej funkcjonuje Podbeskidzki Ośrodek Interwencji Kryzysowej, w którym osoby doznające przemocy w rodzinie mogą skorzystać ze schronienia w hostelu, pomocy psychologicznej, pedagogicznej oraz prawnej. Ponadto, w Ośrodku prowadzone są zajęcia w ramach Grupy Rozwojowej dla Osób Doświadczających Krzywdy Psychiczej w Związku lub Rodzinie (grupa terapeutyczna) oraz Grupy Edukacyjnej dla Rodziców Rozstających się. Jednocześnie placówka prowadzi całodobowy telefon interwencyjny dla mieszkańców Miasta będących w sytuacji kryzysowej, w tym związanej z przemocą w rodzinie.

W Bielsku-Białej prowadzone są działania w zakresie promowania poradnictwa i interwencji przeciwdziałających przemocy domowej, w tym działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych i dotkniętych przemocą. Działania obejmują m.in. obszary szeroko pojętego poradnictwa specjalistycznego, w tym również prawnego, interwencje, działania terapeutyczne i pomoc psychologiczną skierowaną do młodzieży i rodzin z problemem przemocy. Zadania te realizuje m.in. Środowiskowe Centrum Pomocy oraz Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych, który interwencyjnie udziela schronienia i opieki dzieciom, w tym również dotkniętym przemocą ze strony najbliższych. W 2015 r. Zespół realizował różnorodne programy profilaktyczno-edukacyjne (np. *„Można żyć inaczej”*) oraz prowadził terapię indywidualną i grupową dla wychowanków domów dziecka, którzy doświadczyli urazów i traum w związku z dysfunkcją rodziny, w tym w postaci: przemocy fizycznej i psychicznej, nadużyć seksualnych, alkoholizmu jednego lub obojga rodziców, śmierci rodzica (w wyniku choroby lub zabójstwa), pobytu rodzica lub rodzeństwa w zakładzie karnym, zaniedbania, a także odrzucenia emocjonalnego. Równocześnie realizowano programy ukierunkowane na rozwój umiejętności wychowawczych rodziców oraz opiekunów dzieci i młodzieży, w ramach których diagnozowano zaburzenia emocjonalne członków rodzin oraz motywowano do zmian.

Środowiskowe Centrum Pomocy zrealizowało na terenie Bielska-Białej programy z zakresu przeciwdziałania przemocy adresowane do podopiecznych Placówek Wsparcia Dziennego oraz ich rodziców: *„Bądź sobą”*, *„Praca metodą społeczności korekcyjnej”*, *„Zagrożenia społeczne, a rozwój młodego człowieka”*, *„Z agresją sobie radzimy, gdy się razem bawimy”*, *„Bardziej być”*, *„Przyjaciele Zippiego”*, *„Jestem sobą, wiem co robię i niczego się nie boję”*, *„Nasze spotkania”*, *„Autorski program edukacyjno-profilaktyczno-socjoterapeutyczny”*, *„Metody łagodzenia konfliktów w pracy z dziećmi”*, *„Edukacja bez tabu”*, *„Agresja, przemoc – mechanizmy działania i sposoby zapobiegania”*, *„Każdy inny, wszyscy równi”*, *„Dobrze być razem”*, *„Kocham mądrze”*, *„Czas wolny z moim dzieckiem”*, *„Wzmacnianie więzi i relacji rodzinnych”*, *„Mamo, Tato twórz ze mną”*, *„Kocham – wymagam”*. Realizacja programów przyczyniła się do ukształtowania i rozwinięcia kompetencji psychospołecznych i emocjonalnych dzieci oraz wpłynęła na wzrost umiejętności wychowawczych rodziców.

Znaczącą rolę w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na terenie Bielska-Białej odgrywają organizacje pozarządowe. W 2015 roku Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne *„Teatr Grodzki”* realizowało projekt pn. *„Pomagamy osobom dotkniętym przemocą i uzależnieniem – Gala Wolontariatu 2015”*. W uroczystości wzięło udział ponad 130 osób, w tym młodzież szkolna wraz z opiekunami oraz dyrektorzy szkół, przedstawiciele organizacji pozarządowych i lokalnych władz. Wszyscy mieli okazję poznać praktyczne sposoby pomocy osobom poszkodowanym przemocą i uzależnieniami, obejrzeć refleksyjny spektakl pt. *„Wędrownie ptaki”* w wykonaniu Grupy Teatru Grodzkiego oraz występ chłopców z Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii o trudnej drodze życiowej, a także oraz poznać Wolontariusza Roku 2015.

Z kolei Fundacja Pozytywnych Zmian w Bielsku-Białej jest autorem pierwszego interaktywnego narzędzia pn. *„Mapy – reagujemy przeciwko przemocy domowej”*, dzięki któremu osoby potrzebujące pomocy oraz instytucje mają dostęp do podstawowych informacji dotyczących lokalizacji w województwie śląskim podmiotów świadczących wsparcie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Projekt został objęty honorowym patronatem Wojewody Śląskiego.

Na terenie Bielska-Białej działa również Śląska Fundacja „Błękitny Krzyż”, która realizuje zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie poprzez udzielanie schronienia i pomocy osobom doznającym przemocy. Ponadto Fundacja prowadzi Ośrodek Readaptacyjny z hostelem dla pełnoletnich mężczyzn, w tym dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Fundacja jest także realizatorem projektu pn. „Wzmocnienie pozycji pokrzywdzonych przestępstwem oraz wsparcie świadków w postępowaniu karnym”. W ramach organizacji działa również prężnie Ośrodek Mediacji oraz realizowane są postanowienia Sądu Rejonowego w zakresie regulowania widzeń rodziców i opiekunów z małoletnimi dziećmi poprzez udział w nich wykwalifikowanych pracowników Fundacji.

Województwo Świętokrzyskie

Jako przykład „dobrych praktyk” w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa świętokrzyskiego można wskazać zaangażowanie Miasta i Gminy **Busko-Zdrój** w intensyfikację działań na rzecz wsparcia osób doznających przemocy w rodzinie.

Przy Ośrodku Pomocy Społecznej w Busku Zdroju od 2009 roku działa utworzona w ramach projektu socjalnego grupa wsparcia dla kobiet ofiar przemocy domowej „Nie Jesteś Sama”. Grupa wsparcia stanowi odpowiedź na zidentyfikowane potrzeby społeczności lokalnej i cieszy się dużą popularnością. Od 2012 roku na potrzeby 15 osobowej grupy ofiar przemocy domowej przy MGOPS funkcjonuje grupa psychoedukacyjna, w której kobiety otrzymują nie tylko wsparcie emocjonalne, ale podejmują pracę nad rozwojem osobistym oraz nabywają umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach.

Działalność grupy wsparcia i grupy psychoedukacyjnej finansowana jest przez Urząd Miasta i Gminy w ramach realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020.

Uczestniczki grupy wsparcia i grupy psychoedukacyjnej mogą skorzystać z pomocy psychologa, mediatora, terapeuty rodzinnego oraz w ramach podniesienia poziomu samooceny, biorą udział w życiu kulturalnym poprzez wspólne wyjazdy do teatru, wyjścia do kina.

Województwo Warmińsko – Mazurskie

Miasto **Iława** w 2015 roku pozytywnie wyróżniało się na tle innych gmin województwa w obszarze prowadzonych przedsięwzięć zmierzających do poprawy jakości działań służących ograniczaniu zjawiska przemocy w rodzinie.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Ośrodek Psychoedukacji, Profilaktyki Uzależnień i Pomocy Rodzinie, Urząd Miasta Iławy i Stowarzyszenie „Przystań” podejmowały różnorodne działania, w tym realizowały projekty konkursowe, prowadziły specjalistyczne poradnictwo oraz telefon zaufania dla rodzin zagrożonych zjawiskiem przemocy w rodzinie.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Iławie zrealizował projekt pn. „Rodzina – Nasz Start” współfinansowany ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w ramach Programu Osłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”. Głównym celem projektu było wspieranie dzieci i młodzieży oraz ich rodzin, które są zagrożone lub dotknięte zjawiskiem przemocy w rodzinie poprzez wzbogacenie programu świetlicy środowiskowej „Mopsik” oraz Młodzieżowego Klubu Integracji Społecznej. W projekcie uczestniczyło 35 dzieci i młodzieży oraz około 35 członków ich rodzin. Ponadto prowadzono działania profilaktyczne w ramach programów realizowanych w Świetlicy Środowiskowej „Mopsik” i Młodzieżowym Klubie Integracji Społecznej funkcjonujących w ramach MOPS, którymi objęto dzieci i młodzież z rodzin dysfunkcyjnych, uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Świetlica i Klub czynne były 5 dni w tygodniu w godzinach od 10:00 – 18:00.

W Ośrodku Psychoedukacji, Profilaktyki Uzależnień i Pomocy Rodzinie w Iławie funkcjonował Klub Aktywności „Junior”, który organizował dzieciom zajęcia rozwijające indywidualne zainteresowania,

naukę uniwersalnych umiejętności społecznych polegających na współpracy w grupie, radzeniu sobie w trudnych sytuacjach. W zajęciach uczestniczyły głównie dzieci pochodzące z rodzin borykających się z problemem przemocy, z problemem alkoholowym i niewydolnych wychowawczo. Zajęcia w klubie odbywały się od poniedziałku do piątku, w godzinach 13:00 – 17:00.

Przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Łławie funkcjonował Punkt Interwencji Kryzysowej dla osób i rodzin dotkniętych problemem przemocy lub innej sytuacji kryzysowej, mieszkańców Łławy. Wydzielone były tam dwa pomieszczenia z 4 miejscami noclegowymi, z możliwością przygotowania sobie posiłku oraz dostępem do urządzeń higieniczno-sanitarnych. Pobyt w Punkcie był organizowany w okresie krótkoterminowym (1 - 3 noclegów), do czasu uzyskania schronienia w najbliższym ośrodku interwencji kryzysowej lub ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łławie zabezpieczał przejazd do wskazanej placówki. Osoby i rodziny trafiające do Punktu miały zapewnioną (oprócz schronienia) pomoc radcy prawnego, psychologa, pracownika socjalnego, a także pomoc medyczną pielęgniarki zatrudnionej w MOPS. Punkt uruchamiany był doraźnie, w razie zaistnienia takiej potrzeby,

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej od czerwca do grudnia 2015 r. realizował projekt konkursowy pn. „Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej w 2015 r.” w ramach Resortowego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej współfinansowany ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. W ramach projektu zatrudnionych zostało 4 asystentów rodziny, w systemie zadaniowego czasu pracy, którzy swoim wsparciem objęli 43 rodziny (w tym 102 dzieci), z których w 6 rodzinach (w tym 16 dzieci) prowadzona była procedura „Niebieskie Karty”. Ponadto gmina ze środków własnych zatrudniła 1 asystenta rodziny w systemie zadaniowego czasu pracy. Asystent objął swoim wsparciem 12 rodzin (w tym 22 dzieci), w tym w dwóch rodzinach (z 4 dzieci) prowadzona była procedura „Niebieskiej Karty”. Zatrudnieni asystenci rodziny między innymi prowadzili trening kompetencji rodzicielskich oraz wdrażali właściwe relacje dziecko – rodzic.

Urząd Miasta i Stowarzyszenie „Przystań”, dzięki dotacji z konkursu Samorządu Województwa i środkom Ministerstwa Sprawiedliwości, w dniach 14-15.05.2015 r. zorganizowały konferencję wojewódzką „Przemoc w rodzinie – jak przeciwdziałać?”. W konferencji w roli prelegentów uczestniczyli profesjonaliści z Fundacji Dzieci Niczyje z Warszawy, Ośrodka Interwencji Kryzysowej z Gdańska, Ośrodka Psychoterapii z Krakowa oraz Olsztyna, Elbląga i Łławy. Odbiorcami byli pracownicy socjalni, pedagodzy, członkowie zespołów interdyscyplinarnych, policjanci, kuratorzy i inne osoby pracujące w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie,

Ośrodek Psychoedukacji, Profilaktyki Uzależnień i Pomocy Rodzinie w Łławie zorganizował spotkania i szkolenia z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym m.in.:

-28 kwietnia 2015 r., szkolenie dotyczące zasad koncepcji „Porozumienie bez Przemocy wg Marshalla Rosenberga”, wzięły w nim udział 33 osoby,

-18 września 2015 r., szkolenie nt. zmian w procedurze karnej dotyczącej osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz procedur i pracy zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wzięło w nim udział 18 osób,

-29-30 października 2015 r., 5-6 listopada 2015 r., szkolenie nt. „Rozwoju dziecka i komunikacji z dziećmi w aspekcie przyjaznego wymiaru sprawiedliwości”, wzięło w nim udział 48 osób.

W Ośrodku Psychoedukacji, Profilaktyki Uzależnień i Pomocy Rodzinie w Łławie, nie rzadziej niż raz w miesiącu, prowadzone były spotkania superwizyjne dla zespołu konsultantów i MKRPA, Profilaktyki Uzależnień i Pomocy Rodzinie.

W ramach Kampanii „Białej Wstążki” 5 grudnia 2015 r. zorganizowano w Łławie „Drzwi Otwarte”, w ramach których dla osób z rodzin dotkniętych przemocą świadczone było bezpłatne poradnictwo specjalistyczne.

Miejski Ośrodek Pomocy w Łławie zatrudniał psychologa i radcę prawnego, którzy udzielali porad z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Radca prawny dostępny był 2 razy w tygodniu: w poniedziałki w godz. od 12.15 do 16.00, a w czwartki w godz. od 12.00 do 15.15. Psycholog udzielał

wsparcia dzieciom i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych (często doświadczających przemocy) uczestniczącym w zajęciach świetlicy środowiskowej „Mopsik” i Młodzieżowego Klubu Integracji Społecznej oraz ich rodzicom i wychowawcom raz w tygodniu, w każdy piątek w godz. od 14.30 do 16.30. Ww. specjalista w zależności od potrzeb był również dostępny w inne dni tygodnia.

W ramach działań prowadzonych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez Ośrodek Psychoedukacji, Profilaktyki Uzależnień i Pomocy Rodzinie w Iławie działał Punkt Konsultacyjny dla osób i rodzin, w których występują między innymi problemy wynikające z przemocy w rodzinie. W Punkcie prowadzone było poradnictwo, również w sprawach związanych z przemocą w rodzinie oraz spotkania mające na celu motywowanie do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym. Ponadto w Punkcie można było otrzymać pomoc psychologiczną dotyczącą problemów rodzinnych, małżeńskich, kłopotów wychowawczych z dziećmi, kryzysów, spraw trudnych. Udzielane były informacje na temat innych instytucji udzielających pomocy i wsparcia w sprawach przemocy. W Punkcie Konsultacyjnym porad udzielało 3 psychologów (2 w sprawach dzieci i młodzieży oraz jeden w sprawach młodzieży i dorosłych), 2 terapeutów uzależnień, pedagog - terapeuta oraz prawnik. Funkcjonował również Telefon Zaufania dla osób z problemem uzależnień, ich rodzin, rodzin z problemem przemocy, osób w kryzysie. Dyżur przy Telefonie Zaufania pełnili na zmianę pedagodzy zatrudnieni w ramach Punktu Konsultacyjnego i Ośrodka Psychoedukacji, Profilaktyki Uzależnień i Pomocy Rodzinie w Iławie. Oprócz telefonu komórkowego, funkcjonował również telefon stacjonarny 89 649 92 04, w poniedziałek: 12:00-13:00, wtorek: 11:00-12:00, oraz 19:00 – 20:00, w środę: 16:00-17:00.

W Ośrodku Psychoedukacji, Profilaktyki Uzależnień i Pomocy Rodzinie w Iławie funkcjonował „Niebieski Pokój” przeznaczony do prowadzenia sędziowskich przesłuchań dzieci - ofiar przemocy. W pokoju tym odbywały się również konsultacje psychologiczne i spotkania dzieci z rodzin zastępczych z biologicznymi rodzicami.

W Iławie organizowane były coroczne obchody Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, w ramach których podnoszone były między innymi kompetencje opiekuńczo - wychowawcze rodziców z rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie. Podczas imprez i zabaw rodzice wraz z dziećmi uczyli się wspólnie aktywnie spędzać wolny czas.

Województwo Wielkopolskie

Zespół Interdyscyplinary ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie działający przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Kole realizuje działania określone w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, W zakresie profilaktyki Zespół Interdyscyplinary w Kole w roku 2015 zakończył działania w ramach Programu dla uczniów szkół podstawowych klasy IV-VI oraz uczniów szkół gimnazjalnych klas I-III ze szkół z terenu miasta Koła . Program ten realizowany był w latach 2013, 2014 i 2015r. Dla uczniów gimnazjum zorganizowano warsztaty pt.: „Pokonać złość”, natomiast dla uczniów klas IV-VI SP zorganizowano spektakl profilaktyczny pt.: „Alibi”, ponadto przeprowadzono konkurs plastyczny pt.: „STOP PRZEMOCY w rodzinie i szkole”. Programem objęto uczniów ze wszystkich szkół na terenie miasta Koła. Uczniowie ćwiczyli umiejętności rozpoznawania i kontrolowania stanów emocjonalnych, podejmowania przemyślanych decyzji. Dowiedzieli się również, jak rozwiązywać konflikty oraz jak prawidłowo rozładowywać złość i gniew. Warsztaty cieszyły się dużym zainteresowaniem. Gimnazjaliści byli zaangażowani i chętnie uczestniczyli w zajęciach.

W ramach dalszej profilaktyki przemocy w rodzinie Zespół Interdyscyplinary w Kole podjął działania edukacyjne skierowane do rodziców, którego głównym celem miało być wzmocnienie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych. Z uwagi na ograniczone środki finansowe członkowie Zespołu podjęli decyzję o przeprowadzeniu szkolenia dla rodziców uczniów klas 1-szych szkół podstawowych. Szkolenie pod tytułem: „Zasady i konsekwencje-jak efektywnie karać i nagradzać.”, przeprowadziło Stowarzyszenie Epsilon. Celem przeprowadzonego szkolenia/ warsztatów było także m.in.:

- przedstawienie sposobów radzenia z trudnościami wychowawczymi ze szczególnym uwzględnieniem metod konstruktywnego wyciągania konsekwencji,
- przedstawienie konsekwencji, które uczą oraz kar, które ranią i pozostawiają urazy emocjonalne,
- podkreślenie roli nagradzania w wychowaniu jako elementu wzmocnienia prawidłowych zachowań oraz wpływu nagradzania na zachowanie dziecka i jego obraz samego siebie,
- w grupach rodziców szkół podstawowych: jakie wymagania mogą stawiać dziecku w wieku szkoły podstawowej.

Łącznie udział w szkoleniu wzięło 39 osób. Szkolenie spotkało się z pozytywnym odbiorem ze strony szkół oraz uczestników, wobec czego działania te zostaną rozszerzone na pozostałe szkoły z terenu miasta (termin szkoleń zostanie uzgodniony bezpośrednio z daną szkołą w zależności od możliwości finansowych i współpracy danej placówki oświatowej).

Pozostałe działania profilaktyczne podejmowane przez Zespół to m.in.:

- kampania ulotkowa w ramach której udostępniono plakaty i ulotki „ Reaguj na przemoc”, opatrzone naklejkami z danymi Zespołu,
- aktualizowanie strony internetowej Ośrodka z zakładką o Zespole,
- udostępnianie banneru informacyjnego z logo Zespołu podczas imprez masowych.

Województwo Zachodniopomorskie

W **Świnoujściu** podejmowane są działania mające na celu zapobieganie i ograniczenie występowania przemocy w rodzinie, usprawniające prace systemu przeciwdziałania przemocy, a także działania profilaktyczne, których celem jest zmiana świadomości społecznej w tym zakresie.

System przeciwdziałania przemocy w rodzinie tworzą:

- Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie (MOPR), w ramach którego funkcjonują: Ośrodek Interwencji Kryzysowe (OIK), Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (SOWOPR),
- Ośrodek dla Osób Pokrzywdzonych Przystępstwem (OPOP),
- Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
 - Centrum Zdrowia Psychicznego Szpital Miejski Sp. z o.o., w ramach którego funkcjonują: Poradnia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu, Poradnia terapii uzależnienia od substancji psychoaktywnych, Poradnia zdrowia psychicznego, Oddział Dzienny Psychiatryczno-Rehabilitacyjny dla dorosłych, Oddział Dzienny Opieki Psychiatrycznej, Oddział Dzienny Terapii Uzależnienia od Alkohol, Oddział Dzienny Zaburzeń Nerwicowych, Zespół Leczenia Środowiskowego,
- Centrum Pomocy i Wsparcia w Zakresie Uzależnień,
- Komenda Miejska Policji,
- organizacje pozarządowe,
- cztery placówki wsparcia dziennego w połączonej formie, tj. opiekuńczej i specjalistycznej.

Na terenie Miasta systematycznie podejmowane są działania, które służą podniesieniu jakości pracy systemu świadczącego pomoc, w tym celu:

- na zlecenie Urzędu Miasta Uniwersytet Szczeciński przeprowadził badania pn.: „Przemoc domowa i przemoc w przestrzeni publicznej Świnoujścia w codziennych doświadczeniach i obserwacji uczniów szkół ponadpodstawowych”. Badaniami objęto grupę 1027 respondentów,
- w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie zatrudniono pracownika, który stworzył narzędzie do szybkiej analizy stanu realizacji procedury Niebieskie Karty, wykonał diagnozę przemocy domowej w oparciu o procedury Niebieskie Karty na przestrzeni lat 2011-2015.

Miasto przeszkoliło trenerów do samodzielnej realizacji na terenie placówek oświatowych Treningu Umiejętności Prospołecznych ART. i Treningu Zastępowania Agresji ART. Treningi ART, to jedne z bardziej skutecznych behawioralnych programów zmiany zachowań agresywnych i przemocowych dzieci, młodzieży i osób dorosłych na zachowania pożądane, prospołeczne. Od dziesięciu lat, nieprzerwanie treningi ART. realizowane są na terenie świnoujskich przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, przy czym zapotrzebowanie na ich realizację z roku na rok

rośnie i coraz więcej placówek zgłasza konieczność tego typu działań. Stały wzrost liczby osób kierowanych do programu, przez kadre pedagogiczną świadczy o skuteczności programu, którą potwierdzają wyniki ewaluacji - u około 60% uczestników kadra szkolna zauważyła redukcję zachowań agresywnych na pożądane, prospołeczne. Ponadto, w celu zapewnienia wysokiej, jakości treningów kadra realizująca zajęcia poddawana jest superwizji, dodatkowo Miasto pozyskuje środki zewnętrzne na doszkalanie nowych trenerów ART.

Od 2008 r. realizowana jest kampania Białej Wstążki, w ramach której prowadzone są zajęcia edukacyjne w przedszkolach i szkołach, konkursy plastyczne, zajęcia z osadzonymi w świnoujskim areszcie, funkcjonuje punkt konsultacyjny, organizowane są spotkania dla obecnych i byłych klientek Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w rodzinie, odbywają się bezpłatne warsztaty dla mieszkańców (przykładowa tematyka: stres jak go poznać i rozumieć, władza rodzicielska prawa i obowiązki rodziców, samotna mama – wyzwania, nadzieje, oczekiwania – czyli jak radzić sobie w pojedynkę), dystrybuowane są materiały informacyjno - edukacyjne (plakaty, ulotki, breloczki, gadżety profilaktyczne). Informacje nt Kampanii przekazywane są także za pośrednictwem stron internetowych. Dzięki cykliczności prowadzonych działań kampania Białej Wstążki zyskała rozpoznawalność na terenie Miasta, z roku na rok coraz więcej instytucji włącza się w jej realizację.

W celu podniesienia kompetencji wychowawczych rodziców i opiekunów od kilku lat realizowany jest program pn. „Świadome rodzicielstwo”, w ramach którego prowadzone są: „Szkoła dla rodziców”, „Rodzeństwo bez rywalizacji”, „Szkoła dla rodziców nastolatków”. Do Programu uczestnicy kierowani są przez: koordynatorów realizujących procedurę „Niebieskie Karty”, asystentów rodzin, kuratorów sądowych, kadre pedagogiczną, oraz przez osoby, które polecają program, ponieważ brali udział we wcześniejszych edycjach.

Od roku 2015 na terenie Miasta funkcjonuje Punkt Konsultacyjny Specjalistyczna Poradnia FAS dla dzieci ze spektrum FAS/FASD i ich opiekunów. Dodatkowo, w celu podniesienia wiedzy osób, pracujących z dziećmi i ich rodzinami cyklicznie przeprowadzone są szkolenia warsztatowe pn. „Pomoc dziecku zagrożonemu FAS/FASD” i jego rodzinie” dla: pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo Wychowawczej, Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego, placówek oświatowych, rodzin zastępczych, pielęgniarek środowiskowych.

Na terenie Miasta rozwinięte jest także poradnictwo specjalistyczne: prawne, psychologiczne i rodzinne, świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. W Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie poradnictwo specjalistyczne można uzyskać w ramach Działu Pieczy Zastępczej i Poradnictwa Specjalistycznego, Ośrodka Interwencji Kryzysowej oraz Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. W Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie prowadzone są grupy wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie, przy czym systematycznie rośnie liczba osób, które korzystają z tego typu oferty. W roku 2013 w grupie wsparcia brało udział 7 osób, w roku 2014 - 15, w roku 2015 – 17 osób. Dodatkowo realizowany jest program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Na terenie Miasta funkcjonują cztery placówki wsparcia dziennego w połączonej formie, tj. opiekuńczej i specjalistycznej – łącznie 125 miejsc. Podopieczni placówek biorą udział w zajęciach socjoterapeutycznych, logopedycznych, korekcyjnych, kompensacyjnych, w szeregu imprez o charakterze kulturalno-oświatowym, plastyczno-technicznych oraz uzyskują pomoc w nauce. W roku 2015 z oferty placówek wsparcia dziennego skorzystało 38% dzieci z rodzin z problemem alkoholowym. Reszta, to dzieci z rodzin, które borykają się głównie z problemami opiekuńczo-wychowawczymi. Wg pracowników, u 51% dzieci uczęszczających do placówki nastąpiła poprawa funkcjonowania w szkole, u 48% poprawa funkcjonowania w grupie rówieśniczej, zaś u 33% nastąpiła poprawa funkcjonowania w rodzinie.

Dzieci i młodzież wychowujące się w rodzinach, w których dochodzi do zachowań przemocowych lub problemów opiekuńczo wychowawczych oprócz możliwości korzystania z oferty placówek wsparcia dziennego mogą bezpłatnie brać udział w zajęciach rozwijających pasję i zainteresowania związane z żeglowaniem, w ramach programu pn. „ABC Żeglarstwa”, który realizowany jest od roku 2010. Podczas programu dzieci i młodzież uczestniczą w turnusach wakacyjnych z programem profilaktycznym oraz w całorocznych zajęciach w Międzyszkolnej Sekcji Żeglarskiej na przystani w Łunowie.

Systematycznie organizowane są szkolenia, dzięki czemu podnoszone są kwalifikacje osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W roku 2016 Miasto Świnoujście planuje poszerzyć ofertę dla osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez uruchomienie programu adresowanego do osób, które w wyniku ukończenia zajęć korekcyjno-edukacyjnego oczekują dalszej pomocy i wsparcia w podtrzymywaniu zachowań nieprzemocowych, a także dla tych, którzy czekają na uruchomienie programu korekcyjno-edukacyjnego i jednocześnie wyrażają gotowość i motywację do zmiany oraz dla tych, którzy nie radzą sobie ze swoimi emocjami i zachowują się w sposób nieakceptowalny społecznie. Program realizowany będzie w oparciu o model poznawczo-behawioralny oraz filozofię i założenia podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniach i zakłada zarówno oddziaływanie indywidualne (poradnictwo/konsultacje) jak i grupowe.

Podsumowując, działania prowadzone na terenie Miasta Świnoujście z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności nastawione są na to aby mieszkańcy:

- uzyskali ochronę przed dalszym krzywdzeniem,
- zmienili świadomość w kwestii problematyki przemocy domowej,
- mieli możliwość doskonalenia umiejętności rodzicielskich, interpersonalnych, budowania właściwych relacji międzyludzkich, brania odpowiedzialności za swoje decyzje i kształtowanie swojego losu,
- doświadczyli potrzeby i rozwinęli umiejętności współpracy ze szkołą,
- mieli możliwość modyfikowania dysfunkcyjnych wzorców życia rodzinnego,
- znali i mieli możliwość bezpłatnego korzystania z infrastruktury profilaktycznej.

1.2.2. Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmałżeńskich (art. 9 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy i gminny we współpracy z kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba podjętych inicjatyw;
- liczba osób, którym udzielono informacji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach współpracy pomiędzy organami samorządu terytorialnego, a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmałżeńskich podjęto ogółem w Polsce **349 inicjatyw**, w tym 217 w gminach i 132 w powiatach. **Łącznie udzielono informacji 17 277 osobom**, w tym w gminach 7 958 osobom oraz w powiatach 9 319 osobom.

Kierunki działań:

1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach

Rodzaje działań:

1.3.1. Promowanie w środkach masowego przekazu programów skierowanych do dzieci i młodzieży pozbawionych treści przemocowych

Realizatorzy zadania: Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.

Wskaźniki:

- liczba programów dla dzieci i młodzieży, w których nie występuje przemoc;
- liczba programów w środkach masowego przekazu promujących pozbawione treści przemocowych programy kierowane do dzieci i młodzieży.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach sprawozdawczości Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji nie wskazano liczby programów dla dzieci i młodzieży pozbawionych treści przemocowych. Jednakże w 2015 roku, na podstawie polskiej koncesji, nadawcy rozpowszechniali **647** programy radiowe i telewizyjne, z czego **11** było skierowanych do dzieci lub młodzieży:

- 2 telewizyjne programy naziemne: TVP ABC i TV 6;
- 5 telewizyjnych programów satelitarnych: Mini Mini+, teleTOON+, Nickelodeon Polska, Bajka oraz TOP KIDS;
- 4 radiowe programy naziemne: Radio Bajka Warszawa, Radio Bajka Kraków, Radio Jard II (Białystok) oraz Bayer Fm (Ełk i Suwałki).

Poza ww. jedenastoma programami dedykowanymi dzieciom lub młodzieży, w 2015 r. nadawanych było **220** programów radiowych i telewizyjnych o różnorodnym charakterze, które zgodnie z obowiązkami wynikającymi z koncesji, nadawały audycje dla dzieci lub młodzieży. Programy te można podzielić na:

- 37 naziemnych lub satelitarnych programów telewizyjnych z deklarowanym udziałem audycji dla dzieci i młodzieży w wymiarze kilku procent w tygodniowym czasie nadawania (poza Telewizją Puls, dla której deklaracje takie sięgały 20%);
- 14 telewizyjnych programów nadawanych w sieciach kablowych z deklarowanym udziałem audycji skierowanych do dzieci w wymiarze 1,1 – 5% czasu nadawania;
- 169, w większości naziemnych programów radiowych z deklarowanym udziałem audycji dla dzieci i młodzieży w wymiarze 0,25-11% w tygodniowym czasie nadawania.

Ponadto, w 2015 roku na terytorium Polski dostępnych było **12** polskojęzycznych **programów** satelitarnych nadawanych z zagranicy o specjalizacji dziecięcej lub młodzieżowej. Programy te są koncesjonowane w innych krajach, natomiast w Polsce podlegają wpisowi do rejestru prowadzonego przez Przewodniczącego KRRiT.

Ponadto w ramach misji nadawców publicznych TVP, Polskie Radio oraz Rozgłośnie Regionalne Polskiego Radia tworzą i rozpowszechniają programy, które zgodnie z ustawą o radiofonii i telewizji powinny służyć umacnianiu rodziny, kształtowaniu postaw prozdrowotnych oraz zwalczaniu patologii społecznych. W 2015 roku były to: **4** programy Telewizji Polskiej (TVP 1, TVP 2, TVP Regionalna i TVP Polonia), **5** programów Polskiego Radia (Program 1, Program 2, Program 3, Program 4, Polskie Radio dla Zagranicy) oraz **17** programów Rozgłośni Regionalnych Polskiego Radia.

1.3.2. Ograniczanie zjawiska przemocy w rodzinie w środkach masowego przekazu

Realizatorzy zadania: Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.

Wskaźniki:

- liczba wystąpień Przewodniczącego do nadawców wzywające do zaniechania naruszenia prawa,
- liczba wszczętych postępowań na skutek wystąpień i skarg składanych do KRRiT dotyczących emisji w mediach programów zawierających treści przemocowe.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z założenia we wszystkich audycjach dla dzieci i młodzieży nadawanych w programach radiowych i telewizyjnych w Polsce nie może występować przemoc. Nadawców tych programów obowiązuje art. 18 ustawy o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2016 r., poz. 639 z późn. zm.), w którym ustalono, że audycje lub inne przekazy nie mogą propagować działań sprzecznych z prawem, postaw i poglądów sprzecznych z moralnością i dobrem społecznym, nie mogą też sprzyjać zachowaniom zagrażającym zdrowiu lub bezpieczeństwu. Ponadto, zabronione jest rozpowszechnianie audycji lub innych przekazów zagrażających fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich, w szczególności zawierających treści pornograficzne lub w sposób nieuzasadniony eksponujących przemoc, a audycje lub inne przekazy, zawierające sceny lub treści mogące mieć negatywny wpływ na prawidłowy fizyczny, psychiczny lub moralny rozwój małoletnich. Inne niż te wymienione powyżej, mogą być rozpowszechniane wyłącznie w godzinach od 23.00 do 6.00 po opatrzeniu ich odpowiednim symbolem graficznym przez cały czas ich emisji telewizyjnej lub zapowiedzią słowną, informującą o zagrożeniach wynikających z treści emisji radiowej.

KRRiT prowadzi regularny monitoring realizacji przez nadawców ww. obowiązków oraz rozpatruje skierowane do niej skargi, interweniując w uzasadnionych przypadkach poprzez wezwanie nadawców do zaniechania działań sprzecznych z ustawą lub poprzez nałożenie kar finansowych.

W 2015 r. do Krajowej Rady Radiofonii wpłynęło 11 skarg dotyczących obecności przemocy w programach telewizyjnych, z czego wszczętych zostało **9 postępowań** wyjaśniających. Przewodniczący KRRiT wydał **jedną decyzję** o ukaraniu nadawcy karą pieniężną w związku z obecnością w programie drastycznych scen przemocy (nadawca odwołał się od tej decyzji do sądu). Ponadto, Przewodniczący KRRiT skierował do nadawców **3 wystąpienia**: w jednym z nich zwrócił się do nadawcy o rozważenie zmiany kwalifikacji wiekowej audycji zawierającej sceny przemocy z kategorii „od lat 12” na kategorię „od lat 16”, w drugim - o zaprzestanie epatowania scenami prezentującymi przemoc w audycjach informacyjnych, a w trzecim zwrócił nadawcy uwagę na konieczność dostosowania emitowanych treści do pory emisji, tak, by audycje zawierające przemoc nie były nadawane w porze największej oglądalności programu przez dzieci i młodzież.

Kierunki działań:

1.4. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych

Rodzaje działań:

1.4.1. Opracowanie programów osłonowych oraz edukacyjnych i prowadzenie działań, dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, w szczególności wobec dzieci, kobiet, osób starszych lub z niepełnosprawnościami

Realizatorzy zadania: ministrowie właściwi do spraw: zabezpieczenia społecznego, oświaty i wychowania.

Wskaźniki:

- liczba programów osłonowych oraz edukacyjnych;
- liczba osób, w stosunku do których prowadzono działania.

Termin realizacji: 2014-2020.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej realizuje Program Osłonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

Program ten po raz pierwszy został opracowany w 2011 r. zgodnie z art. 8 pkt 6 i 7 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przedmiotem jest dofinansowanie samorządów gminnych, powiatowych i województwa w tworzeniu zintegrowanego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2015 r. określił cztery priorytety, w ramach, których mogły być dofinansowane działania:

Priorytet I. Podejmowanie działań mających na celu poprawę sytuacji rodzin zagrożonych zjawiskiem przemocy w rodzinie;

Priorytet II. Podejmowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;

Priorytet III. Udzielanie pomocy dzieciom i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie.

Priorytet IV. Zintensyfikowanie pomocy dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie.

Szczegółowe działania wynikające z powyższych priorytetów, na realizację których podmioty uprawnione mogły aplikować o dofinansowanie, zawarte były w Programie Osłonowym „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

Na Program w roku 2015 zaplanowano kwotę **3 000 000 zł**, a wydatkowano kwotę 2 mln 833 tys. zł. Dofinansowanie otrzymały **86** podmiotów.

Liczba osób, w stosunku do których prowadzono działania wyniosła 1 600 osób.

Realizacja zadań wynikających z Programu Osłonowego przyczynia się do zbudowania lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i do realizacji szeroko zakrojonych działań profilaktycznych. Dzięki otrzymanym środkom finansowym pochodzącym z dotacji, a także środkom z wkładu własnego podmiotów realizujących Program istnieje możliwość między innymi rozpowszechniania wiedzy w środowisku lokalnym na temat działań realizowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Ze sprawozdawczości wynika, że liczba programów osłonowych oraz edukacyjnych wskazanych przez **Ministerstwo Edukacji Narodowej**, które skierowane były do 1 531 312 osób w 2015 r. wyniosła 759.

Ministerstwo Edukacji Narodowej realizuje działania w ramach Rządowego programu na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła” przez:

1. Prowadzenie przez specjalistów ogólnopolskiej infolinii interwencyjno-informacyjnej dla uczniów, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, ich rodziców, nauczycieli oraz innych podmiotów działających na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży: **3**;
2. Bezpieczna i przyjazna szkoła – ocena szkół i placówek systemu oświaty realizujących politykę ochrony dzieci przed agresją i przemocą: **1**;
3. Działania zrealizowane na poziomie wojewódzkim: podpisano **174** umowy z organizacjami pozarządowymi i porozumienia z jednostkami samorządu terytorialnego. (dotyczy projektów, które uzyskały dofinansowanie).
4. Działanie zrealizowane przez Ośrodek Rozwoju Edukacji: „Szkoła dla rodziców i wychowawców”: **1**.

Łączna liczba działań wyniosła 179.

Liczba osób, w stosunku do których prowadzono działania wyniosła:

1. Ogólnopolska infolinia interwencyjno-informacyjna: 91 005 osób;
2. Bezpieczna i przyjazna szkoła – ocena szkół i placówek systemu oświaty realizujących politykę ochrony dzieci przed agresją i przemocą: 7 074 osób;
3. W ramach działań wojewódzkich:
 - edukacja prawna: 10 921 osób;
 - szkolenia z zakresu przeciwdziałania agresji i przemocy rówieśniczej, w tym cyberprzemocy, rozwiązywania konfliktów, podejmowania interwencji profilaktycznych, reagowania w sytuacjach kryzysowych: 7 640 osób;
 - zajęcia z zakresu edukacji prawnej dla grup wychowawczych: 246 osób;
 - szkolenia z zakresu pracy z uczniami i wychowankami z utrwalonymi zachowaniami agresywnymi: 19 osób;
4. Działania w programie „Szkoła dla rodziców i wychowawców”: 3 742 osób.

Łącznie działania skierowane były w stosunku do 120 599 osób.

Działania zrealizowane w ramach Rządowego programu na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”:

Prowadzenie przez specjalistów ogólnopolskiej infolinii interwencyjno-informacyjnej dla uczniów, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, ich rodziców, nauczycieli oraz innych podmiotów działających na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży

Zadania kontynuowane było przez Fundację Dzieci Niczyje, którą wybrano do współpracy w wyniku rozstrzygnięcia otwartego konkursu ofert. Celem realizacji zadania było:

- zapewnienie wsparcia dzieciom i młodzieży przeżywającym kłopoty i trudności, przywrócenie i wzmocnienie ich poczucia bezpieczeństwa oraz zmniejszenie zjawiska wykluczenia społecznego uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- podnoszenie kompetencji wychowawczych rodziców i nauczycieli;
- zwiększanie otwartości szkół lub placówek na współpracę z instytucjami i podmiotami, które mogą wspierać ich działanie lokalnie.

Cele zostały zrealizowane poprzez świadczone usługi w ramach:

- Telefonu zaufania dla dzieci i młodzieży numer **116 111** i świadczonej pomocy online dostępnego codziennie w godz. 12.00-22.00, z wyłączeniem dni wolnych od pracy;

- Telefonu numer **800 100 100** dla rodziców i nauczycieli w sprawie bezpieczeństwa dzieci oraz dla przedstawicieli podmiotów działających na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży, a także świadczonej pomocy online dostępny od poniedziałku do piątku w godz. 12.00-18.00, z wyłączeniem dni ustawowo wolnych od pracy;
- prowadzenie serwisów internetowych www.116111.pl dla dzieci i młodzieży i www.800100100.pl
- dla rodziców i nauczycieli.

W czasie realizacji zadania obsługiwano 9 stanowisk konsultanckich, przygotowywano raporty i analizy z prowadzonych rozmów, świadczonej pomocy online i przeprowadzonych interwencji. Prowadzono także działania edukacyjne i informacyjne dla uczniów i wychowanków, rodziców i nauczycieli dotyczące: oferty pomocy, sposobów rozwiązywania problemów, przeciwdziałania zagrożeniom, przepisów prawa i obowiązujących procedur.

W ramach realizacji zadania podejmowano interwencje:

- interwencje edukacyjne obejmujące: poradnictwo dla osób dzwoniących lub piszących w zakresie rozpoznawania i unikania zagrożeń, dokonywania racjonalnych wyborów, przeciwdziałania problemom i zachowaniom ryzykownym dzieci i młodzieży, nauczycieli i rodziców, podnoszące świadomość na temat możliwości współpracy szkoły lub placówki z instytucjami lub podmiotami, które mogą wspierać ich działania w środowisku lokalnym;
- interwencje lokalne, które obejmowały zgłaszanie spraw lokalnym instytucjom i służbom¹⁾ jeśli wymagała tego sytuacja przedstawiana przez osobę kontaktującą się telefonicznie lub online. Warunkiem podjęcia interwencji lokalnej było uzyskanie niezbędnych danych do zainicjowania działań;
- interwencje kryzysowe, które uruchamiano w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia osób kontaktujących się z numerem telefonu zaufania 116 111.

Bezpieczna i przyjazna szkoła – ocena szkół i placówek systemu oświaty realizujących politykę ochrony dzieci przed agresją i przemocą

Zadania kontynuowane było przez Fundację Dzieci Niczyje, którą wybrano do współpracy w wyniku rozstrzygnięcia otwartego konkursu ofert. Celem realizowanego od 2014 r. zadania publicznego było:

- zwiększanie skuteczności działań wychowawczych i profilaktycznych na rzecz bezpieczeństwa i tworzenia przyjaznego środowiska w szkołach i placówkach, w szczególności przeciwdziałanie krzywdzeniu dzieci zarówno w świecie realnym, jak i w Internecie;
- przeciwdziałanie agresji i przemocy ze strony dorosłych,
- wprowadzenie w szkole lub placówce, która zgłosiła się do projektu stałych mechanizmów polityki ochrony dzieci przed agresją i przemocą.

W 2015 r. miały miejsce następujące działania:

- **Lokalne konferencje inauguracyjne Program:**

W 2015 r. odbyło się 8 konferencji, których celem była inauguracja i promocja Programu, przekazanie informacji o możliwości udziału szkół i placówek w Programie, a także prezentacja dostępnych narzędzi edukacyjnych i metod pracy. Uczestnikami konferencji byli pracownicy placówek, a także przedstawiciele innych instytucji – kuratoriów oświaty, placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, jednostek samorządu terytorialnego, organów prowadzących szkoły i placówki, policji, straży miejskiej, organizacji pozarządowych. Podczas konferencji uczestnicy otrzymywali bezpłatne materiały konferencyjne – ulotkę informującą o Programie, kwartalnik „Dziecko krzywdzone” - Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci i „Bezpieczeństwo

¹⁾ Szkoła, placówka oświatowa, ośrodek pomocy społecznej, policja, sądy dla nieletnich, kuratoria oświaty, Wydziały Spraw Społecznych Urzędów Wojewódzkich itp.

dzieci online. Kompedium dla rodziców i profesjonalistów” oraz materiały informacyjne o infoliniach.

- **Szkolenia startowe i problemowe dla przedstawicieli szkół i placówek:**

Szkolenia startowe prowadzone było dla 25 grup przedstawicieli szkół i placówek. Celem szkolenia było zapoznanie uczestników ze standardami ochrony dzieci przed agresją i przemocą i wyposażenie uczestników w wiedzę z zakresu tworzenia polityki ochrony dzieci przed przemocą.

Szkolenia problemowe przygotowywały realizatorów do przeprowadzenia zajęć edukacyjnych dla uczniów i wychowanków. W poszczególnych województwach przy planowaniu tematów szkoleń uwzględniono potrzeby pracowników szkół i placówek wynikające z badania sondażowego przeprowadzonego w 2014 r. Szkolenia te obejmowały zagadnienia dotyczące identyfikacji czynników i symptomów krzywdzenia dzieci i podejmowania interwencji.

- **Stworzenie oferty e-learningowej i prezentacji multimedialnych:**

Przygotowano kompleksową ofertę multimedialną obejmującą prezentacje do pracy grupowej, w tym szkolenie rad pedagogicznych i pakiety e-learningowe przeznaczone do pracy indywidualnej. Zakres merytoryczny oferty obejmował następujące tematy: rozpoznawanie symptomów krzywdzenia dzieci; podejmowanie interwencji w przypadku krzywdzenia dzieci; przemocy rówieśniczej; bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w Internecie; prawne aspekty ochrony dzieci przed krzywdzeniem, w tym procedura „Niebieskie Karty”.

- **Organizacja sieci jednostek, organizacji pozarządowych wspierających działania lokalne:**

W ramach projektu rozpoczęto proces tworzenia sieci organizacji społecznych i instytucji wspierających szkoły i placówki we wdrażaniu zadania publicznego. Dla przedstawicieli organizacji tworzących sieć zorganizowane zostały dwie równoległe edycje szkoleń, którego celem było przygotowanie przedstawicieli tych organizacji i instytucji do pełnienia przez nich funkcji lokalnych placówek wsparcia.

- **Pikniki edukacyjne dla dzieci i młodzieży na temat bezpieczeństwa:**

Zorganizowano 9 lokalnych pikników edukacyjnych dla uczniów podczas których uczestnicy mogli zdobyć wiedzę z zakresu profilaktyki agresji i przemocy, w tym również cyberprzemocy, profilaktyki zachowań ryzykownych oraz sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych.

W 2015 r. do projektu zgłosiło się 2 095 szkół i placówek. Realizacja zadania zwiększyła poczucie bezpieczeństwa uczniów. W placówkach wdrażających standardy, 63% osób uznało, że w czasie realizacji projektu nastąpiła poprawa funkcjonowania placówki w zakresie ochrony dzieci przed agresją i przemocą. Korzystna zmiana wynika z uporządkowania procedur obowiązujących w szkołach i placówkach i zdobytej wiedzy z zakresu problematyki przeciwdziałania agresji i przemocy wobec dzieci oraz w relacjach wśród uczniów, rodziców i nauczycieli.

Prowadzenie szkoleń dla nowej grupy liderów profilaktyki z zakresu przeciwdziałania przemocy i agresji.

Szkolenie zostało zorganizowane dla specjalistów poradni psychologiczno-pedagogicznych, placówek doskonalenia nauczycieli. Celem działania był przeszkolenie kolejnych liderów w województwach (w 2014 r. przeszkolono już grupę 101 liderów), i przygotowanie ich do doskonalenia kompetencji nauczycieli w zakresie wspierania szkół i placówek w działaniach profilaktycznych z zakresu agresji i przemocy. Dodrukowano trzy publikacje dla nauczycieli i rodziców:

- „Agresja i przemoc w szkole. Czyli co powinniśmy wiedzieć, aby skutecznie działać”. Publikacja prezentuje sposoby tworzenia szkolnego systemu przeciwdziałania agresji i przemocy rówieśniczej, na które składają się działania profilaktyczne oraz interwencyjne;
- „Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki”. Publikacja odnosi się do standardów działań profilaktycznych podejmowanych wobec dzieci i młodzieży szkolnej. Uwzględnia informacje na temat czynników ryzyka oraz czynników chroniących, poruszone w niej zostały kwestie dotyczące warunków skuteczności programów wdrażanych w szkołach;
- „Vademecum skutecznej profilaktyki problemów młodzieży”. Publikacja w kompleksowy sposób określa możliwości realizacji zadań profilaktycznych na poziomie jednostek samorządu terytorialnego.

Zorganizowanie konferencji pn. „Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej wobec dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkole ogólnodostępnej” cz. II.

Konferencja skierowana została do specjalistów poradni psychologiczno-pedagogicznych, placówek doskonalenia nauczycieli, bibliotek pedagogicznych oraz dyrektorów i specjalistów ze szkół. Konferencja była kontynuacją działań z 2014 r. W konferencji w 2015 r. skupiono uwagę na działaniach wychowawczych, które powinny być skierowane do wszystkich dzieci, jednak w szczególności tych, które były świadkami agresji i przemocy. W ramach warsztatów uczestnicy opracowali rekomendacje służące podejmowaniu przez nauczycieli, rodziców oraz specjalistów skutecznych działań w sytuacjach występowania przemocy wobec uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach i placówkach. Na stronach internetowych MEN i ORE, zamieszczono publikację pokonferencyjną: „Przemoc rówieśnicza wobec dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, część 2”.

Zorganizowanie szkoleń dla pracowników placówek doskonalenia nauczycieli z zakresu funkcjonowania i pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnymi.

Szkolenie skierowane zostało do pracowników placówek doskonalenia nauczycieli oraz poradni psychologiczno-pedagogicznych. Celem szkolenia było podniesienie kompetencji przedstawicieli placówek doskonalenia nauczycieli m.in. w zakresie znajomości skutecznych sposobów reagowania w sytuacjach występowania przemocy rówieśniczej. Poruszone treści dotyczyły: identyfikowania potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami oraz dostosowywania skutecznych metod ich zaspokajania, a także konstruowania indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego. Podkreślono rolę grupy rówieśniczej w budowaniu wspierającego środowiska szkolnego. Ponadto poszukiwano rozwiązań służących nawiązaniu współpracy szkoły, instytucji zewnętrznych i rodziców na rzecz efektywnej edukacji uczniów z niepełnosprawnościami. Wypracowano zasady i skuteczne sposoby reagowania na zachowania agresywne.

Działania na terenie województw

Na poziomie wojewódzkim zadania wynikające z Rządowego programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła” były dofinansowane w ramach udzielanych dotacji i realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, a także przez organizacje pozarządowe.

W ramach obszaru Profilaktyka agresji i przemocy działania w województwach skupiały się na budowaniu poprawnych relacji i edukacji prawnej uczniów – przeszkolono w sumie 10 921 osób. Realizowano też projekty skierowane do nauczycieli i wychowawców. W szkoleniach z zakresu przeciwdziałania agresji i przemocy rówieśniczej, w tym cyberprzemocy, rozwiązywania konfliktów, podejmowania interwencji profilaktycznych, reagowania w sytuacjach kryzysowych uczestniczyło w sumie w 16 województwach 7 640 osób. W 19 szkołach i placówkach, w tym także w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych (MOW) i Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii

(MOS), realizowano programy z poziomu profilaktyki wskazującej, adresowane do uczniów i wychowanków z utrwalonymi zachowaniami agresywnymi, wymagających interwencji i dalszych działań korekcyjnych, edukacyjno-terapeutycznych. Przeprowadzono również szkolenia dla 50 nauczycieli i wychowawców MOW i MOS z zakresu pracy z uczniami i wychowankami z utrwalonymi zachowaniami agresywnymi. Opracowano 2578 publikacji dla nauczycieli i wychowawców z zakresu przeciwdziałania agresji i przemocy.

Upowszechnianie programu „Szkoła dla rodziców i wychowawców”.

Jest to program wspierania i podnoszenia umiejętności wychowawczych adresowany do rodziców, opiekunów i nauczycieli, upowszechniany przez Ośrodek Rozwoju Edukacja (ORE). Składa się z trzech części po 40 godzin każda:

- część I podstawowa „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”,
- część II „Rodzeństwo bez Rywalizacji”
- część III pt. „Nastolatek” przeznaczona dla rodziców i wychowawców młodzieży w wieku dojrzewania.

Program przyczynia się do budowania silnej więzi między rodzicami lub wychowawcami a dziećmi – najważniejszego czynnika chroniącego przed zachowaniami problemowymi. Uczy wprowadzania zdrowej dyscypliny, właściwego reagowania na nieprawidłowe zachowania dziecka, eliminowania typowych kar, w tym fizycznych. Każda część programu ma wbudowany moduł pt. „Nagrody i kary”, dotyczący konsekwencji stosowania przemocy wobec dziecka – fizycznej i emocjonalnej.

Program jest upowszechniany kaskadowo na terenie kraju poprzez sieć wojewódzkich koordynatorów/edukatorów oraz ponad 560 certyfikowanych realizatorów. W ramach upowszechniania programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” w 2015 r. w 40-godz. szkoleniach uczestniczyły 3 742 osoby:

- Programem objęto 800 placówek oświatowych, w których zorganizowano 225 grup, w których brało udział 3 054 osób, w tym: 2 615 rodziców i 439 nauczycieli.
- Szkoleniami dla profesjonalistów (psychologów i pedagogów) objęto 340 placówek oświatowych, w których w 55 grupach brało udział 688 osób (realizatorów programu).
- Szkolenia dla rodziców zastępczych w ramach oferty dla szczególnych odbiorców w programie „Zastępcze Rodzicielstwo” przeprowadzono 7 szkoleń dla 56 rodziców zastępczych i kandydatów na rodziców zastępczych.

Odbiorcy szkoleń wyposażeni zostali w materiały metodyczne do prowadzenia zajęć. Są to Zeszyty metodyczne dla uczestników warsztatów:

- cz. 1 – „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Niezbędnik dla uczestników warsztatów”;
- cz. 2 – „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Cz. II Rodzeństwo bez rywalizacji. Niezbędnik dla uczestników warsztatów”;
- cz. 3. – „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Cz. III Nastolatek. Niezbędnik dla uczestników warsztatów”;
- „Zastępcze Rodzicielstwo” – Szkoła dla rodziców adopcyjnych. Program Psychoedukacyjny, który może być pomocny w pracy z osobami planującymi przysposobienie dziecka (dzieci).

Nauczyciele i rodzice w trakcie szkoleń w programie „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” otrzymali informacje na temat publikacji internetowych, w tym m. in. na temat poradnika pt. „Jak kochać i wymagać”. Publikacja zawiera najważniejsze wskazania, praktyczne podpowiedzi zachowań, ćwiczenia do autorefleksji nt.: określania granic w relacjach z dzieckiem,

zachęcania dziecka do współpracy i samodzielności, metod dyscyplinowania, stosowania pochwał i innych pozytywnych wzmocnień. Poradnik udostępniony jest na stronie www.ore.edu.pl.

Założenia i idee programu zaprezentowano na 54 radach pedagogicznych, w których uczestniczyło 945 rodziców i 935 nauczycieli z 60 placówek oświatowych różnego szczebla oraz na 20 konferencjach regionalnych, w których uczestniczyło 150 rodziców i 1084 nauczycieli z 215 placówek oświatowych.

Koordynatorzy wojewódzcy zorganizowali 5 regionalnych seminariów dla 181 realizatorów programu. Edukatorzy programu przeprowadzili 17 superwizji, w których uczestniczyło 85 realizatorów programu. Realizatorzy programu w 307 grupach wsparcia objęli swoją pomocą 286 absolwentów warsztatów. Ponadto, w prasie lokalnej ukazało się 8 artykułów poświęconych tematyce oddziaływań edukacyjno-wychowawczych i profilaktycznych związanych z upowszechnianiem programu oraz 7 wystąpień w mediach lokalnych promujących program.

Utworzono na platformie cyfrowej sieć dla edukatorów o zasięgu ogólnopolskim oraz lubuską sieć realizatorów programu. Powstało w 2015 roku 9 punktów konsultacyjnych dla rodziców i nauczycieli.

ORE zorganizował konferencję dla 104 osób podsumowującą doświadczenia z dwudziestolecia upowszechniania programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” oraz przeprowadził szkolenie dla 27 edukatorów-koordynatorów programu z zakresu rozwiązywania konfliktów drogą mediacji. ORE prowadzi również na stronie internetowej bank certyfikowanych realizatorów programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” zawierający dane teleadresowe osób uprawnionych do prowadzenia szkoleń na terenie kraju.

Przedstawione powyżej programy, działania i projekty uwzględniają różnorodne aspekty przemocy domowej. Informacja o działaniach Ministerstwa Edukacji Narodowej uwzględnia zagadnienia takie jak: przemoc rówieśnicza, rozwiązywanie konfliktów, reagowanie w sytuacjach kryzysowych, oddziaływania profilaktyczne ukierunkowane na wzmacnianie kompetencji psychicznych i społecznych dzieci i młodzieży. W przeważającej części opisane powyżej działania to zadania wspierające podstawową działalność edukacyjną, opiekuńczą i wychowawczą szkół i placówek systemu oświaty, do której należy m. in. realizacja podstawy programowej i zgodnych z nią programów: nauczania, profilaktyki oraz programu wychowawczego szkoły, a także udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom i ich rodzinom.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna

W szkole uczniowie, rodzice i nauczyciele mają możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniowi w szkole polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest udzielana w trakcie bieżącej pracy z uczniem oraz w formie klas terapeutycznych, zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, zajęć specjalistycznych, warsztatów, porad i konsultacji, a w przypadku gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych także zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej. Dostrzeżenie zarówno trudności dziecka, jak i jego szczególnych uzdolnień w celu udzielenia odpowiedniego wsparcia należy do podstawowych zadań nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem, ale także do innych osób, które na co dzień stykają się z dzieckiem i jego problemami – pomocy nauczyciela, asystenta edukacji romskiej, pielęgniarki, kuratora sądowego, czy asystenta rodziny.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana jest także rodzicom uczniów oraz nauczycielom, w formie porad, konsultacji, warsztatów i szkoleń. Dyrektor szkoły organizując pomoc psychologiczno-pedagogiczną współpracuje w tym zakresie z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi, rodzicami uczniów, placówkami doskonalenia nauczycieli, innymi przedszkolami, szkołami i placówkami, a także organizacjami pozarządowymi

oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży. W 2015 r. zajęciami z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej objęto łącznie 1 498 022 uczniów, w tym zajęciami dydaktyczno-wyrównawczymi - 829 084 uczniów, zajęciami, korekcyjno-kompensacyjnymi 251 554 uczniów, zajęciami logopedycznymi – 262 221 uczniów, zajęciami socjoterapeutycznymi – 52 700, innymi zajęciami terapeutycznymi – 102 463 uczniów.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne zapewniają profesjonalne wsparcie w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych poprzez prowadzenie m.in. działań diagnostycznych, terapeutycznych, a także realizację działań profilaktycznych. Odbiorcy usług poradni to dzieci, młodzież, rodzice, jak i nauczyciele. Do zadań poradni należy: diagnozowanie dzieci i młodzieży, udzielanie pomocy bezpośredniej uczniom oraz rodzicom, realizacja zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym wspieraniu nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktyczno-wychowawczych oraz wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek. Udzielanie bezpośredniej pomocy dzieciom i młodzieży oraz rodzicom przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, polega w szczególności na prowadzeniu terapii dzieci i młodzieży oraz ich rodzin. Zakres bezpośredniej pomocy związany jest także z rozpoznawaniem potrzeb rozwojowych i edukacyjnych i możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży oraz rozwiązywaniem problemów edukacyjnych i wychowawczych.

W 2015 r. na terenie Polski funkcjonowało 580 publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych i 19 poradni specjalistycznych, a także 369 poradni niepublicznych, w tym 29 specjalistycznych.

W roku szkolnym 2014/2015 publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne objęły diagnozą psychologiczną, pedagogiczną, logopedyczną i lekarską 1 202 123 dzieci i młodzieży, a z bezpośrednich form pomocy skorzystało 1410 713 dzieci i młodzieży.

Działania podejmowane przez **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji** na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają charakter wieloaspektowy i są realizowane w sposób ciągły od wielu lat. W tym zakresie należy przede wszystkim wskazać na Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań **„Razem bezpieczniej”** na lata 2007-2015. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji jest głównym koordynatorem działań realizowanych w ramach programu „Razem bezpieczniej”. Program łączy działania Policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. W budżecie państwa na rok 2015 w ramach rezerwy celowej na realizację programu zabezpieczona była kwota 3 mln złotych.

Z obszaru „przemoc w rodzinie” w ramach programu „Razem bezpieczniej” w 2015 r. dofinansowanie uzyskało **6** projektów na kwotę **546 200 zł**. Z dofinansowania skorzystały: Starostwo Powiatowe w Prudniku, Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie i Dzieciom „SZANSA”, Białystok, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olecku, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nidzicy, Gmina Gostyń oraz Urząd Miasta w Lublinie. Działania podjęte w ramach projektów przyczyniły się do promowania odpowiednich wzorców życia rodzinnego, edukowania osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie procedury prawnej, zwiększenia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”, zacieśnienia współpracy instytucji świadczących pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, podniesienia kompetencji przedstawicieli podmiotów działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez organizowanie szkoleń, wsparcia lokalnych inicjatyw na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Realizacja projektów przyczyniła się ponadto do tworzenia efektywnych lokalnych systemów bezpieczeństwa oraz wspierania działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa lokalnego.

1.4.2. Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. (art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych programów;
- liczba zrealizowanych programów;
- liczba uczestników programów.

Termin realizacji: 2014-2020.

Tabela 1. Liczba programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie

Liczba programów	2011	2012	2013	2014	2015
		277	252	220	264

W 2015 r. znacząco wzrosła liczba opracowanych programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. W roku 2015 opracowano 330 programy, z czego zrealizowano 328 programy, a udział w nich wzięło 34 305 osób.

1.4.3. Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży.

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, Ministerstwo Zdrowia.

Wskaźniki:

- liczba placówek prowadzących poradnictwo w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- liczba programów;
- liczba osób, którym udzielono porady;
- liczba wizyt patronażowych prowadzonych przez położne podstawowej opieki zdrowotnej.

Termin realizacji: 2014-2020.

Tabela 2. Liczba placówek prowadzących poradnictwo, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie

Liczba placówek	2011	2012	2013	2014	2015
		1 866	1 836	1 551	967

W latach 2011-2015 liczba placówek prowadzących poradnictwo, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania

przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie wynosiła pomiędzy 1 866 a 849. Największy spadek zanotowano w 2015 r. W 849 placówkach zrealizowano 780 programów. Ogółem udzielono porad 41 816 osobom: 30 130 kobietom (w tym 1 050 niepełnosprawnym i 1 305 starszym) oraz 11 686 mężczyznom (w tym 352 niepełnosprawnym i 543 starszym).

Kwestię wizyt patronażowych regulują rozporządzenia Ministra Zdrowia: z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (Dz.U. z 2016, poz. 86 t.j.) oraz z dnia 20 września 2012 r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie ciąży, fizjologicznego porodu, położu oraz opieki nad noworodkiem (Dz. U. z 2016 r., poz. 1232 t. j.).

W 2015 r. zostało zgłoszonych do podstawowej opieki zdrowotnej 334 577 noworodków. (Według Głównego Urzędu Statystycznego zarejestrowano w 2015 r. 369,3 tysiące urodzeń żywych.). Wśród dzieci zarejestrowanych położne podstawowej opieki zdrowotnej przeprowadziły łącznie **12 147 070** wizyt patronażowych – co oznacza, że były realizowane średnio 3,63 wizyty patronażowe. Przy czym istnieją duże różnice w średniej liczbie wizyt patronażowych przypadających na 1 dziecko w poszczególnych województwach. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 września 2012 r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie ciąży, fizjologicznego porodu, położu oraz opieki nad noworodkiem położna powinna wykonać nie mniej niż 4 wizyty (pierwsza wizyta odbywa się nie później niż w ciągu 48 godzin od otrzymania przez położną zgłoszenia urodzenia dziecka. Oprócz obserwacji i oceny rozwoju fizycznego noworodka, w kompetencjach położnej znajduje się również ocena relacji rodzinnych, identyfikacja czynników ryzyka w rodzinie i interwencja w przypadku zaobserwowania przemocy lub innych nieprawidłowości lub zaniedbań w opiece nad dzieckiem.

Kierunki działań:

1.5. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

1.5.1. Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i realizowanych gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba uchylonych przez wojewodę uchwał w sprawie przyjęcia gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Tabela 3. Liczba opracowanych i realizowanych gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie

Liczba gminnych programów	2011	2012	2013	2014	2015
	2 040	2 304	2 399	2 307	2 303

Na przełomie lat 2011-2015 liczba opracowanych w gminach gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie kształtuje się w granicach pomiędzy 2 040 (rok 2011) a 2 399 (rok 2013). Na przestrzeni lat zanotowano wzrost realizowanych programów. Spadek w 2014 r. i w 2015 r. prawdopodobnie wynika z opracowania programów w pewnej perspektywie czasowej i braku podjęcia nowych uchwał w tym zakresie.

183 uchwały w sprawie przyjęcia gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie zostały uchylone przez wojewodów.

1.5.2. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i realizowanych powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba uchylonych przez wojewodę uchwał w sprawie przyjęcia powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Tabela 4. Liczba opracowanych i realizowanych powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie

Liczba powiatowych programów	2011	2012	2013	2014	2015
	270	323	344	296	289

Powiaty w 2015 opracowały 289 powiatowych programów, w porównaniu z rokiem 2014 nastąpił spadek opracowanych programów o 7 i był on prawdopodobnie spowodowany istnieniem opracowanych programów dla pewnej perspektywy czasowej i braku podjęcia nowych uchwał w tym zakresie. 15 uchwał w sprawie przyjęcia powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie zostało uchylonych przez wojewodów.

1.5.3. Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: samorząd województwa.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i realizowanych wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz opracowanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba uchylonych przez wojewodę uchwał w sprawie przyjęcia wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

We wszystkich 16 Samorządach wojewódzkich w 2015 r. opracowano i realizowano programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Tabela 5. Liczba opracowanych i realizowanych wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Liczba wojewódzkich programów	2011	2012	2013	2014	2015
	13	14	15	22	16

Obszar:

2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Cel: Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Kierunki działań:

2.1. Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy

Rodzaje działań:

2.1.1. Utworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych (art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny.

Wskaźniki:

- liczba utworzonych zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba rodzin objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba utworzonych grup roboczych;
- liczba posiedzeń grup;
- liczba osób objętych pomocą grup roboczych;
- liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych.

Termin realizacji: 2014-2020.

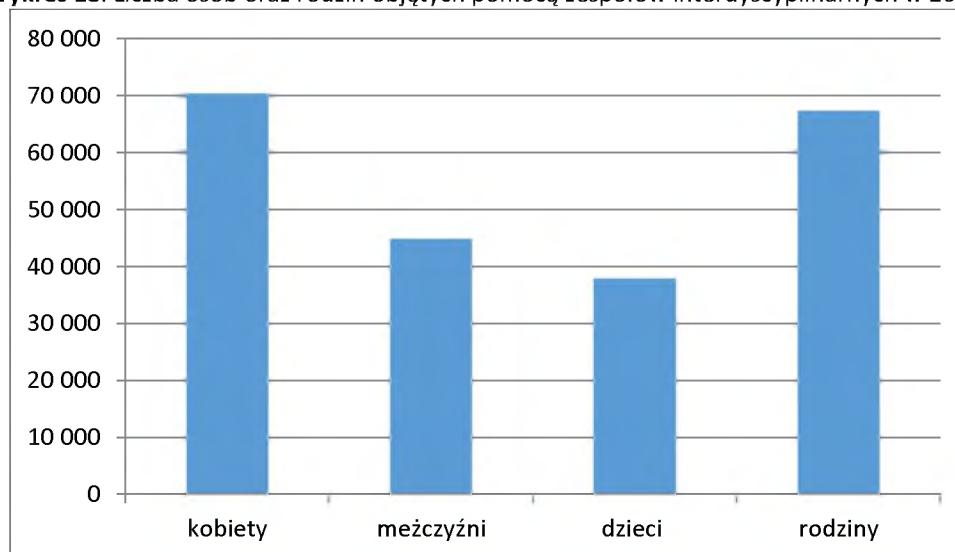
W 2015 r. funkcjonowało w gminach **2 585** zespołów interdyscyplinarnych. Jedynie w mieście Zakopane nie został powołany zespół interdyscyplinarny, nie został także opracowany gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych wyniosła **153 041**, w tym 70 374 kobiet (3 967 niepełnosprawnych i 7 799 starszych) oraz 44 824 mężczyzn (2 392 niepełnosprawnych i 3 746 starszych), a także **37 843** dzieci, w tym 1 301 niepełnosprawnych. Zespoły interdyscyplinarne objęły swoją pomocą 67 250 rodziny. Członkowie Zespołów w całej Polsce odbyli 17 262 posiedzeń.

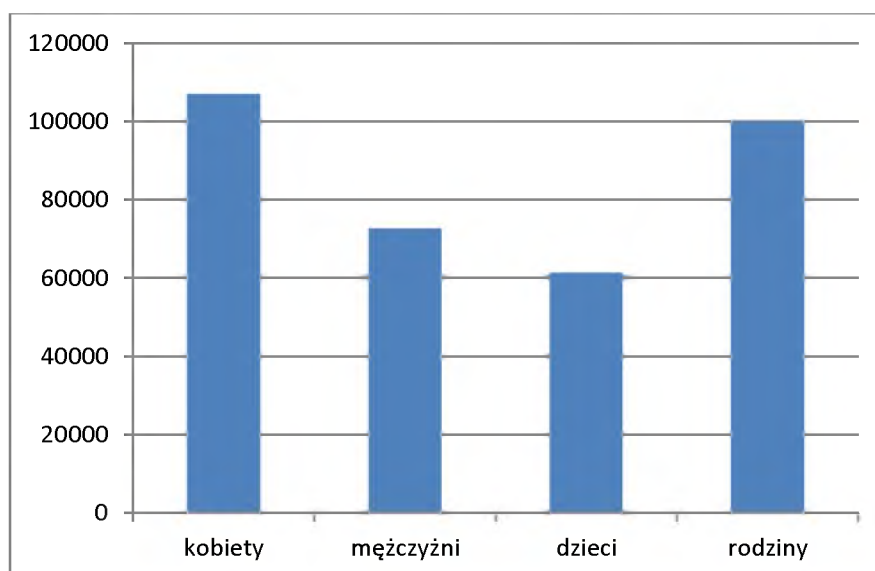
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zebrało dane teleadresowe zespołów interdyscyplinarnych. Baza teleadresowa jest zamieszczona na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

W roku 2015 na terenie Polski zostało utworzonych 74 021 grup roboczych. Odbyło się 251 570 posiedzeń grup roboczych. Grupy robocze pracowały z 240 688 osobami, w tym z 106 866 kobietami (6 860 niepełnosprawnymi i 11 880 starszymi) oraz 72 541 mężczyznami (4 103 niepełnosprawnymi i 5 942 starszymi), a także z 61 281 dziećmi, w tym z 2 224 niepełnosprawnymi. Grupy robocze objęły pomocą 99 834 rodzin.

Wykres 18. Liczba osób oraz rodzin objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych w 2015 r

Wykres 19. Liczba osób oraz rodzin objętych pomocą grup roboczych w 2015 r.

Krajowy Program, wśród realizatorów powyższego działania nie wskazuje resortu sprawiedliwości, a jedynie jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny. Tym niemniej należy wskazać na udział kuratorów sądowych, a także służby więziennej w pracach zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych.

Poniżej przedstawione zostały dane zbiorcze, dotyczące licznego udziału kuratorów w zespołach interdyscyplinarnych oraz grupach roboczych, zebrane na podstawie danych dostarczonych z poszczególnych okręgów sądowych².

Wyszczególnienie		Ogółem (kol. 2+3)	Kuratorzy	
			dla dorosłych	rodzinni
Liczba kuratorów sądowych, którzy w okresie statystycznym weszli w skład:	zespołów interdyscyplinarnych	3.348	1.758	1.590
	grup roboczych	5.805	2.235	3.570
Liczba kuratorów sądowych, którzy w ostatnim dniu okresu statystycznego wchodzili w skład:	zespołów interdyscyplinarnych	3.211	1.693	1.518
	grup roboczych	3.976	1.482	2.494

Wyszczególnienie			Ogółem
Liczba	posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych z udziałem kuratorów w okresie statystycznym		11.482
	grup roboczych w skład których, weszli kuratorzy sądowi	w okresie statystycznym	14.869
		stan w ostatnim dniu okresu statystycznego	8.499
	spotkań grup roboczych z udziałem kuratorów w okresie statystycznym		22.388

Dodać także trzeba, że w jednostkach penitencjarnych, spośród kadry przeszkolonej w realizacji programów dla sprawców przemocy, zostały wyznaczone osoby, których zadaniem jest współpraca z lokalnymi zespołami interdyscyplinarnymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do obowiązków takich osób należy udzielanie przedstawicielom zespołów interdyscyplinarnych informacji o sprawcy przemocy, znajdującym się aktualnie w danej jednostce penitencjarnej. W ten sposób interwencje wobec ofiary i sprawcy mogą być prowadzone w oparciu o pełniejsze dane. Mapa przedstawiająca schematycznie jednostki penitencjarne wyznaczone do współpracy z zespołami interdyscyplinarnymi (aktualnie 140 jednostek) przedstawiona została na stronie 64 *Sprawozdania*.

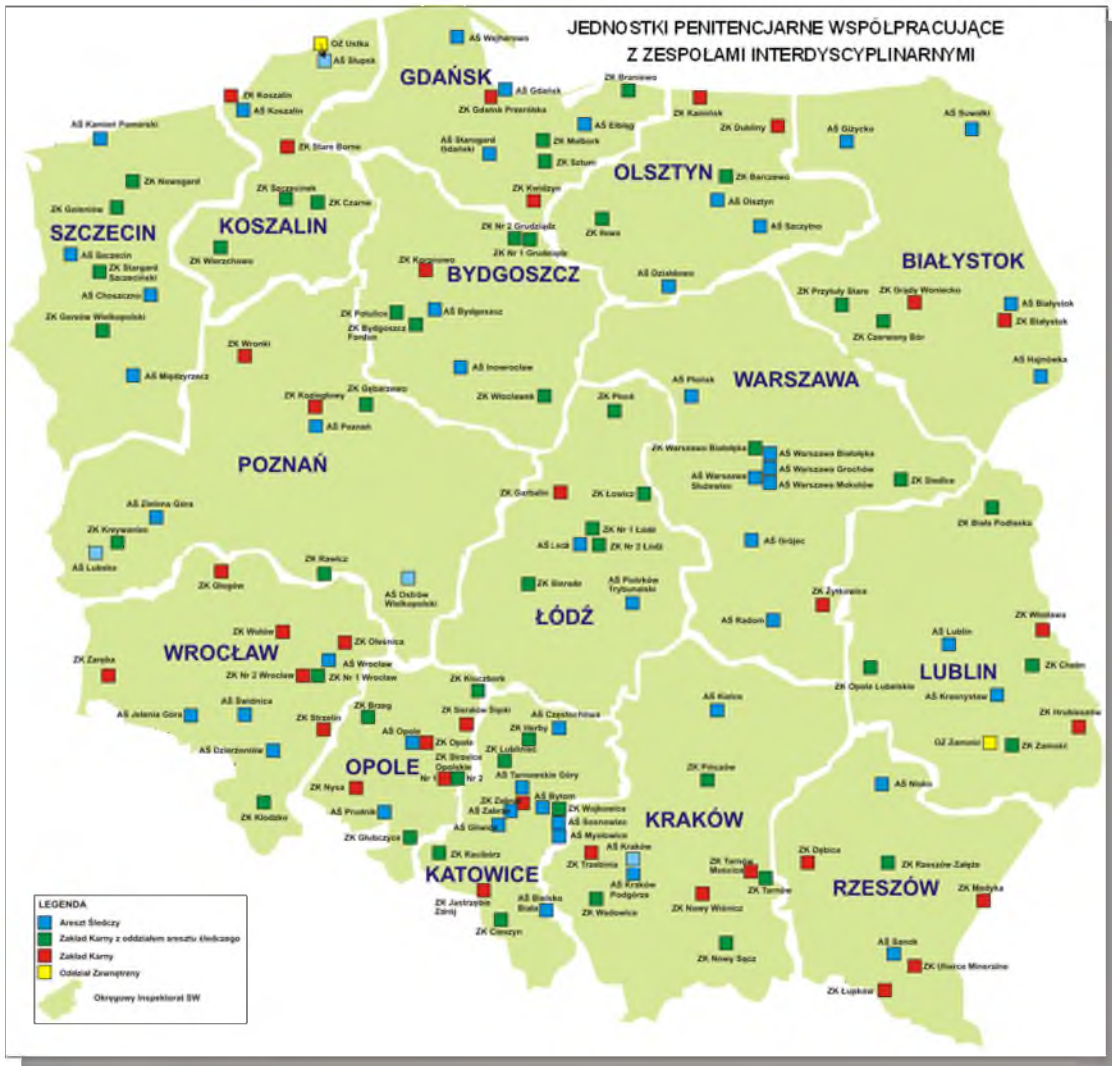
Szczegółowe dane wyznaczonych osób oraz numery kontaktowe do wytypowanych jednostek, znajdują się w ogólnopolskiej bazie danych na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości pn. **Baza danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa** (zob. Działanie 4.2.4.)³.

Dzięki temu rozwiązaniu przedstawiciele instytucji państwowych i samorządowych, w tym kuratorów sądowych, zajmujących się zadaniami z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają możliwość wymiany informacji i uściślenia współpracy na płaszczyźnie lokalnej.

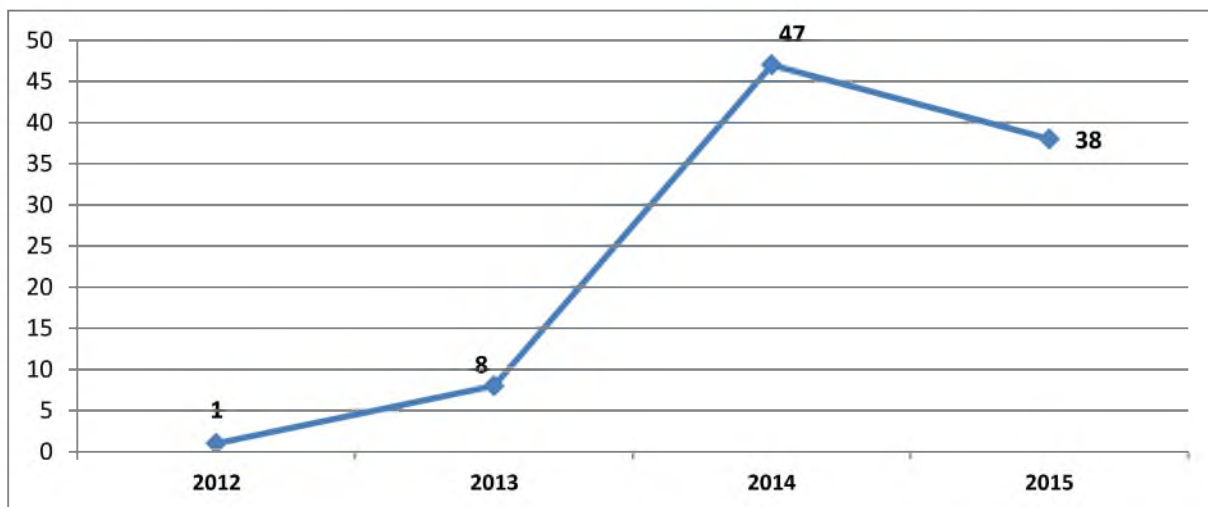
W 2015 roku liczba opinii o skazanych z art. 207 kk, sporządzonych na wnioski przewodniczących zespołów interdyscyplinarnych wyniosła 38, co obrazuje wykres na stronie 64 *Sprawozdania*.

² Dane pochodzą z MS-S40 Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2015.

³ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/sluzby/baza-danych-osob-nadzorujacych-lub-koordynujacych-dzialanie-poszczegolnych-sluzb-na-poziomie-województwa/>.

Wykres . Liczba opinii o skazanych z art. 207 kodeksu karnego, sporządzonych na wnioski przewodniczących zespołów interdyscyplinarnych w latach 2012-2015

2.1.2. Ewidencjonowanie istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, wojewodowie.

Wskaźniki:

- a) corocznie aktualizowane na stronach internetowych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej bazy teleadresowe podmiotów realizujących zadania zlecone z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- b) corocznie aktualizowane na stronach internetowych wojewodów bazy teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie,
- c) corocznie aktualizowanie rejestru placówek zapewniających miejsca noclegowe oraz rejestru specjalistycznego poradnictwa.

Termin realizacji:

- punkty a) i b)-zewidencjonowanie: 2014-2015,
- punkty a) i b)-aktualizacja: 2014-2020,
- punkt c): 2014-2020.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rokrocznie dokonuje aktualizacji bazy teleadresowej specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Baza teleadresowa jest umieszczona na stronie internetowej www.mrpips.gov.pl / przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

We wszystkich województwach są ogłoszone i opublikowane na stronach internetowych rejestry jednostek specjalistycznego poradnictwa i rejestry placówek zapewniających miejsca noclegowe. **W 14 województwach** (dwa razy w woj. świętokrzyskim) zaktualizowano na stronach internetowych bazy danych podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą. **W 14 województwach** zaktualizowano rejestr placówek zapewniających miejsca noclegowe oraz rejestry specjalistycznego poradnictwa.

2.1.3. Przesyłanie zaktualizowanych baz danych z danego województwa, o których mowa w pkt 2.1.2. prezesowi sądu apelacyjnego, prokuratorowi apelacyjnemu, komendantowi wojewódzkiemu Policji, kuratorowi oświaty oraz organom samorządu terytorialnego do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku

Realizatorzy zadania: wojewodowie.

Wskaźniki:

- liczba przekazanych ww. podmiotom aktualnych baz danych w wersji elektronicznej.

Termin realizacji: 2014-2020.

Wojewodowie przestali w wersji elektronicznej 311 baz zaktualizowanych danych dotyczących istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie prezesom sądów apelacyjnych, prokuratorom apelacyjnych, komendantom wojewódzkim Policji, kuratorom oświaty oraz organom samorządu terytorialnego.

2.1.4. Upowszechnienie baz danych, przez podmioty, o których mowa w pkt 2.1.3. w podległych im pionach organizacyjnych

Realizatorzy zadania: prezesi sądów apelacyjnych, prokuratorzy apelacyjni, komendanci wojewódzcy Policji, kuratorzy oświaty.

Wskaźniki:

– liczba przekazanych ww. podmiotom aktualnych baz danych w wersji papierowej i elektronicznej.

Termin realizacji: 2014-2020.

W Krajowym Programie przewidziano mechanizm, dzięki któremu sądy są informowane przez wojewodów o funkcjonującej na ich terenie infrastrukturze instytucji, a także o podmiotach udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Zgodnie z Działaniem 2.1.2. wojewoda ma obowiązek zewidencjonowania, corocznej aktualizacji oraz umieszczenia na stronach internetowych urzędu wojewódzkiego bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie.

Ponadto, zgodnie z Działaniem 2.1.3., do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku, wojewoda ma obowiązek przesyłania w wersji elektronicznej ww. zaktualizowanych baz danych z danego województwa prezesowi sądu apelacyjnego, prokuratorowi apelacyjnemu, komendantowi wojewódzkiemu Policji, kuratorowi oświaty oraz organom samorządu terytorialnego, celem upowszechnienia w podległych im pionach organizacyjnych.

Obowiązkiem prezesa sądu apelacyjnego, zgodnie z omawianym działaniem, jest upowszechnienie ww. bazy danych w podległych sądach okręgowych i rejonowych zarówno w wersji elektronicznej, jak i papierowej. W Krajowym Programie nie wskazano terminu realizacji tego zadania, jednakże wydaje się, że działania takie należy podjąć do dnia 31 sierpnia każdego kolejnego roku.

W praktyce, prezes sądu apelacyjnego powinien przekazać prezesom podległych sądów okręgowych wersje papierowe oraz elektroniczne ww. baz danych, z poleceniem podobnego upowszechnienia w podległych sądach rejonowych.

Dobłą praktyką byłoby umieszczanie na stronach internetowych sądów apelacyjnych, okręgowych oraz rejonowych w/w baz danych z możliwością dostępu do nich z zewnątrz, np. przez osoby pokrzywdzone, odwiedzające stronę sądu.

Przedmiotowe działanie wiąże się ściśle z realizacją Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej *ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady z 2001/220/WSiSW⁴*, nakładającą na właściwe organy (w tym sądy) obowiązek przedstawienia osobie pokrzywdzonej w zrozumiałym przez nią języku i formie informacji dotyczących dostępnego wsparcia i pomocy (art. 4 ust. 1 lit. a Dyrektywy).

Wskaźnikiem obrazującym realizację przedmiotowego zadania jest liczba przekazanych przez prezesów sądów apelacyjnych aktualnych baz danych do sądów okręgowych i rejonowych w wersji papierowej lub elektronicznej. Liczba ta powinna być zgodna z liczbą wszystkich sądów okręgowych i rejonowych na terenie poszczególnych apelacji.

W 2015 roku liczba przekazanych baz danych wyniosła **229** i w porównaniu z 2014 rokiem znacząco wzrosła (2014 - 158).

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 roku *ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady z 2001/220/WSiSW* (Dz.U. UE L 315/57).

Mając na względzie fakt, że nie w każdym województwie przygotowano i przekazano prezesom sądów apelacyjnych ww. bazy danych, wskaźnik ten nie odpowiada liczbie sądów okręgowych i rejonowych w całym kraju.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez prezesów sądów apelacyjnych
2.1.4 Upowszechnienie baz danych uzyskanych od wojewodów, zawierających ewidencję istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w sądach	liczba przekazanych aktualnych baz danych do sądów okręgowych i rejonowych w wersji papierowej lub elektronicznej	229

Liczba przekazanych baz danych do prokuratur okręgowych i rejonowych w wersji papierowej lub elektronicznej w roku 2015 wyniosła 226. Natomiast liczba przekazanych aktualnych baz danych do wszystkich jednostek oświatowych wyniosła 2, a liczba jednostek oświatowych, do których przekazano aktualne bazy danych wyniosła 16.

W 2015 r. Komendy Wojewódzkie/Stożeczna Policji otrzymały z urzędów wojewódzkich łącznie 123 bazy danych zawierających ewidencję istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie. Powyższe bazy najczęściej przekazywane były w wersji elektronicznej. Ponadto, w ciągu roku dokonywano ich aktualizacji.

2.1.5. Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym:

- punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży;
- ośrodków interwencji kryzysowej;
- innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba utworzonych w danym roku punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ośrodków interwencji kryzysowej, innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- zakres i rodzaj świadczonych usług przez ww. placówki,
- liczba osób korzystających z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach poszerzenia oferty placówek udzielających pomocy w 2015 r. powstało 51 punktów konsultacyjnych, 1 ośrodek wsparcia oraz 7 ośrodków interwencji kryzysowej (w tym 1 punkt interwencji kryzysowej oraz 2 inne placówki świadczące specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie). Szczegółowe informacje dotyczące liczby osób korzystających z

oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie zostały opisane w działaniu 2.3.2.

Krajowy Program nie wskazuje Ministerstwa Sprawiedliwości jako realizatora niniejszego działania, tym niemniej należy wskazać na podejmowaną przez resort sprawiedliwości metodyczną rozbudowę infrastruktury pomocowej dla osób pokrzywdzonych przestępstwem, w tym także skierowaną dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska⁵, powołała do życia z dniem 1 stycznia 2012 roku **Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej**, zwany dalej *Funduszem*, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości. Przychodami *Funduszu* są m.in. orzeczone przez sądy nawiązki i świadczenia pieniężne, a środki są przeznaczone na pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem oraz osobom im najbliższym, zwłaszcza pomoc medyczną, psychologiczną, rehabilitacyjną, prawną oraz materialną. Warto też przypomnieć, o czym wspomniano w *Sprawozdaniu z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2014 r.*, że w roku 2014 ogłoszono konkurs ofert na uzyskanie dotacji z Funduszu na pomoc pokrzywdzonym przestępstwem na rok 2015. W konkursie tym wybranych zostało 26 podmiotów, a łączna kwota przyznanych im dotacji wyniosła 16 255 958 zł.

Ministerstwo Sprawiedliwości w 2015 roku przeprowadziło jeden otwarty konkurs ofert na uzyskanie dotacji z *Funduszu* na pomoc pokrzywdzonym przestępstwem, w tym przemocą w rodzinie, dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku. W grudniu 2015 r. ogłoszone zostały wyniki tego konkursu, na rok 2016, gdzie wybrano 26 organizacji, którym przyznano dotację na łączną kwotę 19.715.182,00 zł. Opisany konkurs był jednym skutecznie przeprowadzonym i rozstrzygniętym⁶.

Należy wskazać, że większość osób pokrzywdzonych, zgłaszających się po pomoc do w/w podmiotów to **osoby dotknięte przemocą w rodzinie**.

2.1.6. Nawiązywanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy, we współpracy z podmiotami lub organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

– liczba zleczanych lub wspólnie realizowanych projektów.

Termin realizacji: 2014-2020.

Nawiązanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie na szczeblu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej odbywa się przede wszystkim poprzez wspólne działania realizowane w oparciu o funkcjonowanie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

⁵ Ustawa z dnia 12 lutego 2010 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2010 nr 40 poz. 227 z późn. zm.).

⁶ W roku 2015 ogłoszono więcej konkursów, ale tylko w opisywanym przyznano dotacje.

Ówczesny Minister Pracy i Polityki Społecznej dokonał w 2014 r. wyboru Członków Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – II kadencja w związku z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz. U. Nr 28, poz. 146), które jest wypełnieniem upoważnienia zawartego w art. 10f ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390).

Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jest organem opiniodawczo-doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Zgodnie z art. 10b ust. 1 ww. ustawy w skład Zespołu Monitorującego wchodzi:

- 1) **Krajowy Koordynator** Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – obecnie Pani Elżbieta Bojanowska Podsekretarz Stanu w MRPiPS;
- 2) **Siedmiu przedstawicieli** organów administracji rządowej i jednostek im podległych lub przez nie nadzorowanych;
- 3) **Pięciu przedstawicieli** jednostek samorządu terytorialnego powołanych spośród osób zgłoszonych przez stronę samorządową w Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego;
- 4) **Dziesięciu przedstawicieli** organizacji pozarządowych, związków i porozumień organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych;

Dodatkowo zespół powołał dwóch ekspertów z Centralnego Zarządu Służby Więziennej i Prokuratury Krajowej.

Zadania Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

- 1) inicjowanie i wspieranie działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie;
- 2) monitorowanie działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 3) wyrażanie opinii w sprawach stosowania ustawy oraz inicjowanie zmian przepisów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 4) wyrażanie opinii w przypadku sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi realizującymi zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 5) wyrażanie opinii w sprawach zadań publicznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz w sprawach zlecenia tych zadań;
- 6) opracowanie standardów pomocy ofiarom przemocy w rodzinie i pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie;
- 7) tworzenie, we współpracy z podmiotami mechanizmów informowania o standardach udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie i pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie;
- 8) upowszechnianie wyników monitoringu działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Główne tematy i prace Zespołu w 2015 r.:

W roku 2015 odbyły się trzy posiedzenia Zespołu, w tym jedno dwudniowe. Główne prace Zespołu dotyczyły głównie:

- opiniowania wniosków w ramach Programu Ochronowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.
- opracowania projektu zmian do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Ponadto przedstawiciele Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej czynnie uczestniczyli w licznych konferencjach i spotkaniach organizowanych przez wojewodów, marszałków województw, czy też starostów, na których omawiane były najważniejsze kwestie dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zagadnienia te podnoszone są również na spotkaniach z kadrą pomocy społecznej organizowanych przez Stowarzyszenia pracowników pomocy społecznej: Stowarzyszenie Ośrodków Pomocy Społecznej „FORUM”, Ogólnopolskie Stowarzyszenie Powiatowych i Miejskich

Ośrodków Pomocy Rodzinie „Centrum”, Ogólnopolskie Stowarzyszenie Miejskich i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej „RAZEM”.

Wojewodowie realizowali zadanie dotyczące współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie realizując wspólnie lub zlecając 35 projektów. Ponadto na szczeblu gminnym realizowano 374 projekty, a na szczeblu powiatowym 172.

Kierunki działań:

2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

2.2.1. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki we współpracy z mediami o zasięgu regionalnym oraz organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych;
- liczba lokalnych kampanii społecznych.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach upowszechniania informacji i edukacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej opracowano i upowszechniono **301 915 materiałów informacyjnych**, w tym samorządach gminnych 231 315, w samorządach powiatowych 70 229, a w samorządach województw 371. **Przeprowadzono 1 032 lokalnych kampanii społecznych.**

Ministerstwo Sprawiedliwości, choć nie jest wskazane w Krajowym Programie jako realizator niniejszego działania, podejmuje w tym zakresie następujące inicjatywy:

- **Strony internetowe**

W 2015 roku Ministerstwo Sprawiedliwości systematycznie aktualizowało **zakładki na stronie internetowej resortu poświęcone przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie⁷ i przemocy wobec dzieci⁸**. W zakładce dotyczącej przeciwdziałania przemocy w rodzinie wyodrębniono przestrzeń zawierającą informacje skierowane dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie⁹. Dotyczą one w szczególności:

- telefonicznej linii interwencyjno-informacyjnej „Niebieska Linia”;
- placówek świadczących pomoc na terenie całego kraju;
- materiałów informacyjnych opracowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości;
- pomocy udzielanej osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego;
- wzory pism procesowych opracowanych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

⁷ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/>.

⁸ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-wobec-dzieci/>.

⁹ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/osoby-dotkniete-przemoca-w-rodzinie/>.

Nadmienić trzeba, że zakładka dotycząca przeciwdziałania przemocy w rodzinie została w 2014 roku przemodelowana i dostosowana treścią i formą do obszarów opisanych w nowym Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Jest przez to czytelniejsza i zawiera pogrupowane treści osobno dla różnych kręgów użytkowników, tj. materiały ogólne, materiały dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, materiały dla sprawców tego rodzaju przemocy oraz informacje i materiały dla służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Utworzona została także osobna strona internetowa¹⁰ poświęcona projektowi „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie”, realizowanemu przez Ministerstwo Sprawiedliwości w ramach Programu Operacyjnego „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, współfinansowanemu ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014. Na stronie www.pomocofiarom.ms.gov.pl zawarto informacje poświęcone bezpośrednio projektowi oraz informacje skierowane do pokrzywdzonych dotkniętych przemocą w rodzinie. W 2014 i w 2015 roku strona była zaktualizowana, w szczególności w zakresie informacji dotyczących postępowań przetargowych na działania realizowane w ramach projektu oraz rekrutacji uczestników tych działań.

- **Informator dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie**

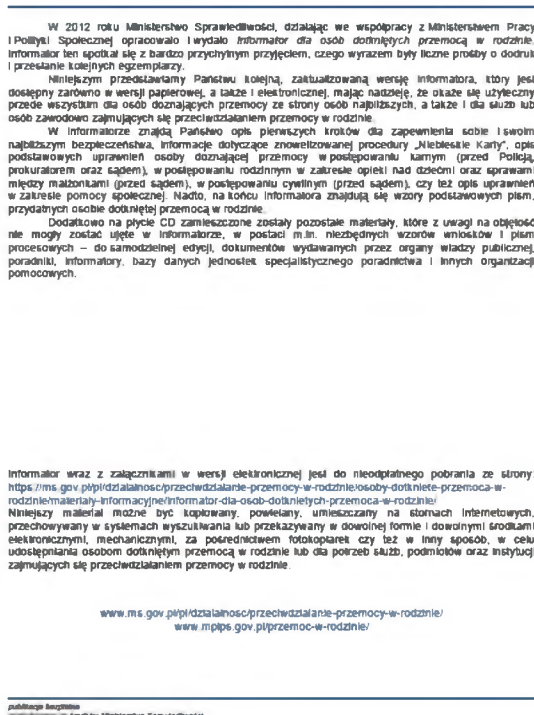
W 2012 roku Ministerstwo Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przygotowało *Informator dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie*.

W *Informatorze* osoba dotknięta przemocą w rodzinie może znaleźć opis pierwszych kroków dla zapewnienia sobie i swoim najbliższym bezpieczeństwa, informacje dotyczące znowelizowanej procedury „Niebieskie Karty”, opis podstawowych uprawnień przysługujących jej w postępowaniu karnym (przed Policją, prokuratorem oraz sądem), w postępowaniu rodzinnym w zakresie opieki nad dziećmi oraz sprawami między małżonkami, w postępowaniu cywilnym, czy też opis uprawnień w zakresie pomocy społecznej. Na końcu *Informatora* zamieszczone zostały wzory podstawowych pism, przydatnych osobie dotkniętej przemocą w rodzinie.

W latach 2013, 2014 i 2015 Ministerstwo Sprawiedliwości opracowało, zaktualizowało i wydrukowało trzy kolejne wydania *Informatora*, w 2013 roku w liczbie **5.500** sztuk, w 2014 roku w liczbie **1.500**

¹⁰ <http://www.pomocofiarom.ms.gov.pl/>.

egzemplarzy, zaś w 2015 roku, po zaktualizowaniu do obecnego stanu prawnego kolejnych - **6.000** szt.. Każdego roku *Informator* był przekazywany do sądów z przeznaczeniem dla osób pokrzywdzonych, za pośrednictwem kuratorskiej służby sądowej. Łącznie zatem w latach 2012 - 2015 wydrukowano **18.000** egzemplarzy *Informatora*. Materiał ten w wersji elektronicznej wraz z załącznikami został udostępniony także do bezpłatnego pobrania na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (23.472 pobrania)¹¹.

2.2.2. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba zajęć dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- liczba osób uczestniczących w zajęciach.

Termin realizacji: 2014-2020.

¹¹ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/osoby-dotkniete-przemoca-w-rodzinie/materialy-informacyjne/informator-dla-osob-dotknietych-przemoca-w-rodzinie/>.

W ramach upowszechniania zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie jednostki samorządu terytorialnego opracowały i zrealizowały 5 927 zajęć (3 882 w gminach i 2 045 w powiatach), w których w całej Polsce uczestniczyło 20 557 osób.

W sierpniu 2013 roku Ministerstwo Sprawiedliwości podpisało z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Porozumienie o realizacji projektu „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie” współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014. Projekt zakłada przeprowadzenie około **120** działań, na które składać się będą m.in. spotkania edukacyjne dla osób pokrzywdzonych. Przeprowadzone w 2014 roku postępowanie przetargowe na realizację spotkań edukacyjnych dla osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie doprowadziło do wyboru wykonawcy działania, który jednak nie zrealizował umowy. Tym samym działanie to zostało przesunięte do realizacji na rok 2015.

W roku 2015 został wyłoniony wykonawca spotkań edukacyjnych dla osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie- PM GROUP LAAX Sp. z o.o. Sp.k z Białegostoku, który w ramach umowy do lutego 2016 przeprowadził 110 spotkań edukacyjnych, w których udział wzięło **2100 osób**. Spotkania odbywały się w **16 miastach wojewódzkich**. W trakcie spotkań uczestnicy zaznajomili się z przysługującymi im prawami, w tym możliwościami izolacji sprawcy przemocy w rodzinie od osoby pokrzywdzonej. Zainteresowane osoby mogły również skorzystać z indywidualnej konsultacji z prawnikiem, która odbywała się w trakcie każdego spotkania. Uczestnicy spotkań mieli zapewnione materiały informacyjne, wyżywienie, ubezpieczenie oraz, na ich wniosek, zwrot kosztów podróży. Założony w projekcie wskaźnik 105 spotkań edukacyjnych został nawet o 5 spotkań przekroczony.

Kierunki działań:

2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Rodzaje działań:

2.3.1. Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego

Realizatorzy zadania: instytucje państwowe, samorządowe przy współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi.

Realizowanie wskazanych zadań odbywać się będzie przez pracowników socjalnych, w razie potrzeby całodobowo.

Wskaźniki:

- liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego w danej instytucji.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2015 r. objęto pomocą w formie **poradnictwa ogółem 154 651 osoby**, w tym w gminach 108 024 osób, a w powiatach 46 627 osoby.

Z poradnictwa **medycznego** skorzystało **ogółem 4 895 osób**, w tym 3 217 w gminach i 1 678 w powiatach.

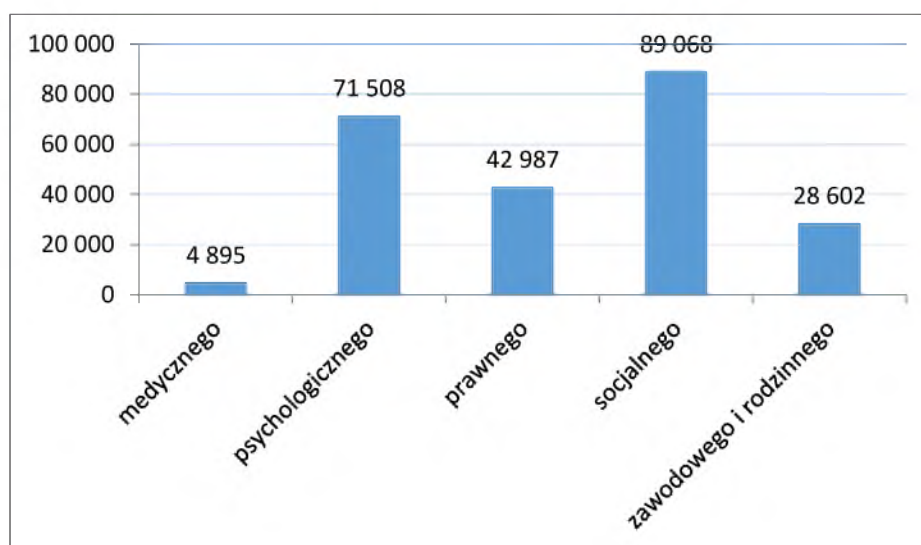
Z poradnictwa **psychologicznego** skorzystało **ogółem 71 508 osoby**, w tym 44 344 w gminach i 27 164 w powiatach.

Z poradnictwa **prawnego** skorzystało ogółem **42 987 osób**, w tym 26 658 w gminach i 16 329 w powiatach.

Z poradnictwa **socjalnego** skorzystało ogółem **89 068 osób**, w tym 75 314 w gminach i 13 754 w powiatach.

Z poradnictwa **zawodowego i rodzinnego** skorzystało **ogółem 28 602 osób**, w tym 19 029 w gminach i 9 573 w powiatach.

Wykres 21. Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa w 2015 r.

Jak już wspomniano powyżej, Ministerstwo Sprawiedliwości realizuje projekt pt. „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie” współfinansowany ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014. Jednym z elementów niniejszego projektu jest pomoc psychologiczna osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. W roku 2015 w ramach wyżej wymienionego projektu na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzone zostały spotkania psychoedukacyjne dla łącznie **16 grup**, po jednej, w każdym województwie. Spotkania psychoedukacyjne organizowane były przez Centrum Rozwiązywania Problemów Społecznych Rafał Górczowski z siedzibą w Warszawie. Umowa z wykonawcą zakładała, że grupy będą miały charakter stały, a każdy uczestnik będzie miał możliwość uczestnictwa w 15 spotkaniach. Według raportu ewaluacyjnego sporządzonego przez Wykonawcę w spotkaniach udział wzięły **192** osoby.

2.3.2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc całodobowych w ośrodkach wsparcia oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej (art. 6 ust. 2 pkt 3 i ust. 3 pkt 3 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

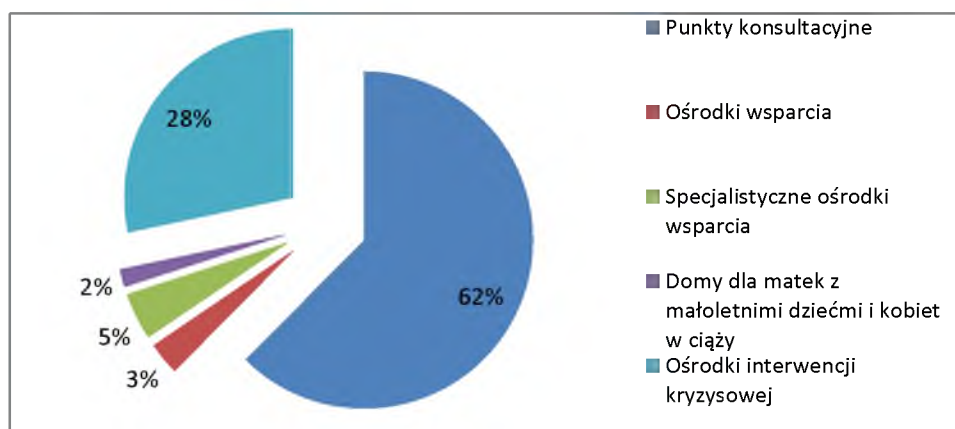
Wskaźniki

- liczba gminnych ośrodków wsparcia;
- liczba miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia;
- liczba powiatowych ośrodków wsparcia;
- liczba miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia;
- liczba ośrodków interwencji kryzysowej;
- liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Termin realizacji: 2014-2020.

W całej Polsce w ramach instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie funkcjonowało w 2015 r. **777 jednostek**, w tym **500 instytucji prowadzonych przez gminy oraz 277 instytucji prowadzonych przez powiaty**.

Wykres 22. Struktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w 2015 r.

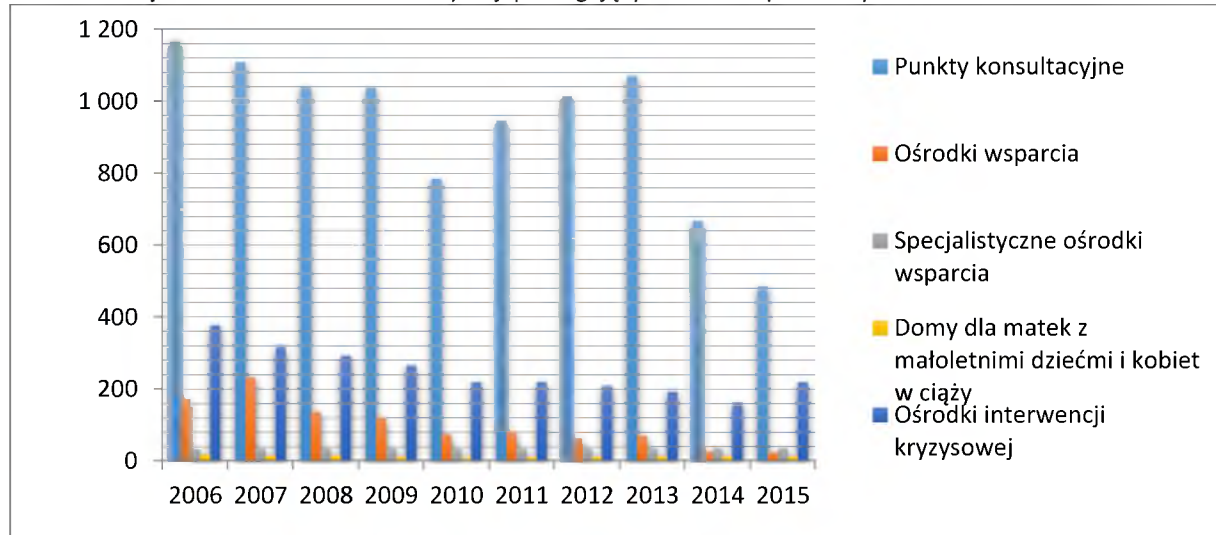

Wśród instytucji zdecydowaną większość stanowią **punkty konsultacyjne 485 (62%)**, a następnie są **ośrodki interwencji kryzysowej 220 (28% - w tym 53 punkty interwencji kryzysowej)**, **specjalistyczne ośrodki wsparcia 35 (5%)** ośrodki wsparcia 24 (3%) oraz **domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży 13 (2 %)**.

Od 2007 roku odnotowuje się spadek liczby ośrodków wsparcia. W 2015 roku w całej Polsce ubywało 128 jednostek, w tym: 183 punkty konsultacyjne, 2 ośrodki wsparcia. W stosunku do roku ubiegłego przybyło 57 ośrodków interwencji kryzysowej. Jednakże należy zauważyć, iż w 2015 roku funkcjonowały również 49 placówki świadczące specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych

przemocą w rodzinie innego typu, z których to pomocy skorzystało ponad 6 232 osób. Liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia i domów dla matek z małoletnimi dziećmi pozostaje od kilku lat taka sama.

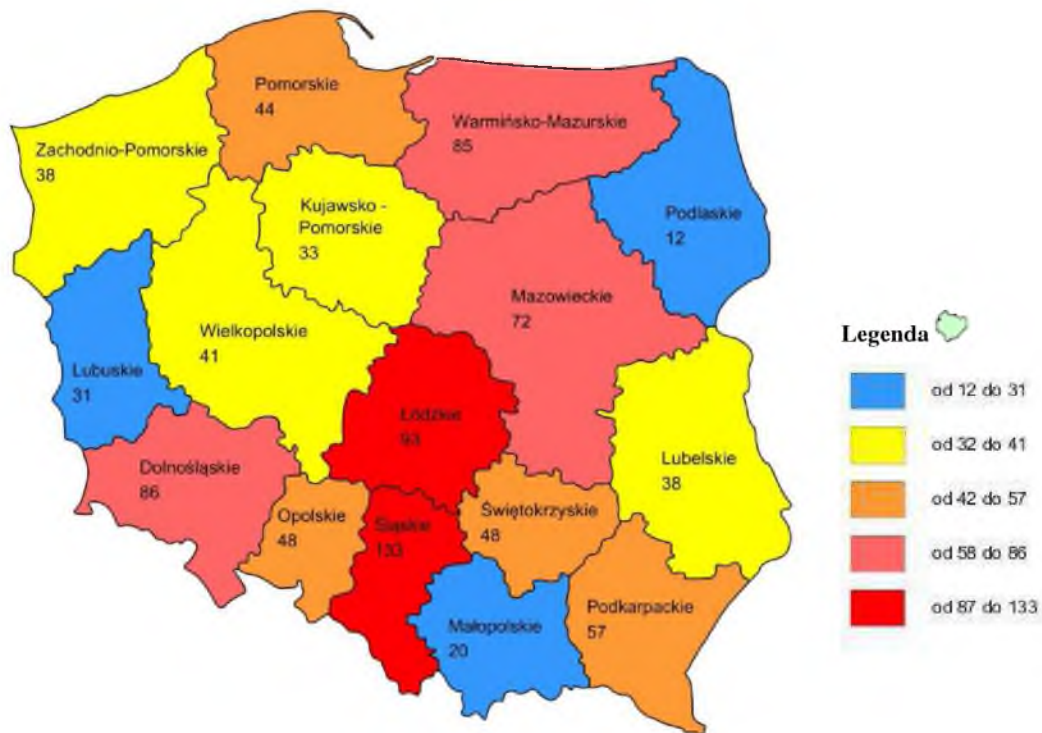
Wykres 23. Infrastruktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie od 2006 r.

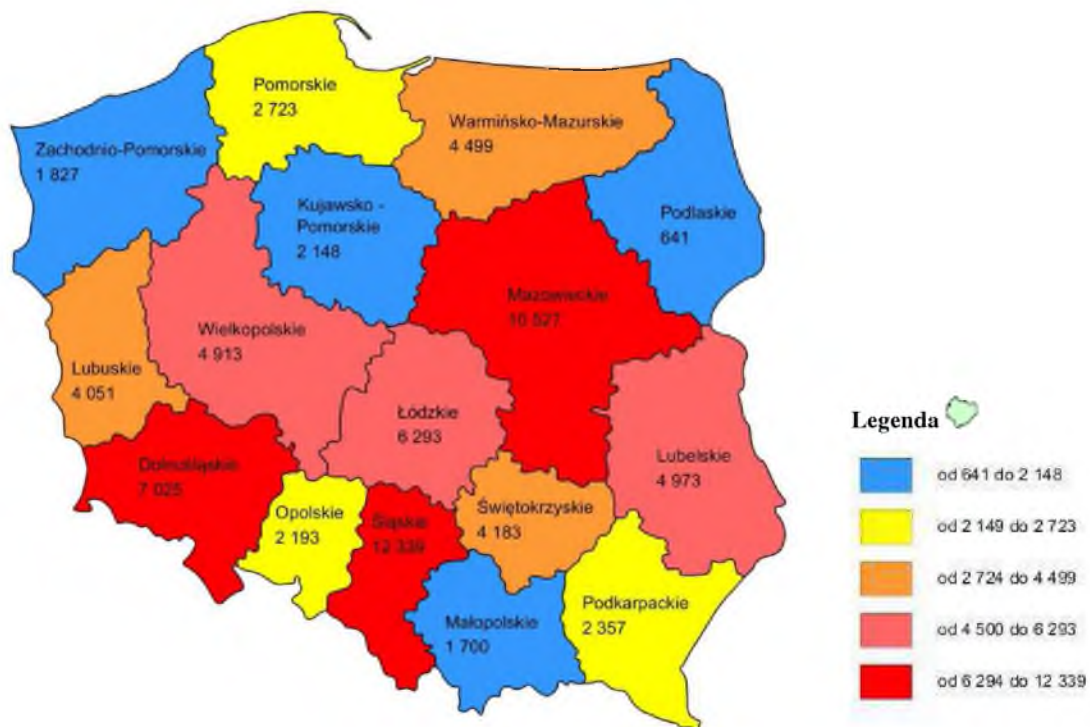
Należy wskazać, że w każdym województwie w Polsce funkcjonują placówki zapewniające pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Najwięcej takich placówek jest w województwie śląskim, najmniej w województwie podlaskim. Ponieważ prowadzenie takich placówek z wyłączeniem specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest zadaniem własnym samorządu gminnego i powiatowego należy położyć nacisk na rozwój tego typu placówek i rozszerzanie oferty pomocy w tym zakresie.

Liczba osób korzystających z pomocy instytucji udzielających pomocy ofiarom przemocy spadła z poziomu 86 758 osób w 2014 r. do 68 181 osób w 2015 r., co wskazuje na popularyzację działań pomocowych realizowanych w samorządach lokalnych np. w ramach prac zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych.

Mapa 2. Liczba instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w 2015 r.

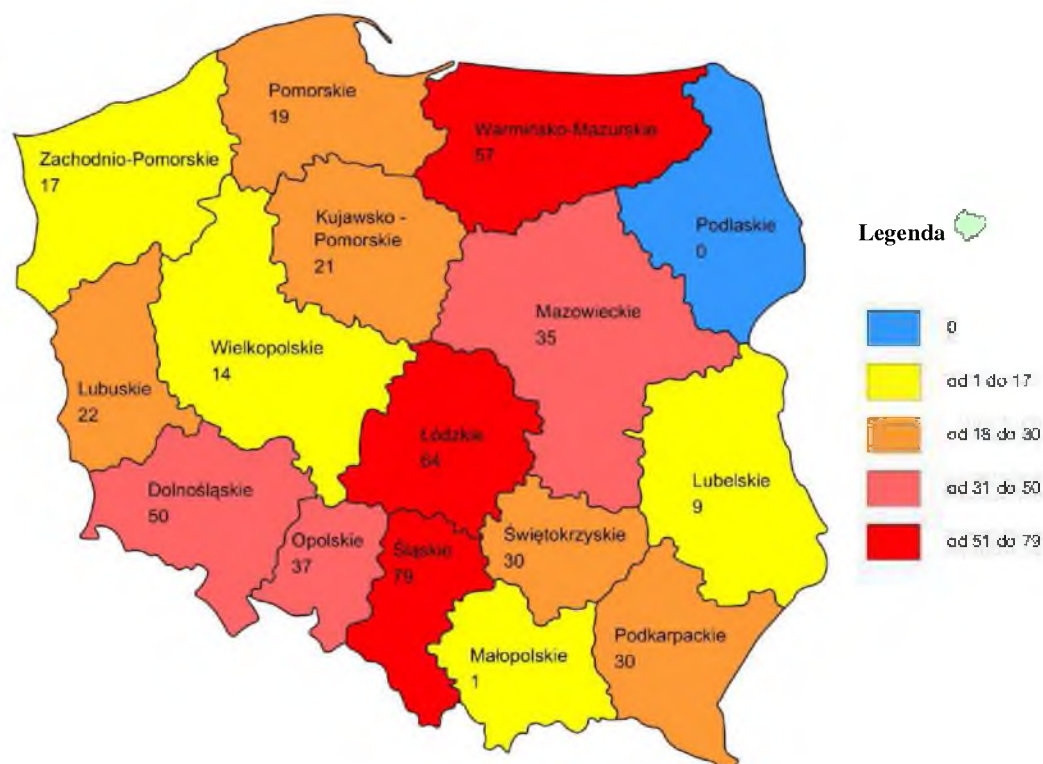
Mapa 3. Liczba osób korzystających z pomocy instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w 2015 r.

Punty konsultacyjne

W całej Polsce w 2015 r. **odnotowano 485** punktów konsultacyjnych prowadzonych przez gminy. W stosunku do roku 2014 r. ubyłoby 183 punkty konsultacyjne prowadzone przez gminy. W całej Polsce z punktów konsultacyjnych skorzystało 29 575 osób. Statystycznie z jednego punktu konsultacyjnego skorzystało w 2015 r. w całej Polsce średnio 60 osób. Punkty konsultacyjne aktywnie realizują zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie udzielając różnego rodzaju pomocy i wsparcia doraźnie w formie np. poradnictwa prawnego, rodzinnego, socjalnego, zawodowego.

Mapa 4. Liczba punktów konsultacyjnych w 2015 r.

Ośrodki wsparcia

W całej Polsce działa 24 ośrodków wsparcia, z pomocy których skorzystało 2 996 osób. W stosunku do roku 2014 r. liczba ośrodków zmalała o 2 jednostki. Z jednego ośrodka skorzystały średnio 124 osoby. 19 ośrodków dysponowało 417 miejscami całodobowymi, z których skorzystało 313 osób.

W województwie śląskim funkcjonuje najwięcej ośrodków wsparcia-9. Natomiast w województwach podlaskim, świętokrzyskim, lubelskim, małopolskim, lubuskim, kujawsko-pomorskim takich placówek nie ma. Ponieważ jest to zadanie samorządu lokalnego należy zwrócić szczególną uwagę na rozwój działalności takich placówek, w szczególności w województwach, które takimi placówkami nie dysponują.

Mapa 5. Liczba ośrodków wsparcia w 2015 r.

Ośrodki interwencji kryzysowej

W całej Polsce 21 581 osób skorzystało ze **220 ośrodków interwencji kryzysowej** (tym 53 punkty interwencji kryzysowej), co daje średnią 90 osób na 1 ośrodek. 144 ośrodki interwencji kryzysowej dysponowały 15 289 miejscami całodobowymi, z których skorzystało 2 327 osoby. W każdym województwie istnieje rozbudowana sieć ośrodków interwencji kryzysowej.

Najwięcej ośrodków interwencji kryzysowej jest w województwie śląskim (29 OIK), i wielkopolski (19 OIK) a najmniejszą liczbą dysponują województwa opolskie i podlaskie (7 i 4 OIK). Ośrodki interwencji kryzysowej są placówkami, które rozmieszczone są w każdym województwie i które najaktywniej w kontekście udzielania pomocy całodobowej wraz ze specjalistycznymi ośrodkami wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie wpisują się w realizację zadań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Placówki te zabezpieczają głównie sytuację osób doznających przemocy w rodzinie, ale pełnią także inne funkcje dla osób, które doznały innej sytuacji kryzysowej np. straciły dom w pożarze, są ofiarami handlu ludźmi.

Mapa 6. Liczba ośrodków interwencji kryzysowej w 2015 r.

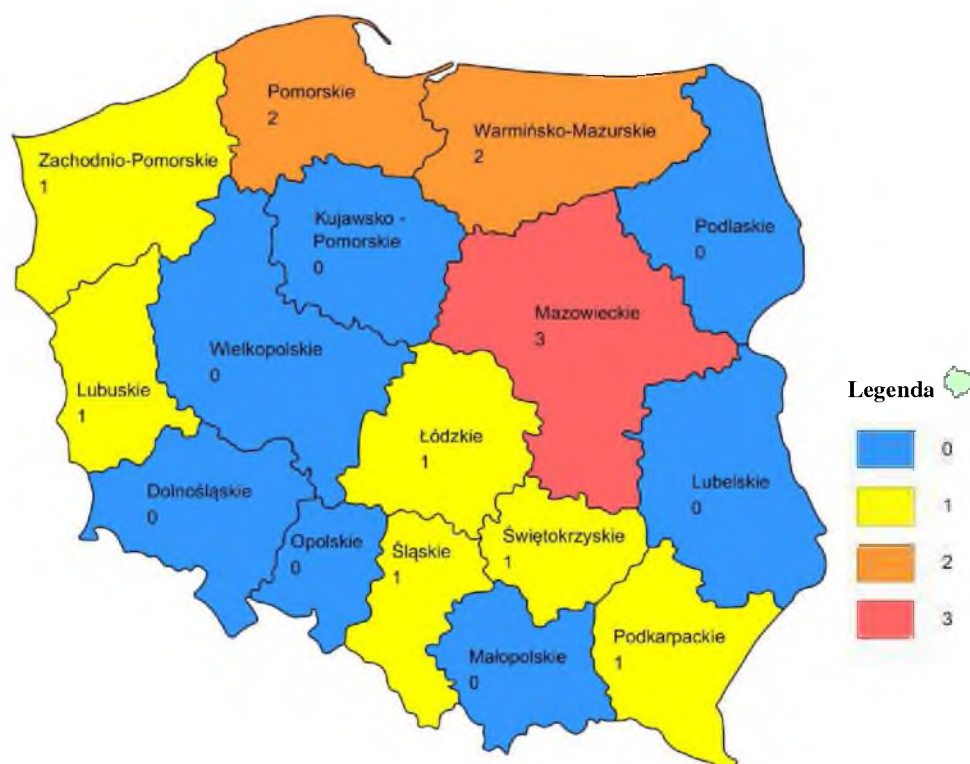

Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży

Z 13 domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży prowadzonych przez powiat, które dysponowały 278 miejscami, skorzystało 343 osób co oznacza, że z każdego domu skorzystało średnio 26 osób.

Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży utrzymuje się od kilku lat na tym samym poziomie. Województwa wyszczególnione na mapie, w których nie ma tego typu placówek powinny mobilizować samorzady powiatowe do otwierania takich domów celem zabezpieczenia sytuacji osób doznających przemocy w rodzinie.

Mapa 7. Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w 2015 r.

2.3.3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie całodobowych miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Na terenie kraju do końca 2015 r. funkcjonowało **35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie**. Prowadzenie ww. ośrodków jest zadaniem zleconym samorządom powiatowym, a środki finansowe na ich utrzymanie zapewnia budżet państwa. Koszt utrzymania specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2015 r. wyniósł **12 mln 530 tys. zł**. W specjalistycznych ośrodkach wsparcia, obok zapewnienia podstawowych potrzeb, ofiary przemocy w rodzinie otrzymują profesjonalne wsparcie medyczne, socjalne, psychologiczne oraz prawne. Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie funkcjonują w oparciu o standardy zawarte w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. Nr 50, poz.259). Priorytetowym zadaniem specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest zabezpieczenie ofiary przemocy w rodzinie i udzielenie jej profesjonalnej pomocy i wsparcia.

Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w zakresie **interwencyjnym** zapewniają:

- schronienie ofiarom przemocy w rodzinie, bez skierowania i bez względu na dochód, na okres do trzech miesięcy z możliwością przedłużenia w przypadkach uzasadnionych sytuacją ofiary przemocy w rodzinie,
- ochronę ofiar przemocy w rodzinie przed osobą stosującą przemoc w rodzinie, udzielanie natychmiastowej pomocy psychologicznej, medycznej i wsparcia,
- rozpoznanie sytuacji ofiary przemocy w rodzinie i opracowanie planu pomocy.

Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w zakresie **terapeutyczno-wspomagającym** zapewniają:

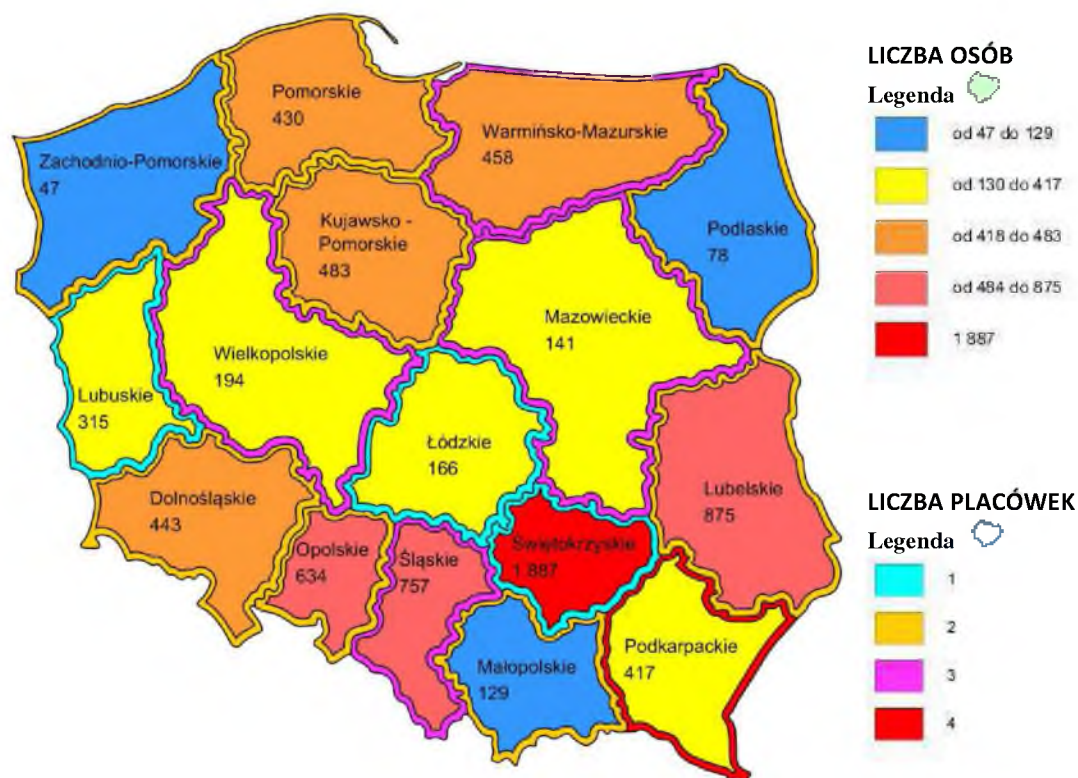
- a) opracowanie indywidualnego planu pomocy ofierze przemocy w rodzinie uwzględniającego: potrzeby, cele, metody i czas pomocy,
- b) udzielanie poradnictwa:
 - medycznego,
 - psychologicznego,
 - prawnego,
 - socjalnego,
- c) prowadzenie terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie ofiary przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie
- d) prowadzenie grup wsparcia i grup terapeutycznych dla ofiar przemocy w rodzinie,
- e) prowadzenie terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie ofiary przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie,
- f) zapewnienie dostępu do pomocy medycznej,
- g) ocenę sytuacji dzieci na podstawie przeprowadzonego w tej rodzinie rodzinnego wywiadu środowiskowego,
- i) udzielanie konsultacji wychowawczych.

W zakresie **potrzeb bytowych** zapewniają:

- całodobowy okresowy pobyt dla nie więcej niż trzydziestu osób; jednak liczba ta może ulec zwiększeniu, zależnie od możliwości specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- pomieszczenia do spania przeznaczone maksymalnie dla pięciu osób, z uwzględnieniem sytuacji rodzinnej ofiary przemocy w rodzinie;
- wspólne pomieszczenia do pobytu dziennego, z miejscem zabaw dla dzieci i miejscem do nauki;
- ogólnodostępne łazienki, wyposażone w sposób umożliwiający korzystanie zarówno przez osoby dorosłe, jak i dzieci, odpowiednio jedna łazienka na pięć osób;
- ogólnodostępne kuchnie;
- miejsce do prania i suszenia;
- wyżywienie, odzież i obuwie;
- środki higieny osobistej i środki czystości.

W całej Polsce w 2015 roku działało 35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie prowadzonych przez powiaty, z których skorzystało **7 454** osób, co daje średnią 213 osób na 1 ośrodek. W 35 specjalistycznych ośrodkach wsparcia było 591 miejsc całodobowych, z których w 2015 r. skorzystało 1 779 osób.

Mapa 8. Liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2015 r. w porównaniu do liczby specjalistycznych ośrodków wsparcia.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2015 r. udzielono różnorodnych form pomocy 7 454 ofiarom przemocy w rodzinie w tym: 4 822 kobietom, 1 007 mężczyznom oraz 1 625 dzieciom. Ponadto, udzielono pomocy 220 osobom starszym – ofiarom

przemocy w rodzinie, w tym: 165 kobietom i 55 mężczyznom, a także 344 osobom niepełnosprawnym – ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: 239 kobietom, 44 mężczyznom oraz 61 dzieciom. Z pomocy całodobowej skorzystało 1 779 osób, w tym: 778 kobiety (w tym 86 niepełnosprawnych i 29 starsze) 21 mężczyzn (w tym 7 niepełnosprawnych i 1 starszy) oraz 980 dzieci (w tym 49 niepełnosprawnych).

Tabela 6. Ogółem liczba osób korzystających z pomocy w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w latach 2006-2015.

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
916*	4 944	7 590	7 554	8 676	8 727	8 302	7 373	7 717	7 454

* w 2006 r. specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie powstawały od IV kwartału 2006 r.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia, obok zapewnienia podstawowych potrzeb, ofiary przemocy w rodzinie otrzymują profesjonalne wsparcie medyczne, socjalne, psychologiczne i prawne. W tabeli poniżej zawarte są informacje o liczbie osób objętych pomocą przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie od 2006 r.

Wszystkie specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie nawiązały współpracę z instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Specjalistyczne ośrodki współpracują głównie z ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, Policją, sądami, prokuraturą, strażą miejską, zakładami opieki zdrowotnej, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, szkołami, przedszkolami, kościołem, organizacjami pozarządowymi, gminnymi komisjami rozwiązywania problemów alkoholowych, wydziałami do spraw mieszkalnictwa, rodzinnymi ośrodkami diagnostyczno-konsultacyjnymi, powiatowymi urzędami pracy, mediami lokalnymi itp.

W celu dostosowania zakresu pomocy do sytuacji oraz potrzeb ofiar przemocy w rodzinie specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie monitoruje sytuację osób przebywających w ośrodkach przez pół roku po jego opuszczeniu, poprzez utrzymywanie kontaktu telefonicznego, korespondencję lub nawiązanie współpracy z instytucjami zajmującymi się pomocą ofiarom przemocy.

Z przekazanych przez Wydziały Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich raportów wynika, że większość ośrodków spełnia standardy wynikające z ww. rozporządzenia. W niektórych ośrodkach w wyniku przeprowadzonych kontroli stwierdzono następujące uchybienia i nieprawidłowości.

W zakresie usług interwencyjnych w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie we Wrocławiu stwierdzono, że przyczyną nieprawidłowości była zła organizacja pracy. Wydano zalecenie. W zakresie usług interwencyjnym dostosować świadczone wsparcie do obowiązującego standardu, w tym:

- zgłaszającym się do SOW osobom doświadczającym przemocy w rodzinie zapewnić schronienie. W przypadku braku wolnych miejsc w momencie zgłoszenia się osoby, dołożyć starań by umożliwić przyjęcie w innym SOW.
- dokumentować rozpoznanie sytuacji osoby i ocenę ryzyka w zakresie bezpieczeństwa osoby doznającej przemocy i jej dzieci.
- czas, na jaki przyjmuje się do SOW ustalać w oparciu o zdiagnozowaną sytuację zgłaszającej się osoby. Decyzję o przedłużeniu lub skróceniu pobytu osoby w SOW podejmować na podstawie opinii zespołu specjalistów. Pisemna opinia winna znajdować się w aktach mieszkanki.
- udzielać natychmiastowej pomocy psychologicznej i prawnej osobom przyjętym do SOW. Spotkanie z ww. specjalistami powinno odbyć się nie później niż trzy dni od dnia przyjęcia.

- rozważyć możliwość wygospodarowania pomieszczenia dla specjalistów udzielających wsparcia osobom z zewnątrz na parterze budynku lub w pomieszczeniach przy Pl. Strzeleckim.
- w zakresie potrzeb bytowych przyczyną nieprawidłowości był brak środków na remont łazienki. Wydano zalecenie: dostosować świadczone wsparcie w zakresie potrzeb bytowych do obowiązującego standardu, tj. zwiększyć liczbę ogólnodostępnych łazienek wyposażonych w sposób umożliwiający korzystanie zarówno przez osoby dorosłe, jak i dzieci – przebywające w SOW, odpowiednio jedna łazienka na pięć osób.
- w zakresie terapeutyczno-wspomagającym przyczyną nieprawidłowości była zła organizacja pracy oraz nieskuteczność podejmowanych działań. Wydano zalecenie: dostosować świadczone wsparcie w zakresie terapeutyczno - wspomagającym do obowiązującego standardu, w tym:
 - zaangażować wszystkich specjalistów do stworzenia diagnozy problemu przemocy w rodzinie mieszkanki. Na podstawie częściowych diagnoz poszczególnych specjalistów, opracować w formie dokumentu pełną diagnozę sytuacji przemocy w rodzinie, którą należy dołączyć do akt mieszkanki. Diagnoza ta winna być aktualizowana w toku dalszej pracy z osobą.
 - na podstawie diagnozy sformułować spójny i kompleksowy indywidualny plan pomocy uwzględniający potrzeby mieszkanki, cele, metody i czas pomocy.
 - rozszerzyć działania pomocowe o: poradnictwo i pomoc medyczną, grupy wsparcia i grupy terapeutyczne dla ofiar przemocy w rodzinie oraz pomoc socjoterapeutyczną i terapeutyczną dla dzieci.

W Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia w Tucholi stwierdzono nieprawidłową organizację pracy specjalistów w Ośrodku oraz niewystarczający nadzór kierownictwa nad właściwą realizacją zadań. W Elblągu w toku kontroli stwierdzono następującą nieprawidłowość: Zatrudnienie na stanowisku pedagoga osoby nie posiadającej kwalifikacji określonych w § 2 ust. 1 pkt 2 ww. rozporządzenia. W Lublinie wykazano nieprawidłową organizację pracy specjalistów w Ośrodku oraz niewystarczający nadzór kierownictwa nad właściwą realizacją zadań. W Świętochłowicach przeprowadzono doraźną kontrolę w zakresie prawidłowości prowadzenia gospodarki finansowej w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie; wydano następujące zalecenia: doprowadzić dokumentację opisującą politykę rachunkowości do zgodności z wymogami ustawy o rachunkowości / instrukcja kasowa/, uaktualnienie przepisów prawa Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

Ponadto przeprowadzone kontrole wskazały na następujące uchybienia:

- w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w Tucholi, Tarnowie, Mławie i Wodzisławiu Śląskim odstępstwem od standardu jest brak grup terapeutycznych - powyższe wynika z braku zainteresowania klientów tą formą pomocy;
- w Lublinie, Piastowie i Warszawie z powodu warunków lokalowych stwierdzono zbyt małą ilość łazienek. W Warszawie z powodu dysponowania lokalem, gdzie nie ma możliwości przebudowy planowana jest zmiana lokalu na taki, który spełnia standardy.
- w Opolu w trakcie kontroli stwierdzono nieprawidłowości w punkcie "d" odnoszącym się do standardów w zakresie potrzeb bytowych. Stwierdzono, że Ośrodek nie zabezpiecza w stopniu wystarczającym potrzeb bytowych swoich mieszkańców, dotyczących zapewnienia dostępu do łazienek, wyposażonych w sposób umożliwiający korzystanie zarówno przez osoby dorosłe jak i dzieci. Jedna z łazienek, w której znajduje się wanna dla dzieci, służy jednocześnie jako miejsce do prania i suszenia. W związku z brakiem toalety w ośrodku OIK (przyległym do SOW) klienci z zewnątrz pod nadzorem pracownika korzystają z toalety w SOW. W związku z zaleceniami pokontrolnymi wykonano przebudowę pomieszczenia biurowego na toaletę dla klientów z zewnątrz, która znajduje się na terenie OIK. Ponadto wykonano modernizację części łazienkowej SOW, oddzielono część przeznaczoną do prania i suszenia od części, w której znajduje się wanna dla dzieci- zamontowano kotarę, która zapewnia intymność podczas wykonywania czynności higienicznych.

Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia spełniają bardzo ważną funkcję w udzielaniu kompleksowej pomocy. Są to placówki, w których zatrudniona jest wyspecjalizowana kadra pracownicza mająca duże doświadczenie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wdrażania nowatorskich rozwiązań w zakresie pracy z ofiarami przemocy, ale również z osobami będącymi sprawcami. Działalność ośrodków jest wielowymiarowa i nastawiona na udzielanie profesjonalnej pomocy.

2.3.4. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do ogólnopolskich całodobowych telefonów zaufania, interwencyjnych (dotyczących zgłoszeń alarmowych o wystąpieniu lub podejrzeniu wystąpienia nagłego zagrożenia dla życia, zdrowia, środowiska, mienia oraz zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, przekazana na numery alarmowe obsługiwane w centrum powiadamiania ratunkowego, z zewnętrznych systemów monitoringu albo przy wykorzystaniu innych środków komunikacji, które umożliwiają niezwłoczne przekazanie tej informacji do centrum powiadamiania ratunkowego) **lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz utworzenie całodobowej bezpłatnej ogólnopolskiej linii telefonicznej dla ofiar przemocy w rodzinie i ze względu na płeć.**

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zdrowia przy wsparciu Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, minister właściwy do spraw wewnętrznych, minister właściwy do spraw administracji publicznej, organizacje pozarządowe.

Wskaźniki:

- liczba ogólnopolskich telefonów zaufania;
- czas dostępności telefonu;
- liczba rozmów i interwencji.

Termin realizacji: 2014-2020.

Na zlecenie Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych kontynuowało pracę Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”. W Pogotowiu „Niebieska Linia” działały:

- telefon dla ofiar przemocy w rodzinie (**801-12-00-02**), który funkcjonował od poniedziałku do soboty w godz. 8.00-22.00 a w niedzielę i święta w godz. 8.00-16.
- telefoniczna poradnia prawna – **22/ 6662850**; poniedziałki i wtorki w godz. 17.00- 21.00 oraz 801-12-00-02 w środy w godz. 18.00- 22.00
- telefoniczne konsultacje dla przedstawicieli służb, którzy w środowiskach lokalnych napotykają trudności związane z ochroną rodzin przed przemocą – **22/25006312** w środy w godz. 10.00- 13.00.

W Pogotowiu „Niebieska Linia” funkcjonowała także poradnia e-mailowa (niebieskalinia@niebieskalinia.info), strona internetowa (www.niebieskalinia.info) oraz baza danych placówek udzielających pomocy ofiarom przemocy w rodzinie. W omawianym okresie ogółem udzielono 13 088 telefonicznych porad i konsultacji (w tym w Telefonie „Niebieska Linia” – 12 038 rozmów, w poradni prawnej - 845 rozmów oraz poradni dla służb - 205 rozmów). Pracownicy Pogotowia „Niebieska Linia” podjęli 332 interwencje w sprawach przemocy w rodzinie (w tym 4, które dotyczyły sytuacji gdy sprawcą przemocy była osoba już skazana za przestępstwo przeciwko rodzinie) oraz odpowiedzieli na 1 117 listów i e-maili. Przypomnieć należy, że kontynuację działalności telefonu interwencyjno-informacyjnego, w ramach ogólnopolskiego numeru Niebieskiej Linii 801-12 00-02 zapewniło podpisanie w dniu 8 listopada 2012 r. aneksu do porozumienia i tym samym dalszego działania, do końca 2017 roku.

Efektywna działalność telefonu jest możliwa dzięki podpisanym przez Ministra Sprawiedliwości, Komendanta Głównego Policji oraz przedstawicieli Krajowej Rady Kuratorów w dniu 29 listopada 2010 roku *Procedurom współpracy służby kuratorskiej oraz funkcjonariuszy Policji w stosunku do osób, wobec których wykonywane jest orzeczenie sądu w związku z popełnieniem czynów karalnych polegających na stosowaniu przemocy lub groźby bezprawnej*¹². Procedury te są realizowane i nie uległy zmianie.

Podkreślić natomiast należy, że większość obowiązków kuratorów sądowych określonych wyżej wymienionym *Porozumieniem* zostało objętych rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych i wykonawczych¹³, tym samym od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, znalazły umocowanie w przepisach prawa powszechnego.

Z zestawienia interwencji prowadzonych w 2015 roku na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości (tj. w ramach porozumienia o telefonie interwencyjno-informacyjnym) wynika, że w 2015 roku liczba zakończonych interwencji wyniosła **11**. Na koniec 2015 roku odnotowano 3 rozpoczętych i niezakończonych do tego czasu interwencji.

Podobnie jak w roku 2014, zgłoszenia dotyczyły najczęściej przemocy psychicznej, a w dalszej kolejności – fizycznej. Osobami pokrzywdzonymi w przeważającej mierze były zaś kobiety.

Celem interwencji było najczęściej mobilizowanie służb do działania, w dalszej kolejności powiadomienie służb oraz zawiadomienie o przestępstwie.

¹² Tekst *Procedur* dostępny jest na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości pod linkiem: <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/osoby-dotkniete-przemoca-w-rodzinie/telefoniczna-linia-interwencyjno-informacyjna/>

¹³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2013 roku w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych i wykonawczych (Dz.U. z 2013 r., poz. 335 i Dz. U. z 2014 r., poz. 1875).

Rezultatem zakończonych w omawianym czasie interwencji było m.in. złożenie przez kuratorów w **4** przypadkach wniosków o zarządzenie warunkowo zawieszanej wobec sprawcy kary pozbawienia wolności. Sąd zarządził wykonanie warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności, w **1** przypadku.

Podkreślenia również wymaga, że wszystkie objęte interwencją przypadki dotyczyły **wyłącznie** czynów przemocowych, których sprawca **uprzednio skazany** prawomocnym wyrokiem w chwili czynu przebywał na warunkowym zwolnieniu lub przebywał na wolności w związku z orzeczeniem wobec niego kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem, stąd stosunkowo niewielka liczba zgłoszeń.

Nie oznacza to jednak pozostawienia bez pomocy osób pokrzywdzonych przez sprawców, którzy uprzednio nie byli skazani. Zaznaczenia wymaga, że Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” przyjmuje zgłoszenia we wszystkich przypadkach i w razie potrzeby inicjuje odpowiednie działania.

W 2015 roku ogólna **liczba zgłoszeń telefonicznych pod numer Niebieskiej Linii wyniosła 13 088** (2014 -13 139, 2013–14 373, 2012–13 767, 2011–13 695).

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w 2015 roku dofinansowało realizację zadania publicznego pod nazwą „pn. „Prowadzenie działań mających na celu przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym w stosunku do dzieci i młodzieży oraz agresji rówieśniczej”, na które przeznaczono kwotę 100 000 zł. Zadanie realizowane przez Fundację Dzieci Niczyje dotyczyło:

- prowadzenia ogólnopolskiego telefonu zaufania dla dzieci (**116 111**),
- prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych skierowanych do społeczeństwa dotyczących funkcjonowania telefonu zaufania dla dzieci.

Zadanie miało na celu wsparcie dzieci i młodzieży, a tym samym wzmocnienie ich poczucia bezpieczeństwa poprzez umożliwienie im korzystania z telefonu zaufania oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Realizacja zadania miała przede wszystkim przyczynić się do zmniejszenia liczby niepożądanych zachowań dzieci i młodzieży oraz członków ich rodzin, a także poszerzenia wiedzy osób korzystających z telefonu na temat bezpieczeństwa.

Telefon **116 111** działał przez 7 dni w tygodniu w godzinach 12.00 – 22.00. Maksymalnie mogło przy nim dyżurować jednocześnie 8 konsultantów. Osoby zainteresowane kontaktem miały także całodobowo możliwość zadania anonimowego pytania poprzez stronę internetową www.116111.pl. Konsultanci telefonu 116111 to osoby posiadające wykształcenie psychologiczne lub pedagogiczne oraz wolontariusze i stażyści. Wolontariusze i stażyści wykonywali swoją pracę nieodpłatnie, jednakże korzystali z całego systemu szkoleń oferowanych przez Fundację Dzieci Niczyje. W 2015 roku przy obsłudze telefonu 116 111 pracowało ponad 70 osób. W okresie sprawozdawczym odebrano 28 610 połączeń telefonicznych, odpowiedziano na 976 zapytań drogą internetową, zanotowano 45 interwencji Policji podjętych w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia zdrowia lub życia dzieci.

Telefon **116 111**, już od 2008 roku, służy dzieciom i młodzieży, które z różnych powodów nie otrzymują pomocy i wsparcia rodziców, opiekunów lub rówieśników, mogą w trudnych dla siebie sytuacjach taką pomoc znaleźć u konsultantów telefonu 116 111 poprzez anonimowy kontakt. Fundacja Dzieci Niczyje 3 listopada 2008 roku zawarła porozumienie z Komendantem Głównym Policji w sprawie współpracy na rzecz sprawnej obsługi telefonu zaufania 116 111. Na mocy tego porozumienia strony m.in. zobowiązały się do współpracy w sytuacjach bezpośrednio zagrażających życiu lub zdrowiu dziecka wymagających natychmiastowej interwencji.

W Wydziale Prewencji Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP obsługiwany jest Policyjny Telefon Zaufania **800 120 226** wymieniony jako jeden z dwóch numerów telefonów w formularzu „Niebieska Karta-B”. Jest to telefon bezpłatny, obsługiwany przez oficerów Policji pełniących służbę w KGP. Z możliwości zadzwonienia na powyższy numer telefonu korzysta bardzo wiele osób, tym bardziej,

że rozmowy są całkowicie bezpłatne. Jednakże w 2015 r. tylko 25 rozmów dotyczyło przemocy w rodzinie. Stąd warto zastanowić się nad sensem i ekonomią funkcjonowania powyższego telefonu w strukturach Komendy Głównej Policji.

2.3.5. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki; organizacje pozarządowe.

Wskaźniki:

- liczba lokalnych telefonów zaufania;
- czas dostępności telefonu;
- liczba rozmów i interwencji.

Termin realizacji: 2014-2020.

W całym kraju liczba **lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych wyniosła 612**, z czego **aż 149 było całodobowych**, a **463 były dostępne w określonych godzinach funkcjonowania**. Przeprowadzono 51 485 rozmów, a liczba podjętych interwencji na szczeblu lokalnym w ciągu roku wyniosła 5 989. Baza telefonów dla osób doznających przemocy w rodzinie funkcjonujących na terenie kraju została zamieszczona między innymi na stronie internetowej MRiPS w zakładce: *przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/ Osoby dotknięte przemocą w rodzinie/Telefony alarmowe (interwencyjne)*.

2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, minister właściwy do spraw wewnętrznych i administracji, sądy powszechne, Komenda Główna Policji, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba przyjaznych pokoi przesłuchań,
- liczba dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań.

Termin realizacji: 2014-2020.

Zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania karnego¹⁴, przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych lub małoletnich świadków przestępstw w określonych rodzajach spraw odbywają się w specjalnym trybie określonym przepisami art. 185a kpk (pokrzywdzony) i 185b kpk¹⁵ (świadek). Przesłuchania

¹⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.), zwana dalej „kpk”.

¹⁵ Art. 185a § 1 kpk. W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII, XXV i XXVI Kodeksu karnego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

§ 2. Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Osoba wymieniona w art. 51 § 2 lub osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego, o którym mowa w § 1, ma prawo również być obecna przy przesłuchaniu, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. Jeżeli oskarżony zawiadomiony o tej czynności nie posiada obrońcy z wyboru, sąd wyznacza mu obrońcę z urzędu.

w toku postępowania przygotowawczego dokonuje sędzia z udziałem psychologa w przyjaznych warunkach, umożliwiających małoletniemu komfort rozmowy. Generalnie, takie przesłuchanie powinno mieć miejsce tylko raz, choć ustawa dopuszcza w tym zakresie nieliczne wyjątki. Do 27 stycznia 2015 roku, jeżeli względy techniczne nie stały temu na przeszkodzie, przesłuchanie w tym trybie utrwalano się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk. W chwili obecnej, o czym niżej, istnieje obowiązek utrwalania przesłuchania w tym trybie.

W 2015 roku na terenie całego kraju istniało **631** (MRPiPS -214, MS-245, MSW-172) miejsc przyjaznych przesłuchiwanemu dziecku. Znajdują się one w komisariatach Policji, sądach, prokuraturach, rodzinnych ośrodkach diagnostyczno-konsultacyjnych (ROD-K) oraz w innych instytucjach. Wyposażenie i organizacja tych miejsc pozostaje zróżnicowana. Część tych placówek wyposażona jest we właściwie dobrane meble oraz profesjonalny sprzęt audio-video umożliwiający porozumiewanie się osób uczestniczących w przesłuchaniu, znajdujących się w dwóch różnych pomieszczeniach, często przedzielonych lustrem weneckim, i rejestrację czynności przesłuchania, spełniając wszelkie wymogi do prowadzenia czynności procesowych przez sądy z udziałem małoletnich.

Do dnia 31 grudnia 2015 roku **111** z nich otrzymało certyfikaty przyjaznych pokoi przesłuchań.

Certyfikaty otrzymać mogą podmioty spełniające standardy rekomendowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Fundację „Dzieci Niczyje” współpracujące w ramach Koalicji na Rzecz Przyjaznego Przesłuchiwania Dzieci¹⁶.

W związku z nowelizacją Kodeksu postępowania karnego¹⁷ i wydanym na jej podstawie rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania

§ 3. Na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół przesłuchania.

§ 4. W sprawach o przestępstwa wymienione w § 1 małoletniego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w § 1–3, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

Art. 185b. § 1. W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXV i XXVI Kodeksu karnego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w art. 185a § 1–3, jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

§ 2. W sprawach o przestępstwa wymienione w § 1 małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w trybie określonym w art. 177 § 1a, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

§ 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się do świadka współdziałającego w popełnieniu czynu zabronionego, o który toczy się postępowanie karne, lub świadka, którego czyn pozostaje w związku z czynem, o który toczy się postępowanie karne.

Art. 185c. § 1. W sprawach o przestępstwa określone w art. 197–199 Kodeksu karnego zawiadomienie o przestępstwie, jeżeli składa je pokrzywdzony, powinno ograniczyć się do wskazania najważniejszych faktów i dowodów.

§ 2. Przesłuchanie pokrzywdzonego w charakterze świadka przeprowadza sąd na posiedzeniu, w którym mają prawo wziąć udział prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego. Na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół przesłuchania.

§ 3. Jeżeli zajdzie konieczność ponownego przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka, na jego wniosek przesłuchanie przeprowadza się w sposób wskazany w art. 177 § 1a, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania pokrzywdzonego lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

§ 4. Jeżeli przesłuchanie odbywa się z udziałem biegłego psychologa, należy zapewnić, na wniosek pokrzywdzonego, aby był on osobą tej samej płci co pokrzywdzony, chyba że będzie to utrudniać postępowanie.

Art. 185d. § 1. Przesłuchania w trybie określonym w art. 185a–185c przeprowadza się w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób przygotowania przesłuchania w trybie, o którym mowa w § 1, oraz warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań, w tym ich wyposażenie techniczne, mając na względzie konieczność zapewnienia swobody wypowiedzi i poczucia bezpieczeństwa osób przesłuchiowanych.

¹⁵ Art. 147. § 1 kpk. Przebieg czynności protokołowanych może być utrwalony ponadto za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, o czym należy przed uruchomieniem urządzenia uprzedzić osoby uczestniczące w czynności.

§ 2. Przesłuchanie świadka lub biegłego utrwalano się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk, gdy:

1) zachodzi niebezpieczeństwo, że przesłuchanie tej osoby nie będzie możliwe w dalszym postępowaniu,

2) przesłuchanie następuje w trybie określonym w art. 396.

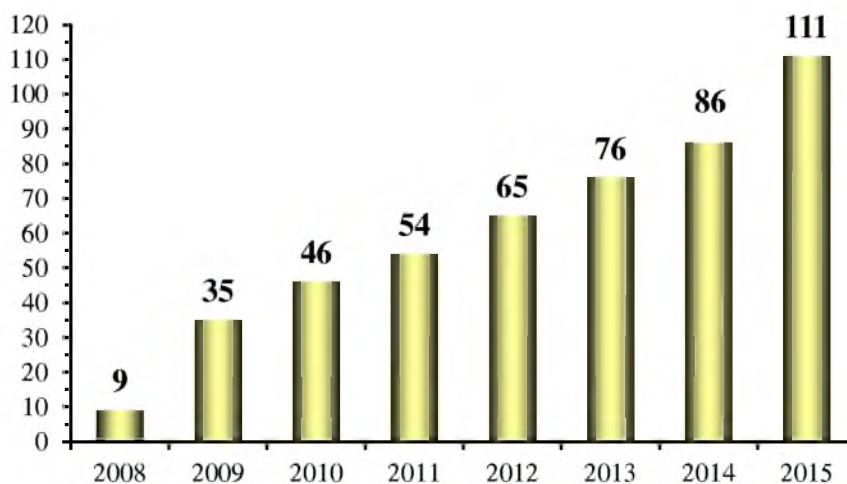
§ 2a. Przesłuchanie pokrzywdzonego, o którym mowa w art. 185a i art. 185c, oraz świadka, o którym mowa w art. 185b, utrwalano się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk.

¹⁶ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-wobec-dzieci/przyjazne-przesluchanie-dziecka/>

¹⁷ Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U poz. 849).

przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego¹⁸, od dnia 27 stycznia 2014 roku jednorazowym przesłuchaniem w przyjaznych pokojach chronione są nie tylko dzieci do 15 roku życia, ale także małoletni pokrzywdzeni do 18 roku życia, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wyrzucić negatywny wpływ na ich stan psychiczny.

Wykres . Liczba przyznanych certyfikatów przyjaznych pokoi przesłuchań w latach 2008-2014

W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII (przestępstwa przeciwko wolności), XXV (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności) i XXVI (przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece) Kodeksu karnego¹⁹ małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w trybie określonym w art. 177 § 1a kpk (w trybie wideokonferencji), gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

Jednorazowym przesłuchaniem dokonywanym przez sąd chronione są również ofiary przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (art. 197-199 Kodeksu karnego) w każdym wieku.

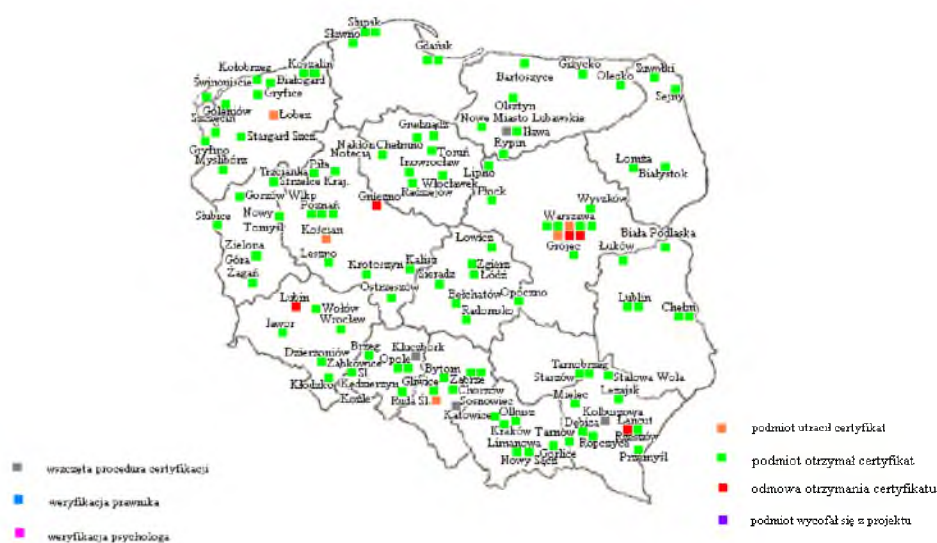
Powyższe przepisy wskazują, że małoletni, którzy są ofiarami lub świadkami przestępstw, powinni być podczas postępowania karnego traktowani delikatnie z uwzględnieniem wieku, płci i stopnia ich dojrzałości. Wszystkie czynności z udziałem dzieci powinny być przeprowadzane przez przeszkolonych specjalistów w stosownym otoczeniu, odpowiadającym szczególnym potrzebom dziecka. Przesłuchania małoletnich świadków powinny być dokonywane w pomieszczeniach odpowiednich dla zabezpieczenia interesów przesłuchiwanego dziecka jak i wymiaru sprawiedliwości. Należy w związku z tym zapewnić dziecku komfort wypowiedzi w przyjaznych dla niego warunkach oraz dążyć do ograniczenia do minimum czynności z udziałem dziecka, w tym w szczególności do jednorazowego jego przesłuchania. W celu uniknięcia konieczności ponownego przesłuchania dziecka winno być ono przeprowadzone w przyjaznym pokoju przesłuchań wyposażonym w sprzęt umożliwiający rejestrację przesłuchania prowadzonego przez przeszkolonego sędziego z udziałem psychologa. Wspomniane rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości określa sposób przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c kpk oraz warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania przesłuchania.

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 roku, w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. poz.1642).

¹⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (Dz. U z 2016 , poz.1137 j.t.), zwana dalej „kk”.

Przepisy Kodeksu postępowania karnego i rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości są wypełnieniem wspomnianej już uprzednio Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej *ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady z 2001/220/WSiSW*, a w szczególności przepisów art. 23 (prawo do ochrony ofiar o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony podczas postępowania karnego) i 24 (prawo do ochrony dzieci będących ofiarami podczas postępowania karnego).

Mapa . Aktualna lokalizacja certyfikowanych przyjaznych pokoi przesłuchań na terenie kraju

W 2015 roku liczba wniosków prokuratora o przesłuchanie dziecka przez sąd w trybie 185a i 185b kpk znacząco wzrosła i wyniosła **9 080** (2014- 9 082, 2013 – 7 314), w tym:

- w sądach rejonowych – **8 888** (2014- 8 884, 2013 – 7 203),
- w sądach okręgowych – **192** (2014- 198, 2013 - 111)²⁰.

Liczba wniosków może jednak dotyczyć jednej lub kilku osób, w związku z czym poniżej przedstawiono liczbę rzeczywiście przesłuchanych dzieci w 2015 roku.

Dane te gromadzone są przez Ministerstwo Sprawiedliwości od 2011 roku w nowym ujęciu, umożliwiającym badanie rzeczywistej liczby przesłuchanych dzieci, zarówno w charakterze pokrzywdzonych (art. 185a kpk), jak i w charakterze świadka (art. 185b kpk).

Poniższa tabela na stronie następnej przedstawia liczbę przesłuchanych **dzieci w charakterze pokrzywdzonego**, na przestrzeni kilku ostatnich lat.

²⁰ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za rok 2014 oraz z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za 2014 rok.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a kpk											
	w sądach rejonowych				w sądach okręgowych				razem			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
jeden raz	5.270	5.514	7.132	7.103	68	64	151	150	5.338	5.578	7.283	7.253
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	58	113	170	70	2	5	4	2	60	118	174	72
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	27	48	72	51	1	3	6	3	28	51	78	54
RAZEM	5.355	5.675	7.374	7.224	71	72	161	155	5.426	5.747	7.535	7.379

Powyższe dane wskazują na nieznaczny spadek liczby przesłuchiwanym dzieci w charakterze pokrzywdzonych od zeszłego roku. W 98 % przypadków dzieci słuchane były tylko jeden raz, zaś jedynie sporadycznie więcej razy (2%).

Poniższa zaś tabela przedstawia liczbę przesłuchanych **dzieci w charakterze świadków**, także na przestrzeni podobnego okresu.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185b kpk											
	w sądach rejonowych				w sądach okręgowych				razem			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
jeden raz	1.096	1.169	1.682	1.696	54	24	34	39	1.150	1.193	1.716	1.735
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	7	22	93	28	0	1	0	0	7	23	93	28
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	5	14	29	11	0	0	2	3	5	14	31	13
RAZEM	1.108	1.205	1.804	1.735	54	25	36	42	1.162	1.230	1.840	1.760

Podobnie jak w przypadku poprzedniej tabeli, w przypadku dzieci słuchanych w charakterze świadków zauważalny jest spadek liczby przesłuchań. Tu także dzieci słuchane są tylko raz w ponad 97% przypadków. Odsetek około 3%, to przypadki, gdy dzieci słuchane są po raz kolejny.

Podsumowując powyższe dane, należy stwierdzić, że w 2015 roku przesłuchano w obu trybach aż 9 139 dzieci (2014 – 9 375, 2013 – 6 977, 2012 – 6 588, 2011 – 6 001), co stanowi nieznaczny spadek w porównaniu do zeszłego roku o 2,5%. Ogółem, dzieci słuchane są tylko jeden raz (98% przypadków), zaś sporadycznie więcej razy (2%).

Od 2014 roku Ministerstwo Sprawiedliwości gromadzi także dane dotyczące przesłuchania w ww. trybie, w rozbiciu na płeć dzieci. Tabela poniżej zawiera liczbę dzieci przesłuchanych w charakterze osób pokrzywdzonych.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a kpk								
	w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			razem		
	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy
jeden raz	7 103	4 398	2 705	150	107	43	7 253	4505	2 748
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	70	47	23	2	2	0	72	49	23
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	51	34	17	3	1	2	54	35	19
RAZEM	7 224	4 479	2 745	155	110	45	7 379	4 589	2 790

łącznie zatem w sądach powszechnych, w charakterze pokrzywdzonych, przesłuchano 7 379 dzieci, w tym 4 589 dziewczynek (62,1%) i 2 790 chłopców (37,9%).

Tabela poniżej zawiera natomiast dane dotyczące liczby przesłuchanych dzieci w rozbiu na płeć, w charakterze świadków. łącznie zatem w sądach powszechnych, w charakterze pokrzywdzonych, przesłuchano 7.379 dzieci, w tym 4.589 dziewczynek (62,1%) i 2.790 chłopców (37,9%).

Tabela poniżej zawiera natomiast dane dotyczące liczby przesłuchanych dzieci w rozbiu na płeć, w charakterze świadków.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185b kpk								
	w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			razem		
	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy
jeden raz	1.696	928	768	39	22	17	1735	950	785
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	28	14	14	0	0	0	28	14	14
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	11	7	4	3	3	0	14	10	4
RAZEM	1.735	949	786	42	25	17	1.777	974	803

Z w/w danych wynika, że w sądach powszechnych, w charakterze świadków, przesłuchano 1.777 dzieci, w tym 974 dziewczynek (54,8%) i 803 chłopców (45,2%).

Podsumowując łącznie w/w dane dotyczące płci dzieci przesłuchiowanych w sądach w charakterze pokrzywdzonych i świadków należy wskazać, że na **9.156** (2014 - 9.375) dzieci, **5.563** (2014 - 5.674) stanowiły dziewczynki (61%), zaś **3.593** (2014 - 3.701) - chłopcy (39%).

Poniżej zamieszczono także informacje dotyczące liczby przesłuchanych dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań²¹ mieszczących się w sądzie, jak i poza jego siedzibą.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a kpk			w trybie art. 185b kpk		
	w sądach rejonowych	w sądach okręgowych	razem	w sądach rejonowych	w sądach okręgowych	razem
w przyjaznym pokoju przesłuchań w sądzie	3.835	96	3931	843	32	875
poza sądem	1.776	53	1829	515	6	521
RAZEM	5.611	149	5.760	1.358	38	1396

Podsumowując powyższe dane należy wnioskować, że z **9.156** dzieci, przesłuchanych w 2015 roku w obu trybach (w charakterze świadków oraz pokrzywdzonych), **4.806** zostało przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań w sądach (52,5%), zaś **2.000** dzieci zostało przesłuchanych w sądach w innych miejscach aniżeli przyjazny pokój przesłuchań (21,8%). Poza sądem zostało przesłuchanych **2.350** dzieci (25,6%).

Zgodnie z art. 185d Kodeksu postępowania karnego przesłuchania w trybie określonym w art. 185a-185c kpk przeprowadza się w odpowiednio przygotowanych pomieszczeniach **w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą**.

Dodać trzeba, że w 2015 roku **w sądach powszechnych wzrosła liczba utworzonych przyjaznych pokoi przesłuchań**, których było **245** (2014 - 192, 2013 - 170), w tym 227 pokoi w sądach rejonowych i 18 w sądach okręgowych.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne	
2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba przyjaznych pokoi przesłuchań w sądach	245	
	liczba dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań	ogółem	9156
		chłopcy	3593
		dziewczynki	5563

Z przyjaznych pokoi przesłuchań umieszczonych w sądach korzystają także coraz częściej sędziowie rodzinni, wykonując czynności z udziałem małoletnich świadków lub pokrzywdzonych.

Wskazać także trzeba, że w ramach funkcjonowania rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych zostały utworzone przyjazne pokoje przesłuchań. Pokoi takich spełniających standardy wspomnianego już rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego było w 2014 roku **9**, zaś pokoi, które jeszcze takich standardów nie spełniają - aż **45**.

²¹ W formularzach wskazano, że przyjazny pokój przesłuchań to wyodrębnione pomieszczenie lub pomieszczenia, przeznaczone do przesłuchiwania dzieci lub innych wrażliwych grup pokrzywdzonych w warunkach niwelujących stres, wyposażone w urządzenie rejestrujące obraz i dźwięk, w myśl art. 147 § 2 pkt 2 kpk.

W jednostkach organizacyjnych **Policji** znajdują się **172** przyjazne pokoje przesłuchań. Należy jednak zaznaczyć, że większość z pokoi nie spełnia wymagań umożliwiających wykonanie czynności przesłuchania w sposób wskazany w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. poz. 1642). Przepisy art. 185a § 2, 185b § 1 oraz 185c § 2 kpk wskazują, że przesłuchania pokrzywdzonych lub świadków, w tym trybie, przeprowadza sąd na posiedzeniu, a nie Policja, stąd to przede wszystkim sądom powinno zależeć na dostępie do przyjaznych pokoi przesłuchań. Zgodnie z art. 185d kpk pokoje takie powinny znajdować się w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą. Na podstawie upoważnienia ustawowego wynikającego z art. 185d § 2 Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a – 185c Kodeksu postępowania karnego z którego wynika, że pokój przesłuchań może znajdować się w siedzibie sądu, prokuratury, Policji, instytucji państwowej lub samorządowej albo podmiotu, do którego zadań należy pomoc małoletnim lub ofiarom przestępstwa zgroźnego (§ 6 ust. 1).

Ponadto, należy wskazać, że w obecnym stanie prawnym żaden przepis nie obliguje Policji do tworzenia przyjaznych pokoi przesłuchań. Funkcjonujące dotychczas w strukturach Policji pomieszczenia mają zróżnicowany standard. Jednocześnie określenia wymaga, że tworzenie przyjaznych pokoi przesłuchań jak również wykonywanie czynności procesowych z ich wykorzystaniem nie należy do ustawowych zadań Policji.

W wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 lipca 2013 r. w sprawie standardów technicznych, funkcjonalnych i użytkowych obowiązujących w obiektach służbowych (niepublikowane) wskazane są standardy jakim powinien odpowiadać *pokój przesłuchań małoletnich ofiar i świadków przestępstw – tzw. „Przyjazny Pokój Przesłuchań Dzieci”* (pkt 4.2.3.) oraz *pokój przesłuchań ofiar i świadków przestępstw* (pkt 4.2.2.). Standardy zawarte w wytycznych należy stosować przy projektowaniu i realizacji zamierzeń związanych z poprawą i dostosowywaniem do potrzeb bazy lokalowej jednostek Policji zarówno w nowo wznoszonych, jak i przebudowywanych oraz remontowanych budynkach już istniejących.

Wobec powyższego, brak jest mechanizmów prawnych oraz środków finansowych, które pozwalałyby Biuru Prewencji KGP obligować jednostki organizacyjne Policji, w budynkach których znajdują się pomieszczenia pełniące funkcję przyjaznych pokoi przesłuchań, do dostosowywania ich do wymogów wynikających z Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego.

W roku 2015 w samorządach gminnych i powiatowych funkcjonowało 214 przyjaznych pokoi przesłuchań, w tym w gminach było ich 112, a w powiatach 102.

2.3.7. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Na podstawie art. 12a. ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w **razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie** pracownik socjalny

wykonyjący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Tryb umieszczania dzieci w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej regulują przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2016 r., poz.575, z późn. zm.). Decyzję, tę **pracownik socjalny podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także z lekarzem, lub ratownikiem medycznym, lub pielęgniarką.**

Pracownik socjalny ma obowiązek niezwłocznego powiadomienia **sądu opiekuńczego, nie później niż w ciągu 24 godzin**, o odebraniu dziecka z rodziny i umieszczeniu go u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Jak wynika z zebranych najnowszych danych statystycznych **w 2015 r.** na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie **odebrano 1 158* dzieci** w tym: 561 chłopców i 597 dziewczynek.

Liczba dzieci umieszczonych u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy - Kodeks karny w 2015 r. **wyniosła: 328.**

Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej wyniosła: **368.**

Liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej wyniosła: **489.**

Tabela 7. Liczba dzieci odebranych na podstawie art.12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Liczba dzieci odebranych przez pracownika socjalnego	2011	2012	2013	2014	2015
	474	500	571	1 359	1 158

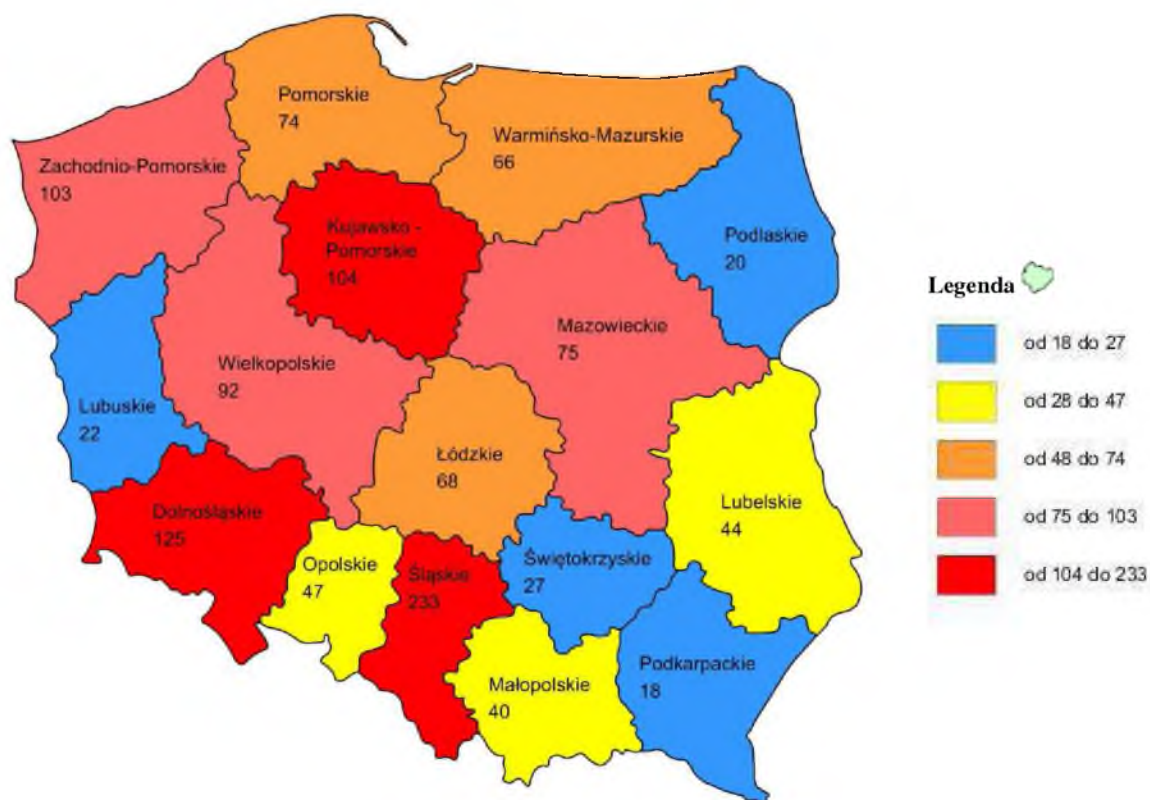
* Dane dotyczące umieszczania dzieci w różnych formach opieki nie sumują się do liczby ogółem odebranych dzieci z rodziny - 1 158, ponieważ w niektórych przypadkach odebrane dzieci były umieszczane w danym roku kalendarzowym w więcej niż jednej formie opieki (np. placówka opiekuńczo-wychowawcza, a następnie rodzina zastępcza).

Rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym przysługuje zażalenie do sądu opiekuńczego na odebranie dziecka, o którym mowa w art. 12a. W zażaleniu można domagać się zbadania zasadności i legalności odebrania dziecka oraz prawidłowości jego dokonania. Zażalenie może być wniesione za pośrednictwem pracownika socjalnego lub funkcjonariusza Policji, którzy dokonali odebrania dziecka. W takim przypadku zażalenie podlega niezwłocznemu przekazaniu do sądu opiekuńczego. Sąd rozpatruje zażalenie niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin.

W razie uznania bezzasadności lub nielegalności odebrania dziecka sąd zarządza natychmiastowe przekazanie dziecka rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym, od których dziecko zostało odebrane.

W przypadku stwierdzenia bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości odebrania dziecka sąd zawiadamia o tym przełożonych osób, które dokonały odebrania. O prawie do złożenia zażalenia, wraz ze wskazaniem sądu opiekuńczego właściwego miejscowo do jego rozpatrzenia, pracownik socjalny lub funkcjonariusz Policji poucza rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych dziecka. Pouczenie to należy wręczyć na piśmie. Jak wynika z danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości w 2015 r. na 1 158 odebranych dzieci na podstawie art. 12 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie do Sądów wpłynęło ogółem **17 zażaleń**, o których mowa powyżej. Sądy rozpatrzyły **wszystkie 17 zażaleń z tego uwzględniono w całości 3 zażalenia w 1 sprawie dotyczącej 2 dzieci. Oddalono 6 zażaleń, odrzucono 1 zażalenie, w 5 przypadkach wskazano inne rozstrzygnięcie, np. przekazanie sprawy do innego sądu.**

Mapa 10. Liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w 2015 r. w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

2.3.8. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy przy współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- liczba uczestniczących w programie terapeutycznym osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne;
- liczba grup terapeutycznych;
- liczba grup wsparcia.

Termin realizacji: 2014-2020.

Osoby doświadczające różnych form krzywdzenia zazwyczaj zwracają się o pomoc w stanie ostrego kryzysu, wtedy gdy przemoc ta zagraża ich zdrowiu i życiu. Osoby, które są krzywdzone, odczuwają silny lek przed sprawcą. Obawiają się, że szukając pomocy, mogą pogorszyć jedynie sytuację, w której się znalazły. Szczególnie ważną rolę w procesie pomocy odgrywa wsparcie, którego osoby doznające przemocy w rodzinie potrzebują. Temu też służą programy terapeutyczne i grupy wsparcia. Nawet niewielka, ale adekwatna pomoc udzielona w odpowiednim momencie może być bardziej pomocna, niż wszechstronna pomoc dostarczona w późniejszym czasie. W całym kraju opracowano i realizowano **343 programy** terapeutyczne dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Z tej formy skorzystało **5 787** osoby. Zdecydowaną największą grupę stanowiły kobiety 4 273, dzieci

uczestniczących w programie terapeutycznym było 958, a mężczyzn tylko 556.

4 048 osób ukończyło programy terapeutyczne, w tym 2 930 kobiety, 455 mężczyzn i 663 dzieci.

W całym kraju funkcjonowało **263** grup terapeutycznych i **355** grup wsparcia.

2.3.9. Tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych uregulowań prawnych (przepisów prawa miejscowego, regulaminów, etc.) umożliwiających pomoc osobom dotkniętym przemocą w uzyskaniu mieszkania;
- liczba mieszkań socjalnych przyznanych osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w pierwszej kolejności.

Termin realizacji: 2014-2020.

Samorządy gminne w **99 przypadkach** w 2015 r. przyznały w pierwszej kolejności **mieszkania socjalne** osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Ponadto w gminach zostało opracowanych **35 uregulowań** prawnych (przepisów prawa miejscowego, regulaminów, etc.) umożliwiających pomoc osobom dotkniętym przemocą w uzyskaniu mieszkania.

Kierunki działań:

2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych

Rodzaje działań:

2.4.1. Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty” z uwagi na ustanie przemocy w rodzinie;
- liczba osób monitorowanych po opuszczeniu specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, u których przemoc w rodzinie ustała;
- liczba corocznych raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2015 r. nastąpiło zakończenie procedury „Niebieskie Karty” z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy w **49 514 przypadkach**.

W 2015 r. w stosunku do **3 557 osób** była monitorowana sytuacja po opuszczeniu specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, u których przemoc w rodzinie ustała.

Opracowano **279 corocznych raportów i analiz** czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym 260 w samorządach gminnych, 7 w powiatach i 12 przez wojewodów.

Obszar:

3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

Cel: Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Kierunki działań:

3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi

Rodzaje działań:

3.1.1. Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujących programy korekcyjno-edukacyjne

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- a) corocznie aktualizowane na stronach internetowych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej bazy teleadresowe podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- b) corocznie aktualizowane na stronach internetowych powiatów bazy teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
- c) liczba informatorów opracowanych przez jednostki samorządu terytorialnego zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań w szczególności korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Termin realizacji:

- punkty a) i b) - zewidencjonowanie: 2014-2015,
- punkty a) i b) - aktualizacja: 2014-2020,
- punkt c): 2014-2020.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rokrocznie dokonuje aktualizacji bazy teleadresowej podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Baza teleadresowa jest umieszczona na stronie internetowej: www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

W 2015 r. jednostki samorządu terytorialnego we współpracy z organizacjami pozarządowymi zaktualizowały 531 bazy teleadresowe (149 powiatowych i 322 gminnych) podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Opracowano 1 727 informatorów (564 powiatowych i 1 163 gminnych) zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań w szczególności korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

3.1.2. Przesyłanie zaktualizowanych informatorów z danego powiatu, o których mowa w pkt. 3.1.1. właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych/miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- przekazanie w/w podmiotom aktualnego informatora w wersji elektronicznej.

Termin realizacji: 2014-2020.

Samorządy powiatowe w 2015 r. przekazały 1 184 zaktualizowanych informatorów właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych /miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca 2015 r. W stosunku do roku ubiegłego nastąpił znaczący wzrost przekazanych informatorów (w 2014 r. tylko 92 powiaty) co świadczy o zintensyfikowaniu działań w tym zakresie, ze względu na dążenie do dobrej współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

3.1.3. Rozpowszechnienie informatorów, przez podmioty o których mowa w pkt 3.1.2. w podległych im pionach organizacyjnych

Realizatorzy zadania: prezesi sądów rejonowych, prokuratorzy rejonowi, komendanci powiatowi/miejscy Policji, organy samorządu terytorialnego - szczebel gminny.

Wskaźniki:

- liczba przekazanych w/w podmiotom aktualnych informatorów w wersji papierowej i elektronicznej;
- umieszczenie informatorów na stronach internetowych w/w podmiotów do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku.

Termin realizacji: 2014-2020.

W celu uzyskania wiedzy na temat programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, jak i ich realizacji w terenie, nowy Krajowy Program przewiduje mechanizm, za pomocą którego sędziowie uzyskają takie informacje prosto ze źródła.

Zgodnie z działaniem 3.1.1. samorząd powiatowy jest zobowiązany do zewidencjonowania i corocznej aktualizacji na stronach internetowych powiatów bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, w tym programy korekcyjno-edukacyjne. Ponadto, powiatowe jednostki samorządu terytorialnego opracowują informatory zawierające dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Informatory te są każdego roku, do dnia 15 lipca, przesyłane przez starostę powiatowego, właściwemu prezesowi sądu rejonowego, prokuratorowi rejonowemu oraz komendantowi powiatowemu/miejskiemu Policji.

Prezes sądu rejonowego ma, zgodnie z omawianym działaniem 3.1.3., obowiązek rozpowszechnienia do dnia 15 sierpnia każdego roku w/w informatorów wszystkim sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej w wersji papierowej i elektronicznej – do wiadomości. Dodatkowo, przedmiotowy informator jest umieszczany na stronie internetowej sądu rejonowego.

Wskaźnikami przyjętymi do oceny realizacji tego zadania są: liczba przekazanych sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej aktualnych informatorów w wersji papierowej i elektronicznej oraz umieszczenie informatora na stronach internetowych sądów rejonowych do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku.

Liczba w pierwszym wskaźniku powinna wskazywać liczbę wszystkich sędziów orzekających w sprawach karnych wraz z liczbą zespołów kuratorskiej służby sądowej w danym sądzie rejonowym. W drugim zaś, liczbę wszystkich sądów rejonowych, jako potwierdzenie umieszczenia informatora na stronach internetowych sądów.

W 2015 roku powyższe informatory przekazano **3 558** sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej (2014 - 2 334), zaś w **180** sądach rejonowych (2014 - 93) umieszczono je na stronach internetowych ww. sądów.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez prezesów sądów rejonowych
3.1.3. Rozpowszechnienie informatorów uzyskanych od powiatowych jednostek samorządu terytorialnego, zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie wśród sędziów orzekających w sprawach karnych oraz w zespołach kuratorskiej służby sądowej	liczba przekazanych sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej aktualnych informatorów w wersji papierowej lub elektronicznej	3558
	umieszczenie informatorów na stronach internetowych sądów rejonowych do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku	180

Ponadto, prokuratorom przekazano 834 aktualnych informatorów.

Powiatowe jednostki samorządu terytorialnego, w 2015 r. przekazały do Komend Powiatowych /Miejskich/Rejonowych Policji **15 032 informatory** zawierające dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych oraz zakres ich oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Z ogólnej liczby przekazanych informatorów do Komend Powiatowych Policji zostało przekazanych 9 150 informatorów, do Komend Miejskich Policji przekazano 3 227 informatorów, a do Komend Rejonowych Policji 2 655. Informatory powyższe były przekazywane zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej.

Do dnia 15 sierpnia 2015 r. na stronach internetowych Komend Powiatowych Policji umieszczono **184** takich informatorów, a na stronach Komend Miejskich Policji – **62**, a na stronach Komend Rejonowych Policji – **8**.

Ponadto w **203 gminach** nastąpiło umieszczenie informatorów na stronach internetowych do dnia 15 sierpnia 2015 r.

Kierunki działań:

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

3.2.1. Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty

Realizatorzy zadania: przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, Policji, ochrony zdrowia, oświaty, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, jednostki organizacyjne Policji, jednostki oświaty podległe Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Wskaźniki:

- liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę;
- liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”;
- liczba spraw zakończonych w wyniku ustania przemocy w rodzinie;
- liczba spraw zakończonych w wyniku braku zasadności podejmowanych działań;
- liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy;
- liczba wszczętych postępowań oraz odmów wszczęcia w sprawach związanych z przemocą w rodzinie;
- liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez sporządzenie aktu oskarżenia;
- liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez umorzenie postępowania.

Termin realizacji: 2014-2020.

Od 1 sierpnia 2010 r. wprowadzono zmiany do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w zakresie realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Wprowadzone zmiany zdefiniowały procedurę „Niebieskie Karty” oraz określiły jej realizatorów, do których należą przedstawiciele:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- Policji;
- oświaty;
- ochrony zdrowia.

Zgodnie z delegacją ustawową zostało opracowane rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245). Wejście w życie przepisów rozporządzenia w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” nałożyło na służby i przedstawicieli zajmujących się zawodowo problematyką przeciwdziałania przemocy w rodzinie obowiązek współpracy oraz wypracowywania konkretnych rozwiązań pomocowych skierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie, jak również w odniesieniu do realizowanych zadań z osobami stosującymi przemoc w rodzinie. Rozporządzenie szczegółowo wyznacza terminy, zadania oraz cele do realizacji. Jego konstrukcja przede wszystkim sformalizowała oraz ujednoliciła standardy pracy osób uprawnionych do wszczęcia procedury, jak również profesjonalistów pracujących bezpośrednio z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie.

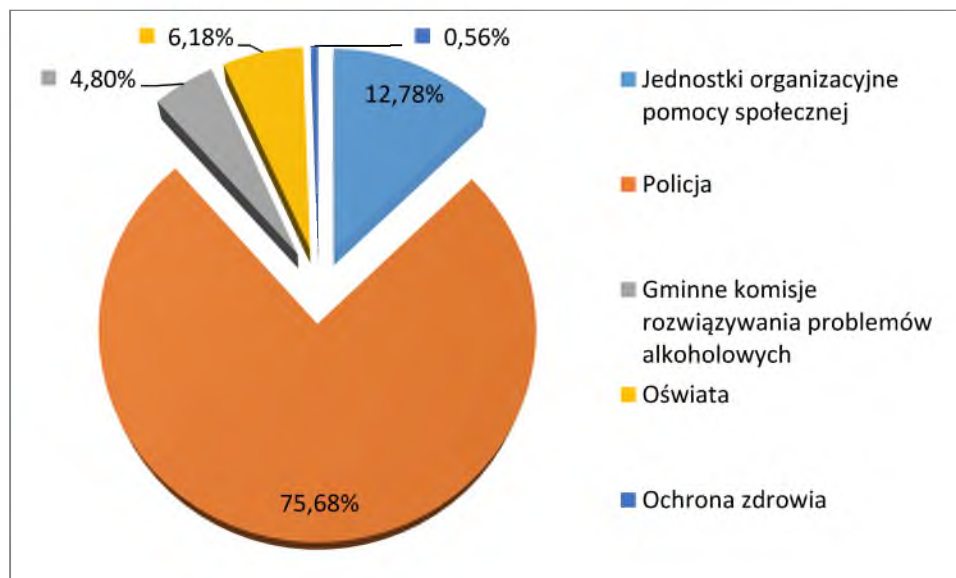
Procedura „Niebieskie Karty” ma charakter zarówno interwencyjny, jak również opierający się na pracy długoterminowej, uwzględniającej konkretne rozwiązania prawne, pomocowe

oraz monitorujące, dzięki którym jest szansa na zniwelowanie zjawiska przemocy w rodzinie. Dokumentacja gromadzona w ramach procedury „Niebieskie Karty” niejednokrotnie stanowi dowód w sprawie w sądzie, dlatego też zawarty jest w niej między innymi opis zdarzenia z uwzględnieniem stosowanych form przemocy w rodzinie, czasu trwania takich zachowań, podejmowanych działań w sprawie itd. Procedura „Niebieskie Karty” to także procedura zawierająca konkretny plan pomocy w stosunku do osób doznających przemocy w rodzinie, jak również realizowanych oddziaływań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245) sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę **było 99 749** w tym przez przedstawicieli:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej **12 743**;
- Policji **75 495**;
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych **4 788**;
- oświaty **6 166**;
- ochrony zdrowia **557**;
- sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – C” było **61 955** ;
- sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – D” było **46 842** ;
- liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy **49 514** .
- liczba procedur „Niebieskie Karty”, zakończonych w przypadku rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań z powodu braku zasadności podejmowania działań **17 277**.

Wykres 25. Udział przedstawicieli poszczególnych służb w wypełnianiu formularzy „Niebieska Karta-A” w 2015 r.

Instytucją, która najczęściej uruchamiała procedurę „Niebieskie Karty” była Policja (75,68%), na drugim miejscu procedurę uruchamiali przedstawiciele pomocy społecznej (12,78 %). Do sporadycznych przypadków należało uruchomienie procedury przez pracowników ochrony zdrowia (0,56%).

Tabela 8. Liczba sporządzonych „Niebieskich Kart – A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę w latach 2011-2015.

Lata	2011*	2012	2013	2014	2015
Jednostki organizacyjne pomocy społecznej		10 800	12 114	13 606	12 743
Policja		50 236	57 902	77 808	75 495
Gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych ²²		3 961	3 819	4 412	4 788
Oświata		1 473	1 671	6 358	6 166
Ochrona zdrowia		491	619	627	557
Razem	18 857	66 961	76 125	102 811	99 749

*W roku 2011 dane dotyczące „Niebieskiej Karty-A” były wypełnione tylko przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

W 2015 roku policjanci wypełnili **75 495** formularzy „Niebieska Karta-A”, z czego **61 133** były to formularze wszczynające procedurę. Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” była o **2,97%** mniejsza w stosunku do wypełnionych formularzy „Niebieska Karta-A” w 2014 roku (77 808). Liczba formularzy „Niebieska Karta - A”, wypełnionych w miastach w 2015 roku wynosiła **43 440** (2014 rok – 45 108, spadek o 3,70%), natomiast na terenach wiejskich – 32 055 (2014 rok – 32 700, spadek o 1,97%). Sporządzone formularze „Niebieska Karta – A” w miastach stanowiły **57,54%**, a na terenach wiejskich **42,46%** ogólnej liczby sporządzonych formularzy na terenie całego kraju. Oznacza to spadek udziału procentowego liczby wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” w miastach o 0,43 p. p. oraz wzrost na terenach wiejskich o 0,43 p. p., gdyż w 2014 roku proporcje te wynosiły odpowiednio – 57,97% oraz 42,03%.

W ogólnej liczbie wypełnionych formularzy „Niebieska Karta - A” przez policjantów w 2015 roku 80,98% stanowią formularze wszczynające procedurę, a 19,02% formularze, dotyczące kolejnych przypadków przemocy w rodzinie w trakcie trwającej procedury. W 2015 roku osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie było ogółem **97 501**, z czego **71,15%** stanowiły kobiety; **17,84%** małoletni i **11,01%** mężczyźni. Zarówno w ogólnej liczbie, jak i we wszystkich kategoriach pokrzywdzonych w porównaniu do 2014 roku odnotowano spadek wartości liczbowych. Ogólna liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie **spadła o 7,43%** (2014 rok – 105 332; 2015 rok – 97 501), w tym kobiet **o 4,68%** (2014 rok – 72 786; 2015 rok – 69 376); mężczyzn **o 6,60%** (2014 rok – 11 491; 2015 rok – 10 733), małoletnich **o 17,40%** (2014 rok – 21 055; 2015 rok – 17 392). Wśród osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie w 2015 roku w wieku do 65 lat było **63 243 kobiet, 9 271 mężczyzn**, natomiast powyżej 66 roku życia kobiet – **6 133**, mężczyzn – **1 462**. Wśród osób małoletnich, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie w 2015 roku było 8 720 dziewcząt oraz 8 672 chłopców.

²² W trakcie konsultacji międzyresortowych z informacji nadesłanych przez Ministerstwo Zdrowia wynikało, że w bieżącym roku Ministerstwo Zdrowia otrzymało dane dotyczące liczby Niebieskich kart (formularz A) zakładanych przez członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych z dwóch źródeł. Dane przekazane przez Wojewodów wskazywały na 178 przypadków rozpoczęcia procedury i liczba ta była porównywalna do tej z lat ubiegłych. Dotychczas Ministerstwo Zdrowia zgłaszało liczbę formularzy w oparciu o dane przekazywane przez wojewodów i liczba ta, nie była kwestionowana. Dodatkowo, w bieżącym roku, Państwowa Agencja Rozwiązywania problemów Alkoholowych przekazała Ministerstwu dane pozyskiwane w ramach druku statystycznego Parpa-G1 wskazujące na zakładanie przez członków komisji 4 788 formularzy A. Powyższa liczba jest niemal siedmiokrotnie wyższa od uzyskiwanych w roku ubiegłym od Wojewodów. Ministerstwu Zdrowia nie jest znane źródło tak znaczącej rozbieżności. Jednakże, niniejsza różnica może oznaczać, że dane dotyczące liczby Niebieskich kart wypełnianych przez personel medyczny i sprawozdania przez wojewodów również jest zaniziona. Ministerstwo Zdrowia skorygowało dane zgodnie z danymi nadesłanymi przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przy jednoczesnym zawarciu informacji w sprawozdaniu o podwójnym źródle danych i zaistniałej rozbieżności. Ponadto, poprosiło zamieszczenie w sprawozdaniu za rok 2015, informacji uzupełniającej dotyczącej liczby Niebieskich Kart zgodnie z danymi PARPA, za lata ubiegłe(zgodnie z kwestionariuszem PARPA –G1) 2011 r. – 2 757 formularzy; 2012 r. – 3 961 formularzy; 2013 r. – 3 819 formularzy; 2014 r. - 4 412 formularzy; 2015 r. – 4 788 formularzy. Niniejsze dane wskazują na zdecydowanie wyższą aktywność Gminnych Komisji Rozwiązywania problemów Alkoholowych niż była uprzednio sprawozdawana przez Wojewodów. Po uwzględnieniu korekty naniesiono zmiany także w załączniku statystycznym na stronie 16w tabeli „Interwениowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie w pozycji dotyczącej liczby sporządzonych formularzy Niebieska Karta A”.

W 2015 roku najczęściej przemocy wobec osób najbliższych dopuszczali się mężczyźni stanowiąc **92,70%** ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, która wynosiła **76 034** osób. Z kolei liczba kobiet, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie stanowiła łącznie **6,90%** ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, a nieletni sprawcy **0,40%**. Porównując odnotowane dane statystyczne do 2014 roku zauważa się **tendencję spadkową** w ogólnej liczbie osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie o **3,33%** (2014 rok – 78 489; 2015 rok – 76 034), o **1,08%** w liczbie kobiet dopuszczających się przemoc (2014 rok – 5 301; 2015 rok – 5 244), w liczbie mężczyzn będących jej sprawcami o **3,17 %** (2014 rok – 72 791; 2015 rok – 70 484) oraz w liczbie nieletnich stosujących przemoc wobec osób najbliższych o **22,92%** (2014 rok – 397; 2015 rok – 306). Wśród osób nieletnich, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie 25,82% stanowiły dziewczęta (79), a 74,18% chłopcy (227).

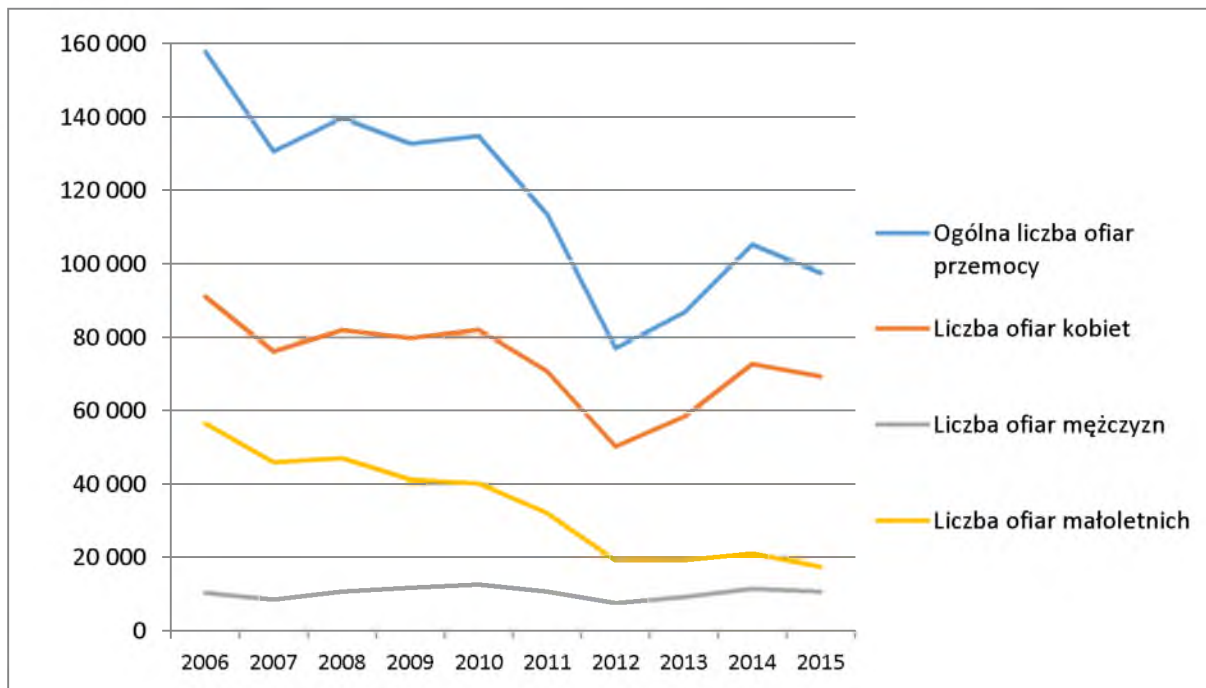
W 2015 roku liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu wynosiła łącznie 48 841 (co oznacza, że 64,24% osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie znajdowała się pod wpływem alkoholu), co w porównaniu z 2014 rokiem oznacza spadek o 2,46% (2014 rok – 50 073). W omawianej liczbie 95,88% stanowili mężczyźni (2014 rok – 48 055; 2015 rok – 46 830; spadek o 2,55%), 4,04% kobiety (2014 rok – 1 969; 2015 rok – 1 972; wzrost o 0,15%), a 0,08% osoby nieletnie (2014 rok - 49; 2015 rok - 39; spadek o 20,41%). W ogólnej liczbie nieletnich, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu dziewcząt było 12 oraz 29 chłopców.

Spośród wszystkich osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu 18,45%, tj. 9 013 zostało doprowadzonych do izb wytrzeźwień lub innych tego typu placówek (w 2014 roku – 18,99%, 9 510), w tym 8 594 mężczyzn (2014 rok – 9 051), 413 kobiet (2014 rok - 450) oraz 6 nieletnich (2013 rok - 9), w tym 0 dziewcząt i 6 chłopców. Do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia zostało doprowadzonych 33,36% osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu. Liczba tych osób spadła o 4,91% w porównaniu do 2014 roku (2014 rok – 17 134; 2015 rok – 16 292). Spośród sprawców umieszczonych we wspomnianych pomieszczeniach – 15 744 to mężczyźni (2014 rok – 16 612), 539 to kobiety (2014 rok - 508), a 9 nieletni (2014 rok -14), w tym 1 dziewczyna i 8 chłopców.

W sytuacji gdy przemoc w rodzinie wyczerpuje znamiona przestępstwa z art. 207 kk wszczęte zostaje postępowanie przygotowawcze. Na podstawie danych zgromadzonych w Statystyce Przemoczości według jednostek organizacyjnych Policji generowanej w systemie analitycznym w 2015 roku na terenie całego kraju wszczęto **27 642** takich postępowań, co w porównaniu do 2014 roku (30 901) oznacza spadek o **10,55%**. Natomiast stwierdzono łącznie **14 789** przestępstwa (2014 rok – 18 072), wzrost o **3,16%** oraz zakończono **28 878** wszczętych postępowań (2014 rok – 32 269), spadek o **10,51%**. Należy wskazać, że 11 289 postępowań prowadzonych w związku z przemocą w rodzinie zakończyło się sporządzeniem aktu oskarżenia, a 16 558 zakończyło się poprzez umorzenie postępowania. W 16 374 przypadkach zostało wydane postanowienie o odmowie wszczęcia dochodzenia w sprawach związanych z przemocą w rodzinie.

Niezwykle ważne są także dane policyjne dotyczące liczby i płci osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Pozwala to na zbadanie zarówno liczby, jak i odsetka osób pokrzywdzonych, przez pryzmat płci i wieku. Przedstawione dane pokazują liczby osób pokrzywdzonych w poszczególnych latach, co daje pewien obraz skali przemocy w rodzinie w Polsce. O ile bowiem dane dotyczące interwencji, czy też liczby wypełnionych „Niebieskich Kart” dotyczą całych rodzin, to liczby pokrzywdzonych ukazują osoby rzeczywiście dotknięte tego rodzaju przemocą. Z punktu widzenia badawczego, cenne jest także zwrócenie uwagi na zmieniający się odsetek poszczególnych grup pokrzywdzonych, z punktu widzenia płci i wieku.

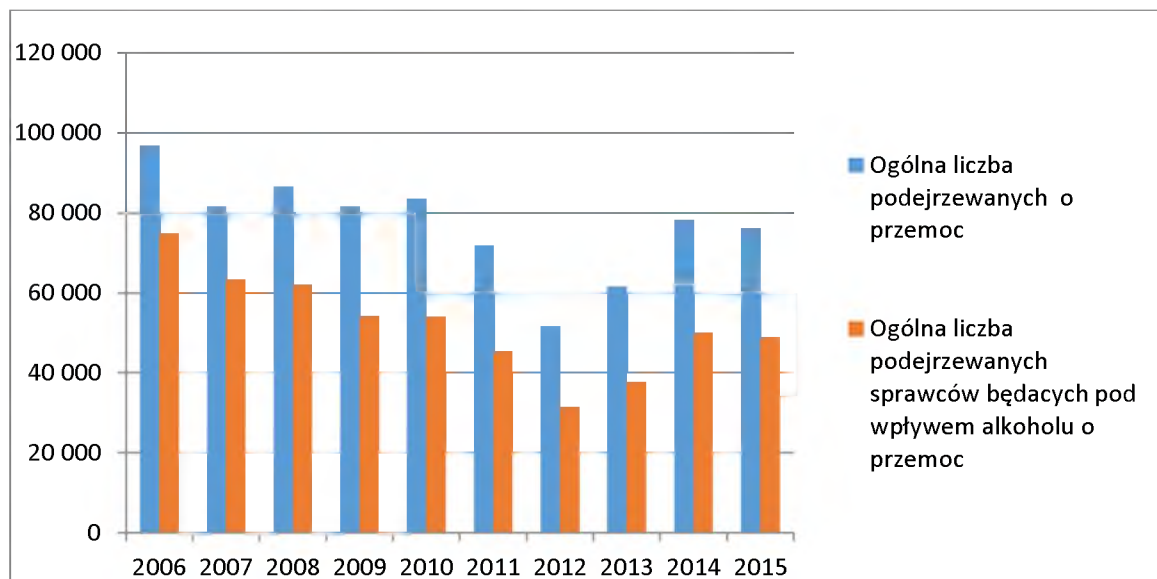
Wykres 26. Liczba i płeć osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie

Źródło: Opracowanie na podstawie danych pochodzących ze strony internetowej: www.statystyka.policja.pl.

Obserwując trendy wynikające z powyższego wykresu należy wskazać, że od 2006 roku, tj. od wejścia w życie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a następnie noweli do tej ustawy z 2010 roku, wprowadzającej w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci, systematycznie spada liczba dzieci, jako osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie, zaś wzrasta odsetek kobiet oraz mężczyzn, jako osób pokrzywdzonych tego rodzaju zjawiskiem. W 2014 roku osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie było ogółem **105 332**, z czego **69,10%** stanowiły kobiety; **19,99%** małoletni i **10,91%** mężczyźni. Zarówno w ogólnej liczbie, jak i we wszystkich kategoriach pokrzywdzonych w porównaniu do 2013 roku odnotowano wzrost wartości liczbowych. Ogólna liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie **wzrosła o 21,35%** (2013 rok – 86 797; 2014 rok – 105 332), w tym kobiet **o 24,83%** (2013 rok – 58 310; 2014 rok – 72 786); mężczyzn **o 24,46%** (2013 rok – 9 233; 2014 rok – 11 491), małoletnich **o 9,35%** (2013 rok – 19 254; 2014 rok – 21 055).

Wykres 27. Liczba sprawców przemocy w rodzinie

Źródło: Opracowanie na podstawie danych pochodzących ze strony internetowej: www.statystyka.policja.pl.

Powyższy wykres ukazuje także znaną prawidłowość współwystępowania problemu alkoholowego z „zachowaniami przemocowymi”. Wyższe, aniżeli w 2013 roku, wskaźniki liczbowe w zakresie wszczynanych procedur „Niebieskie Karty” mogą też mieć związek z ilością spożywanego alkoholu. Dane GUS jednoznacznie wskazują, że rośnie liczba spożycia alkoholu. Na początku lat 90-tych w Polsce spożywano średnio 6 i pół litra czystego alkoholu na głowę. Tymczasem ostatnie dane statystyczne za 2013 r. pokazują już niepokojącą liczbę: dziewięć i pół litra czystego alkoholu na głowę. Z danych Komendy Głównej Policji wynika, że w 2014 roku liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu wynosiła łącznie 50 073 (co oznacza, że **63,8%** osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie znajdowała się pod wpływem alkoholu), co w porównaniu z 2013 rokiem oznacza wzrost o **33%** (2013 rok – 37 650).

3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez:

- zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie,
- stosowanie przez prokuratora oraz występowanie do sądu o zastosowanie wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych, w szczególności w przedmiocie dozoru policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie, a także nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania,
- występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw wewnętrznych, Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny, jednostki organizacyjne Policji, jednostki prokuratury, zespoły kuratorskiej służby sądowej.

Wskaźniki:

- liczba zatrzymań sprawców przemocy w rodzinie;
- liczba zastosowanych w/w środków zapobiegawczych;
- liczba złożonych wniosków do sądu o zastosowanie w/w środków zapobiegawczych;
- liczba wniosków, w tym z art. 335 § 1 kpk, do sądu w przedmiocie zastosowania w/w środków karnych lub probacyjnych;
- liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd w/w środków probacyjnych na etapie postępowania wykonawczego;
- liczba orzeczeń sądowych uwzględniających w/w wnioski w postępowaniu wykonawczym.

Termin realizacji: 2014-2020.

Izolacja sprawcy przemocy w rodzinie, możliwa jest na wszystkich etapach postępowania, zarówno przygotowawczego, jak i przed sądem. Na etapie postępowania przygotowawczego możliwość taką stwarzają środki zapobiegawcze, których okres zastosowania w niektórych przypadkach, w oparciu o stosowne przepisy, może być przedłużony na kolejne okresy.

W stosunku do sprawców przemocy w rodzinie najistotniejszymi **środkami zapobiegawczymi** są:

- tymczasowe aresztowanie,
- dozór Policji z zakazem kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną (art. 275 § 2 kpk),
- dozór Policji w miejsce niezastosowanego tymczasowego aresztowania, na podstawie art. 275 § 3 kpk,
- nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego (art. 275a kpk).

W tym miejscu dla przypomnienia warto zaznaczyć, że nowelą do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 2010 roku²³ dodano do Kodeksu postępowania karnego przepis art. 275a, przewidujący środek zapobiegawczy w postaci nakazania oskarżonemu o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

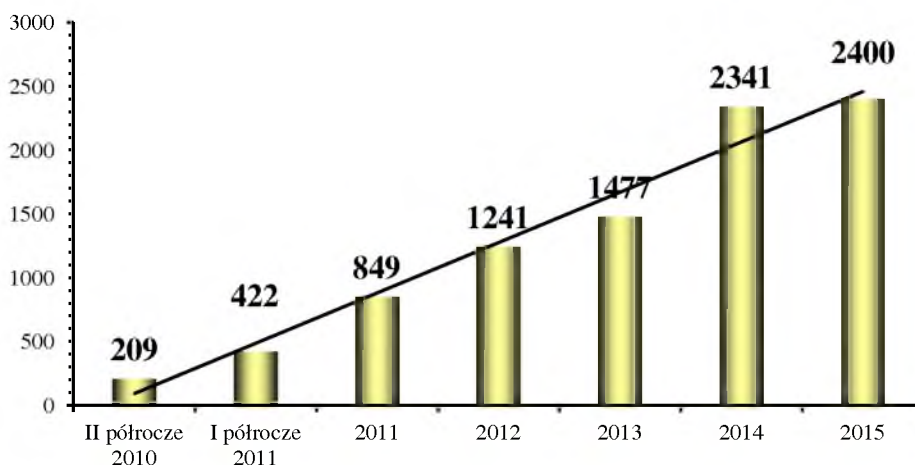
Środek ten stosuje się na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Jeżeli nie ustały przesłanki jego stosowania sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, na wniosek prokuratora, może przedłużyć jego stosowanie na dalsze okresy, nie dłuższe niż 3 miesiące (art. 275a § 4 kpk).

W 2015 roku, wg danych uzyskanych z Prokuratury Generalnej, liczba podejrzanych, wobec których zastosowano ww. środek zapobiegawczy w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275a § 1 kpk), wyniosła **2 400**²⁴.

²³ Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 nr 125, poz. 842).

²⁴ Dane uzyskane z Prokuratury Generalnej (z Wydziału Organizacji Pracy Prokuratury, Departamentu Organizacji Pracy, Wizytacji i Systemów Informatycznych Prokuratury).

Liczba podejrzanych, wobec których zastosowano w/w środek zapobiegawczy z postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym w latach 2010-2015

W porównaniu do lat poprzednich należy **odnotować znaczący przyrost liczbowy** stosowania środka zapobiegawczego w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, co oznacza, że **instytucja ta sprawdziła się i jest coraz częściej stosowana przez prokuratorów**.

Prokuratura składała także do sądu wnioski o przedłużenie nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy (art. 275a § 1 i 4 kpk). Z danych Prokuratury Generalnej wynika, że w 2015 roku zostało złożonych **72** (2014 - 64) wniosków tego rodzaju. W całym 2015 roku do sądów wpłynęło **188** (2014 - 90, 2013 - 107, 2012 - 42)²⁵ tego rodzaju wniosków, zaś aż **190** (2014 - 80, 2013 - 109, 2012 - 40) zostało rozpoznanych (sądy rozpoznały w tym czasie jeszcze zaległe sprawy z poprzedniego roku, stąd większa liczba wniosków rozpoznanych aniżeli złożonych). W sumie sądy w postępowaniu przygotowawczym wydały **136** (2014 - 76, 2013 - 78, 2012 - 49, 2011 - 34, 2010 - 3) postanowień w przedmiocie przedłużenia nakazu zastosowanego przez prokuratora lub sąd na dalsze okresy (art. 275a § 1 i 4 kpk). Różnica w liczbie złożonych przez prokuratury wniosków (72), a tych, które wpłynęły do sądu (188) może wynikać stąd, że część wniosków mogło zostać złożonych w grudniu 2014 roku, a być wpisanych do sądowych urzędzeń ewidencyjnych w styczniu 2015 roku, a nadto i tym, że część złożonych przez prokuratorów wniosków nie zostało odnotowanych we właściwych urzędzeniach ewidencyjnych.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, prokuratury, już po złożeniu aktu oskarżenia mogły wnioskować do sądu o zastosowanie tego rodzaju środków zapobiegawczych w czasie trwania postępowania rozpoznawczego. Z danych Prokuratury Generalnej wynika, że w 2015 roku złożono **583** (2014 - 444) wnioski o zastosowanie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zaś ogółem sądy zastosowały aż **1.535** (2014 - 948, 2013 - 600) tego typu środków²⁶.

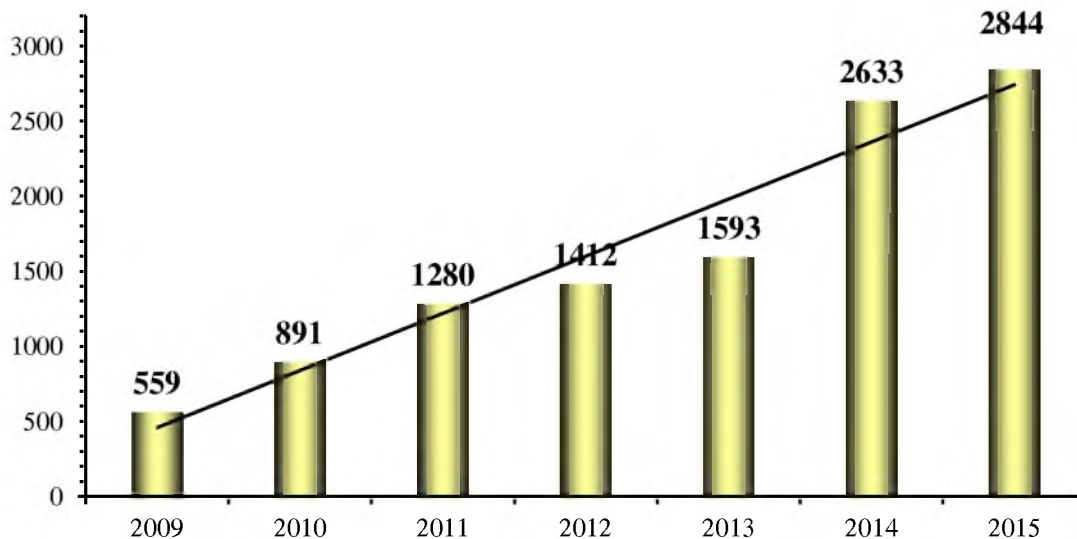
Z danych Prokuratury Krajowej²⁷ wynika ponadto, że w roku 2015:

²⁵ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za rok 2015 oraz z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za 2015 rok.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Dane uzyskane z Prokuratury Generalnej (z Wydziału Organizacji Pracy Prokuratury, Departamentu Organizacji Pracy, Wizytacji i Systemów Informatycznych Prokuratury).

- liczba podejrzanych o przestępstwa z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, wobec których zastosowano dozór Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk) – wyniosła **761** (2014 - 695, 2013 - 588, 2012 - 627, 2011 - 505, 2010 - 337),
- liczba podejrzanych o wymienione wyżej przestępstwa, wobec których zastosowano dozór Policji z jednoczesnym zobowiązaniem do powstrzymania się od kontaktu z pokrzywdzonym (art. 275 § 2 kpk) - wyniosła **2.844** (2014 - 2.633, 2013 - 1.593, 2012 - 1.412, 2011- 1.280, 2010 - 891),

- liczba podejrzanych o wymienione wyżej przestępstwa, wobec których prokurator skierował wnioski do sądu o zastosowanie tymczasowego aresztowania – **1.479** (2014 - 2.285, 2013 - 1.753, 2012 - 1.745, 2011 - 2.002, 2010 - 1.800),
- liczba osób tymczasowo aresztowanych w wyniku złożenia w/w wniosków – **1.398** (2014 - 2.174, 2013 - 1.635, 2012 - 1.679, 2011 - 1.895, 2010 - 1.699),
- liczba osób tymczasowo aresztowanych wobec których prokurator skierował do sądu wnioski o przedłużenie trwania tymczasowego aresztowania - **350** (2014 - 459),
- liczba oskarżonych o przestępstwa popełnione wobec członka rodziny z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej – **11.548** (2014 - 17.771, 2013 - 15.564, 2012 - 16.246, 2011 - 16.722, 2010 - 16.403).

W stosunku do sprawców przestępstw zakwalifikowanych jako przemoc w rodzinie („rodz”) w 2015 roku, tymczasowe aresztowanie **przed wydaniem wyroku** zastosowano w **863** (2014 - 980) przypadkach (łącznie w sądach rejonowych i okręgowych), w tym **601** (2014 - 705) wobec oskarżonych za przestępstwo znęcania się (art. 207 § 1 kk)²⁸.

Dozór Policji w miejsce niezastosowanego tymczasowego aresztowania (art. 275 § 3 kpk) sądy zastosowały w **278** przypadkach (2014 - 233).

Jak już wspomniano uprzednio, nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego, jako środek zapobiegawczy, sąd zastosował ogółem w **1.535** przypadkach, a nadto **136** postanowień dotyczyło przedłużenia nakazu zastosowanego przez prokuratora lub sąd na dalsze okresy (art. 275a § 4 kpk) - **łącznie sądy wydały 1.671 postanowień w tym zakresie**²⁹.

²⁸ Dane dotyczące dozoru Policji oraz nakazu opuszczenia lokalu jako środka zapobiegawczego pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za rok 2015 oraz z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S5 sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych za 2015 rok.

²⁹ Ibidem.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
3.2.2 Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez występowanie do sądu o zastosowanie lub przedłużenie stosowania wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych w przedmiocie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania	liczba podjętych przez sąd decyzji o uwzględnieniu wniosków prokuratora o:	zastosowanie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	1535
		przedłużenie nakazu opuszczania lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy	136
		zastosowanie tymczasowego aresztowania	863

- **występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub obowiązków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym**

Krajowy Program, jako wskaźniki w/w zadania, wymienia działania prokuratora w postępowaniu rozpoznawczym (wnioski do sądu w trybie art. 335 § 1 kpk) oraz działania kuratora sądowego w postępowaniu wykonawczym.

Wnioski prokuratora w trybie art. 335 § 2 kpk³⁰ do sądu mogą dotyczyć m.in. orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie środków karnych lub obowiązków probacyjnych.

Wnioski prokuratora do sądu w zakresie orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie środków karnych:

- obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 39 pkt 2b kk) – 10 (2014 - 14),
- zakazu kontaktowania się z określonymi osobami (art. 39 pkt 2b kk) - 140 (2014 - 69),
- zakazu zbliżania się do określonych osób (art. 39 pkt 2b kk) - 112 (2014 - 66),
- nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk) - 148 (2014 - 62).

Wnioski prokuratora do sądu w zakresie orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie obowiązków probacyjnych:

- powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) - 15 (2014 - 14),
- powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - 106 (2014 - 98),

³⁰ Art. 335 § 1 kpk. Jeżeli oskarżony przyznaje się do winy, a w świetle jego wyjaśnień okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte, można zaniechać przeprowadzenia dalszych czynności. Prokurator, zamiast z aktem oskarżenia, występuje do sądu z wnioskiem o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki, uwzględniających również prawnie chronione interesy pokrzywdzonego.

§ 2. Prokurator może dołączyć do aktu oskarżenia wniosek o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki, uwzględniających też prawnie chronione interesy pokrzywdzonego, jeżeli okoliczności popełnienia przestępstwa i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości, oświadczenia dowodowe złożone przez oskarżonego nie są sprzeczne z dokonanyimi ustaleniami, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte. Jeżeli zachodzą warunki do wystąpienia z wnioskiem, o którym mowa w § 1, a w świetle zebranych dowodów wyjaśnienia podejrzanego nie budzą wątpliwości, dalszych czynności dowodowych w postępowaniu przygotowawczym można nie przeprowadzać; przeprowadza się jednak czynności, co do których zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie można ich przeprowadzić na rozprawie.

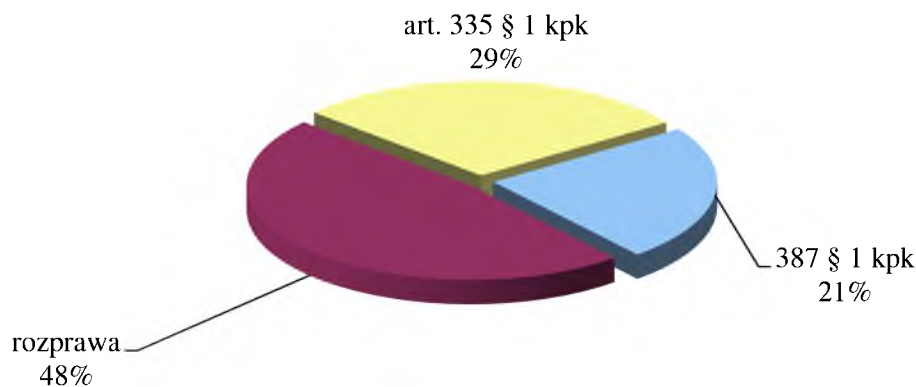
§ 3. Uzasadnienie aktu oskarżenia można ograniczyć do wskazania okoliczności, o których mowa w § 1.

- powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - 81 (2014 - 39),
- opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) - 94 (2014 - 91),
- uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6b kk) - 411 (2014 - 369).

Powyższe dane świadczą o **wzroście aktywności prokuratorów** w zakresie wnioskowania do sądu o wymierzenie wobec sprawców przemocy w rodzinie właściwych środków karnych bądź nałożenie odpowiednich obowiązków probacyjnych.

Pozostałe dane statystyczne dotyczące działalności organów prokuratury wskazują na znaczny wpływ oskarżyciela publicznego na ostateczny kształt orzecznictwa, jego struktury, rodzajów kar i ich wymiaru. Coraz bardziej popularny w ostatnich latach **konsensualny sposób kończenia spraw sądowych**, poprzez zastosowanie instytucji wniosku prokuratora o wydanie wobec sprawcy wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionej z oskarżonym kary lub środka karnego (art. 335 § 1 kpk), a także wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego (art. 387 § 1 kpk³¹) **ma znaczący wpływ na kształt orzecznictwa sądów powszechnych**.

W 2015 roku sądy, uwzględniając wnioski prokuratora z art. 335 § 1 kpk za przestępstwo znęcania się z art. 207 § 1 kk, skazały **3.744** (2014 - 3.672; 2013 - 3.256) osób, a z art. 387 § 1 kpk **2.512** (2014 - 2.966, 2013 - 2.585), co łącznie stanowi **6.256 skazań** (2014 - 6.638, 2013 - 5.841), tj. **52,41%** wszystkich skazań z art. 207 § 1 kk (2014 - 52,27%, 2013 - 49,1%).

Orzeczenia sądów rejonowych z art. 207 § 1 kk uwzględniające wnioski prokuratora z art. 335 § 1 kpk oraz wnioski z art. 387 § 1 kpk

Powyższe dane świadczą o zwiększającym się każdego roku odsetku spraw z art. 207 § 1 kk, które kończą się wyrokiem skazującym, zapadłym w wyniku uwzględnienia wniosku w trybie konsensualnym.

³¹ Art. 387. § 1 kpk. Do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej oskarżony, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, może złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego. Wniosek może również dotyczyć wydania określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu. Jeżeli oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, sąd może, na jego wniosek, wyznaczyć mu obrońcę z urzędu.

§ 2. Sąd może uwzględnić wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości i cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; uwzględnienie takiego wniosku jest możliwe jedynie wówczas, gdy nie sprzeciwia się temu prokurator, a także pokrzywdzony należycie powiadomiony o terminie rozprawy oraz pouczone o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego tego wniosku.

§ 3. Sąd może uzależnić uwzględnienie wniosku oskarżonego od dokonania w nim wskazanej przez siebie zmiany. Przepis art. 341 § 3 stosuje się odpowiednio.

Wobec sprawców przemocy w rodzinie, skazanych uprzednio na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem, można w okresie próby stosować (nakładać, modyfikować bądź uchylać) obowiązki probacyjne. W razie sprawowania dozoru nad sprawcą przemocy w rodzinie, kurator sądowy ma uprawnienie do składania do sądu wniosków w tym przedmiocie w toku postępowania wykonawczego. Sąd może taki wniosek uwzględnić i wydać postanowienie w przedmiocie nałożenia obowiązku bądź też wniosku nie uwzględnić.

W 2015 roku kuratorzy sądowi składali do sądu wnioski w przedmiocie:

- powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) - **55**, z czego sąd rozpoznał 44, zaś uwzględnił **39** wnioski,
- powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - **34**, z czego sąd rozpoznał 26, a uwzględnił **21**,
- powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - **20**, sąd rozpoznał 23, zaś uwzględnił **13**,
- opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) - **74**, z czego sąd rozpoznał 64 i uwzględnił **40**.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez		
		sądy powszechnie	zespoły kuratorskiej służby sądowej	
3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez: występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd w postępowaniu wykonawczym środków probacyjnych polegających na:	obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach		55
		obowiązku powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym		34
		obowiązku powstrzymania się od zbliżania do pokrzywdzonego		20
		obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym		74
	liczba orzeczeń sądowych uwzględniających wnioski kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd środków probacyjnych polegających na:	obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach	39	
		obowiązku powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym	21	
		obowiązku powstrzymania się od zbliżania do pokrzywdzonego	13	
		obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	40	

Dane statystyczne z Prokuratury Krajowej za 2015 r.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny	
			Jednostki prokuratury	
<p>3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - występowanie do sądu o zastosowanie wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych, w szczególności w przedmiocie dozoru policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie, a także nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania, - występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub probacyjnych polegających na zakazie kontaktowania się z pokrzywdzonym, zakazie przebywania w określonych miejscach, nakazaniu osobie stosującej przemoc w rodzinie opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą 	liczba zastosowanych przez prokuratora środków zapobiegawczych w przedmiocie:	dozoru Policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie (art. 275 § 2 kpk)	2 844	
		dozoru Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk)	761	
		nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą (art. 275a kpk)	2 400	
	liczba złożonych przez prokuratora wniosków do sądu o zastosowanie lub przedłużenie środków zapobiegawczych w przedmiocie:	zastosowania nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	583	
		przedłużenia nakazu opuszczania lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy	72	
		zastosowania tymczasowego aresztowania	1 398	
	liczba wniosków, w tym z art. 335 § 1 kpk, do sądu w przedmiocie zastosowania środków karnych lub probacyjnych w przedmiocie:	obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	środki karne	10
			środki probacyjne	15
		zakazu kontaktowania się z określonymi osobami	środki karne	140
			środki probacyjne	106
		zakazu zbliżania się do określonych osób	środki karne	112
			środki probacyjne	81
		nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	środki karne	148
			środki probacyjne	94
uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych	środki probacyjne	0		

Ogólna liczba zatrzymanych przez Policję osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wzrosła w 2015 roku o **11,62%**, osiągając wartość **15 540** (2014 rok – 13 922). Wśród wszystkich zatrzymanych sprawców mężczyźni stanowili **96,74%**, kobiety **2,99%** a nieletni **0,27%**. W porównaniu do 2014 roku wzrosła o **18,62%** liczba zatrzymanych kobiet (z 392. osób w 2014 roku do 465. w 2015 roku), o **11,42%** liczba mężczyzn zatrzymanych jako sprawców przemocy (z 13 493 osób w 2014 roku do 15 034 w 2015 roku) oraz liczba zatrzymanych nieletnich będących sprawcami przemocy w rodzinie o **10,18%** (z 37. osób w 2014 roku do 41 w 2015 roku, z czego 12 to dziewczęta, a 29 chłopcy).

Ponadto, spośród wszystkich osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu 18,45%, tj. 9 013 zostało doprowadzonych do izb wytrzeźwień lub innych tego placówek (w 2014 r. -18,99%, 9 510), w tym 8 594 mężczyzn (2014 rok – 9 051), 413 kobiet (2014 rok – 450) oraz 6 nieletnich (2014 rok -9), w tym 0 dziewcząt i 6 chłopców. Do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia zostało doprowadzonych 33,36% osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu. Liczba tych osób spadła o 4,91% w porównaniu do 2014 roku(2014 r.- 17 134; 2015 r. – 16 292). Spośród sprawców umieszczonych we wspomnianych pomieszczeniach – 15 744 to mężczyźni (2014 r. -16 612), 539 to kobiety (2014 r. – 508), a 9 to nieletni ((2014 r. -14), w tym 1 dziewczyna i 8 chłopców.

Należy podkreślić, że w 2015 r. policjanci **zatrzymali albo doprowadzili do wytrzeźwienia 53,72% osób**, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie.

3.2.3. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych, w szczególności:

- w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;
- w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej;
- w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji.

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, sądy powszechne.

Wskaźniki:

- liczba osób oskarżonych o przestępstwo z użyciem przemocy w rodzinie: osądzonych, skazanych, uniewinnionych, wobec których warunkowo umorzono postępowanie karne oraz wobec których umorzono postępowanie karne,
- liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, wobec których orzeczono kary grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności,
- liczba orzeczonych środków karnych i probacyjnych,
- liczba orzeczeń w zakresie władzy rodzicielskiej z uwagi na stosowanie przemocy w rodzinie,
- liczba orzeczeń dotyczących nakazania opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą,
- liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie,
- liczba złożonych do sądu cywilnego wniosków o zobowiązanie wspólnie zamieszkującego mieszkanie członka rodziny do opuszczenia mieszkania i liczba orzeczeń zobowiązujących ww. członka rodziny do opuszczenia mieszkania.

Termin realizacji: 2014-2020

c. Orzecznictwo sądów powszechnych w zakresie - prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Analizując dane statystyczne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie, należy mieć świadomość, że przemoc w rodzinie wykracza znacznie swoim zakresem przedmiotowym poza ustawowe znamiona przestępstwa znęcania się nad osobami najbliższymi z art. 207 kk. Przystępstwo znęcania się jest z pewnością najbardziej jaskrawym przykładem przemocy w rodzinie, jednakże nie odzwierciedla całości tego zjawiska, a jedynie jego część.

Należy nadmienić, że Kodeks karny w art. 115 zawiera tzw. słowniczek ustawowy, w którym doprecyzowano niektóre pojęcia użyte w treści aktu prawnego. W słowniczku tym nie znajduje się pojęcie przemocy w rodzinie, ani nawet pojęcie samej przemocy.

Natomiast w ustawie o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, w art. 2 pkt 2 zawarta jest tzw. definicja legalna pojęcia „przemocy w rodzinie”, co jest niezwykle pomocne i użyteczne przy ocenie czy dany czyn stypizowany w Kodeksie karnym nosi znamiona tego typu zjawiska.

Przemoc w rodzinie, według w/w przepisu ustawy, *to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.*

W związku z szeroką definicją przemocy w rodzinie, która może wyczerpywać ustawowe znamiona różnych przestępstw, w celu właściwego opisanie danych statystycznych obrazujących zakres

oddziaływania organów postępowania przygotowawczego oraz rozpoznawczego na to zjawisko, niezbędne jest zatem doprecyzowanie rodzaju czynów zabronionych, które składają się na przemoc w rodzinie.

W sądowych formularzach statystycznych uwzględniono statystyki przestępstw, które mogą zostać zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie, wg art. 2 pkt 2 ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, są to m.in.:

art. 148 § 1 -4 kk	- zabójstwo;
art. 156 § 1 - 3 kk	- spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka;
art. 157 § 1 kk	- spowodowanie średniego i lekkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka;
art. 189 kk	- pozbawienie wolności;
art. 190 kk	- groźba bezprawna;
art. 190a	- uporczywe nękanie (stalking);
art. 191 kk	- przemoc lub groźba bezprawna w celu zmuszenia do określonego zachowania;
art. 191a kk	- utrwalanie i rozpowszechnianie wizerunku nagiej osoby;
art. 197 § 1 - 3 kk	- zgwałcenie;
art. 198 kk	- współżycie płciowe z osobą w stanie ograniczonej poczytalności;
art. 199 kk	- wymuszenie współżycia płciowego na osobie podległej, w krytycznym położeniu;
art. 200 § 1 i 2 kk	- pedofilia - uprawianie, prezentowanie treści;
art. 201 kk	- kazirodztwo;
art. 202 § 1 - 4b kk	- prezentowanie treści pornograficznych;
art. 203 kk	- doprowadzenie przemocą innej osoby do uprawiania prostytucji;
art. 207 kk	- znęcania się nad osobami najbliższymi;
art. 208 kk	- rozpijanie małoletnich.

Z liczby wszystkich osób skazanych za w/w przestępstwa sądowe formularze statystyczne wyodrębniają osoby skazane za czyny stanowiące przemoc w rodzinie.

Dane statystyczne w takim układzie za rok 2015 przedstawiają się następująco³²:

Rodzaje przestępstw w Kodeksie karnym	Osądzeni ogółem	Skazani ogółem	Pozbawienie wolności		Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Warunkowo umorzono postępowanie	Umorzono postępow.	Uniewinniono	Tymcz. aresztowano
			ogółem	w tym z warunkowym zawieszeniem						
Ogółem, w tym z art.:	16677	14255	11738	9574	755	1214	1558	907	433	869
148 § 1	74	62	62	1	1	0	0	9	2	55
148 § 2	2	2	2	0	0	0	0	0	0	1
148 § 3	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
148 § 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
156	41	39	39	21	0	0	1	0	1	9
156 § 1 i 3	18	17	17	1	0	0	0	0	1	13
157 § 1	278	215	160	134	23	31	31	19	12	9
157 § 2 w zw. z § 4	233	179	86	72	51	42	37	12	5	4
189	14	14	10	5	0	3	0	0	0	0
190	972	762	396	276	207	158	58	129	22	31
190a § 1	212	164	107	81	36	21	20	16	9	4
190a § 2	19	16	11	8	0	5	1	1	1	0
190a § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
191	61	548	30	23	9	8	2	6	4	1
191a	12	11	10	8	0	1	0	1	0	0
193	13	7	1	1	6	0	4	2	0	0
197 § 1	127	116	115	57	0	0	0	3	8	31
197 § 2	6	6	6	5	0	0	0	0	0	2
197 § 3	32	29	29	3	0	0	0	2	1	20
197 § 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
198	10	7	7	5	0	0	0	0	3	1
199	4	4	4	2	0	0	0	0	0	0
200 § 1	116	96	95	42	0	0	0	1	19	23
200 § 2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
200 § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
200 § 4	2	2	2	1	0	0	0	0	0	0
200 § 5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
201	7	6	6	3	0	0	0	0	1	1
202 § 1	2	2	2	2	0	0	0	0	0	0
202 § 2	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
202 § 3	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
202 § 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 4a	3	2	2	2	0	0	0	1	0	0
202 § 4b	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 4c	12	12	12	12	0	0	0	0	0	0
203	4	4	4	2	0	0	0	0	0	0
207 § 1	12274	10186	9284	7846	187	674	1195	589	299	607
207 § 2	14	12	9	4	0	1	0	0	2	3
207 § 3	68	65	62	55	0	3	1	0	2	3
208	5	4	2	1	0	2	1	0	0	0
267 § 1	2	1	0	0	1	0	1	0	0	0
278 § 1	106	84	55	45	12	16	5	17	0	0
279 § 1	73	64	60	45	4	0	3	5	1	2
280 § 1	33	31	30	8	1	0	1	1	0	8
282	14	14	12	7	0	1	0	0	0	4
284 § 1	27	21	16	14	4	1	2	4	0	0
286 § 1	16	12	10	7	1	1	4	0	0	0
288 § 1	38	26	15	9	8	3	4	8	0	1
inne	1730	1411	966	764	204	243	187	80	40	36

³² Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2014 rok oraz z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2014 bez uwzględnienia danych dotyczących kar dożywotniego pozbawienia wolności, z uwagi na ich śladową ilość.

Z wyżej przedstawionych danych wynika, że spośród przestępstw kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie **najpowszechniejszym przestępstwem w 2015 roku**, podobnie jak w latach poprzednich, **było przestępstwo znęcania się oraz przestępstwo gróźb karalnych**.

Poniżej przedstawione zaś zostały dane w zakresie liczby i płci osób skazanych oraz osób pokrzywdzonych poszczególnymi rodzajami przestępstw, kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie³³.

Rodzaje przestępstw z Kodeksu karnego	Skazani:		Poszkodowane osoby:				
	kobiety	mężczyźni	małoletni			kobiety	mężczyźni
			razem	dziewczynki	chłopcy		
Ogółem, w tym z art.:	674 (4,9%)	13079 (95,1%)	5065 (20,1%)	2512 (49,7%)	2553 (50,3%)	15810 (80,1%)	3939 (19,9%)
148 § 1	24	37	10	3	7	35	38
148 § 2	0	1	0	0	0	1	1
148 § 3	0	1	1	1	0	0	1
148 § 4	0	0	0	0	0	0	0
156	4	35	7	2	5	19	20
156 § 1 i 3	4	13	3	0	3	7	9
157 § 1	23	192	18	9	9	159	104
157 § 2 w zw. z § 4	11	168	23	14	9	177	52
189	0	14	2	0	2	3	3
190	29	733	59	26	33	862	347
190a § 1	16	148	11	7	4	195	32
190a § 2	1	15	0	0	0	16	8
190a § 3	0	0	0	0	0	0	0
191	6	42	8	3	5	41	18
191a	0	11	1	1	0	9	1
193	2	5	1	1	0	11	6
197 § 1	0	116	32	14	18	130	4
197 § 2	0	6	4	4	0	4	0
197 § 3	0	28	28	23	5	14	3
197 § 4	0	0	0	0	0	0	0
198	0	7	4	4	0	5	0
199	0	4	4	4	0	0	0
200 § 1	1	95	118	95	23	11	3
200 § 2	0	0	0	0	0	0	0
200 § 3	0	0	0	0	0	0	0
200 § 4	0	2	3	2	1	0	0
200 § 5	0	0	0	0	0	0	0
201	1	5	1	1	0	4	0
202 § 1	0	2	0	0	0	3	1
202 § 2	0	1	2	0	2	0	0
202 § 3	0	1	0	0	0	0	0
202 § 4	0	0	0	0	0	0	0
202 § 4a	0	2	0	0	0	0	0
202 § 4b	0	0	0	0	0	0	0
202 § 4c	0	12	0	0	0	15	7
203	0	4	0	0	0	4	0
207 § 1	375	9811	3789	1853	1936	13090	2782
207 § 2	3	9	12	6	6	5	0
207 § 3	2	63	21	10	11	58	16
208	1	3	1	1	0	3	0
267 § 1	0	1	0	0	0	2	0
278 § 1	8	76	0	0	0	51	51
279 § 1	6	58	1	0	1	41	44
280 § 1	0	31	0	0	0	32	8
282	0	14	1	1	0	10	3
284 § 1	2	19	0	0	0	35	19
286 § 1	3	9	1	0	1	7	5
288 § 1	0	26	6	3	3	27	15
inne	152	1259	893	424	469	724	338

³³ Ibidem.

Należy wskazać, że zgodnie z wymogami Krajowego Programu od 2014 roku jest badana płeć osób skazanych. Ze zgromadzonych danych wynika, że kobiety, jako sprawcy czynów kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, stanowią jedynie niewielki odsetek (4,9%). Mężczyźni zaś stanowią aż 95,1 % osób skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie.

W przypadku w/w przestępstw, kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie, pokrzywdzonymi najczęściej były kobiety, a w dalszej kolejności dzieci. Wśród małoletnich pokrzywdzonych liczba dziewczynek i chłopców była niemal taka sama, z niewielką przewagą liczby chłopców.

Mierniki przyjęte w Krajowym Programie, zawiera poniższa tabela zbiorcza

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne	
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba osób oskarżonych o stosowanie przemocy w rodzinie	osądzeni	ogółem	16 667
			w tym art. 207 kk	12 356
		skazani	ogółem	13 755
			w tym kobiety	674
			w tym mężczyźni	13 079
			w tym art. 207 kk	10 263
			w tym kobiety	380
			w tym mężczyźni	9 883
		uniewinnieni	ogółem	433
			w tym art. 207 kk	303
	warunkowo umorzone postępowanie	ogółem	1 558	
		w tym art. 207 kk	1 196	
	umorzono postępowanie	ogółem	907	
		w tym art. 207 kk	5 589	
	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, wobec których orzeczono kary	grzywny	ogółem	750
			w tym art. 207 kk	187
		ograniczenia wolności	ogółem	1 214
			w tym art. 207 kk	678
		pozbawienia wolności	ogółem	11 738
			w tym art. 207 kk	9 355
w tym pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem		ogółem	9 574	
		w tym art. 207 kk	7 905	

Znamiona ustawowe czynu z art. 207 § 1 kk

Przestępstwo znęcania się nad osobami najbliższymi zostało opisane w Kodeksie karnym w art. 207 w trzech jednostkach redakcyjnych, jako jeden typ podstawowy (art. 207 § 1 kk) oraz dwa typy kwalifikowane (art. 207 § 2 i 3 kk). Należy jednak wskazać, że przepis ten może dotyczyć także przestępstw, które nie będą kwalifikowane jako przemoc w rodzinie, z uwagi na fakt, że może

obejmować także zachowania polegające na znęcaniu się np. nad osobami obcymi (nie będącymi osobami najbliższymi). Mogą to być także osoby obce, jednakże pozostające w stosunku zależności od sprawy, bądź też np. osoby nieporadne.

Typ podstawowy przestępstwa znęcania się z art. 207 § 1 kk posiada następujące znamiona ustawowe (przesłanki):

- znęcanie się fizyczne lub psychiczne;
- nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy;
- nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny.

Ustawodawca przewidział za takie zachowanie sankcję w postaci kary pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Kolejnym typem jest przestępstwo kwalifikowane znęcania się z art. 207 § 2 kk, charakteryzujące się dodatkową przesłanką, a mianowicie stosowaniem szczególnego okrucieństwa. Sankcją jest kara pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Ostatnim typem kwalifikowanym z art. 207 § 3 kk jest przestępstwo znęcania się, w wyniku którego doszło do targnięcia się pokrzywdzonego na własne życie. Sankcją jest kara pozbawienia wolności od lat 2 do lat 12.

Orzecznictwo sądów w zakresie przestępstwa znęcania się z art. 207 kk

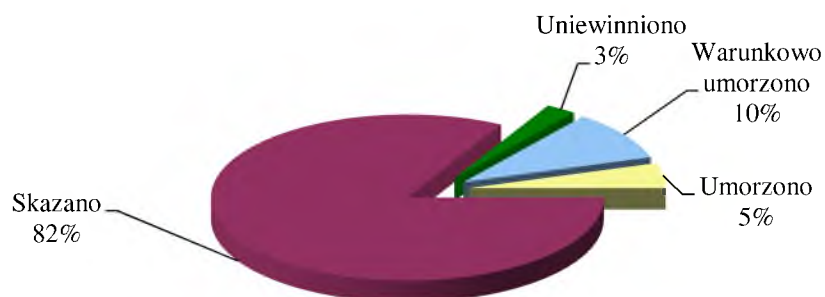
Na wstępie należy uczynić wzmiankę, że przedstawione poniżej dane dotyczą czynu podstawowego z art. 207 § 1 kk. Nie przytaczano obu kwalifikowanych typów tego przestępstwa z art. 207 § 2 i § 3 kk, z uwagi na fakt, że liczba skazań w tym zakresie jest symboliczna (89 skazań łącznie w 2015 roku).

W 2015 roku w sądach rejonowych w Polsce nieprawomocnie osądzono z art. 207 § 1 kk ogółem **14 400** osób³⁴

Z tego:

- **11 935** - skazano;
- **361** - uniewinniono;
- **1 396** - warunkowo umorzono postępowanie;
- **701** - umorzono postępowanie;
- **694** - tymczasowo aresztowano.

Wykres . Stosunek procentowy rodzajów orzeczeń sądów rejonowych w Polsce w 2015 roku w zakresie art. 207 § 1 kk

³⁴ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2015 rok.

W 2015 roku w sądach rejonowych w Polsce nieprawomocnie skazano z art. 207 § 1 kk ogółem: **11 935** osób³⁵.

Z tego wymierzono:

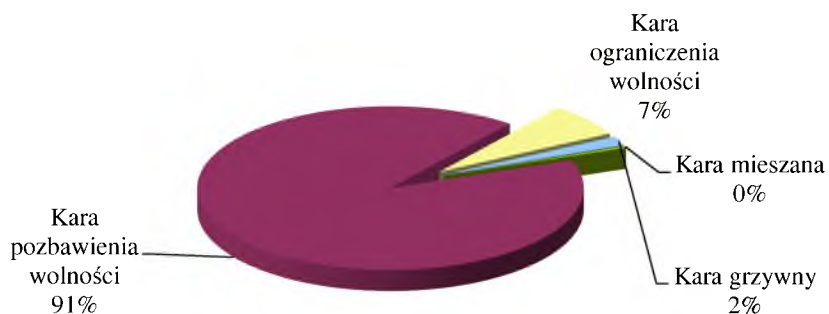
- **45** - kary mieszane);
- **219** - kary grzywny;
- **792** - kar ograniczenia wolności;
- **10 873** - kar pozbawienia wolności;

w tym:

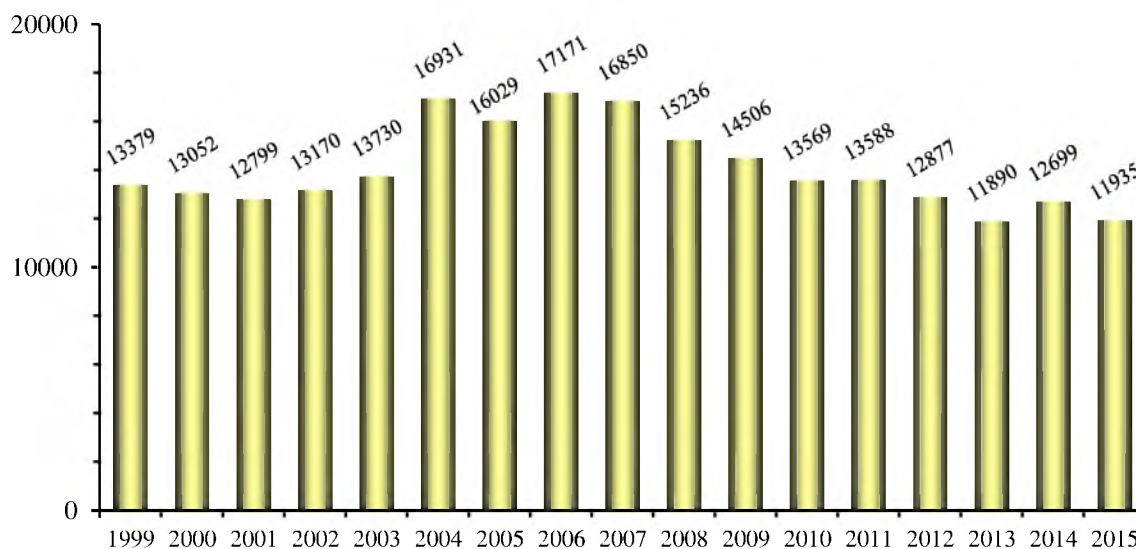
- 1 656** - bezwzględnych;
- 9 217** - z warunkowym zawieszeniem wykonania.

Z powyższych danych wynika, że **największy odsetek wszystkich kar** za stosowanie przemocy w rodzinie **stanowi kara pozbawienia wolności z warunkowym jej zawieszeniem** na okres od 2 do 5 lat.

Wykres . Stosunek procentowy rodzajów kar orzekanych w sądach rejonowych w Polsce w 2014 roku z art. 207 § 1 kk

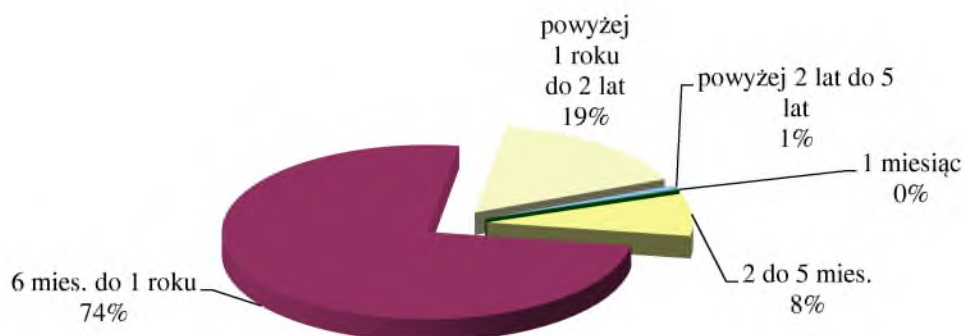
Wykres . Skazani w sądach rejonowych za przestępstwo z art. 207 § 1 kk w latach 1999 – 2015

³⁵ Ibidem.

Wymierzając karę pozbawienia wolności za czyn z art. 207 § 1 kk sądy stosowały ją w dolnych granicach ustawowego zagrożenia. Ponad 90% wszystkich kar pozbawienia wolności stanowiły kary od 6 miesięcy do 2 lat pozbawienia wolności.

Wykres 34. Stosunek procentowy wymiaru kary pozbawienia wolności orzekanej w Sądach Rejonowych w Polsce w 2015 roku z art. 207 § 1 kk

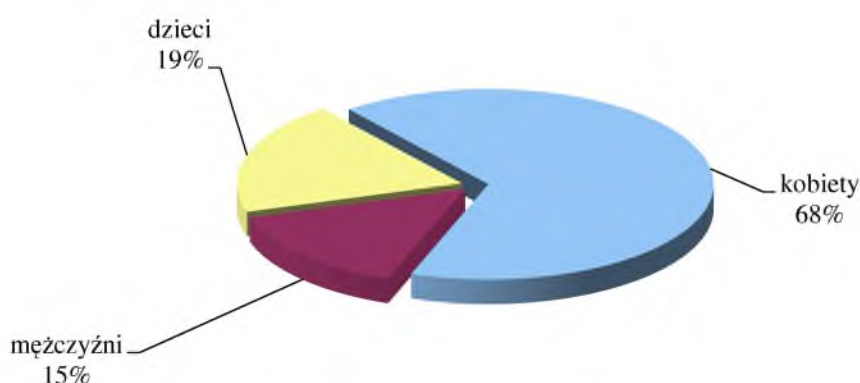
Od 2014 roku gromadzone były informacje dotyczące płci sprawców przestępstw, w tym z art. 207 § 1 kk. I tak w 2015 r. z 11 935 osób skazanych było:

- **441** (3,7%) kobiet,
- **11 494** (96,3%) mężczyzn.

Wśród osób pokrzywdzonych przestępstwem z art. 207 § 1 kk w 2015 roku było:

- **14 950** kobiet,
- **3 300** mężczyzn.
- **4 336** małoletnich,
w tym:
 - **2 132** dziewczynek;
 - **2 204** chłopców;

Wykres 35. Osoby pokrzywdzone przestępstwem z art. 207 § 1 kk

Jak już wskazano powyżej, w związku z faktem, że przestępstwo znęcania się może dotyczyć także i czynów wykraczających poza granice przemocy wobec osób najbliższych (np. znęcanie się nad osobami pozostającymi w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, bądź nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny), należy mieć

na uwadze, że część przedstawionych wyżej danych będzie dotyczyła pokrzywdzonych, którzy nie są osobami najbliższymi bądź wspólnie zamieszkującymi ze sprawcą.

Orzecznictwo sądów w zakresie przestępstwa znęcania się z art. 207 kk - zakwalifikowanego wyłącznie jako przemoc w rodzinie

Dane dotyczące przestępstwa znęcania się z art. 207 § 1 kk, zakwalifikowanego wyłącznie jako przemoc w rodzinie za 2015 rok przedstawiają się następująco³⁶:

- liczba osób osądzonych: **12 274**;
- liczba osób skazanych: **10 186**;

z tego wymierzono:

- **37** - kary mieszanych;
- **187** - kary grzywny samoistnych;
- **674** - kar ograniczenia wolności;
- **9 284** - kar pozbawienia wolności;

w tym:

- 1 438 - bezwzględnych;
- 7 846 - z warunkowym zawieszeniem wykonania.

Wśród osób skazanych za przestępstwo z art. 207 § 1 kk zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie w 2015 roku było:

- **374** kobiet
- **9 811** mężczyzn

Wśród osób pokrzywdzonych tego rodzaju przestępstwem w 2015 roku było:

- **13 090** kobiet
- **2 782** mężczyzn
- **3 789** małoletnich

w tym:

- 1 853 dziewczynek
- 1 936 chłopców.

Środki karne stosowane przez sądy powszechne

Od dnia 1 sierpnia 2010 roku, tj. od dnia wejścia w życie ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustawy obowiązują przepisy wprowadzające nowe lub zmienione **środki karne** mające zastosowanie wobec sprawców w rodzinie tj. nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk w zw. z art. 41a kk) oraz zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego (art. 39 pkt 2b kk w zw. z art. 41a kk).

Z danych wynikających ze sprawozdań statystycznych³⁷ wynika, że w 2015 roku sądy powszechne orzekły niżej wymienione środki karne, w następującej liczbie przypadków:

- obowiązek powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 39 pkt 2b kk) - **94** (2014 - 113, 2013 - 64, 2012 - 42, 2011 - 31, 2010 - 16),
- zakaz kontaktowania się z określonymi osobami (art. 39 pkt 2b kk) - **1.168** (2014 - 646, 2013 - 573, 2012 - 330, 2011 - 161, 2010 - 81),

³⁶ Ibidem.

³⁷ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2015 rok oraz z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2015.

- zakaz zbliżania się do określonych osób (art. 39 pkt 2b kk) - **904** (2014 - 575, 2013 - 311, 2012 - 205, 2011 - 106, 2010 - 26),
- zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu (art. 39 pkt 2b kk) - **14** (2014 - 18, 2013 - 12, 2012 - 12, 2011 - nie orzekano),
- nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk) - w **365** przypadkach (2014 - 482, 2013 - 288, 2012 - 167, 2011 - 110, 2010 - 20).

Od 1 stycznia 2014 roku rozpoczęto gromadzenie w/w danych w odniesieniu wyłącznie do sprawców przemocy w rodzinie. Biorąc pod uwagę fakt, że są to dane gromadzone po raz drugi, należy podchodzić do nich ostrożnie, uznając je raczej za zaniżone, wobec rzeczywistych danych. Nowe dane statystyczne wskazują zatem na zastosowanie następujących środków karnych wyłącznie wobec osób skazanych za czyny zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie³⁸:

- pozbawienie praw publicznych (art. 39 pkt 1 kk) - **3** (wobec kobiet - 0, wobec mężczyzn - 3),
- zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej (art. 39 pkt 2 kk) - **11** (wobec kobiet - 0, wobec mężczyzn - 11),
- zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich, lub opieką nad nimi (art. 39 pkt 2a kk) - **7** (wobec kobiet - 1, wobec mężczyzn - 6),
- obowiązek powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 39 pkt 2b kk) - **33** (wobec kobiet - 0, wobec mężczyzn - 33),
- zakaz kontaktowania się z określonymi osobami (art. 39 pkt 2b kk) - **329** (wobec kobiet - 18, wobec mężczyzn - 311),
- zakaz zbliżania się do określonych osób (art. 39 pkt 2b kk) - **297** (wobec kobiet - 18, wobec mężczyzn - 279),
- zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu (art. 39 pkt 2b kk) - **9** (wobec kobiet - 0, wobec mężczyzn - 9),
- nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk) - **269** (wobec kobiet - 11, wobec mężczyzn - 258),
- zakaz prowadzenia pojazdów (art. 39 pkt 3 kk) - **120** (wobec kobiet - 6, wobec mężczyzn - 114),
- przepadek (art. 39 pkt 4 kk) - **238** (wobec kobiet - 20, wobec mężczyzn - 218),
- obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 39 pkt 5 kk) - **532** (wobec kobiet - 66, wobec mężczyzn - 466),
- nawiązka (art. 39 pkt 6 kk) - **198** (wobec kobiet - 6, wobec mężczyzn - 192),
- świadczenie pieniężne (art. 39 pkt 7 kk) - **294** (wobec kobiet - 19, wobec mężczyzn - 275),
- podanie wyroku do publicznej wiadomości (art. 39 pkt 8 kk) - **19** (wobec kobiet - 2, wobec mężczyzn - 17).

³⁸ Ibidem.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechnie	
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczby orzeczonych środków karnych	obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	Ogółem	33
			w tym wobec kobiet	0
			w tym wobec mężczyzn	33
		zakaz kontaktowania się z określonymi osobami	Ogółem	329
			w tym wobec kobiet	18
			w tym wobec mężczyzn	311
		zakaz zbliżania się do określonych osób	Ogółem	297
			w tym wobec kobiet	18
			w tym wobec mężczyzn	279
		nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	Ogółem	269
			w tym wobec kobiet	11
			w tym wobec mężczyzn	258

Obowiązki probacyjne stosowane przez sądy powszechnie

Tytułem obowiązków probacyjnych w 2015 roku w sądach powszechnych orzeczono³⁹:

- powstrzymanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających (art. 72 § 1 pkt 5 kk) - **12.796** (2014 - 13.677, 2013 - 14.236, 2012 - 15.203, 2011 - 10.635, 2010 - 9.449),
- poddanie się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu albo oddziaływaniom terapeutycznym (art. 72 § 1 pkt 6 kk) - **2.740** (2014 - 2.877, 2013 - 2.642, 2012 - 2.564, 2011 - 2.263, 2010 - 1.914),
- uczestnictwo w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6b kk) - **1.063** (2014 - 981, 2013 - 578, 2012 - 346, 2011 - 296, 2010 - 253),
- powstrzymanie się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) – **238** (2014 - 242, 2013 - 245, 2012 - 316, 2011 - 317, 2010 - 170),
- powstrzymanie się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - **1.293** (2014 - 1.319, 2013 - 1.149, 2012 - 1.040, 2011 - 592, 2010 - 554),
- powstrzymanie się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - **702** (2014 - 600, 2013 - 437, 2012 - 387, 2011 - 190, 2010 - 99),
- opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) - **575** (2014 - 522, 2013 - 445, 2012 - 536, 2011 - 406, 2010 - 279).

³⁹ Ibidem.

Dane te przedstawiają wprawdzie ogólną liczbę orzeczonych w 2015 roku środków, w tym także wobec sprawców przemocy w rodzinie.

Od 1 stycznia 2014 roku gromadzone są dane odnośnie obowiązków probacyjnych orzeczonych wobec osób skazanych prawomocnie za czyny zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie.

Poniżej przedstawiono zatem po raz drugi dane dotyczące wszystkich obowiązków probacyjnych, orzeczonych wyłącznie wobec osób skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie.

- informowanie sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby (art. 72 § 1 pkt 1 kk) - **166** (wobec kobiet - 32, wobec mężczyzn - 134),
- przeproszenia pokrzywdzonego (art. 72 § 1 pkt 2 kk) - **260** (wobec kobiet - 14, wobec mężczyzn - 246),
- wykonywania ciężącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby (art. 72 § 1 pkt 3 kk) - **985** (wobec kobiet - 40, wobec mężczyzn - 945),
- wykonywania pracy zarobkowej, do nauki lub przygotowania się do zawodu (art. 72 § 1 pkt 4 kk) - **225** (wobec kobiet - 7, wobec mężczyzn - 218),
- powstrzymanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających (art. 72 § 1 pkt 5 kk) - **6.378** (wobec kobiet - 279, wobec mężczyzn - 6.099),
- poddanie się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu albo oddziaływaniom terapeutycznym (art. 72 § 1 pkt 6 kk) - **1.554** (wobec kobiet - 70, wobec mężczyzn - 1.484),
- uczestnictwo w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6a kk) - **821** (wobec kobiet - 37, wobec mężczyzn - 784),
- powstrzymanie się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) – **73** (wobec kobiet - 4, wobec mężczyzn - 69),
- powstrzymanie się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - **506** (wobec kobiet - 20, wobec mężczyzn - 486),
- powstrzymanie się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - **304** (wobec kobiet - 12, wobec mężczyzn - 292),
- opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) - **455** (wobec kobiet - 8, wobec mężczyzn - 447),
- innego stosownego postępowania w okresie próby (art. 72 § 1 pkt 8 kk) - **2.133** (wobec kobiet - 92, wobec mężczyzn - 2.041),
- naprawienia szkody w całości lub w części albo uiszczenia świadczenia (art. 72 § 2 kk) - **284** (wobec kobiet - 7, wobec mężczyzn - 277).

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne	
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczby orzeczonych środków probacyjnych	obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	ogółem	73
			w tym wobec kobiet	4
			w tym wobec mężczyzn	69
		zakaz kontaktowania się z określonymi osobami	ogółem	506
			w tym wobec kobiet	20
			w tym wobec mężczyzn	486
		zakaz zbliżania się do określonych osób	ogółem	304
			w tym wobec kobiet	12
			w tym wobec mężczyzn	292
	nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	ogółem	455	
		w tym wobec kobiet	8	
		w tym wobec mężczyzn	447	
	uczestnictwo w programach korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	821	
		w tym wobec kobiet	37	
		w tym wobec mężczyzn	784	

Wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec sprawców przemocy w rodzinie w zakładach karnych – dane ogólne o populacji osób pozbawionych wolności z art. 207 kk

Kodeks karny wykonawczy⁴⁰ nie wyróżnia sprawców przemocy w rodzinie jako odrębnej kategorii skazanych, wymagających stosowania określonych środków oddziaływania, poza wymienionymi w art. 67 § 3 kkw. Jednak więziennictwo jako istotny podmiot polityki społecznej państwa wykonuje szereg zadań wynikających z innych ustaw, w tym programów krajowych. Jednym z nich jest Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

W celu opisanego obszaru pracy związanej z realizacją w/w regulacji, przedstawione zostaną dane liczbowe obrazujące populację osób skazanych z art. 207 kk.

Według danych z dnia 31 grudnia 2015 roku we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych przebywało ogółem **7 040**⁴¹ sprawców przemocy w rodzinie, wobec których wykonywano łącznie **8 053** orzeczeń z art. 207 kk.

Wśród tych 7 040 osób było:

⁴⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku *Kodeks karny wykonawczy* (Dz. U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.), zwana dalej „kkw”.

⁴¹ Dane pochodzą z Centralnego Zarządu Służby Więziennej – liczba osób dotyczy skazanych wyłącznie na podstawie art. 207 kk oraz takich, gdzie przepis art. 207 kk był podstawą skazania wraz z innymi czynami zabronionymi.

- 6 244 skazanych oraz 796 tymczasowo aresztowanych;
- 6 883 mężczyzn oraz 112 kobiet;
- 45 młodocianych (43 mężczyzn i 2 kobiety).

Na przestrzeni zaś całego roku, karę pozbawienia wolności na podstawie art. 207 kk w jednostkach penitencjarnych odbywało **10 114** osób. Średni wymiar kary z art. 207 kk u skazanych przebywających w 2015 roku w zakładach karnych wyniósł **16,06** miesiąca.

W przypadku skazanych z art. 207 w 2015 roku warunkowego przedterminowego zwolnienia udzielono – **758** osadzonym, w tym 24 kobietom i 734 mężczyznom (2014 – 862, w tym 14 kobietom i 848 mężczyzn; 2013 – 1 194, w tym 26 kobietom i 1 168 mężczyzn; 2012 – 1 328, w tym 23 kobiety i 1 305 mężczyzn).

Dane o aktualnej liczbie wykonywanych orzeczeń z art. 207 kk (na dzień 31.12.2015 roku), w stosunku do ogólnej liczby osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, podległych poszczególnym Okręgowym Inspektoratom Służby Więziennej (OISW) zawiera poniższa tabela.

Okręgowe Inspektoraty Służby Więziennej	Orzeczenia z art. 207 kk: wykonane, wykonywane i wprowadzone do wykonania, w stosunku do liczby osadzonych w jednostkach podległych OISW								
	Osadzeni ogółem			Skazani z art. 207 kk			Odsetek osadzonych z art. 207 kk w stosunku do ogółu osadzonych		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
	Białystok	3582	3479	3245	396	351	365	11,06	10,09
Bydgoszcz	6304	6123	5623	496	473	449	7,87	7,72	7,99
Gdańsk	4403	4246	4231	298	252	266	6,77	5,93	6,29
Katowice	7193	7148	6397	664	552	527	9,23	7,72	8,24
Koszalin	4117	3915	3545	335	310	265	8,14	7,92	7,48
Kraków	5569	5250	4981	627	526	543	11,26	10,02	10,90
Lublin	4397	4336	4001	658	608	573	14,96	14,02	14,32
Łódź	5776	5637	4795	568	473	418	9,83	8,39	8,72
Olsztyn	4516	4387	3708	594	568	459	13,15	12,95	12,38
Opole	4366	4494	4392	383	378	372	8,77	8,41	8,47
Poznań	6426	6350	5805	663	591	538	10,32	9,31	9,27
Rzeszów	3541	3462	2955	546	506	456	15,42	14,62	15,43
Szczecin	4531	4303	4113	408	342	320	9,00	7,95	7,78
Warszawa	7286	7258	6642	498	441	436	6,84	6,08	6,56
Wrocław	6987	6983	6403	612	524	475	8,76	7,50	7,42
RAZEM	78.994	77.371	70.836	7.746	6.895	6.462	Średnia 9,81	Średnia 9,24 %	Średnia 9,50 %

Choć liczba osadzonych stanowiąca populację skazanych z art. 207 kk w porównaniu do ubiegłego roku nieznacznie spadła, to przy niższej niż w 2014 roku populacji wszystkich osadzonych – średni odsetek tej szczególnej populacji w stosunku do pozostałych osadzonych wzrósł do poziomu 9,50%. Wysokie wartości tego wskaźnika występują w jednostkach podległych okręgowym inspektoratom Służby Więziennej w Rzeszowie, Lublinie, Olsztynie i Białymstoku (od 11, 25 % do 15,43 % ogółu osadzonych).

d. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 nakłada obowiązek monitorowania orzecznictwa sądów rodzinnych w zakresie władzy rodzicielskiej.

Zgodnie z art. 109 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁴², jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd może ograniczyć wykonywanie władzy rodzicielskiej, poprzez wydanie stosownych zarządzeń⁴³. Zgodnie zaś z art. 111 kro, sąd opiekuńczy jest władny pozbawić władzy rodzicielskiej, jeżeli władza ta nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują swe obowiązki względem dziecka⁴⁴.

Przyczyną zarówno ograniczenia, jak i pozbawienia władzy rodzicielskiej może być zatem przemoc w rodzinie stosowana bezpośrednio wobec dziecka, jak i wobec domowników.

Z sądowych danych statystycznych wynika, że w 2015 roku sąd opiekuńczy w przedmiocie:

- ograniczenia władzy rodzicielskiej wydał 13 545 orzeczeń, dotyczących 22 498 dzieci, w tym **ze względu na stosowanie przemocy w rodzinie - 592 orzeczeń, dotyczących 1 139 dzieci.**
- pozbawienia władzy rodzicielskiej wydał 10.675 orzeczeń, dotyczących 13.933 dzieci, w tym **ze względu na stosowanie przemocy w rodzinie - 116 orzeczeń, dotyczących 206 dzieci.**

Dane dotyczące ograniczenia bądź pozbawienia władzy rodzicielskiej z uwagi na przemoc w rodzinie były w 2015 roku gromadzone po raz drugi, a zatem nadal należy podchodzić do nich z dużą ostrożnością. Wobec konieczności każdorazowego oznaczania przez sekretariat wydziału rodzinnego w systemie komputerowym przyczyn ograniczenia bądź pozbawienia władzy rodzicielskiej można szacować, że dane te są z pewnością niedowartościowane. Dodać trzeba, że zwykle w orzeczeniu kończącym sprawę brak jest podawanych przyczyn ograniczenia bądź pozbawienia władzy rodzicielskiej, a przy braku uzasadnienia, sekretariat odnotowujący sprawę nie ma wiedzy na ten

⁴² Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (tj. Dz.U. 2015, poz. 2082, z późn. zm.), zwana dalej „kro”.

⁴³ Art. 109. § 1. Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy wyda odpowiednie zarządzenia.

§ 2. Sąd opiekuńczy może w szczególności:

1) zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodziny, realizowania innych form pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej lub skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń;

2) określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun;

3) poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego;

4) skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi;

5) zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej albo powierzyć tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej małżonkom lub osobie, niespełniającym warunków dotyczących rodzin zastępczych, w zakresie niezbędnych szkoleń, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej albo zarządzić umieszczenie małoletniego w zakładzie opiekuńczo-leczniczym, w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym lub w zakładzie rehabilitacji leczniczej.

⁴⁴ Art. 111. § 1. Jeżeli władza rodzicielska nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują swe obowiązki względem dziecka, sąd opiekuńczy pozbawi rodziców władzy rodzicielskiej. Pozbawienie władzy rodzicielskiej może być orzeczone także w stosunku do jednego z rodziców.

§ 1a. Sąd może pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej, jeżeli mimo udzielonej pomocy nie ustały przyczyny zastosowania art. 109 § 2 pkt 5, a w szczególności gdy rodzice trwale nie interesują się dzieckiem.

temat. Należy zatem podjąć kroki organizacyjne zmierzające do pozyskiwania przez sekretariat wiedzy w tym zakresie, w celu wprowadzenia danych do systemu statystycznego.

Rodzaj działania	Wskaźnik			Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej	liczba orzeczeń w zakresie władzy rodzicielskiej z uwagi na stosowanie przemocy w rodzinie	ograniczenie władzy rodzicielskiej (art. 109 § 2 kro)	liczba orzeczeń	592
			liczba dzieci	1139
		pozbawienie władzy rodzicielskiej (art. 111 kro)	liczba orzeczeń	116
			liczba dzieci	206

e. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji

W Ministerstwie Sprawiedliwości została przeprowadzona analiza spraw o rozwód i separację, w których wydawane były orzeczenia nakazujące eksmisję jednego z małżonków, m.in. ze względu na przemoc w rodzinie.

Z danych statystycznych wynika, że w roku 2015 do sądów okręgowych wpłynęły do załatwienia **2.155⁴⁵** spraw o rozwód z zastosowaniem art. 58 § 2 kro, bez zdania pierwszego⁴⁶. W całym 2015 roku załatwiono **2.221** tego typu spraw, przy czym w **1.573** sprawach żądanie uwzględniono w całości lub części.

Oznacza to, że w 2015 roku w **1.573** sprawach orzeczono rozwód wraz z eksmisją byłego małżonka, który swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwił wspólne zamieszkiwanie.

Ponadto do sądów okręgowych w 2015 roku wpłynęło do załatwienia **104⁴⁷** spraw o separację z zastosowaniem art. 58 § 2 kro bez zdania pierwszego. W 2015 roku załatwiono łącznie **113** tego typu spraw, przy czym w **65** - żądanie uwzględniono w całości lub części.

Oznacza to, że w 2015 roku w **65** sprawach orzeczono separację wraz z eksmisją małżonka, który swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwił wspólne zamieszkiwanie.

W 2015 roku do sądów I instancji – rejonowych i okręgowych wpłynęło łącznie **26.514⁴⁸** wszystkich spraw o opróżnienie lokalu mieszkalnego rozpoznawanych w postępowaniu zwykłym.

W w/w sądach pierwszej instancji załatwiono łącznie **27.048** spraw tego rodzaju. W **10.853** przypadkach orzeczono prawo do lokalu socjalnego, **7.227** orzeczeń zapadło bez przyznania w/w prawa. W **1.099** przypadkach sąd nakazał opróżnienie lokalu mieszkalnego bez orzeczenia o prawie do lokalu socjalnego⁴⁹. Zgodnie z art. 17 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie

⁴⁵ Dane pochodzą z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S1 Sprawozdanie w sprawach cywilnych za rok 2015.

⁴⁶ W zdaniu drugim i następnym art. 58 § 2 kro stanowi, że „w wypadkach wyjątkowych, gdy jeden z małżonków swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, sąd może nakazać jego eksmisję na żądanie drugiego małżonka. Na zgodny wniosek stron sąd może w wyroku orzekającym rozwód orzec również o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział bądź jego przyznanie jednemu z małżonków są możliwe”.

⁴⁷ Dane pochodzą z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S1 Sprawozdanie w sprawach cywilnych za rok 2015.

⁴⁸ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S1 Sprawozdanie w sprawach cywilnych za rok 2015 oraz MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S1 Sprawozdanie w sprawach cywilnych za rok 2015.

⁴⁹ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S1 Sprawozdanie w sprawach cywilnych za rok 2015.

*gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego*⁵⁰, przepisów ustawy dotyczących orzeczenia o uprawnieniu do lokalu socjalnego nie stosuje się w przypadkach, w których powodem wydania wyroku nakazującego opróżnienie lokalu jest m.in. znęcanie się nad rodziną.

Oznacza to, że w **powodem nakazania przez sąd opróżnienia lokalu mieszkalnego w 1.099 przypadkach mogła być przemoc w rodzinie.**

Mimo dużej liczby wydanych orzeczeń w sprawach o opróżnienie lokalu mieszkalnego, problemem było skuteczne ich wyegzekwowanie, o czym świadczy różnica pomiędzy liczbą złożonych w tych sprawach wniosków do komorników, a liczbą spraw, w których nastąpiło skuteczne wyegzekwowanie świadczenia.

Analiza danych statystycznych za rok 2015 wskazuje, że ogólna liczba spraw o opróżnienie lokali mieszkalnych jaka wpłynęła do komorników w tym roku w porównaniu z latami poprzednimi nieznacznie wzrosła i wyniosła **8.879** (2014 - 8.538, 2013 - 8.557)⁵¹ spraw. Wyegzekwowanie świadczenia w 2015 roku nastąpiło łącznie w **3.695** tego typu sprawach.

Odnosząc się do w/w danych jeszcze raz wskazać należy, że **dotyczą one wszystkich spraw o opróżnienie lokali mieszkalnych**, jakie wpłynęły i zostały wyegzekwowane przez komorników w 2015 roku, a **nie tylko spraw, w których przyczyną orzeczenia eksmisji była przemoc w rodzinie.**

W przedstawionych wyżej danych zawarte są również liczby spraw egzekucyjnych o opróżnienie lokalu mieszkalnego na podstawie tytułu wykonawczego, z którego nie wynika prawo dłużnika do lokalu socjalnego lub zamiennego. Tych ostatnich do komorników w 2015 roku wpłynęło więcej aniżeli w poprzednim, bo **2.903** (2014 - 2.889, 2013 - 2.506), załatwiono łącznie **2.939** spraw tego typu z czego **1.285** (2014 - 1.077, 2013 - 976) przez wyegzekwowanie⁵². **Te sprawy, z dużą dozą prawdopodobieństwa, dotyczyły spraw związanych z występowaniem przemocy w rodzinie.**

W tym miejscu warto przypomnieć, że istotne zmiany w zakresie postępowania egzekucyjnego, mające na celu wzmocnienie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie, wniosła ustawa *o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego*⁵³, która weszła w życie 16 listopada 2011 roku.

Ustawa ta zmieniła brzmienie przepisu art. 1046 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego⁵⁴, zwanego dalej: „kpc”, jak również wprowadziła inne rozwiązania sprzyjające szybszemu odizolowaniu sprawcy przemocy w rodzinie od osoby pokrzywdzonej. Wprowadziła np. do ustawy *o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego* **przepis art. 25d przewidujący, że sprawcy przemocy w rodzinie nie przysługuje pomieszczenie tymczasowe.** Brak tego uprawnienia ma istotne znaczenie przy wykonywaniu eksmisji przez organ egzekucyjny. Zgodnie bowiem z art. 1046 § 5¹ kpc w brzmieniu wprowadzonym w/w ustawą, jeżeli dłużnikowi nie przysługuje prawo do tymczasowego pomieszczenia, **komornik usunie dłużnika do noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe**, wskazanej na wniosek komornika przez gminę właściwą ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu.

Celem wzmocnienia ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie, Ustawodawca wprowadził ustawą *o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw* do ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* regulację przewidzianą w art. 11a.

⁵⁰ Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. *o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego* (t.j. Dz.U. z 2014, poz. 150 z późn. zm.).

⁵¹ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-Kom23 Sprawozdanie z czynności komornika za rok 2015.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 roku *o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego* (Dz.U. z 2011 nr 224, poz. 1342).

⁵⁴ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku *Kodeks postępowania cywilnego* (Dz.U. z 2014 r, poz. 101 t.j. z późn. zm.), zwana dalej „kpc”.

Przepis art. 11a ust. 1 stanowi, że: „jeżeli członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania”.

W 2015 roku do sądów rejonowych wpłynęło **1.406** spraw w trybie art. 11a w/w ustawy (2014 - 1.152, 2013 - 1.114, 2012 - 730, 2011 - 197, 2010 - 353), z czego załatwionych zostało **1.301** spraw (2014 - 1.134, 2013 - 879, 2012 - 620, 2011 - 105), przy czym w **571** (2014 - 487, 2013 - 387, 2012 - 268, 2011 - 49, 2010 - 138) żądanie uwzględniono, a oddalono w 198 przypadkach (2014 - 136, 2013 - 118, 2012 - 74, 2011 - 10). Stosunek spraw, w których żądanie uwzględniono do spraw załatwionych w 2015 roku wyniósł **43%**, czyli był identyczny, jak w roku poprzednim (2014 - 43%, 2013 - 44%, 2012 - 43,23%, a w 2011 -46%)⁵⁵.

Podsumowując w/w dane należy wskazać na systematyczny wzrost liczby składanych wniosków z art. 11a ustawy, a w konsekwencji na zwiększającą się liczbę wniosków uwzględnionych przez sądy. Oznacza to, że instytucja ta sprawdza się w praktyce i jest coraz częściej wykorzystywana przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa cywilnego	liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie (opróżnienie lokalu mieszkalnego bez prawa do lokalu socjalnego)	1099
w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji	liczba złożonych do sądu cywilnego wniosków o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny	1406
	liczba orzeczeń dotyczących zobowiązania osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny	571

W związku z realizacją Krajowego Programu, Ministerstwo Sprawiedliwości przeprowadziło dodatkowo analizę danych dotyczących postępowań cywilnych, w których występuje problem przemocy w rodzinie.

W zakresie monitorowania zadań realizowanych przez rodzinne ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne, zwane dalej „ROD-K”, w ramach wykonywanych diagnoz przeprowadzanych na zlecenie sądu, jak i pozasądowych, zbiorcze dane wskazują, że ROD-K w 2015 roku zdiagnozowały występowanie przemocy fizycznej lub psychicznej w rodzinie w **1.105** sprawach, natomiast w **92** przypadkach wnioskowały o podjęcie przez sąd działań mających na celu izolowanie sprawcy przemocy w rodzinie (2014 - 1.379 i 87, 2013 - 1.718 i 115, 2012 - 2.805 i 162, 2011 - 2.982 i 164)⁵⁶.

W 2013 roku nastąpiła reorganizacja terenowego nadzoru pedagogicznego, a zatem rodzinne ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne od stycznia 2013 roku nie funkcjonują w ramach okręgów nadzoru pedagogicznego.

⁵⁵ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S1 Sprawozdanie w sprawach cywilnych za rok 2015.

⁵⁶ Dane pochodzą z informacji gromadzonych przez Departament Sądów, Organizacji i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości MS od prezesów sądów okręgowych.

Przedmiotowe dane za rok 2015 przedstawia poniższa tabela:

L.p.	Okręg nadzoru pedagogicznego (byłe)	Liczba ROD-K w danym okręgu nadzoru pedagogicznego	Liczba wydanych w 2015 r. opinii, w których zdiagnozowano występowanie przemocy fizycznej lub psychicznej	Liczba diagnoz, w których ROD-K wnioskował o podjęcie przez sąd działań mających na celu izolowanie sprawcy przemocy
1	białostocki	11	144	1
2	bydgoski	8	31	3
3	katowicki	19	617	76
4	poznański	9	2	0
5	warszawski	11	263	5
6	wrocławski	9	48	7
RAZEM		67	1105	92

3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, zespoły kuratorskiej służby sądowej, jednostki prokuratury, jednostki organizacyjne pomocy społecznej.

Wskaźniki:

- liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o zarządzenie wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności albo o odwołanie warunkowego zwolnienia (art. 12d ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie),
- liczba wniosków prokuratora do sądu o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności albo o odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie,
- liczba przekazanych w/w organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez inne służby, w tym zwłaszcza przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc,
- liczba przekazanych w/w organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez konsultantów telefonu interwencyjno-informacyjnego prowadzonego przez PARPA o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc.

Termin realizacji: 2014-2020

Należy wskazać, że z **9 217** skazanych w 2015 roku z art. 207 § 1 kk na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, pod **dozór kuratora oddano 6.829** osób, co stanowi aż **74,1%** wszystkich skazanych na tę karę⁵⁷. Od kilku lat widoczny jest **wzrost liczby i odsetka sprawców, których sądy oddają pod dozór kuratora sądowego** (2014 - 73,1%, 2013 - 72,4%, 2012 - 72,2%, 2011 - 69,7%, 2010 - 67%, 2009 - 62%). Ma to ogromne znaczenie z uwagi na możliwości skutecznego oddziaływania na skazanych w okresie próby, w celu resocjalizacji sprawców, przejawiającej się jako zmiana postaw skazanych i ograniczenie ich powrotności do przestępstwa. Dodać także trzeba, że skazany pod dozorem kuratora jest w okresie próby stale monitorowany, a ewentualne zmiany zachowania mogą skutkować zaostrzeniem kontroli (nałożeniem nowych, bardziej restrykcyjnych obowiązków probacyjnych), bądź jej złagodzeniem (uchyleniem lub zmianą obowiązków

⁵⁷ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej (odpowiednio za 2015 rok oraz za lata wcześniejsze).

probacyjnych) przez sąd. Kurator sądowy ma bowiem obowiązek odpowiednio reagować i proponować sądowi, poprzez właściwe wnioski, elastyczny sposób oddziaływania na sprawcę przemocy w rodzinie. W związku z wejściem w życie wspomnianej noweli do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie od ponad czterech lat obowiązują następujące instytucje w zakresie postępowania wykonawczego tj.

- obligatoryjne zarządzenie wykonania kary wobec skazanego za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej zamieszkujących wspólnie ze sprawcą dopuszczającego się ponownych zachowań przemocowych w okresie próby (art. 75 § 1a kk); w 2015 roku liczba postanowień sądu wydanych na podstawie art. 75 § 1a kk (z urzędu bądź na wniosek) wyniosła **1 610**⁵⁸, z czego zarządzono wykonanie kary wobec **1 055** osób;
- obligatoryjne odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego, zwolnionego z zakładu karnego, za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej zamieszkujących wspólnie ze sprawcą, dopuszczającego się ponownych zachowań przemocowych w okresie próby (art. 160 § 2 kkw); w 2015 roku liczba postanowień sądu penitencjarnego wyniosła **81**⁵⁹, z czego odwołano zwolnienie wobec **67** osób;
- specjalna procedura z udziałem kuratora sądowego, dotycząca wnioskowania do sądu o zarządzenie warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności bądź odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia z zakładu karnego przewidziana w art. 12d ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie⁶⁰.

Dla oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie istotnym jest uregulowanie przewidziane w w/w art. 12d ustawy. Przepis ten przewiduje obligatoryjne zarządzenie wykonania kary albo odwołanie warunkowego zwolnienia na skutek złożonego przez kuratora wniosku, dotyczącego skazanego za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, który w okresie próby rażąco naruszył porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny.

W celu ułatwienia kuratorom sądowym stosowania w/w szybkiej procedury, Ministerstwo Sprawiedliwości w połowie 2011 roku opracowało **wzory wniosków kuratora zawodowego** w tym przedmiocie, które zostały zamieszczone na stronie internetowej MS⁶¹, a informacja o konieczności stosowania w/w została przesłana prezesom sądów apelacyjnych. Wnioski te w 2015 roku stosowane były przez kuratorów sądowych w całej Polsce.

Zwiększeniu efektywności i skuteczności składanych przez kuratorów wniosków na podstawie art. 12d służy podpisane w dniu 29 listopada 2010 roku przez Ministra Sprawiedliwości, Komendanta Głównego Policji oraz przedstawicieli Krajowej Rady Kuratorów, a opisane już wyżej, *Procedury współpracy służby kuratorskiej oraz funkcjonariuszy Policji w stosunku do osób, wobec których wykonywane jest orzeczenie sądu w związku z popełnieniem czynów karalnych polegających na stosowaniu przemocy lub groźby bezprawnej*, które określają zasady współpracy obu służb w zakresie

⁵⁸ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S10 Sprawozdanie z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej za rok 2015 oraz z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S10 Sprawozdanie z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej za rok 2015.

⁵⁹ Dane pochodzą z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S10 Sprawozdanie z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej za rok 2015.

⁶⁰ Art. 12d. 1. W przypadku gdy wniosek kuratora zawodowego o zarządzenie wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności lub odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia dotyczy skazanego za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, który w okresie próby rażąco naruszył porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, sąd właściwy do rozpoznania wniosku zarządza zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie skazanego na posiedzenie w przedmiocie rozpoznania wniosku.

2. Zatrzymanemu, na jego żądanie, należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem, a także bezpośrednio z nim rozmowę.

3. Wydane przez sąd postanowienie o zarządzeniu wykonania kary albo o odwołaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia podlega wykonaniu z chwilą jego wydania; sąd, który wydał postanowienie, albo sąd właściwy do rozpoznania zażalenia może wstrzymać wykonanie postanowienia.

⁶¹ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/sluzby/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>.

szybkiego informowania kuratora sądowego o zaistniałym zdarzeniu i przekazaniu mu dokumentacji niezbędnej do sporządzenia wniosku do sądu. Temu celowi służy także telefon interwencyjno-informacyjny dla pokrzywdzonych „Niebieska Linia” - **801-12-00-02**. W wyniku sygnału płynącego od pokrzywdzonego może zostać wszczęta procedura skutkująca złożeniem przez kuratora wniosku z art. 12d ustawy. Celowi temu mają służyć również wspomniane uprzednio przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych.

Z danych statystycznych za rok 2015⁶² wynika, że kuratorzy na podstawie w/w przepisu złożyli:

- **147** (2014 - 180, 2013 - 329, 2012 - 284) wniosków o odwołanie warunkowego zwolnienia, z czego 132 (2014 - 295, 2013 - 295, 2012 - 238) zostało rozpatrzonych, w tym **109** (2014 - 148, 2013 - 241, 2012 - 187) uwzględnionych oraz
- **1 132** (2014 – 1 298, 2013 – 1 805, 2012 – 1 859) wniosków o zarządzenie wykonania kary, z czego 1 120 (2014 – 1 671, 2013 – 1 671, 2012 – 1 566) zostało rozpatrzonych, w tym **755** (2014 - 784, 2013 – 1 186, 2012 – 1 168) uwzględnionych.

Tym samym ogólna liczba wniosków złożonych przez kuratorów sądowych w trybie art. 12d w/w ustawy wyniosła **1 279** (2014 - 1 478, 2013 – 2 134, 2012 – 2 143, 2011 – 1 315, 2010 - 372 wnioski) z czego **864** (2014 - 932, 2013 – 1 427, 2012 – 1 355, 2011 - 667, 2010 - 200) zostało uwzględnionych.

Biorąc pod uwagę powyższe dane należy stwierdzić, że stosunek wniosków uwzględnionych, do ogólnej liczby uwzględnionych i nieuwzględnionych, w roku 2015 wyniósł **67,5%** (2014 - 63%, 2013 - 72,5%, 2012 - 75,11%, 2011 - 68,69%, 2010 - 62,5%).

Dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości

Rodzaj działania	Wskaźnik 2015 r.			Zespoły kuratorskiej służby sądowej
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o:	zarządzenie wykonania warunkowo zawieszonej kary pozbawienia wolności (art. 12d ustawy)	złożone	1 132
			uwzględnione przez sąd	755
		odwołanie warunkowego zwolnienia (art. 12d ustawy)	złożone	147
			uwzględnione przez sąd	109

Dane statystyczne z Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Rodzaj działania	Wskaźnik 2015 r.	Podmiot odpowiedzialny
		PARPA
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba przekazanych w/w organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez konsultantów telefonu interwencyjno-informacyjnego prowadzonego przez PARPA o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc.	4

⁶² Dane pochodzą z MS-S40 Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2015.

Dane statystyczne z Prokuratury Krajowej

Rodzaj działania	Wskaźnik 2015 r.		Podmiot odpowiedzialny
			Jednostki Prokuratury
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba wniosków prokuratora do sądu w postępowaniu wykonawczym w przedmiocie:	zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	72
		odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	1

Dane statystyczne z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Rodzaj działania	Wskaźnik 2015 r.	Podmiot odpowiedzialny	
		Powiat	Gmina
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba przekazanych Policji lub kuratorom sądowym informacji przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc	565	1 842

Kierunki działań:

3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

3.3.1. Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: samorząd województwa.

Wskaźniki:

– liczba ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2016.

Zgodnie z art. 6 ust. 6 pkt 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności:

- opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

W 2015 r. na terenie Polski **12 samorządów województwa** opracowało ramowe programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Ramowe programy powinny stanowić swego rodzaju wytyczne do realizacji programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jako zadanie zlecone powiatowi i wskazane byłoby aby zawierały informacje dotyczące np. liczby programów, ram programowych, ram czasowych, liczebności grupy, form ich prowadzenia, kwalifikacji osób realizujących programy itd. Zadanie to nie zostało jeszcze przez wszystkie samorządy województwa zrealizowane ponieważ dotychczas samorządy opierały się na Wytycznych zawartych w poprzedniej wersji Programu. Obecnie wszystkie samorządy województw muszą dokonać rozeznania potrzeb na własnym terenie, celem opracowania ramowych programów.

3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych i w jednostkach penitencjarnych (art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy oraz Centralny Zarząd Służby Więziennej z możliwością współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

– liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Termin realizacji: 2014-2020.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. Nr 50, poz. 259) celem prowadzonych oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest:

- powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy;
- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie;
- kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie;
- zdobywanie i poszerzanie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie;
- zdobywanie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy;
- uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zadaniem zleconym samorządom powiatowym. Na terenie Polski **238 podmiotów** realizowało programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Odbyło się **563** edycji programów z czego **314** było realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w powiatach. Z danych nadesłanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości wynika, że w 2015 r. wobec populacji skazanych sprawców przemocy domowej zrealizowano łącznie **291 edycji** programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. W tej liczbie zdecydowana większość (249) stanowiły edycje realizowane przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej.

W 2015 r. na realizację programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie wydatkowano kwotę **ogółem 3 120 tys. zł.**

Tabela 9. Liczba osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w latach 2007 - 2015

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015
2 922	4 214	4 403	4 791	4 475	4 533	4 618	8 598	9 429

* Od 2014 r. w statystykach oprócz danych z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej uwzględniono dane również z Ministerstwa Sprawiedliwości przekazane przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, dlatego też nastąpił znaczny wzrost osób, które wzięły udział w programach.

W 2015 r. programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie **ukończyło ogółem 7 148** (w tym dane statystyczne z Ministerstwa Sprawiedliwości - 4 705 programy realizowane w warunkach izolacyjnych, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej: programy realizowane w warunkach wolnościowych - 2 443 osób). Natomiast, faktyczna liczba osób, **które przystąpiły** do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wynosi ogółem **9 429** (MS 4 995, MRPiPS 4 434) osób.

Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie są prowadzone w formie spotkań, sesji, indywidualnych oraz na podstawie pracy w grupach. Prowadzone zajęcia odbywają się na podstawie realizacji programu „The Duluth Model” lub według modelu „Partner” powstałego na bazie programu „The Duluth Model”. Ponadto realizowane były również programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w ramach programów autorskich.

Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie były realizowane między innymi poprzez zajęcia warsztatowe, ćwiczenia, wykłady, dyskusje, wizualizację, psychodramę, odgrywanie scenek, treningi asertywności, burze mózgów, zajęcia psychoedukacyjne, projekcje filmów edukacyjnych, spotkania z przedstawicielami prawa, autodiagnozę na bazie psychotestów, analizę indywidualnych przypadków, relaksację, diagnostykę osobowości, porady rodzinno-wychowawcze, elementy psychoterapii indywidualnej, metody aktywizujące.

Czas trwania programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych był zróżnicowany i wynosił od 1 miesiąca do 12 miesięcy. W większości powiaty realizowały programy w okresach trzymiesięcznych, półrocznych lub rocznych. Wskazywane najczęściej efekty prowadzenia programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych ze sprawcami przemocy w rodzinie dotyczyły zmiany postaw i zachowań osób stosujących przemoc w rodzinie.

Monitorowanie efektów programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób, które zakończyły program odbywa się między innymi przez: wypełnienie przez sprawcę ankiety ewaluacyjnej oraz osobisty kontakt osób prowadzących program i rejestrację zmian zachodzących w zachowaniu sprawcy. Monitoring prowadzony jest dzięki informacjom uzyskanym w środowisku rodzinnym sprawców, poprzez kontakt z pracownikami instytucji współpracujących ze sprawcą po zakończeniu programu np. kuratorami sądowymi, pracownikami socjalnymi, Policją oraz pedagogami szkolnymi. Okres monitorowania sprawców po zakończeniu programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zróżnicowany i wynosi od dwóch miesięcy do trzech lat.

Oddziaływania wobec skazanych sprawców przemocy domowej koncentrują się wokół kilku propozycji programowych. W wielu jednostkach penitencjarnych prowadzi się programy według modelu z „Duluth”. Jest to program dedykowany sprawcom przemocy, składający się z 2 sesji indywidualnych oraz 24 grupowych. Zbliżonym do tych założeń jest także program „PARTNER”. Programy według metody z „Duluth” realizowane są w jednostkach regularnie już od wielu lat.

W ostatnim okresie pojawiła się nowa propozycja – program „STOP PRZEMOCY – DRUGA SZANSA”. Dzięki środkom pozyskanym w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF), udało się

opracować zupełnie nowy program, związany z przeciwdziałaniem przemocy. Do opracowania ostatecznej formy programu, przyczynili się specjaliści z Biura Penitencjarnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej oraz zespół specjalistów, posiadających wieloletnie doświadczenie pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, pracujących w Stowarzyszeniu „Niebieska Linia”. W wyniku tych spotkań udało się opracować taką metodę pracy, którą z powodzeniem można realizować w jednostkach penitencjarnych. Jest to propozycja oparta m.in. na założeniach terapii skoncentrowanej na rozwiązywaniu problemów (BSFT) oraz nauce komunikacji bez przemocy (Nonviolent Communication – NVC), prowadzona w formie spotkań grupowych przez okres 3 miesięcy. Poza tymi propozycjami realizowanych jest szereg autorskich programów konstruowanych i prowadzonych przez funkcjonariuszy a także przez podmioty zewnętrzne.

W roku 2015 wobec populacji skazanych sprawców przemocy domowej zrealizowano łącznie **291 edycji programów edukacyjno-korekcyjnych**. W tej liczbie zdecydowaną większość (249) stanowią edycje realizowane przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej
3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w jednostkach penitencjarnych	liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	291

Należy jednak zauważyć, iż populacja skazanych sprawców przemocy domowej jest również łatwo dostępną grupą osób, wobec których podmioty pozawięzienne mogą realizować oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. Stąd w wielu jednostkach penitencjarnych ofertę programową kadry więziennej, dodatkowo wzbogaca oferta podmiotów pozawięziennych pracujących ze sprawcami przemocy. Dane szczegółowe zawiera poniższa tabela.

Okręgowe Inspektoraty Służby Więziennej	Liczba edycji programów dedykowanych skazanym sprawcom przemocy w rodzinie w 2015 roku realizowanych przez:		
	kadre Służby Więziennej	podmioty pozawięzienne	razem
Białystok	20	5	25
Bydgoszcz	15	1	16
Gdańsk	11	0	11
Katowice	24	6	30
Koszalin	13	2	15
Kraków	11	5	16
Lublin	16	3	19
Łódź	19	5	24
Olsztyn	16	3	19
Opole	14	5	19
Poznań	15	1	16
Rzeszów	12	1	13
Szczecin	7	4	11
Warszawa	26	1	27
Wrocław	30	0	30
RAZEM	249	42	291

3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie

Realizatorzy zadania: jednostki organizacyjne prokuratury, kuratorska służba sądowa, Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Wskaźniki:

- liczba wniosków prokuratora, w tym z art. 335 § 1 kpk o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- liczba wniosków prokuratora o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego,
- liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego,
- liczba wniosków dyrektorów zakładów karnych do sądu penitencjarnego o nałożenie obowiązku uczestnictwa skazanego w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych po odbyciu kary, w przypadku udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia, jeżeli skazany nie został objęty takim programem w trakcie pobytu w zakładzie karnym.

Termin realizacji: 2014-2020.

Działania Kuratorskiej służby sądowej

Na szczególną uwagę spośród obowiązków probacyjnych zasługuje **obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych**. Uwzględniając cele w/w oddziaływań i możliwość uzyskania poprzez ich zastosowanie pożądaných zmian w zachowaniu sprawcy, jak również dostępność programów, w jakich sprawcy przemocy mogliby uczestniczyć zarówno w warunkach wolnościowych, jak i izolacyjnych, potrzeba stosowania przedmiotowego środka probacyjnego nie powinna budzić wątpliwości.

W celu zwiększenia liczby stosowanych przez sądy w/w środków probacyjnych, Ministerstwo Sprawiedliwości zwracało się każdego roku do kuratorów okręgowych o aktualizację list placówek lub instytucji, zajmujących się leczeniem sprawców przestępstw, oddziaływaniem terapeutycznym lub wykonujących programy korekcyjno-edukacyjne z art. 72 § 1 pkt 6b kk. W 2014 roku, wraz z wejściem nowego Krajowego Programu zadanie to przejęły powiaty, o czym była już mowa, przy omawianiu działania 3.1.3.

W 2015 roku kontynuowano stosowanie **wzorów wniosków kuratora sądowego w przedmiocie ustanowienia obowiązku uczestnictwa sprawcy w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych**, w wersjach umożliwiających ich wykorzystanie w przypadkach warunkowego umorzenia postępowania, warunkowego zawieszenia wykonania kary, warunkowego przedterminowego zwolnienia. Wzory te opracowano w celu ułatwienia kuratorom sądowym składania tego typu wniosków do sądu w okresie próby, a w rezultacie zwiększenia stosowania przez sądy tego typu oddziaływań. Wzory wszystkich wniosków opracowanych dla kuratorów sądowych znajdują się do pobrania na stronie internetowej MS⁶³.

Z danych statystycznych za rok 2015⁶⁴ wynika, że kuratorzy składali do sądu w toku postępowania wykonawczego wnioski dotyczące nałożenia na skazanych obowiązków uczestnictwa **w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych**. W okresie próby związanym z warunkowym umorzeniem postępowania, warunkowym zawieszeniem wykonania kary oraz warunkowym

⁶³ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/sluzby/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>.

⁶⁴ Dane pochodzą z MS-S40 Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2015.

przedterminowym zwolnieniem, **kuratorzy złożyli łącznie 291** (2014 - 326, 2013 - 408, 2012 - 358) wniosków **o nałożenie w/w obowiązku probacyjnego**, w tym:

- **10** w/w wniosków przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego, z czego 9 zostało rozpatrzonych, z czego 8 zostało uwzględnionych (2014 - 8 (8 rozpatrzonych, w tym 6 uwzględnionych), 2013 - 23 (20 rozpatrzonych, w tym 17 uwzględnionych), 2012 - 4 (3 rozpatrzone, w tym 1 uwzględniony)),
- **268** w/w wniosków przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności, z czego na 241 rozpatrzonych - 208 zostało uwzględnionych (2014 - 287 (256 rozpatrzone, w tym 224 uwzględnione), 2013 - 361 (322 rozpatrzone, w tym 286 uwzględnione), 2012 - 306 (265 rozpatrzonych, w tym 239 uwzględnionych)),
- **13** w/w wniosków przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu, z czego 9 zostało rozpatrzonych i wszystkie uwzględnione (2014 - 31 (26 rozpatrzone, w tym 23 uwzględnione), 2013 - 24 (25 rozpatrzone, w tym 22 uwzględnione), 2012 - 38 (36 rozpatrzone i 34 uwzględnione))⁶⁵.

Z 291 wniosków o nałożenie obowiązku uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, 259 (2014 - 290, 2013 - 367, 2012 - 313) zostało przez sąd rozpatrzonych, w tym **225** (2014 - 253, 2013 - 325, 2012 - 272) uwzględnionych.

Powyższe dane świadczą o niewielkim spadku aktywności kuratorów w tym zakresie, co mając na uwadze charakter i cel oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, należy ocenić negatywnie.

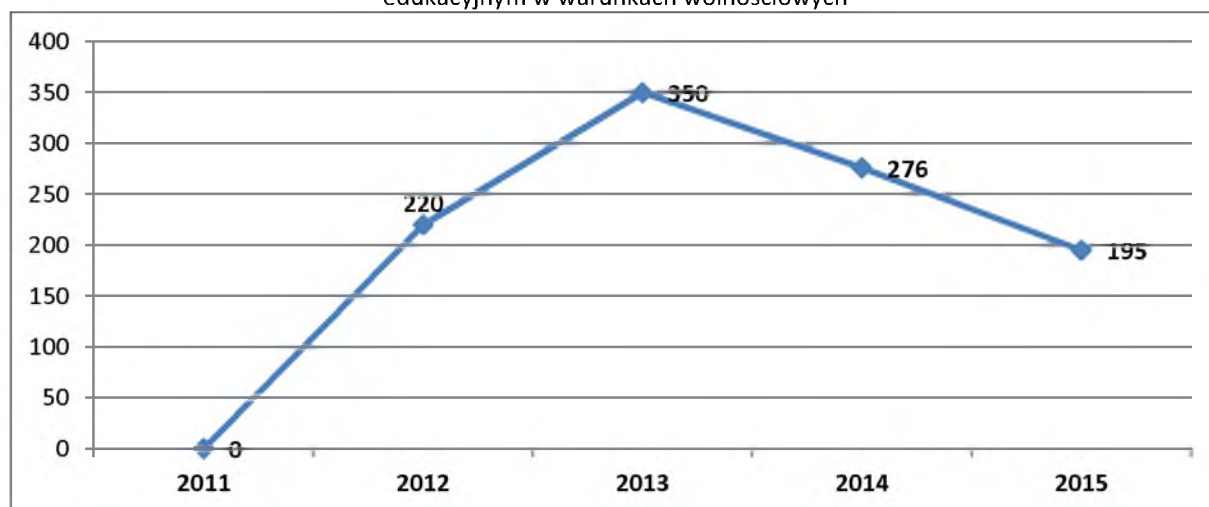
Rodzaj działania	Wskaźnik	Zespoły kuratorskiej służby sądowej
3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego	291

Działania Służby Więziennej

W więziennictwie od 2012 roku, wprowadzono nowe sposoby postępowania dotyczące sprawców przemocy, przebywających w izolacji penitencjarnej, a ubiegających się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Funkcjonariusze, którzy (m.in. do wniosków o udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia), sporządzają opinie o skazanych z art. 207 kk, składają propozycje do sądu penitencjarnego o to, by w sytuacji udzielenia takiego zwolnienia, **nałożyć obowiązek uczestniczenia w programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy w warunkach wolnościowych, jeżeli nie zostali oni objęci takimi oddziaływaniami w warunkach izolacji penitencjarnej**. Na stronach intranetowych (dostępnych wyłącznie dla pracowników Służby Więziennej) umieszczone są aktualne wykazy podmiotów, realizujących takie programy w warunkach wolnościowych. W w/w opiniach, wskazuje się konkretne adresy miejsc, gdzie sprawca może znaleźć dla siebie ofertę pomocy. Szczegółowe dane na ten temat, zawiera poniższy wykres.

⁶⁵ Ibidem.

Wykres . Liczba skazanych z art. 207kk., wobec których sąd penitencjarny udzielił warunkowego przedterminowego zwolnienia i jednocześnie nałożył obowiązek uczestniczenia w programie korekcyjno-educacyjnym w warunkach wolnościowych

Nadmienić należy, iż w ramach zadań przypisanych więziennictwu w Krajowym Programie, jednym z raportowanych wskaźników jest także **liczba wniosków** dyrektorów jednostek penitencjarnych do sądu penitencjarnego, o nałożenie w/w obowiązku. W 2015 r. złożono aż **1 510** takich wniosków, z których sąd uwzględnił **195**. Warto dodać, iż liczba wniosków zawiera także takie sytuacje, w których skazanemu składano taki wniosek więcej, niż jeden raz, gdyż sąd penitencjarny nie przychylił się do udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia za pierwszym razem.

Dane statystyczne z Ministerstwa Sprawiedliwości

Rodzaj działania	Wskaźnik 2015 r.	Centralny Zarząd Służby Więziennej
3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-educacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	liczba wniosków dyrektorów zakładów karnych do sądu penitencjarnego o nałożenie obowiązku uczestniczenia skazanego w oddziaływaniach korekcyjno-educacyjnych po odbyciu kary, w przypadku udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia, jeżeli skazany nie został objęty takim programem w trakcie pobytu w zakładzie karnym.	1 510

Dane statystyczne z Prokuratury Krajowej

Rodzaj działania	Wskaźnik 2015 r.	Jednostki Prokuratury
3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-educacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	liczba wniosków prokuratora z art. 335 paragraf 1 kpk o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-educacyjnych	0
	liczba wniosków prokuratora do sądu o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-educacyjnych w toku postępowania wykonawczego	38

3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, sądy powszechne, Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Wskaźniki:

- liczba orzeczeń nakładających na osoby stosujące przemoc w rodzinie obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych;
- liczba skierowań do uczestnictwa w w/w oddziaływaniach dla tych osób;
- liczba osób przystępujących do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych;
- liczba osób, które ukończyły oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.

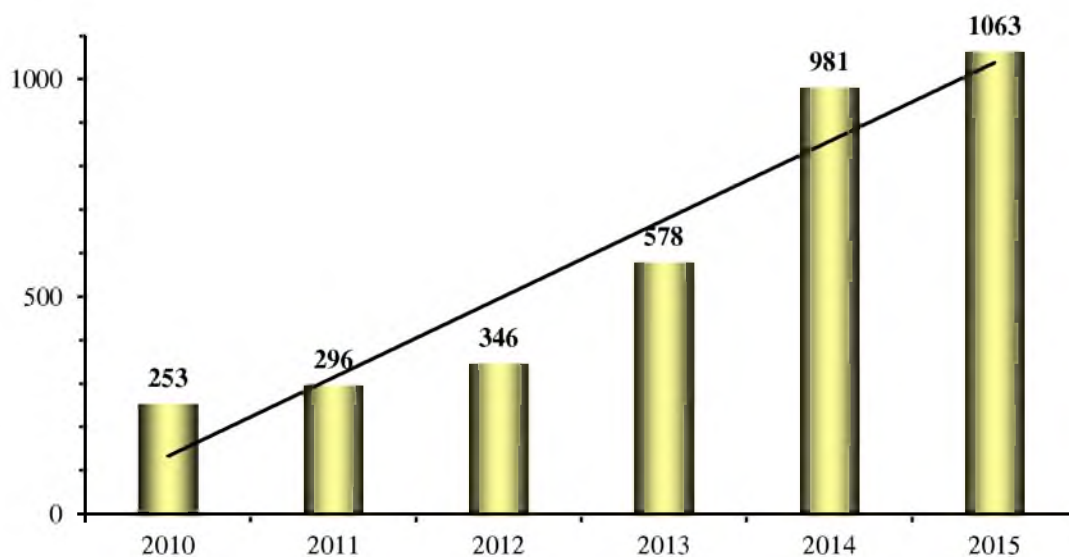
Termin realizacji: 2014-2020.

Jak już wspomniano powyżej, wobec sprawców przemocy w rodzinie sąd może orzec obowiązek probacyjny w postaci uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych na podstawie art. 72 § 1 pkt 6b kk zarówno na etapie wyrokowania, jak i w czasie późniejszym, tj. w okresie próby.

Dotychczas gromadzono dane statystyczne dotyczące liczby wszystkich orzeczonych obowiązków korekcyjno-edukacyjnych na etapie wyrokowania, bez dodatkowego wyróżnienia liczby obowiązków orzekanych wobec sprawców przemocy w rodzinie. Dane te gromadzone są od kilku lat i na ich podstawie można ukazać trend wzrostowy zastosowania w/w środka probacyjnego.

W 2015 roku sądy w wyrokach skazujących bądź warunkowo umarzających postępowanie karne orzekły aż **1 063** tego rodzaju obowiązków, co jest znaczącym wzrostem od roku poprzedniego (2014 - 981, 2013 - 578)⁶⁶.

Wykres . Liczba osób, wobec których orzeczono obowiązek probacyjny w postaci uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych w latach 2010-2015

⁶⁶ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2015 rok oraz z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2015.

W związku z wejściem w życie Krajowego Programu, w sądowych formularzach statystycznych wyodrębniono wartości dotyczące wyłącznie sprawców przemocy w rodzinie. Z danych statystycznych uzyskanych za 2015 rok wynika, że obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych orzeczono na etapie wyrokowania wobec **821** sprawców, w tym **37** wobec kobiet i **784** wobec mężczyzn⁶⁷.

W tym miejscu zaznaczyć trzeba, że obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych został wprowadzony do Kodeksu karnego ustawą o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* i przez to wyraźnie był skierowany do sprawców tego rodzaju przemocy. Wydawałoby się zatem, że 100% tego rodzaju obowiązków powinno być orzekanych wobec sprawców przemocy w rodzinie. Dane statystyczne ukazują jednak, że jedynie 77% osób, wobec których sądy orzekły ten obowiązek to osoby wskazywane przez sądy jako sprawcy przemocy w rodzinie. Być może zatem sądy orzekają ów obowiązek wobec innego rodzaju sprawców, np. którzy zostali skazani za czyn polegający na użyciu przemocy wobec osoby obcej, bądź też sposób gromadzenia danych powinien być ulepszany w przyszłości.

Oprócz możliwości orzekania w/w obowiązku w wyrokach kończących sprawę karną, sąd może zastosować ów obowiązek na etapie postępowania wykonawczego. Najczęściej czyni to na wniosek właściwego podmiotu, w szczególności kuratora sądowego, a sporadycznie i prokuratora.

Z danych statystycznych dotyczących wniosków kuratorów sądowych (dla dorosłych) do sądu w przedmiocie nałożenia na sprawców przemocy w rodzinie obowiązku uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych wynika, że w 2015 roku sądy uwzględniły

- **8** w/w wniosków przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego (2014 - 6, 2013 - 17, 2012 - 1),
- **208** wnioski przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności (2014 - 224, 2013 - 286, 2012 - 239),
- **9** wniosków przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu (2014 - 23, 2013 - 22, 2012 - 34)⁶⁸.

łącznie, w postępowaniu wykonawczym, sądy zastosowały obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych w **225** przypadkach.

Suma wszystkich tego rodzaju obowiązków zastosowanych przez sądy w 2015 roku w postępowaniu rozpoznawczym i wykonawczym wyniosła **1.046** (2014 - 984).

Nadmienić także trzeba, wskazywaną już uprzednio liczbę **195** orzeczeń sądu penitencjarnego w przedmiocie uwzględnienia wniosków służby więziennej o nałożenie na skazanych sprawców przemocy w rodzinie obowiązków uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych.

Przy uwzględnieniu tych danych łączna liczba orzeczonych przez sądy w 2015 roku w/w obowiązków wynosi 1.241 (2014 - 1.260).

Wskazana wartość koreluje z liczbą **skierowanych** w 2015 roku sądowych orzeczeń w tym przedmiocie **do wykonania** - **1.155**. W 2015 roku odnotowano zaś **wykonywanie (realizację) 2.156** (2014 - 1.741) obowiązków probacyjnych w postaci uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych przez sprawców przemocy w rodzinie.

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ Dane pochodzą z MS-S40 Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2015.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń	liczba orzeczeń nakładających na osoby stosujące przemoc w rodzinie obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych	1046
	liczba skierowań do uczestnictwa w w/w programach	1155

W zakresie odbywających karę pozbawienia wolności osadzonych sprawców przemocy w rodzinie należy wskazać wysoką liczbę osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w warunkach izolacyjnych. W 2015 roku aż 4.995 osób przystąpiło do tego rodzaju programów, zaś 4.705 je ukończyło.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej	
3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń	liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	4995
		kobiety	177
		mężczyźni	4818
	liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	4705
		kobiety	164
		mężczyźni	4249

Liczba skazanych, uczestniczących w programach dla skazanych sprawców przemocy (patrz: pkt. 3.3.2), realizowanych na terenie poszczególnych jednostek penitencjarnych, przedstawia szczegółowo poniższa tabela.

OISW	Liczba skazanych, uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w jednostkach podległych OISW					
	Liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych			Liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych		
	RAZEM	w tym kobiet	w tym mężczyzn	RAZEM	w tym kobiet	w tym mężczyzn
Białystok	279	0	279	239	0	239
Bydgoszcz	181	13	168	161	11	150
Gdańsk	114	0	114	90	0	90
Katowice	406	31	375	339	29	310
Koszalin	229	0	229	190	0	190
Kraków	297	12	285	270	12	258
Lublin	468	14	454	433	9	424
Łódź	313	25	288	251	21	230
Olsztyn	198	12	186	167	12	155
Opole	440	4	436	379	4	375
Poznań	887	38	849	858	38	820
Rzeszów	282	28	254	249	28	221
Szczecin	195	0	195	223	0	176
Warszawa	0	0	0	232	0	0
Wrocław	706	0	706	624	0	611
RAZEM	4995	177	4818	4705	164	4249

W roku 2015 liczba uczestników biorących udział w oddziaływaniach wobec sprawców przemocy istotnie wzrosła. **Programami objęto o 314 osadzonych więcej niż roku 2014 (4.681)**. Warto przypomnieć, iż w jednostkach penitencjarnych zasadniczo realizuje się programy edukacyjno-korekcyjne, które mogą trwać od 3 do 6 miesięcy.

Dodać należy, że w roku 2015 objęto pomocą psychologiczną także **149 skazanych, doświadczających przemocy w rodzinie** jeszcze przed osadzeniem ich w zakładach karnych.

Tabela . Liczba skazanych, uczestniczących w programach oddziaływań skierowanych do osób doświadczających przemocy domowej, w okresie przed osadzeniem w jednostkach penitencjarnych w 2014 r.

Liczba osób, które przystąpiły do programów dla osób doświadczających przemocy domowej			Liczba osób, które ukończyły programy dla osób doświadczających przemocy domowej		
RAZEM	w tym mężczyzn	w tym kobiet	RAZEM	w tym mężczyzn	w tym kobiet
149	21	128	134	20	144

Jak wspomniano wcześniej, zwykle problem przemocy współwystępuje z innymi deficytami, które mają istotny wpływ na generowanie zachowań przestępczych. Elementy oddziaływań programowych na sprawców przestępstw z art. 207 kk zawarte są również w ofercie programowej skierowanej do osób uzależnionych. Dlatego też oddziaływania mające na celu przeciwdziałanie zjawisku przemocy oraz rehabilitację społeczną sprawców zostaną poszerzone o dodatkowe informacje dotyczące oddziaływań terapeutycznych wobec skazanych uzależnionych od alkoholu i przedstawione w dalszej części Sprawozdania.

3.3.5. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki: coroczne raporty wskazujące:

- liczbę podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- liczbę osób przystępujących do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- liczbę osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2015 r. programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie **ukończyło ogółem 7 148 osób** (w tym dane statystyczne z Ministerstwa Sprawiedliwości –4 705 osób ukończyło programy realizowane w warunkach zamkniętych, programy realizowane w warunkach wolnościowych ukończyło 2 443 osób – dane statystyczne Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Natomiast faktyczna liczba osób, **które przystąpiły** do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wyniosła ogółem **9 429** (MS - 4 681, MRPIPS - 3 917) osób. Na terenie Polski **238 podmiotów** realizowało programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Szczegółowe informacje na temat programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zostały zawarte w rodzaju działań 3.3.2.

3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, Minister Sprawiedliwości, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy, Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Wskaźniki:

- liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie;
- liczba osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone z uwagi na popełnienie czynu podobnego.

Termin realizacji: 2014-2020.

Jak wynika z danych statystycznych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie ogółem wzrosła w stosunku do roku 2014 i wyniosła **342 osób**, w tym **21 kobiet i 321 mężczyzn** (2014- 290 osób).

W ramach powyższego zadania, Centralny Zarząd Służby Więziennej dokonuje analizy liczby osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które następnie w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone, z uwagi na popełnienie czynu podobnego. Analiza danych w tym zakresie za 2015 r. przedstawia tabela na stronie 151.

Rodzaj działania	Wskaźnik 2015 r.		Wartość wskaźnika wskazana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej
3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego	liczba osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone w 2014 roku z uwagi na popełnienie czynu podobnego	ogółem	24
		kobiety	0
		mężczyźni	24

Oddziaływania wobec osadzonych skazanych z problemem alkoholowym

Co prawda Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 -2020 nie nakłada na resort sprawiedliwości obowiązku działań dotyczących sprawców przemocy z problemem alkoholowym, tym niemniej tematyka oddziaływań na osadzonych sprawców przemocy z problemem alkoholowym dopełnia całość działań wobec tej grupy osadzonych.

Należy bowiem wskazać, że korelacja problemu przemocy i agresji z uzależnieniami, głównie problemem alkoholowym jest powszechnie znana. Praca ze skazanymi z art. 207 kk, powinna być więc wyraźnie ukierunkowana na rozpoznanie, diagnozę i leczenie problemów związanych z ewentualnym uzależnieniem, a w dalszej kolejności pracą nad korektą zachowań skazanych związanych z przemocą. Zgodnie z § 6 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne⁶⁹, osobę stosującą przemoc w rodzinie, u której zostało rozpoznane uzależnienie od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, kieruje się w pierwszej kolejności na terapię uzależnienia. Dopiero po ukończeniu takiej terapii można rozpocząć oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. Stąd, konieczność uzupełnienia problematyki przemocy o kwestie związane z uzależnieniem od alkoholu.

Służba Więzienna wykonuje karę pozbawienia wolności w systemie zwykłym, programowanego oddziaływania oraz w systemie terapeutycznym. W systemie terapeutycznym odbywają karę skazani m.in. uzależnieni od alkoholu albo innych środków odurzających lub psychotropowych. Karę w tym systemie wykonuje się przede wszystkim w oddziale terapeutycznym o określonej specjalizacji. Terapia jest prowadzona w oddziałach dla skazanych uzależnionych od alkoholu, w oparciu o programy zatwierdzone przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Standardowa oferta terapeutyczna dla skazanych uzależnionych od alkoholu to 3–miesięczne, stacjonarne programy terapeutyczne, o poszerzonym spektrum celów, które obejmują często nie tylko psychoterapię uzależnienia, ale również rehabilitację i resocjalizację skazanych uzależnionych.

– baza terapeutyczna

W 2015 roku oddziaływania terapeutyczne wobec skazanych uzależnionych od alkoholu były prowadzone w 33 oddziałach terapeutycznych, dysponującymi łącznie 1 187 miejscami.

⁶⁹ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. 2011, Nr 50, poz. 259).

Tabela . Położenie, przeznaczenie i pojemność oddziałów terapeutycznych dla skazanych uzależnionych od alkoholu w 2015 roku

L.p.	Umiejscowienie oddziału terapeutycznego	Przeznaczenie	Pojemność oddziału
1.	Potulice ZK ⁷⁰	P ⁷¹ , M ⁷² -1 ⁷³ , 2 ⁷⁴	25
2.	Jasło ZK	P, M-2	27
3.	Gębarzewo ZK	P,M-1	22
4.	Suwałki AŚ ⁷⁵	P-2, M-2	49
5.	Uherce ZK	P, M-2	50
6.	Opole Lubelskie ZK	P,M-1,2	52
7.	Koszalin ZK	P-2	44
8.	Krzywaniec ZK	P-1,2,3 M-1,2,3 (kobiety)	32
9.	Moszczaniec OZ ⁷⁶	R ⁷⁷ -2	30
10.	Biała Podlaska ZK	R-1, R-2	24
11.	Kraków Podgórze AŚ	P-1,2 M-1,2	49
12.	Ława ZK	P, M-1,2	30
13.	Inowrocław ZK	R-2	31
14.	Barczewo ZK	P,R-1,2	62
15.	Grudziądz ZK nr 1	P,M,R-2 P,M,R-1 (kobiety)	27
16.	Warszawa-Mokotów AŚ	R-1, R-2	49
17.	Gorzów Wielkopolski ZK	P, M-2	32
18.	Wierzchowo ZK	P, M-1	20
19.	Radom AŚ	P,M-1,2	43
20.	Zamość ZK Oddział I	P,M-1 P,M-2	27
21.	Garbalin ZK	R-2	45
22.	Gdańsk Przeróbka ZK	P,M-2	49
23.	Jastrzębie Zdrój ZK	R-2	31
24.	Łódź ZK nr 1	R-2	41
25.	Zamość OZ Oddział II	P,M-2	28
26.	Goleniów ZK	R-1, R-2	34
27.	Nowy Wiśnicz ZK	R-1, R-2	34
28.	Grudziądz ZK nr 2	R-1	30
29.	Nisko AŚ	P, M-2 (kobiety)	35
30.	Warszawa-Służewiec AŚ	P,M-1 P,M-2	29
31.	Wojkowice ZK	P, M-2	26
32.	Wrocław ZK nr 1	M-1, P-1	28
33.	Wronki ZK	R-1, R-2	52
Razem:			1187

W stosunku do 2014 roku, liczba oddziałów terapeutycznych przeznaczonych dla skazanych uzależnionych od alkoholu nie uległa zmianie.

⁷⁰ Skrót „ZK” oznacza zakład kamy.

⁷¹ Skrót „P” oznacza jednostkę penitencjarną dla odbywających karę pozbawienia wolności po raz pierwszy.

⁷² Skrót „M” oznacza jednostkę penitencjarną dla młodocianych (do 21 roku życia.).

⁷³ Liczba „1” oznacza zakład kamy typu zamkniętego.

⁷⁴ Liczba „2” oznacza zakład kamy typu półotwartego.

⁷⁵ Skrót „AŚ” oznacza areszt śledczy.

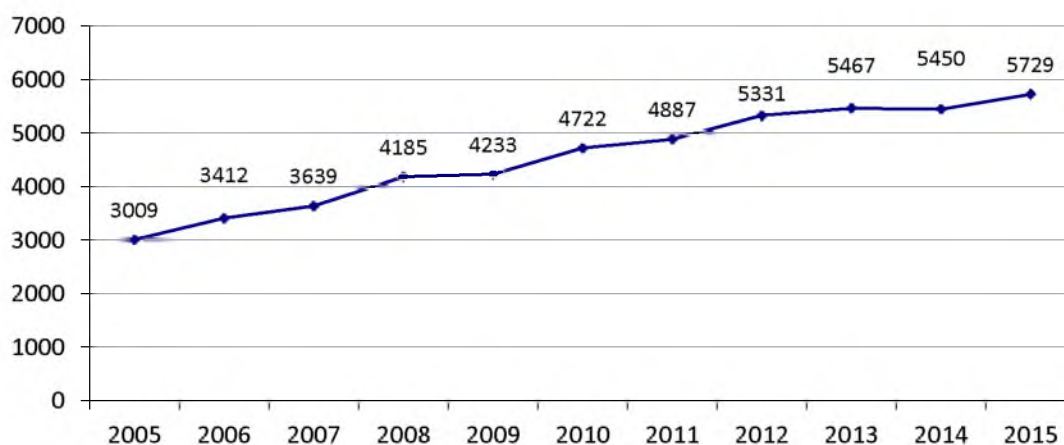
⁷⁶ Skrót „Oz” oznacza oddział zewnętrzny zakładu karnego

⁷⁷ Skrót „R” oznacza jednostkę penitencjarną dla recydywistów penitencjarnych.

– **statystyki oddziaływań terapeutycznych dla skazanych uzależnionych od alkoholu**

W 2015 roku liczba skazanych przyjętych do oddziałów terapeutycznych, objętych terapią i wypisanych po jej ukończeniu wzrosła w porównaniu do lat poprzednich. Terapią w związku z uzależnieniem od alkoholu objęto 5 729 osadzonych.

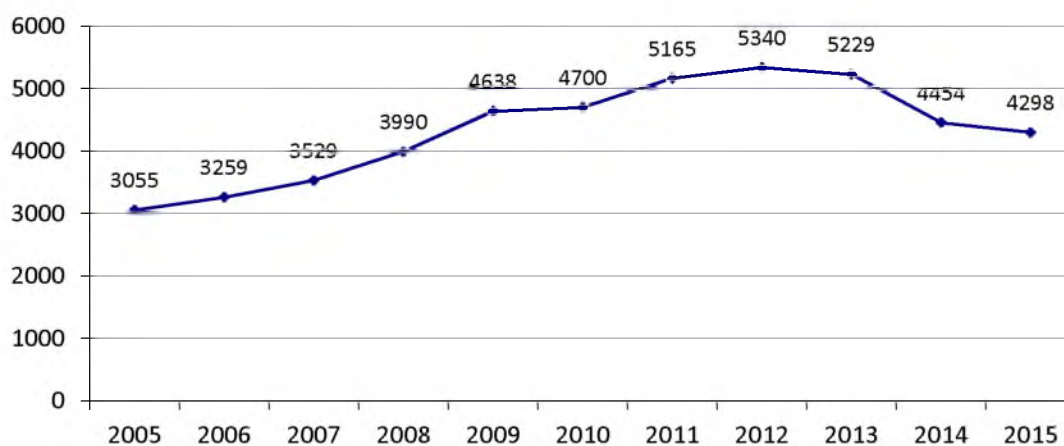
Wykres . Liczba skazanych uzależnionych od alkoholu, którzy zostali objęci terapią w jednostkach penitencjarnych w latach 2005-2015

W dalszym ciągu, jedną z charakterystycznych i pozytywnych cech więziennego systemu terapii osób uzależnionych od alkoholu, jest nadal niski odsetek skazanych, którzy nie kończą pełnego cyklu programów terapeutycznych, w stosunku do wszystkich objętych terapią uzależnienia od alkoholu w izolacji penitencjarnej. Ponad 97% skazanych rozpoczynających terapię, kończy odpowiednie programy.

Zapotrzebowanie na terapię uzależnienia od alkoholu w zakładach karnych od wielu lat wzrastało, jednak od 2013 roku zauważalna jest tendencja spadkowa. W roku 2015 liczba oczekujących na przyjęcie do oddziału terapeutycznego wynosiła 4 298 osadzonych i była o 156 mniejsza niż w roku 2014.

Wykres . Liczba zarejestrowanych skazanych, oczekujących na rozpoczęcie terapii w latach 2005-2015 według stanu na dzień 31 grudnia

Okres oczekiwania na terapię jest bardzo mocno zróżnicowany. Najdłużej czekają na terapię skazani zakwalifikowani do oddziałów w ZK Wronki, ZK Biała Podlaska, ZK Goleniów – ponad 20 miesięcy, najkrócej w AŚ Nisko – 1 miesiąc.

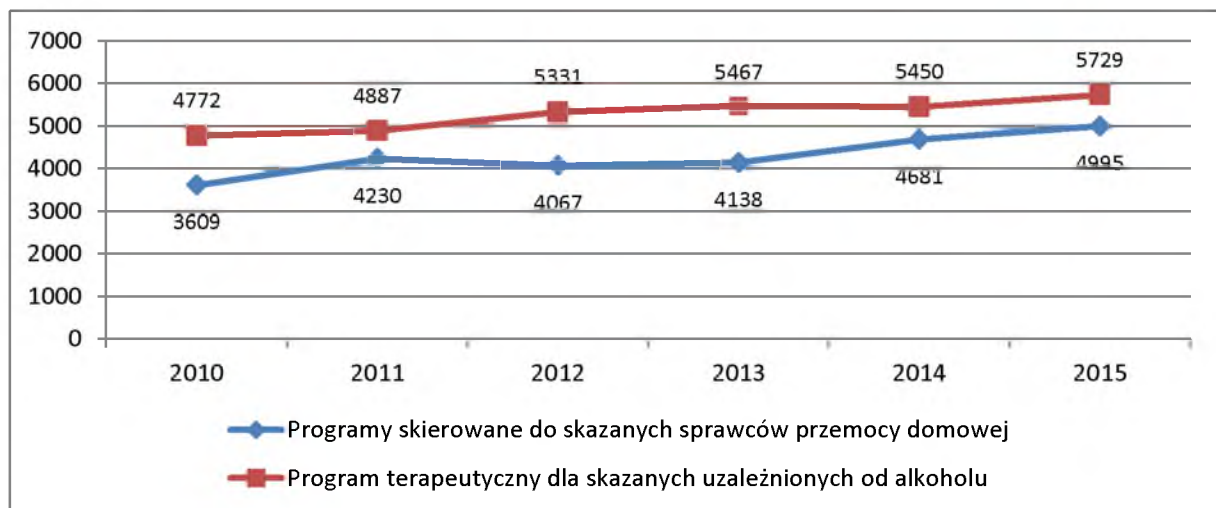
Średni czas oczekiwania skazanych uzależnionych od alkoholu na rozpoczęcie terapii w roku 2015 wynosił 10,8 miesiąca co obrazuje wyraźnie zmniejszenie tego okresu z 12,3 miesiąca w roku 2014.

Podsumowanie

Służba Więzienna realizuje zadania przypisane Ministerstwu Sprawiedliwości w Krajowym Programie poprzez organizację oddziaływań edukacyjno-korekcyjnych, terapeutycznych, psychokorekcyjnych oraz edukacyjno-profilaktycznych.

Powyższe przedsięwzięcia, kierowane wobec skazanych sprawców przemocy w rodzinie, mają na celu zmniejszanie się zachowań związanych ze stosowaniem przemocy. W 2015 roku, we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych w programach korekcyjnych, uwzględniających zjawisko przemocy, uczestniczyło ogółem **10 724** osadzonych. Dla porównania z rokiem 2014 odnotowano wyraźny wzrost osadzonych objętych takimi oddziaływaniami. Szczegółowe zestawienie zawiera rysunek i tabela poniżej.

Wykres 40. Liczba uczestników wybranych programów wpisujących się w realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w zakładach karnych i aresztach śledczych

Wartym podkreślenia jest fakt, iż oferta programowa Służby Więziennej skierowana do osadzonych obejmuje różnorodne formy oddziaływań krótko i długoterminowych, skoncentrowanych na modyfikacjach zachowań niepożądanych, jak i zmianach w sposobie myślenia. Liczba osadzonych, obejmowanych takimi propozycjami, systematycznie wzrasta (zob. tabelę poniżej). Prawdopodobnie część z tych osób dobrowolnie nie skorzystałaby z takiej samej oferty realizowanej przez specjalistyczne ośrodki działające w środowisku otwartym.

Tabela 12. Liczba uczestników wybranych programów wpisujących się w realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w zakładach karnych i aresztach śledczych w latach 2010 - 2014

Rok	Programy edukacyjno-korekcyjne skierowane do skazanych sprawców przemocy	Program Terapeutyczny dla Skazanych Uzależnionych od Alkoholu ^{78*}	Razem
2010	3 609	4 722	8 331
2011	4 230	4 887	9 117
2012	4 067	5 331	9 398
2013	4 138	5 467	9 605
2014	4 681	5 450	10 131
2015	4995	5 729	10 724

Kierunki działań:

3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań

Rodzaje działań:

3.4.1. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- liczba osób, które przystąpiły do programów psychologiczno-terapeutycznych,
- liczba osób, które ukończyły programy psychologiczno-terapeutyczne.

Termin realizacji: 2014-2020.

Realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest nowym zadaniem wynikającym z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020. Od 2017 r. zgodnie z harmonogramem programu będą na to zadanie przeznaczane dodatkowe środki finansowe z budżetu państwa (w wysokości 423 000 zł – 2017 r., 846 000 zł – 2018 r., 1 015 000 zł – 2019 r., 1 269 000 zł – 2020 r.).

Niemniej jednak samorządy gminne i powiatowe już rozpoczęły jego realizację i w 2015 r. takie programy zostały uruchomione w liczbie **111**. Do programów przystąpiło **ogółem 1 274 osób, w tym 237 kobiet i 1 037 mężczyzn**. Natomiast ukończyło je ogółem 827 osób, w tym 159 kobiet i 668 mężczyzn.

⁷⁸ W 33 oddziałach o łącznej pojemności 1 187 miejsc, cykl terapeutyczny trwa 3 miesiące. Źródło: na podstawie danych z OISW.

3.4.2. Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów psychologiczno-terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z danych statystycznych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wynika, że w 2015 r. osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów psychologiczno-terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie było ogółem **55, w tym 1 kobieta i 54 mężczyzn**. Oznacza to także, że po ukończeniu tych programów znaczna większość uczestników, to jest 96%, nie powróciła do starych zachowań: 772 osób, w tym 158 kobiety oraz 614 mężczyzn.

Obszar:

4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Cel: Podniesienie jakości i dostępności świadczonych usług poprzez zwiększenie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Kierunki działań:

4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania

Rodzaje działań:

4.1.1. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Komenda Główna Policji, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, sądy okręgowe, uczelnie.

Wskaźniki:

- liczba podjętych decyzji dotyczących wprowadzenia właściwych treści do programów kształcenia zawodowego;
- liczba realizowanych programów;
- liczba osób objętych treściami programowymi.

Termin realizacji: 2014-2020.

Problematyka dotycząca przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałania temu zjawisku jest realizowana od początku działalności dydaktycznej prowadzonej w **kolegiach pracowników służb społecznych**. Kolegia te przygotowują do zawodu pracownika socjalnego w cyklu trzyletnim i na poziomie średnim pomaturalnym. W treści *rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 7 kwietnia 2005 r. w sprawie standardów kształcenia w kolegiach pracowników służb społecznych*

(Dz. U. Nr 62, poz. 555) wskazano niżej wymienione przedmioty odwołujące się do przedmiotowych kwestii wraz z konkretną liczbą godzin przeznaczonych na ich realizację.

Są to:

- w grupie przedmiotów kierunkowych - przedmiot *Patologie społeczne* (45 godzin);
- w grupie przedmiotów specjalnościowych - przedmiot *Problemy i kwestie społeczne* (120 godzin), przedmiot *Prawo rodzinne i opiekuńcze* (30 godzin) oraz
- w grupie przedmiotów specjalizacyjnych – przedmiot *Rodzinne poradnictwo socjalne* (45 godzin), przedmiot *Projekt socjalny* (60 godzin), przedmiot *Superwizja pracy socjalnej* (60 godzin).

Szczegółowe programy dydaktyczne zostały opracowane indywidualnie dla każdej jednostki kształcącej, a ich autorami byli nauczyciele z poszczególnych kolegiów. W roku 2015 kształceniem w kolegiach pracowników służb społecznych było objętych **231** słuchaczy.

W **Policji** realizowanych jest obecnie 9 szkoleń specjalistycznych i 2 szkolenia zawodowe podstawowe, w których znajdują się treści z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, dotyczące zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie. **łącznie 9 programów szkoleń** zawiera treści dotyczące przemocy w rodzinie. W 2015 r. w szkoleniach tych **uczestniczyło 6 492 funkcjonariuszy Policji**.

- 1) Kurs specjalistyczny dla dzielnicowych (Dz) – wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 270 z 1 października 2010 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 284 z 4 września 2015 r. Kurs specjalistyczny przygotowuje policjanta do wykonywania zadań służbowych na stanowisku dzielnicowego. W 2015 r. odbyło się 36 edycji, w których łącznie uczestniczyło 1 102 funkcjonariuszy Policji.
- 2) Kurs specjalistyczny dla policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich (DSN) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 26 z 11 sierpnia 2011 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 297 z 22 sierpnia 2014 r. oraz decyzja Komendanta Głównego Policji nr 282 z 4 września 2015 r. Absolwent kursu będzie przygotowany do wykonywania zadań służbowych w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich, w tym:
 - wykonywania pełnego zakresu czynności w ramach postępowania w sprawie nieletniego,
 - prowadzenia rozpoznania osób, środowisk i zdarzeń,
 - podejmowania działań interwencyjnych w sytuacji kryzysowej dziecka,
 - prowadzenia działań profilaktycznych.

W 2015 r. odbyło się 6 edycji, w których łącznie uczestniczyło 157 policjantów.

- 3) Kurs specjalistyczny dla służby dyżurnej jednostek organizacyjnych Policji (KSDyż) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 880 z 5 grudnia 2007 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 353 z 3 czerwca 2008 r., decyzja Komendanta Głównego Policji nr 354 z 29 sierpnia 2013 r. oraz decyzja Komendanta Głównego Policji nr 295 z 21 września 2015 r. Program kursu specjalistycznego dla służby dyżurnej jednostek organizacyjnych Policji, realizowany w jednostce szkoleniowej Policji, przygotowuje policjanta do wykonywania zadań służbowych na stanowisku dyżurnego jednostki, jego zastępcy oraz pomocnika dyżurnego, poprzez nabywanie, aktualizowanie, rozszerzanie oraz pogłębianie wiedzy i umiejętności zawodowych. W 2015 r. odbyły się 23 edycje, w których łącznie uczestniczyło 507 funkcjonariuszy Policji.
- 4) Kurs specjalistyczny w zakresie taktycznych aspektów prowadzenia postępowania w sprawach nieletnich (TN) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 906 z 11 grudnia 2007 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 291 z 14 sierpnia 2014 r. Program kursu

specjalistycznego kompleksowo (teoretycznie i praktycznie) przygotowuje policjanta do realizacji zadań służbowych z zakresu taktycznych aspektów wykonywania czynności z nieletnimi.

W 2015 r. odbyło się 7 edycji, w których łącznie uczestniczyło 131 policjantów.

- 5) Kurs specjalistyczny z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (PPwR) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 54 z 11 lutego 2009 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 240 z 6 czerwca 2013 r. oraz decyzja Komendanta Głównego Policji nr 225 z 6 lipca 2015 r. Program kursu specjalistycznego przygotowuje policjanta do wykonywania zadań służbowych związanych z koordynacją działań w ramach procedury zapobiegania przemocy w rodzinie oraz prowadzenia doskonalenia zawodowego lokalnego z tego zakresu.

W 2015 r. odbyło się 15 edycji, w których łącznie uczestniczyło 297 funkcjonariuszy Policji.

- 6) Kurs specjalistyczny dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności dochodzeniowo-śledcze (DS) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 145 z 5 kwietnia 2014 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 136 z 3 kwietnia 2015 r. oraz decyzja Komendanta Głównego Policji nr 317 z 1 października 2015 r. Program obejmuje treści, które przygotowują teoretycznie i praktycznie policjanta do wykonywania zadań związanych z prowadzeniem postępowań przygotowawczych. Absolwent kursu będzie potrafił realizować zadania w zakresie określonym treściami programowymi, tj.:

- prowadzić postępowanie przygotowawcze,
- trafnie określać kwalifikację prawną zdarzeń przestępczych,
- umiejętnie uzasadniać decyzje procesowe,
- stosować wybrane, najprostsze metody i formy pracy operacyjnej,
- realizować proces wykrywczy,
- wykonywać strzelania, bezpiecznie i sprawnie posługując się bronią,
- stosować taktykę i techniki potrzebne do zatrzymania niebezpiecznego przestępcy,
- wykonać czynności pierwszej pomocy.

W 2015 r. odbyło się 11 edycji, w których łącznie uczestniczyło 935 funkcjonariuszy Policji.

- 7) Kurs specjalistyczny w zakresie zarządzania w jednostce organizacyjnej Policji (ZjP) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 200 z 2 sierpnia 2010 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 181 z 13 maja 2011 r., decyzja Komendanta Głównego Policji nr 18 z 18 stycznia 2013 r. oraz decyzja Komendanta Głównego Policji nr 318 z 2 września 2014 r. Absolwent kursu będzie przygotowany do wykonywania zadań w zakresie pełnienia służby na stanowiskach średniego szczebla kierowniczego w jednostce organizacyjnej Policji, w tym do organizowania pracy własnej oraz podległych mu policjantów i pracowników Policji a także ich skutecznego motywowania i nadzorowania. W 2015 r. odbyło się 11 edycji, w których łącznie uczestniczyło 214 funkcjonariuszy i pracowników Policji. Do programu powyższego kursu, treści programowe związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie dodano decyzja Komendanta Głównego Policji nr 18 z 18 stycznia 2013 r.

- 8) Kurs specjalistyczny dla kadry kierowniczej Policji średniego szczebla zarządzania z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi (ZZL) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 245 z 26 lipca 2011r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 19 z 18 stycznia 2013 r. Zdobywana wiedza teoretyczna i ćwiczone umiejętności mają umożliwić słuchaczom:

- określenie zasad wzajemnej współpracy w podległej komórce organizacyjnej Policji,
- zdefiniowanie katalogu sytuacji trudnych w relacjach interpersonalnych w podległej komórce organizacyjnej Policji,
- podejmowanie prawidłowych działań w sytuacji zaistnienia przemocy w rodzinie policyjnej,
- stosowanie wybranych technik efektywnej komunikacji,

- prowadzenie rozmów z podwładnymi w wybranych sytuacjach zawodowych (nagradzanie, wyjaśnianie, dyscyplinowanie, rozwiązywanie konfliktów, zgłaszanie problemów osobistych, przemocy w rodzinie policyjnej).

W 2015 r. odbyły się 24 edycje, w których łącznie uczestniczyło 280 funkcjonariuszy i pracowników Policji. Do programu powyższego kursu, treści programowe związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie dodano decyzją Komendanta Głównego Policji nr 19 z 18 stycznia 2013 r.

- 9) Kurs doskonalenia zawodowego dla komendantów miejskich, powiatowych i rejonowych Policji z wybranych aspektów kierowania jednostką Policji (KjP) – program ustalony przez Komendanta – Rektora Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie. W 2015 r. odbyły się 2 edycje, w których łącznie uczestniczyło 42 funkcjonariuszy Policji. Do programu powyższego kursu, treści programowe związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie dodano w 2013 r.
- 10) Szkolenie zawodowe podstawowe SZP - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 821 z 19 listopada 2007 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 9 z 11 stycznia 2010 r., decyzja Komendanta Głównego Policji nr 347 z 5 listopada 2012 r., decyzja Komendanta Głównego Policji nr 410 z 25 września 2013 r., decyzja Komendanta Głównego Policji nr 244 z 9 lipca 2014 r., decyzja Komendanta Głównego Policji nr 156 z 8 maja 2015 r. oraz decyzja Komendanta Głównego Policji nr 339 z 30 października 2015 r. Program szkolenia podstawowego przygotowuje policjanta (teoretycznie i praktycznie) do wykonywania zadań służbowych na poziomie podstawowym, na stanowisku policjanta w służbie prewencyjnej w komórkach organizacyjnych patroloво-interwencyjnych i oddziałów prewencji Policji. W 2015 r. odbyło się 8 edycji, w których łącznie uczestniczyło 2 827 funkcjonariuszy Policji.
- 11) Szkolenia zawodowe podstawowe dla policjantów, absolwentów wybranych kierunków studiów oraz osób, które zaliczą z wynikiem pozytywnym test wiedzy obejmujący treści kształcenia wybrane ze szkolenia zawodowego podstawowego policjantów (SZPU) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 248 z 22 listopada 2010 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 354 z 1 października 2014 r. Program szkolenia podstawowego przygotowuje policjanta (teoretycznie i praktycznie) do wykonywania zadań służbowych na poziomie podstawowym, na stanowisku policjanta w służbie prewencyjnej w komórkach organizacyjnych patroloво-interwencyjnych i oddziałów prewencji Policji. W okresie sprawozdawczym nie odbyła się żadna edycja powyższego kursu.

Jak wynika z informacji **Ministerstwa Zdrowia** w roku 2015 wprowadzono treści do 15 nowych programów nauczania do kształcenia zawodowego pielęgniarek i położnych. Jednakże, tylko część spośród nowych programów została uruchomiona jeszcze w 2015 r.. Ogółem w 2015 r. realizowano 76 programów szkoleń, których zakres obejmował również treści dotyczące zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie, z tego 36 dla pielęgniarek i położnych, a 40 dla lekarzy. Szkoleniami objęto 6351 osób.

Z informacji Ministerstwa Zdrowia dotyczących ramowych programów szkoleń specjalizacyjnych, kursów kwalifikacyjnych, specjalistycznych, które zawierały treści dotyczące zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie i obowiązywały do dnia 23.08.2015r.

1. Szkolenia specjalizacyjne w dziedzinie

- Pielęgniarstwa rodzinnego dla pielęgniarek - 97 specjalistów;
- Pielęgniarstwa rodzinnego dla położnych - 33 specjalistów;
- Pielęgniarstwa środowiska nauczania i wychowania – brak specjalistów;
- Pielęgniarstwa pediatrycznego - 268 specjalistów;
- Pielęgniarstwa neurologicznego - 68 specjalistów;
- Pielęgniarstwa opieki długoterminowej - 340 specjalistów;

- Pielęgniarstwa psychiatrycznego - 209 specjalistów;
- Pielęgniarstwa ginekologicznego - 199 specjalistów;
- Pielęgniarstwa neonatologicznego – 252 specjalistów;
- Promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej dla położnych - brak specjalistów;

2. Kursy kwalifikacyjne w dziedzinie:

- Pielęgniarstwa rodzinnego dla pielęgniarek - 1515 absolwentów;
- Pielęgniarstwa rodzinnego dla położnych - 503 absolwentów;
- Pielęgniarstwa psychiatrycznego - 147 absolwentów;
- Pielęgniarstwa pediatricznego - 138 absolwentów;
- Pielęgniarstwa środowiska nauczania i wychowania - 298 absolwentów;
- Pielęgniarstwa neonatologiczne - 65 absolwentów;
- Promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej dla pielęgniarek - brak danych;
- Promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej dla położnych - brak danych.

3. Kursy specjalistyczne:

- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie - brak absolwentów;
- Psychoedukacja osób uzależnionych i ich rodzin - brak absolwentów;
- Poradnictwo w zakresie przygotowania rodziny do pełnienia funkcji prokreacyjnej - brak absolwentów.

Poniżej dane za 2015 r. dotyczące nowych programów szkoleń specjalizacyjnych i kursów kwalifikacyjnych, zatwierdzonych przez Ministra Zdrowia oraz obowiązujących, które zawierają treści dotyczące zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie i obowiązują od 24.08.2015 r. Uczestnik to pielęgniarka, położna, która była w trakcie realizacji szkolenia, kursu na przełomie roku 2015/2016, natomiast zostanie absolwentem w 2016 r. (stan na dzień 31.12.2015 r.).

1. Szkolenia specjalizacyjne w dziedzinie:

- Pielęgniarstwa opieki długoterminowej - brak uczestników;
- Pielęgniarstwa pediatricznego - brak uczestników;
- Pielęgniarstwa psychiatrycznego - brak uczestników;
- Pielęgniarstwa ratunkowego - brak danych;
- Pielęgniarstwa rodzinnego dla pielęgniarek - brak uczestników;
- Pielęgniarstwa rodzinnego dla położnych – brak uczestników;
- Pielęgniarstwa ginekologiczno-położniczego – 22 uczestników;
- Pielęgniarstwa neonatologicznego – 36 uczestników.

2. Kursy kwalifikacyjne w dziedzinie:

- Pielęgniarstwa opieki długoterminowej – 141 uczestników, brak absolwentów;
- Pielęgniarstwa pediatricznego – nie zarejestrowano absolwentów oraz uczestników;
- Pielęgniarstwa rodzinnego dla pielęgniarek - 29 absolwentów oraz 278 uczestników;
- Pielęgniarstwa rodzinnego dla położnych – 14 absolwentów oraz 8 uczestników;
- Pielęgniarstwa środowiska nauczania i wychowania – 130 uczestników, nie zarejestrowano.

Ponadto, treści nie wskazujące wprost zagadnień zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie, ale związane z przemocą, zostały zawarte w programach:

- specjalizacji w dziedzinie *ochrony zdrowia pracujących* - w zakresie stresu, agresji, zespołu wypalenia zawodowego, pracoholizmu, jako czynników psychospołecznych występujących w środowisku pracy i wpływających na stan zdrowia osób aktywnych zawodowo;

- kursu kwalifikacyjnego w dziedzinie *pielęgniarstwa ratunkowego* – w zakresie samobójstw, uzależnień, patologii seksualnych, agresji, wykluczenia społecznego, jako problemów społecznych omawianych w kontekście medycyny ratunkowej.

Treści dotyczące problemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie były w 2015 r. realizowane również w programach specjalizacji lekarskich, zatwierdzonych w 2014 r., w szczególności specjalizacji w dziedzinie medycyny rodzinnej, pediatrii, chirurgii ogólnej, neurochirurgii, psychiatrii, psychiatrii dzieci i młodzieży i neurologii dziecięcej:

1. W dziedzinie medycyny rodzinnej, chirurgii ogólnej, neurochirurgii, psychiatrii, psychiatrii dzieci i młodzieży i neurologii dziecięcej:

- programy podstawowe przeznaczone dla lekarzy nieposiadających odpowiedniej specjalizacji I lub II stopnia, lub tytułu specjalisty w odpowiedniej dziedzinie medycyny – **6 programów specjalizacji**;
- wersje przeznaczone dla lekarzy posiadających odpowiednią specjalizację I lub II stopnia, lub tytułu specjalisty w odpowiedniej dziedzinie medycyny, albo zrealizowany i zaliczony odpowiedni moduł podstawowy:
 - a) w dziedzinie medycyny rodzinnej - 14 programów specjalizacji;
 - b) w dziedzinie chirurgii ogólnej - 2 programy specjalizacji;
 - c) w dziedzinie neurochirurgii - 3 programy specjalizacji;
 - d) w dziedzinie psychiatrii - 3 programy specjalizacji;
 - e) w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży - 3 programy specjalizacji;
 - f) w dziedzinie neurologii dziecięcej - 5 programów specjalizacji.

2. W dziedzinie pediatrii:

1. program podstawowy przeznaczony dla lekarzy nieposiadających odpowiedniej specjalizacji I lub II stopnia, lub tytułu specjalisty w odpowiedniej dziedzinie medycyny - 1 program specjalizacji;
2. wersje przeznaczone dla lekarzy posiadających odpowiednią specjalizację I lub II stopnia, lub tytułu specjalisty w odpowiedniej dziedzinie medycyny, albo zrealizowany i zaliczony odpowiedni moduł podstawowy – 3 programy specjalizacji.

Łączna liczba realizowanych programów specjalizacji wynosi 40.

Liczba lekarzy odbywających szkolenie specjalizacyjne według ww. programów specjalizacji są następujące:

- 1) w dziedzinie medycyny rodzinnej - 448 lekarzy;
- 2) w dziedzinie pediatrii – 539 lekarzy;
- 3) w dziedzinie chirurgii ogólnej – 296 lekarzy;
- 4) w dziedzinie neurochirurgii – 36 lekarzy;
- 5) w dziedzinie psychiatrii – 281 lekarzy;
- 6) w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży – 47 lekarzy;
- 7) w dziedzinie neurologii dziecięcej – 41 lekarzy.

Łącznie szkoleniami zostało objętych 1668 lekarzy.

Z danych **Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego** wynika, że w roku 2015 w szkolnictwie artystycznym w 121 ogólnokształcących szkołach artystycznych przeprowadzono działania w zakresie czterech podstawowych strategii profilaktycznych: 1) informacyjnej, 2) edukacyjnej, 3) alternatywnej, 4) interwencyjnej.

Ogółem zrealizowano 432 zadania o zróżnicowanej treści i formie, w których udział wzięło 7005 uczestników (uczniów, ich rodziców i nauczycieli), przy czym w stosunku do roku ubiegłego wskaźniki te są istotnie wyższe. Działania wykonywane były przez psychologów i pedagogów szkolnych szkolnictwa artystycznego oraz edukatorów zewnętrznych. W ośmiu Specjalistycznych Poradniach

Psychologiczno-Pedagogicznych CEA ogółem udzielono uczniom, ich rodzicom i nauczycielom 591 konsultacji psychologicznych, w tym w trzech – SPPP CEA w Zduńskiej Woli, Bydgoszczy i Kielcach – konsultacje dotyczyły bezpośrednio rozpoznawania i adekwatnego reagowania w sytuacji przemocy domowej. Odnotowano 16 konsultacji z tego zakresu, z których skorzystało 20 uczniów i ich rodziców. Ogółem przeprowadzono zarówno w szkołach artystycznych, jak i w SPPP CEA (*Specjalistyczne Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne*) **448 działań** z zakresu profilaktyki przemocy i udzielania bezpośredniej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, którymi objęto łącznie **7025 osób** (uczniów, ich rodziców i nauczycieli). Działania profilaktyczne dotyczące rozpoznawania i zapobiegania przemocy w rodzinie, podejmowane w szkolnictwie artystycznym w roku 2015

STRATEGIA PROFILAKTYCZNA DZIAŁAŃ INFORMACYJNYCH			
Forma zadania	Liczba zadań	Przykładowe treści	Liczba uczestników
lekcje wychowawcze, prelekcje, pogadanki, dyskusje, filmy, broszury, gazetki tematyczne	238	„ NIE dla przemocy w rodzinie ” – plakaty, zapoznanie z formami przemocy, ich objawami i metodami radzenia sobie ze sprawcą przemocy; akcja dotycząca zwalczania przemocy „ Reaguj. Masz Prawo ”; lekcje wychowawcze: „ O przemocy wobec dzieci ”; „ Przemoc w rodzinie ”; „ Przemoc w rodzinie-instytucje interwencyjne ” Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka – poznanie praw dziecka;	3966
STRATEGIA PROFILAKTYCZNA DZIAŁAŃ EDUKACYJNYCH			
Forma zadania	Liczba zadań	Przykładowe treści	Liczba uczestników
szkolenia, warsztaty, treningi, rady pedagogiczne, ogólnopolskie projekty profilaktyczne	110	„ Przemoc w relacjach międzyludzkich. Przemoc w rodzinie ” - Zdobyć wiedzy na temat przemocy i agresywnych reakcji innych osób, uświadomienie problemu przemocy domowej; „ Doskonalenie form i metod przeciwdziałania przemocy w rodzinie ” – szkolenie interdyscyplinarne; „Przemoc w rodzinie – natura zjawiska, pomoc, interwencja, profilaktyka”; „Bezpieczeństwo to nasza wspólna sprawa”. „ Przemoc w rodzinie i przemoc rówieśnicza ” – debata; „Przemoc w rodzinie, jej przyczyny i skutki, jak sobie radzić?”.	1748
STRATEGIA PROFILAKTYCZNA DZIAŁAŃ ALTERNATYWNYCH			
Forma zadania	Liczba zadań	Przykładowe treści	Liczba uczestników
teatry profilaktyczne, happeningi, ogólnopolskie akcje charytatywne	13	Happenig artystyczny „ Niemoc rodzi przemoc ”; gabłota informacyjna na temat instytucji udzielających wsparcia i pomocy w przypadku przemocy domowej; kampania „ Biała wstążka ”; „ Rodzinny spacer ” – teatr profilaktyczny;	1179
STRATEGIA PROFILAKTYCZNA DZIAŁAŃ INTERWENCYJNYCH			
Forma zadania	Liczba zadań	Przykładowe treści	Liczba uczestników
konsultacje psychologiczne, interwencje kryzysowe, telefon zaufania	71	Konsultacje z psychologami w SPPP CEA i PPP; współpraca z MOPS i kuratorami sądowymi; interwencje kryzysowe-pomoc wychowankom dotkniętym przemocą domową oraz trudnościami w nauce.	112
Razem	432		7005

Działania dotyczące reagowania na przypadki przemocy w rodzinie i udzielania bezpośredniej pomocy ofiarom w ramach poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego CEA

SPPP CEA	Liczba konsultacji	Treść	Liczba osób
Zduńska Wola	6	Sytuacja kryzysowa rodziny – postępowanie rozwodowe, w rodzinie funkcjonuje procedura Niebieskiej Karty (założona przez GOPS). Omawianie reakcji oraz strategii postępowania wobec zgłaszanych zachowań ojca w relacji z żoną-matką oraz w relacjach ojciec-synowie. Jak ograniczać negatywne konsekwencje modelowanej przez ojca agresji i deprecjonowania członków rodziny. Wzmacnianie zasobów matki sprzyjających ograniczaniu negatywnych skutków postawy odrzucającej i deprecjonującej synów przez ojca. Jak kształtować - mimo trudnej sytuacji - poczucie bezpieczeństwa i przynależności do rodziny. Jak korygować niewłaściwe zachowania jednego z synów (powtarza zachowania ojca wobec brata).	6
Bydgoszcz	1	Konsultacja dotycząca możliwości odbudowania relacji z ojcem, który jest często nieobecny, bardzo wymagający i straszący przemocą, dziecko o dużej dojrzałości emocjonalnej, gotowe do podejmowania trudnych tematów, chętne do dzielenia się swoimi przeżyciami z nauczycielem przedmiotu głównego.	1
Kielce	9	<p>Konsultacja w sprawie braci – uczniów szkoły muzycznej I stopnia – w sprawie zaburzonych relacji między rodzeństwem, wysokiego poziomu agresji, ujawnianej w domu i w szkole. Różnice w postawach rodzicielskich, niespójny i niekonsekwentny system nagród i kar. Niekonsekwentne i nieadekwatne do przewinienia interwencje. Problemy wychowawcze zgłaszane przez szkołę.</p> <p>Poczucie częstego prowokowania przez brata konfliktów w domu i szkole (podczas przerw) i kompromitacji przed kolegami, brak spokoju w domu podczas grania, odrabiania lekcji – ostatnio po rozmowie w SPPP i zaznaczeniu pewnych granic – pewna poprawa.</p> <p>Zaburzone relacje interpersonalne w rodzinie, przejawy przemocy psychicznej wobec dziecka ze strony matki, znikomy kontakt z ojcem pracującym za granicą, antagonizm między matką a jej rodzicami – borykającymi się z problemami we wspólnym wychowywaniu chłopca z zaburzeniami zachowania. Zdiagnozowanie patomechanizmu funkcjonowania rodziny. Określenie obszarów do pracy. Wsparcie i porada psychologiczna, sugestia korekty systemu kar i nagród . Ustalenie terminu spotkania z matką.</p> <p>Konflikty między rodzicami na tle różnic w podejściu wychowawczym do dziecka. Krytycyzm ojca, jego wygórowane wymagania wobec córki, podkreślanie i napiętnowanie wszelkich potknięć i niepowodzeń w nauce gry, karanie raniącymi komentarzami i uwagami nt. dziewczynki. Udzielenie wsparcia matce. Wskazanie obszarów wartych wzmacniania u dziewczynki. Propozycja wspólnego spotkania rodziców z psychologiem dotycząca postaw rodzicielskich i komunikacji w rodzinie.</p> <p>Problemy we współpracy z rodziną ucznia kl. 3, OSM Ist. (zaostrażające się konflikty między matką i ojcem oraz między rodzicami chłopca i dziadkami). Podważanie przez matkę autorytetu nauczycieli w obecności syna. Modelowanie agresywnych sposobów reagowania na trudności. Rozpoznanie sytuacji szkolnej chłopca.</p>	13
Razem	16		20

W roku 2015 w ośmiu Specjalistycznych Poradniach Psychologiczno-Pedagogicznych CEA ogółem udzielono uczniom, ich rodzicom i nauczycielom 591 konsultacji psychologicznych, w tym w trzech – SPPP CEA w Zduńskiej Woli, Bydgoszczy i Kielcach – konsultacje dotyczyły bezpośrednio rozpoznawania i adekwatnego reagowania w sytuacji przemocy domowej. Odnotowano 16 konsultacji z tego zakresu, z których skorzystało 20 uczniów i ich rodziców. Ogółem przeprowadzono zarówno w szkołach artystycznych, jak i w SPPP CEA (*Specjalistyczne Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne*) **448 działań** z zakresu profilaktyki przemocy i udzielania bezpośredniej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, którymi objęto łącznie **7025 osób** (uczniów, ich rodziców i nauczycieli).

Ministerstwo Edukacji Narodowej

- liczba realizowanych programów w których wprowadzono treści dotyczące zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego: **6**
- liczba osób objętych treściami programowymi: **24 415**.

Kształcenie zawodowe realizowane jest w oparciu o klasyfikację zawodów szkolnictwa zawodowego oraz wyodrębnione w tych zawodach kwalifikacje. Spośród **209** zawodów ujętych w wymienionym wykazie, nauka sześciu z nich uwzględnia treści kształcenia dotyczące rozpoznawania i przeciwdziałania stosowaniu przemocy w rodzinie, w szczególności w odniesieniu do dzieci, osób starszych i osób niepełnosprawnych. Są to zawody:

1. opiekun medyczny – symbol cyfrowy zawodu 532 102, który po zakończeniu procesu kształcenia w 1-letniej szkole policealnej powinien: rozpoznawać i reagować na zmieniające się problemy osób chorych i niesamodzielnych oraz udzielać im wsparcia w sytuacjach trudnych;
2. opiekunka środowiskowa – symbol cyfrowy zawodu 341 204, która po zakończeniu procesu kształcenia w 1-letniej szkole policealnej powinna: rozpoznawać warunki życia, potrzeby i problemy osoby podopiecznej i pomagać w ich rozwiązywaniu;
3. opiekun w domu pomocy społecznej – symbol cyfrowy zawodu 341 203, który po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej powinien: rozpoznawać warunki życia, potrzeby i problemy osoby podopiecznej, przeciwdziałać zagrożeniom zdrowia osoby podopiecznej, udzielać wsparcia w rozwiązywaniu problemów osobistych;
4. opiekun osoby starszej – symbol cyfrowy 341 202, który po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej powinien: rozpoznawać potrzeby i problemy osoby starszej, udzielać wsparcia w rozwiązywaniu problemów osobistych, przeciwdziałać zagrożeniom zdrowia i życia osoby starszej;
5. asystent osoby niepełnosprawnej – symbol cyfrowy 341 201, który po zakończeniu procesu kształcenia w 1-letniej szkole policealnej powinien: diagnozować potrzeby i problemy osoby niepełnosprawnej, rozpoznawać stany zagrożenia zdrowia i życia i udzielać pomocy osobie niepełnosprawnej, analizować przyczyny występowania problemów osobistych i społecznych, i udzielać osobom niepełnosprawnym wsparcia w ich rozwiązywaniu;
6. opiekunka dziecięca – symbol cyfrowy 325 905, która po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej powinna: rozpoznawać symptomy krzywdzenia dziecka oraz przestrzegać procedur postępowania w przypadku ich podejrzenia, zapewniać bezpieczeństwo dziecku choremu i niepełnosprawnemu, reagować na zmiany w wyglądzie i zachowaniu dziecka.

W odniesieniu do zawodów: opiekun medyczny, opiekunka środowiskowa, asystent osoby niepełnosprawnej, istnieje możliwość nabycia wiedzy, umiejętności oraz kompetencji personalnych i społecznych, właściwych dla wymienionych zawodów, na kwalifikacyjnych kursach zawodowych,

z zastrzeżeniem wymogu posiadania wykształcenia średniego- w przypadku dwóch ostatnich zawodów.

Ministerstwo Sprawiedliwości

W zakresie przygotowania i wprowadzenia treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia aplikantów **aplikacji prokuratorskiej** i **aplikacji sędziowskiej**, jednostką organizacyjną odpowiedzialną za realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jest Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury. Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o *Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury*⁷⁹ do zadań szkoły należy m.in. prowadzenie aplikacji: ogólnej, sędziowskiej i prokuratorskiej, których celem jest uzyskanie przez aplikantów niezbędnej wiedzy i praktycznego przygotowania do zajmowania stanowiska sędziego, prokuratora, asesora prokuratury, asystenta sędziego, asystenta prokuratora i referendarza sądowego.

W 2015 roku tematyka dotycząca problematyki przyczyn i skutków przemocy w rodzinie była przedmiotem zajęć aplikantów aplikacji prokuratorskiej i aplikacji sędziowskiej, w ramach programów obu tych aplikacji.

Szkolenie **aplikantów aplikacji sędziowskiej** obejmowało:

1. omówienie podstawowych zagadnień prawa karnego materialnego dotyczących przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności,
2. rozwiązywanie kazuśów z prawa karnego materialnego dotyczących przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności,
3. omówienie zagadnień z prawa rodzinnego i opiekuńczego,
4. omówienie przebiegu postępowania opiekuńczego
5. omówienie odrębności procedury w sprawach rodzinnych rozpoznawanych w procesie, symulacja rozprawy w sprawach rodzinnych,
6. rozwiązywanie kazuśów z prawa rodzinnego i opiekuńczego, w tym przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
7. omówienie orzecznictwa Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego, a także analizę orzeczeń sądów rejonowych i sądów okręgowych obu instancji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych,
8. spotkanie z pracownikiem Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno-Konsultacyjnego na temat praktycznych aspektów działalności ośrodka oraz z wizytatorem Zespołu Nadzoru Pedagogicznego w Terenie w Departamencie Wykonywania Orzeczeń i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości,
9. omówienie postępowania wykonawczego w sprawach opiekuńczych oraz na podstawie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego i ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
10. omówienie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, tzw. ustaw lekarskich, tj. ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry, ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, ustawy o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów,
11. wykłady na temat: przeciwdziałania przemocy w rodzinie, konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, rozporządzeń Unii Europejskiej dotyczących spraw rodzinnych i konwencji międzynarodowych dotyczących praw dziecka.

Przeszkolono łącznie **277 aplikantów sędziowskich**.

⁷⁹ Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 roku o *Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury* (t.j. Dz.U. z 2016 roku , poz. 150 z późn. zm.).

Szkolenie **aplikantów aplikacji prokuratorskiej** obejmowało natomiast:

1. omówienie zagadnień z prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz postępowania o ubezwłasnowolnienie,
2. omówienie orzecznictwa i rozwiązywanie kazuśców z prawa karnego materialnego dotyczących przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, przestępstw przeciwko wolności, przestępstw przeciwko wolności sumienia i wyznania, przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości, przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu (np. zabójstwo noworodka, wymuszenie aborcji, uszkodzenie ciała dziecka poczętego),
3. sporządzanie projektów pozwu lub wniosku w sprawach cywilnych, w tym z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego,
4. omówienie wybranych zagadnień ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
5. omówienie psychologicznych aspektów wiarygodności zeznań i wyjaśnień nieletniego, a także zagadnień związanych z psychiatrią sądową w tym z opiniowaniem sądowo-psychiatrycznym oraz omówienie problematyki dotyczącej udziału prokuratora w postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego,
6. omówienie zakresu obowiązywania kodeksu karnego w stosunku do nieletniego, zawiadomienie o przestępstwie oraz przesłuchanie świadka nieletniego (szczególne zasady proceduralne i metodyka przesłuchania).

Przeszkolono łącznie **197 aplikantów prokuratorskich**.

W związku z prowadzeniem **aplikacji kuratorskiej** w ramach działań sądu okręgowego, realizatorem niniejszego działania są sądy okręgowe. Wskaźnikami działania są w tym przypadku: liczba podjętych decyzji dotyczących wprowadzenia właściwych treści do programów kształcenia aplikantów kuratorskich, liczba realizowanych programów oraz liczba aplikantów kuratorskich. Zgodnie z art. 75 ustawy o kuratorach sądowych⁸⁰, kurator okręgowy określa ramowy plan przebiegu aplikacji kuratorskiej, który najczęściej po uzyskaniu potwierdzenia przez dyrektora finansowego o zabezpieczeniu środków finansowych, jest przedkładany prezesowi sądu okręgowego do akceptacji. Zaakceptowanie przez prezesa sądu okręgowego ramowego planu przebiegu aplikacji kuratorskiej, zawierającego treści dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie, będzie decyzją w rozumieniu pierwszego wskaźnika. Liczba takich decyzji w roku stanowi wartość wskaźnika. Wskaźnik określany jako: „liczba realizowanych programów” dotyczy realizacji rocznego planu przebiegu aplikacji. Liczba osób objętych treściami programowymi oznacza liczbę aplikantów kuratorskich w danym roku, poddanych kształceniu zawodowemu.

W 2015 roku liczba podjętych decyzji przez prezesów sądów okręgowych dotyczących wprowadzenia właściwych treści do programów aplikacji kuratorskich wyniosła **43**. Liczba realizowanych programów aplikacji kuratorskich wyniosła w 2015 roku **44**, zaś liczba aplikantów objętych treściami programowymi dotyczącymi zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie wyniosła **110**.

⁸⁰ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku o kuratorach sądowych (t.j. Dz. U. 2014, poz. 795 z późn. zm.).

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez	
		Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury	sądy okręgowe (w zakresie aplikantów kuratorskich)
4.1.1. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja	liczba podjętych decyzji dotyczących wprowadzenia właściwych treści do programów kształcenia zawodowego	3	43
	liczba realizowanych programów	2	44
	liczba osób objętych treściami programowymi	474	110

4.1.2. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów doskonalenia zawodowego i ich realizacja

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Wskaźniki:

- liczba przeprowadzonych szkoleń,
- liczba uczestników szkoleń.

Termin realizacji: 2014-2020.

Ministerstwo Edukacji Narodowej w 2015 r. przeprowadziło szkolenie dla kolejnej grupy specjalistów z ośrodków doskonalenia nauczycieli oraz specjalistów z poradni psychologiczno-pedagogicznych pt. „Przeciwdziałanie przemocy domowej wobec dziecka oraz wdrożenie procedury „Niebieskie Karty” w oświacie”, w których uczestniczyło 20 osób. Celem szkolenia było poszerzenie wiedzy i umiejętności psychologów i pedagogów w zakresie prowadzenia efektywnej interwencji w przypadku podejrzenia przemocy domowej wobec ucznia na terenie szkoły. Uczestnicy szkolenia mogli wzbogacić wiedzę związaną z przemocą w rodzinie oraz nabyć umiejętność uruchamiania procedury „Niebieskie Karty” w oświacie, jak również pogłębić umiejętności rozpoznawania sytuacji związanych z przemocą, przeprowadzaniem interwencji i psychologicznej pomocy ofiarom przemocy. Szkolenie prowadzili: prawnik-trener ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie oraz psycholog-terapeuta z doświadczeniem pracy jako psycholog szkolny. Do tej pory przeprowadzono 7 edycji szkoleń z tej tematyki, w których wzięły udział 164 osoby.

Ponadto, od 2013 roku ORE prowadzi na stronie internetowej www.ore.edu.pl podstronę poświęconą procedurze „Niebieskie Karty” w oświacie, na której znajdują się informacje o kursach doskonalących prowadzonych przez ORE, wykaz najważniejszych aktów prawnych z punktu widzenia problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przydatne linki oraz materiały do pobrania dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie, w tym poradnik dla pracowników oświaty na temat zjawiska przemocy w rodzinie pt. „Prawne aspekty przemocy w rodzinie”. Opracowanie zawiera opis regulacji prawnych i możliwości interwencji podejmowanych przez szkoły i placówki oświatowe wraz z przykładowo wypełnionymi formularzami Niebieska Karta A i B oraz wzory pism procesowych.

Najnowszy poradnik internetowy pt.: „Przemoc w rodzinie - działania pracowników oświaty” odpowiada na pytanie kluczowe dlaczego nauczyciele, wychowawcy, pedagodzy powinni reagować na przemoc domową. Uczy jak rozpoznać, czy dziecko jest ofiarą przemocy w rodzinie. Prezentuje obowiązujące akty prawne oraz narzędzie rozpoznawania sytuacji dziecka. Pokazuje jak kontaktować się z rodzicami i jak udzielić wsparcia i pomocy dziecku doświadczającemu przemocy. Tłumaczy kolejne kroki działań instytucji i służb, w tym procedury „Niebieskie Karty” i działania w ramach grupy roboczej. Poradnik powstał na kanwie nowego narzędzia dla pracowników oświaty, które pomaga lepiej diagnozować przemoc wobec dzieci i skuteczniej na nią reagować. Materiał udostępniony jest na stronie www.ore.edu.pl

Kierunki działań:

4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

4.2.1. Opracowanie oraz wydawanie wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Wskaźniki:

- wytyczne do prowadzenia szkoleń.

Termin realizacji: 2015, 2017, 2019.

Zgodnie z art. 8 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego jest zobowiązany do opracowania oraz wydania co najmniej raz na dwa lata wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wytyczne zostały opracowane przez Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który został powołany 23 czerwca 2014 r. jako organ opiniotawczo-doradczy Ministra we współpracy z pracownikami Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Treść Wytycznych jest dostępna na stronie internetowej www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Wytyczne zostały opracowane na lata 2014-2015. Zakres Wytycznych obejmuje następujące obszary:

- Założenia;
- Osoby uczestniczące w szkoleniu;
- Zawartość merytoryczną szkolenia;
- Metody szkolenia;
- Czas trwania szkolenia;
- Zaliczenie szkolenia;
- Kwalifikacje realizatorów szkolenia.

4.2.2. Opracowywanie i wydawanie wytycznych dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: Prokuratura Generalna.

Wskaźniki:

- wytyczne dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury.

Termin realizacji: 2015, 2017, 2019.

W 2015 r., w toku prowadzonych postępowań realizowane były zaktualizowane wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 1 kwietnia 2014 r., dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a ponadto w dalszym ciągu w bieżącej pracy prokuratorów zwracano szczególną uwagę na stosowanie zaleceń wynikających z opracowanej w 2013 r. w ówczesnej Prokuraturze Generalnej *Metodyce prowadzenia postępowań karnych w sprawach dotyczących przemocy w rodzinie*.

Treść „Wytycznych (...)” jest dostępna na stronie internetowej Prokuratury Krajowej <http://pk.gov.pl/wytyczne-prokuratora-generalnego-1449/wytyczne-i-zarzadzenia-2.html>

4.2.3. Opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania (art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1390))

Realizatorzy zadania: wojewodowie.

Wskaźniki:

- opracowane materiały instruktażowe, zalecenia i procedury w każdym województwie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 9 województwach wojewódzcy koordynatorzy opracowali **14** materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania.

4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez:

- utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych instytucji wojewódzkich i okręgowych;
- nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb.

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Sprawiedliwości, Prokuratura Generalna, Komenda Główna Policji, Państwowa Agencja

Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, wojewodowie, samorząd województwa, komendy wojewódzkie Policji, sądy okręgowe, prokuratury apelacyjne, zakłady karne.

Wskaźniki:

- umieszczenie i coroczna aktualizacja na stronach internetowych właściwych instytucji bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb na terenie województwa,
- liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2011 roku, Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Komendą Główną Policji oraz Prokuraturą Generalną, opracowało *Bazę danych osób nadzorujących lub koordynujących w Urzędach Wojewódzkich, Sądach Okręgowych, Jednostkach Penitencjarnych, Komendach Wojewódzkich Policji, Prokuraturach Apelacyjnych oraz Kuratoriach Oświaty pracę służb wykonujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ośrodków świadczących pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, placówek specjalistycznego poradnictwa oraz placówek zapewniających miejsca noclegowe.*

Baza danych przeznaczona jest dla instytucji państwowych i samorządowych, w tym m.in. kuratorów sądowych, policjantów, pracowników socjalnych, prokuratorów, zajmujących się zadaniami z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Istotą i podstawowym celem w/w *Bazy danych* jest, aby osoby wyznaczone do nadzoru lub koordynacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie znały się i miały ze sobą kontakt, a nadto współpracowały ze sobą wymieniając informacje oraz umożliwiając podległym służbom właściwe współdziałanie. Krajowy Program przewiduje włączenie tejże *Bazy danych*, pod nową nazwą: *Baza danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa*, do działań programowych, z uwagi na fakt, że jest przydatnym narzędziem dla wszystkich służb realizujących zadania z zakresu ustawy.

Realizatorem tego działania jest Ministerstwo Sprawiedliwości z udziałem partnerów na szczeblu centralnym, wojewódzkim i okręgowym. Baza danych jest bowiem umieszczona na stronach internetowych sądów apelacyjnych i okręgowych, a dodatkowo także na stronach internetowych urzędów wojewódzkich, wojewódzkich komend Policji, prokuratur apelacyjnych oraz poszczególnych zakładów karnych. Fakt umieszczenia i corocznej aktualizacji jest jednocześnie przyjętym wskaźnikiem realizacji tego działania w Krajowym Programie.

Dobłą praktyką jest przesyłanie zaktualizowanej *Bazy danych* przez Ministerstwo Sprawiedliwości prezesom sądów apelacyjnych, których dalszym działaniem będzie przekazanie w/w *Bazy danych* do sądów okręgowych na obszarze apelacji, a także umieszczenie jej na stronach internetowych sądów apelacyjnych i okręgowych. We wrześniu 2015 roku Ministerstwo Sprawiedliwości przesłało zaktualizowaną *Bazę danych* do sądów apelacyjnych (do sekretariatów prezesów sądów apelacyjnych) oraz do sądów okręgowych (poprzez kuratorów okręgowych).

W 2015 roku *Baza* ta została umieszczona na stronach **11** sądów apelacyjnych oraz **44** sądów okręgowych. Istotą powyższego działania jest nawiązanie współpracy przez kuratora okręgowego z osobami nadzorującymi lub koordynującymi inne służby na terenie województwa/okręgu i podejmowanie z nimi wspólnych działań (spotkań, konferencji, szkoleń), w celu zacieśnienia współpracy pomiędzy służbami bądź instytucjami.

Realizacją tego wskaźnika będzie wskazanie liczby spotkań, szkoleń, konferencji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w których udział wzięli sędziowie bądź kuratorzy sądowi z obszaru właściwości sądu okręgowego w danym roku kalendarzowym. W 2015 roku sądy wskazały na **1 824** tego rodzaju inicjatyw w całej Polsce.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez		
		MS	sądy apelacyjne	sądy okręgowe (kuratorzy okręgowi)
4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez: - utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych sądów - nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie - przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	umieszczenie i coroczna aktualizacja na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości, sądów apelacyjnych i okręgowych bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb na terenie kraju, województwa oraz okręgu	TAK	11	44
	liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem sędziów lub kuratorów sądowych, w tym okręgowych		0	1824

Współpraca pomiędzy służbami odbywa się także w ramach Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (o którym mowa więcej w pkt. 2.1.6) oraz podczas organizowanej corocznie przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej konferencji (o której mowa w pkt. 4.4.1).

Na stronach internetowych **Prokuratury Generalnej**, jak i podległych prokuratur funkcjonowały i były na bieżąco aktualizowane zakładki poświęcone ofiarom przestępstw, w tym również ofiarom przemocy w rodzinie. Prokuratury współdziałały z właściwymi służbami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w celu zwiększenia wykrywalności przestępstw tego rodzaju, skuteczności ich ścigania oraz maksymalnego wykorzystania środków pomocowych dla ofiar przestępstw. Osoby pokrzywdzone ujawnione w toku postępowań nadzorowanych przez prokuratorów były informowane o możliwości i sposobie korzystania z pomocy właściwych organów. Prokuratorzy uczestniczyli aktywnie w pracach lokalnych zespołów interdyscyplinarnych, których głównym zadaniem jest udzielenie osobom pokrzywdzonym przestępstwem pomocy prawnej, pomocy psychologicznej, a także pomocy medycznej i socjalnej.

W 2015 r. każda **Komenda Wojewódzka Policji, Komenda Stołeczna Policji oraz Komenda Główna Policji** na swoich stronach internetowych umieściła bazę danych osób nadzorujących i koordynujących działanie służb na terenie danego województwa.

Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zorganizowała sześć posiedzeń Rady ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Podczas spotkań członkowie Rady opiniowali wnioski osób ubiegających się w trybie nominacji o certyfikat specjalisty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przeprowadzili rekrutację osób chcących przystąpić do egzaminu na specjalistę w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, opracowali rekomendacje dotyczące superwizji osób

pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, analizowali trudności w pracy zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych wynikające m.in. z interpretacji przepisów związanych z ochroną danych osobowych. Jedno spotkanie miało charakter seminarium i poświęcone było planowanej nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Z danych **Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej** wynika, że liczba przeprowadzonych interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb **wyniosła 89**.

Kierunki działań:

4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

4.3.1. Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1. dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w tym przedstawicieli:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- Policji;
- Oświaty;
- ochrony zdrowia;
- sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych;
- służby więziennej;
- innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych (art. 6 ust. 6 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).

Realizatorzy zadania: samorząd województwa.

Wskaźniki:

- liczba szkoleń w każdym województwie,
- liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb lub podmiotów.

Termin realizacji: 2014-2020.

Podmioty odpowiedzialne za realizację szkoleń dla pracowników „pierwszego kontaktu” realizują je w oparciu o opracowane wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1. dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Szkolenia były prowadzone we wszystkich 16 województwach. W 2015 r. odbyło się **91 szkoleń**. Łącznie zostało przeszkolonych **3 404 pracowników pierwszego kontaktu, w tym jednostek organizacyjnych pomocy społecznej – 1 664, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych – 190, Policji – 736, oświaty – 467, ochrony zdrowia – 30, sędziów – 2, prokuratorów – 13, kuratorów sądowych – 111, służby więziennej – 43, innych podmiotów - 148**. Szkolenia w większości województw dotyczyły głównie budowania lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o współpracę zespołów interdyscyplinarnych, dotyczyły również takich zagadnień jak: realizacji programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, mediacji, pomocy osobom pokrzywdzonym, pracy z rodziną wieloproblemową, pracy z dzieckiem krzywdzonym, pracy z ofiarami przemocy w rodzinie w tym z osobami starszymi i niepełnosprawnymi, diagnozowania przemocy w rodzinie, pogłębiania wiedzy na temat kompetencji

służb w ramach procedury „Niebieskie Karty” oraz prowadzenia dokumentacji i ochrony danych osobowych w ramach „Niebieskiej Karty”, prawnych aspektów przeciwdziałania przemocy.

Koszt przeprowadzonych szkoleń w 16 województwach wyniósł łącznie **1 173 805 zł**, w tym z budżetu państwa 234 tys. zł. Wszyscy Marszałkowie Województw wywiązali się z obowiązku przeprowadzenia szkoleń dla pracowników pierwszego kontaktu.

Tabela 14. Liczba pracowników „pierwszego kontaktu” uczestniczących w szkoleniach w latach 2007-2015

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
4 543	4 593	1 872	5 519	5 365	5 446	5 685	3 093	3 404

10 szkoleń poświęconych było profilaktyce rozwiązywania problemów alkoholowych. Celem szkoleń było przeciwdziałanie przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym, wzmocnienie kwalifikacji pracowników pierwszego kontaktu w zakresie diagnozy przyczyn występowania problemu alkoholowego i przemocy w rodzinie a także zapoznanie się uczestników szkoleń z portretem psychologicznym sprawcy przemocy, sposobami pracy ze sprawcą przemocy z problemem alkoholowym.

26 szkoleń dotyczyło pracy z dzieckiem krzywdzonym i z jego rodziną. Celem szkoleń było między innymi:

- pogłębienie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie i jego mechanizmów, ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznawania i diagnozowania przemocy w rodzinie oraz udzielania wieloaspektowej pomocy (m.in. psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, terapeutycznej)
- ugruntowanie i pogłębienie wiedzy na temat zagadnień związanych z obszarem interwencji kryzysowej, w tym m.in. działań służących rozwiązaniu różnego rodzaju sytuacji kryzysowych, w tym związanych z przemocą w rodzinie, dostosowania pracy interwenta do rodzaju kryzysu, faz pracy interwenta w sytuacji kryzysu.
- zapoznanie uczestników z teorią prowadzenia dialogu motywacyjnego oraz praktyczne zastosowanie dialogu motywującego, które można wykorzystać do pracy z osobą i rodziną, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin, w których występuje przemoc.
- kształtowanie umiejętności planowania i usprawniania współpracy w sprawach konkretnych rodzin i klientów.
- specyfiki rozmów z osobami doświadczającymi przemocy – jak rozmawiać, czego nie robić
- zwiększenie kompetencji i kwalifikacji pracowników służb, instytucji, organizacji pozarządowych.
- nabycia przez uczestników teoretycznej i praktycznej wiedzy w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy wobec dzieci, w tym:
 - poznania mechanizmów stosowania przemocy wobec dzieci,
 - nabycia umiejętności rozpoznawania symptomów świadczących o stosowaniu wobec dziecka przemocy,
 - zapoznania się z metodami pracy z dzieckiem krzywdzonym,
 - kształtowania umiejętności pozwalających na skuteczne rozwiązywanie problemów związanych ze stosowaniem przemocy wobec dzieci oraz niesienia pomocy krzywdzonym dzieciom.
 - roli przedstawicieli służb i instytucji w rozpoznawaniu symptomów krzywdzenia dziecka i przeprowadzaniu interwencji
 - planu pracy z rodziną stosującą przemoc wobec dzieci, metody pomocy dziecku krzywdzonemu

Tabela 15. Liczba szkoleń i liczba przeszkolonych w Polsce w 2015 r.

LP.	WOJEWÓDZTWO	Liczba szkoleń	Liczba przeszkolonych
1	dolnośląskie	7	230
2	kujawsko - pomorskie	4	149
3	lubelskie	3	106
4	lubuskie	1	20
5	łódzkie	2	138
6	małopolskie	1	63
7	mazowieckie	11	342
8	opolskie	4	120
9	podkarpackie	22	353
10	podlaskie	8	670
11	pomorskie	3	206
12	śląskie	6	220
13	świętokrzyskie	4	80
14	warmińsko-mazurskie	4	74
15	wielkopolskie	8	455
16	zachodniopomorskie	3	178
ogółem		91	3 404

Dodatkowo MRPiPS, jako beneficjent Projektu Predefiniowanego pn. „Rodzina polska –wolna od przemocy” w ramach Programu Operacyjnego PL14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, współfinansowanego z Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 przeprowadziło szkolenia Zespołów Interdyscyplinarnych. Wykonawcą projektu było wyłonione w przetargu publicznym konsorcjum firm: Centrum Rozwiązywania Problemów Społecznych (CRPS), Małopolskie Centrum Profilaktyki (MCP) oraz WYG PSDB (lider konsorcjum). Celem szkoleń było wzmocnienie powołanych przy gminach zespołów interdyscyplinarnych w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych spowodowanych przemocą w rodzinie. Zgodnie z założeniami projektu szkoleniami objęte zostały zespoły interdyscyplinarne w jak najpełniejszym ich składzie, by możliwe stało się wypracowanie usprawnień wzajemnego działania, podejmowania szybkich i właściwych decyzji w sytuacjach kryzysowych spowodowanych przemocą w rodzinie. Przedmiotem zawartej umowy było przygotowanie i przeprowadzenie cykli 3-dniowych szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć, łącznie dla **4 395** uczestników-członków zespołów interdyscyplinarnych (z podziałem na dwie transze realizowane w latach 2015-2016)

Szkolenia odbyły się we wszystkich 16 województwach w dwóch etapach: wrzesień-listopad 2015 r. (70% szkoleń). W 2015 r. zostało przeszkolonych **3076** członków Zespołów Interdyscyplinarnych Druga transza szkoleń miała miejsce w 2016 r. (pozostałe 30% szkoleń dla 1319 uczestników). W każdym z miast wojewódzkich odbędzie się około 6-7 trzydniowych szkoleń. Szkolenia łączyły w sobie element wykładowy z zakresu regulacji prawnych prowadzony przez ekspertów - prawników (4 h) i warsztaty z zakresu pracy z osobami doświadczającymi przemocy (12 h) prowadzony przez doświadczonych psychologów - praktyków. Wszyscy wykładowcy zostali przeszkoleni przez ekspertów Rady Europy i posiadają najświeższą wiedzę z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć. Nabór uczestników prowadzony był w trybie ciągłym.

Pierwszeństwo udziału w szkoleniach mieli członkowie ZI, którzy zgłosili się na szkolenia w pełnym składzie (jednak nie więcej niż 7 osób po jednym przedstawicielu służb:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych,
- policji,
- oświaty,
- ochrony zdrowia,
- organizacji pozarządowych
- kuratorów sądowych,
- prokuratorów
- przedstawicieli innych podmiotów, działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie

W dalszej kolejności przyjmowani byli poszczególni członkowie zespołów oraz grup roboczych, w skład których wchodzi przedstawiciele: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej; gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych; policji; oświaty; ochrony zdrowia. W skład grup roboczych mogą wchodzić także kuratorzy sądowi także przedstawiciele innych podmiotów, specjaliści w dziedzinie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Szkolenia były bezpłatne, współfinansowane ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 dla Programu Operacyjnego PL14 oraz budżetu Państwa. Całkowity koszt przeszkolenia 3076 członków Zespołów Interdyscyplinarnych w 2015 r. wyniósł **2 294 696 zł**.

4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: Komenda Główna Policji, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Centralny Zarząd Służby Więziennej, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Wskaźniki:

- liczba szkoleń,
- liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z inicjatywy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Komendzie Głównej Policji przy współpracy z Fundacją Dzieci Niczyje oraz Ogólnopolskim Pogotowiem dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Instytutu Psychologii Zdrowia „Niebieska Linia” w 2013 **opracowano algorytmy i kwestionariusze służące do oceny ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie** wobec osób dorosłych i dzieci, które zostały wdrożone w Policji na terenie kraju od dnia 1 stycznia 2014 r.

Uzasadnienie wprowadzenia na gruncie polskim narzędzi szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie stanowią również europejskie regulacje zwracające coraz większą uwagę na ten rodzaj środków ochrony, podkreślając jednocześnie konieczność ich konstruowania i wdrażania przez wszystkie kraje Unii Europejskiej. Art. 51 Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej dotyczy kwestii oceny, a także zarządzania ryzykiem: *„Strony stosują konieczne środki ustawodawcze lub inne środki, aby zapewnić ocenę ryzyka śmiertelności, powagi sytuacji oraz ryzyka powtarzalności aktów przemocy przeprowadzaną przez wszelkie istotne organy w celu zarządzania ryzykiem oraz, w razie potrzeby, w celu udzielenia skoordynowanego bezpieczeństwa i wsparcia”*.

Celem wdrożenia algorytmów, oprócz zapewnienia skuteczniejszej ochrony osób najsłabszych zagrożonych przemocą – dzieci, kobiet, osób starszych, jest przede wszystkim zwiększenie skuteczności i podniesienie kompetencji funkcjonariuszy Policji wykonujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy oraz zapewnienie praktycznego wsparcia dla funkcjonariuszy Policji, którzy w czasie wykonywania obowiązków służbowych mają kontakt z ofiarami przemocy w rodzinie.

W jednostkach organizacyjnych **Policji**, w ramach doskonalenia lokalnego odbyło się w 2015 r. **1 636 szkoleń** związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W szkoleniach tych uczestniczyło **27 430 policjantów**. Ponadto, policjanci uczestniczyli w wielu szkoleniach i konferencjach organizowanych przez podmioty pozapolicyjne.

Szkolenia dla sędziów, prokuratorów, kuratorów sądowych

Ośrodek Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury przeprowadził, w każdym z 11 okręgów apelacyjnych, szkolenia skierowane do zawodowych rodzinnych kuratorów sądowych, nt: „*Wybrane zagadnienia z metodyki pracy rodzinnego kuratora sądowego*”, które odnosiły się m.in. do problematyki przemocy w rodzinie, w szczególności realizując temat: „*Ochrona dziecka przed krzywdzeniem*”.

Ośrodek Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury przeprowadził, adresowany do prokuratorów i asesorów prokuratury, cykl 6 jednodniowych szkoleń pt. „*Prawnokarne i psychologiczne aspekty przestępstw dotyczących przemocy w rodzinie w świetle zmian normatywnych, organizacyjnych oraz uregulowań międzynarodowych. Praktyka prowadzenia postępowań karnych*”. Przeszkolono łącznie **101** prokuratorów i asesorów prokuratury. Podnosząc swoje kwalifikacje zawodowe prokuratorzy uczestniczyli w szkoleniach, których przedmiotem było prowadzenie postępowań w sprawach dotyczących przemocy w rodzinie, sprawcy i ofiary przemocy domowej, postępowania z dorosłymi pokrzywdzonymi, sytuacji dziecka jako ofiary przemocy w rodzinie oraz wpływu przemocy na zdrowie psychiczne dzieci, unormowań prawnych służących wzmocnieniu ochrony osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Szczególny nacisk położono na wdrożenie w bieżącej pracy prokuratorów opracowanej w roku 2013 w ówczesnej Prokuraturze Generalnej *Metodyki prowadzenia postępowań karnych w sprawach dotyczących przemocy w rodzinie*, która została przekazana do wszystkich powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury. W trakcie szkoleń omówiono również kwestie pomocy ofiarom przestępstw, współpracy w tym zakresie z organizacjami powołanymi do pomocy pokrzywdzonym, instytucjami pomocowymi, a także zakres informacji przekazywanych pokrzywdzonym przez organy postępowania na temat ich praw i możliwości uzyskania pomocy. Inną z form działalności prokuratorów w tym zakresie było aktywne uczestnictwo w pracach lokalnych zespołów interdyscyplinarnych, podczas których przedstawiane były uregulowania prawne skierowane na ochronę ofiar przemocy domowej oraz praw pokrzywdzonych przestępstwem w toku postępowania karnego.

Nadto Ośrodek Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły przeprowadził szkolenie dla zawodowych rodzinnych kuratorów sądowych z zakresu mediacji i przeciwdziałania przemocy domowej. Łącznie zostało przeszkolonych **425** kuratorów

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury
4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba szkoleń	6
	liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb	526

Szkolenia dla funkcjonariuszy Służby Więziennej

W celu realizacji tego zadania, Służba Więzienna we własnym zakresie i w ramach własnego budżetu szkoli kadrę, więzienną, wypracowuje i wdraża metody oddziaływań na sprawców oraz zabiega o udział w spotkaniach i konferencjach międzyresortowych w celu wymiany doświadczeń. Szczegółowe dane dotyczące przeszkolenia kadry więziennej do pracy ze sprawcami przemocy zawiera poniższa tabela.

OISW	Przygotowanie kadry więziennej do pracy ze sprawcami przemocy wg OISW w sprawozdanym roku kalendarzowym			
	Liczba czynnych funkcjonariuszy / pracowników SW, przeszkolonych w realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy	Liczba funkcjonariuszy/ pracowników SW, przeszkolonych w zakresie pracy z osobą uwikłaną w przemoc	Liczba szkoleń, konferencji, seminariów, szkoleń wewnętrznych dotyczących problemu przemocy, jej przeciwdziałania i/lub pracy z osobami uwikłanymi w przemoc, w których uczestniczyli funkcjonariusze / pracownicy SW	
Białystok	27	17	54	
Bydgoszcz	34	29		
Gdańsk	21	48		
Katowice	42	64		
Koszalin	25	15		
Kraków	26	61		
Lublin	27	21		
Łódź	25	46		
Olsztyn	30	24		
Opole	26	70		
Poznań	31	298		
Rzeszów	26	63		
Szczecin	25	11		
Warszawa	35	27		
Wrocław	44	36		
RAZEM	444	830		54

Wśród personelu działów penitencjarnych na dzień 31 grudnia 2015 roku, **444** wychowawców i psychologów (czynnych funkcjonariuszy) posiadało szkolenia specjalistyczne i mogą prowadzić programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy. W 2015 roku, w szkoleniach z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz pracy z osobą uwikłaną w przemoc uczestniczyło **830** pracowników więziennictwa.

Służba Więzienna dostrzega potrzebę obejmowania odpowiednimi oddziaływaniami populację skazanych osób, uwikłanych w przemoc, jednak możliwości kadrowe oraz finansowe warunkują istotne ograniczenia w tym wymiarze.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej
4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba szkoleń	54
	liczba przeszkolonych osób	830

W roku 2015, poza szkoleniami z zakresu pracy ze sprawcą przemocy, w ofercie szkoleniowej realizowanej w Służbie Więziennej znalazły się także szkolenia dotyczące prowadzenia rozmów z ofiarami przemocy odwiedzającymi skazanych sprawców, szkolenia dotyczące umiejętności budowania motywacji u sprawców przemocy, by skorzystali oni z oferty programów korekcyjno-edukacyjnych a także szkolenia z zakresu diagnozy potrzeb skazanych, którzy sami doświadczyli przemocy przed osadzeniem.

Szkolenie dla profesjonalistów

Jak już wspomniano uprzednio, Ministerstwo Sprawiedliwości realizuje projekt pt. „*Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie*” współfinansowany ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014. W ramach projektu jako jedno z zadań przewidziano szkolenia kierowane do osób pracujących z osobami pokrzywdzonymi przemocą w rodzinie. W 2014 roku zostało przeprowadzone takie szkolenie obejmujące 102 godziny szkoleniowe zrealizowane zgodnie z tematami wskazanymi w „*Wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2014-2015*” opracowanymi na podstawie art. 8a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, wydanymi przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej. W wyżej wymienionym szkoleniu udział wzięło **46 osób**. W 2015 roku przeprowadzono kolejną edycję szkolenia adresowanego do tej grupy docelowej, w której udział wzięło **45 osób**. Szkolenie tym razem trwało **66 godzin szkoleniowych**. Celem wyżej wymienionych działań było wyposażenie osób pracujących z pokrzywdzonymi przemocą w rodzinie w wiedzę umożliwiającą jak najbardziej kompleksową pomoc osobom pokrzywdzonym. W sumie w wyżej wymienionych szkoleniach udział wzięło **91 osób**, a poziom szkolenia zgodnie z informacjami udzielonymi w ankietach ewaluacyjnych został oceniony na wysokim poziomie.

W 2015 roku **Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA)** przeprowadziła **14** szkoleń i konferencji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w których ogółem wzięło udział **850 osób**. Przeprowadzono 6 seminariów dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w których wzięły udział 244 osoby. Przedsięwzięcia były adresowane do osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym m.in. do członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, sędziów wydziałów karnych sądów rejonowych, przedstawicieli ochrony zdrowia, osób pracujących z dziećmi z rodzin z problemem i przemocą, itp. Poniżej wykaz podjętych działań w okresie sprawozdawczym:

- Przeprowadzono "Interdyscyplinarne szkolenie dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie" (130 godz.). Uczestnicy szkolenia (69 osób) otrzymali

podstawową wiedzę nt. psychologicznych i prawnych aspektów pracy z osobami doświadczającymi przemocy (dorosłymi i dziećmi) oraz stosującymi przemoc w rodzinie, obowiązujących procedur i współpracy służb w ramach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

- Przeprowadzono szkolenie dla osób pracujących z dziećmi w świetlicach socjoterapeutycznych, szkołach i innych placówkach, z których oferty korzystają dzieci z rodzin z problemem alkoholowym i przemocy (25-26 marca br.). Szkolenie dotyczyło m.in. rozpoznawania przemocy wobec dzieci, podejmowania interwencji z wykorzystaniem procedury "Niebieskie Karty" w sytuacji podejrzenia przemocy wobec dziecka oraz kontaktu z rodzicami. W szkoleniu wzięło udział 51 osób.
- W dniach 16-17 kwietnia br. przeprowadzono szkolenie dla sędziów rodzinnych. Podczas szkolenia omówiono zagadnienia dotyczące problematyki nadużywania alkoholu i uzależnienia, sytuacji rodzin z problemem alkoholowym i przemocy oraz specyfiki kontaktu i pracy z członkami tych rodzin. W szkoleniu uczestniczyło 49 osób.
- Przeprowadzono XIX konferencję przeciw przemocy w rodzinie (18-20 maja 2015r.), w której wzięło udział 140 osób. Konferencja poświęcona była zagadnieniom związanym z funkcjonowaniem współczesnej rodziny.
- We współpracy z Mazowieckim Urzędem Wojewódzkim zrealizowano dwa szkolenia dla przedstawicieli ochrony zdrowia. Szkolenia odbyły się w dn. 29 maja i 5 października 2015r. i dotyczyły podejmowania interwencji w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” w sytuacji podejrzenia przemocy w rodzinie, zagadnień psychologicznych i prawnych zjawiska przemocy w rodzinie oraz diagnostyki zespołu dziecka krzywdzonego i interwencji w przypadku podejrzenia przemocy wobec dziecka. W obydwu przedsięwzięciach uczestniczyło 157 przedstawicieli ochrony zdrowia.
- W dniach 23 czerwca oraz 3 grudnia 2015 roku odbyły się sesje egzaminacyjne na specjalistę w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Łącznie do egzaminów podeszło 16 osób, które otrzymały Certyfikat specjalisty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Obecnie lista certyfikowanych Specjalistów/Konsultantów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie liczy 234 osoby.
- Przeprowadzono szkolenie dla członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych na temat kontaktu z klientem gminnej komisji, realizacji procedury "Niebieskie Karty". W szkoleniu, które odbyło się w dn. 1-2 października 2015r. wzięło udział 46 osób.
- Przeprowadzono szkolenie dla przedstawicieli grup roboczych z gmin wiejskich i miejsko-wiejskich (26-27 października 2015r). Szkolenie dotyczyło zagadnień związanych z realizacją ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i procedury „Niebieskie Karty” i wzięły w nim udział 52 osoby.
- W ramach współpracy z Oddziałem Warszawskim Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego w dn. 6-7 listopada 2015r. zorganizowano V Warszawskie Sympozjum Psychiatryczne adresowane do lekarzy psychiatrów, terapeutów i psychologów zatrudnionych w systemie ochrony zdrowia. W trakcie seminarium wygłoszone zostały wykłady między innymi na temat roli lekarza w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zadań przedstawicieli ochrony zdrowia wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i procedury "Niebieskie Karty.
- W dniach 26-27 listopada 2015r. przeprowadzono szkolenie na temat zjawiska przemocy w rodzinie, w szczególności z problemem alkoholowym dla osób pracujących w Punktach informacyjno-konsultacyjnych. W szkoleniu wzięły udział 44 osoby.
- W dn. 1-2 grudnia 2015 roku przeprowadzono interdyscyplinarne szkolenie dla osób, które w pracy mają kontakt z członkami rodzin z problemem alkoholowym i przemocy. W szkoleniu wzięło udział 40 przedstawicieli lokalnych służb i instytucji.

Na bieżąco prowadzone były działania edukacyjno-informacyjne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie - przekazywano bezpłatnie materiały (broszurki, ulotki i publikacje) dotyczące omawianej problematyki.

Kierunki działań:

4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

4.4.1. Organizowanie ogólnopolskiej konferencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

Wskaźniki:

- liczba zorganizowanych konferencji,
- liczba osób uczestniczących w konferencji.

Termin realizacji: 2014-2020.

W dniach 14-15 grudnia 2015 r. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zorganizowało dla około 160 przedstawicieli realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie ogólnopolską konferencję pn. „**10 lat ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie - historia, doświadczenia, wyzwania**”. Podczas konferencji z okazji jubileuszu uchwalenia ustawy o przeciwdziałaniu przemocy zostały wręczone dyplomy Członkom Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Zespołu, którzy brali udział w pracach Zespołu w I i II kadencji. W konferencji podsumowano 10 lat funkcjonowania ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, którą uchwalono 29 lipca 2005 r., pięć lat później została ona znowelizowana.

Konferencja obejmowała szeroki zakres tematyczny dotyczący realizowanych zadań zarówno na szczeblu centralnym jak również przez samorząd lokalny oraz organizacje pozarządowe.

Konferencja stała się również przyczynkiem do omówienia dziesięcioletnich doświadczeń oraz wyzwań na przyszłość. W Konferencji wzięło udział ok. 160 przedstawicieli i służb realizujący zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Koszt zorganizowania konferencji **wyniósł 72 621 zł.**

4.4.2. Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego - szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki.

Wskaźniki:

- liczba osób poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej za 2015 r. wynika, że ogółem **10 591 osób** zostało poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego, w tym 2529 w samorządach województw, 2 054 w samorządach powiatowych i 6 008 w samorządach gminnych.

III. Finansowanie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 w okresie od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r.

Zgodnie z ustawą o zmianie ustawy budżetowej na rok 2015 na realizację zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zaplanowano ogółem kwotę **16.391 tys. zł** (o 9 tys. zł mniej w stosunku do planu z ustawy budżetowej na rok 2015 -zmniejszenie w cz. 85/06 na wniosek Wojewody Lubelskiego), z tego:

w części 85 – Budżety wojewodów – 16.015 tys. zł (na utrzymanie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie);

w części 83 – Rezerwy celowe, w poz. 28 – zaplanowano 3 mln 376 tys. zł w tym na Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie **376 tys. zł**. („Środki na finansowanie lub dofinansowanie zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie”).

W trakcie roku dotacje z rezerwy celowej zostały rozdysponowane w 100%, tj. zwiększyły budżety wojewodów o 136 tys. zł z przeznaczeniem na realizację programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie i na utrzymanie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz o 240 tys. zł na dofinansowanie organizowania szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Ponadto, niektórzy wojewodowie, w tym Wojewoda: Łódzki, Podkarpacki, Warmińsko-Mazurski i Wielkopolski zwiększyli plan dotacji na realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie dokonując w trakcie roku przesunięć dotacji z innych zadań z pomocy społecznej w ramach własnego budżetu. W związku z tym ostateczny plan po zmianach na 31 grudnia 2015 roku w części 85 – Budżety wojewodów z przeznaczeniem na realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wyniósł 16.460 tys. zł i został wykonany na poziomie kwoty 15.884 tys. zł, tj. w 96,5%, w tym:

- na utrzymanie 35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie funkcjonujących na terenie kraju w 2015 roku, tj. zapewniających schronienie osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, ochronę przed osobą stosującą przemoc, świadczących pomoc psychologiczną, medyczną i udzielających wsparcia w przewyciężaniu sytuacji kryzysowej, wydatkowano ogółem **12.530 tys. zł**, co stanowiło 99,6% planu po zmianach, przy czym najniższe wykonanie planu wykazało województwo podlaskie – 95,7%, w związku z mniejszą liczbą osób korzystających z całodobowej pomocy ośrodka w powiecie kolneńskim;
- na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie (większość programów realizowano w tzw. grupach wolnościowych, ale były też programy dla osób przebywających w zakładach karnych odbywających karę pozbawienia wolności za znęcanie się nad rodziną) wydatkowano ogółem **3.120 tys. zł**, co stanowiło 85,8% planu po zmianach, przy czym najniższe wykonanie planu wykazały województwa: podlaskie – 59,1% oraz śląskie – 68,4%, w związku z rezygnacją uczestników z udziału w programach;
- na dofinansowanie organizowania szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie mających na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w szczególności pracujących z osobami stosującymi przemoc w rodzinie wydatkowano ogółem **234 tys. zł**, co stanowiło 97,5% planu po zmianach, przy czym każde z województw otrzymało z rezerwy celowej po 15 tys. zł na to zadanie, ale niższe wykonanie planu wykazały województwa: świętokrzyskie – 73,3% (koszt szkolenia był niższy niż zaplanowano), lubuskie –

93,3% (z tytułu oszczędności na zorganizowanym postępowaniu przetargowym i wyborze najbardziej korzystnej oferty), śląskie - 93,3%.

Ponadto, w ramach realizowanego w 2015 roku Programu Ochronowego pn. „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” z części 44 – Zabezpieczenie społeczne wydatkowano kwotę 2.833 tys. zł (94,4% planu), obejmując wsparciem finansowym 86 podmiotów wszystkich szczebli samorządu terytorialnego. Program realizowano w oparciu o tryb konkursowy.

Ponadto, w ramach budżetu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz ze środków Funduszu Współpracy Dwustronnej na poziomie krajowym w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego i EOG 2009-2014 dla Programu Operacyjnego PL14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, na realizację działań wydatkowano środki w wysokości **355 072,40 zł** w tym:

- **72 621 zł** na zorganizowanie ogólnopolskiej konferencji pn. **„10 lat ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie - historia, doświadczenia, wyzwania”**.
- **150 000 zł** to koszt przeprowadzonego badania naukowego **„Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych - Raport z badania ogólnopolskiego 2015 r. oraz badania porównawczego z lat 2009-2015”**
- **2 294 696 zł** to koszt przeprowadzonych szkoleń **Zespołów Interdyscyplinarnych** w ramach Projektu Predefiniowanego pn. „Rodzina polska wolna od Przemocy”
- **16 800 zł** to koszt opracowania: **„INFORMATOR DLA PROFESJONALISTÓW – Wybrane interpretacje przepisów prawa z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie”**.

Marszałkowie Województw w ramach posiadanych środków finansowych przeznaczyli **1 173 805 zł** na zorganizowanie szkoleń dla pracowników „pierwszego kontaktu” (w tym **234 000 zł** pochodziło z budżetu państwa w ramach części 85 - Budżety wojewodów).

Ministerstwo Sprawiedliwości w 2015 roku przeprowadziło jeden otwarty konkursy ofert na uzyskanie dotacji z **Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej** na pomoc pokrzywdzonym przestępstwem, w tym przemocą w rodzinie, dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku. W grudniu 2015 r. ogłoszone zostały wyniki tego konkursu, na rok 2016, gdzie wybrano 26 organizacji, którym przyznano dotację na łączną kwotę 19 715 182 zł.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji jest głównym koordynatorem działań realizowanych w ramach rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej”. W ramach programu **„Razem bezpieczniej”** w 2015 r. dofinansowanie uzyskało 6 projektów na kwotę 546 200 zł. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w 2015 roku po raz kolejny dofinansowało realizację zadania publicznego pod nazwą „Prowadzenie telefonu zaufania dla dzieci i młodzieży” (116 111) oraz prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych skierowanych do społeczeństwa dotyczących funkcjonowania telefonu zaufania dla dzieci, na które przeznaczono kwotę 100 000 zł. Zadanie to realizowane było przez Fundację Dzieci Niczyje. Pozostałe resorty nie określiły kwot przeznaczonych na realizację Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 w okresie od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r.

IV. Podsumowanie, wnioski, zalecenia

Sprawozdanie stanowi podsumowanie działań realizowanych w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r. Działania te realizowane są przez wszystkie szczeble administracji publicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Zagadnienia dotyczące przemocy występującej w rodzinie stanowią jeden z ważnych problemów współczesnego społeczeństwa, dlatego kompleksowe i wieloaspektowe udzielanie pomocy rodzinie dotkniętej przemocą jest niezwykle ważną kwestią. Ponieważ problematyka przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest wielowymiarowa, w ramach Programu realizowane są zadania mające na celu rozwój działań profilaktycznych dla osób i rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie, działania skierowane na ochronę osób doznających przemocy w rodzinie, działania odnoszące się do osób stosujących przemoc w rodzinie, a także działania w zakresie podnoszenia kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Warto zwrócić uwagę, iż dużego znaczenia nabierają działania o charakterze interdyscyplinarnym. Podejmowanie współpracy oraz branie odpowiedzialności za tę problematykę przez różne resorty zaangażowane w realizację Programu, ale również przez przedstawicieli i służby pracujące w środowiskach lokalnych zwiększyło skuteczność podejmowanych działań w zakresie walki ze zjawiskiem przemocy w rodzinie.

Tendencja **zmniejszania skali zjawiska przemocy w rodzinie** znajduje odbicie w analizowanych danych za rok 2015 w sprawozdaniu, co świadczyć może, iż jest wynikiem coraz lepiej działającego systemu i skuteczności podejmowanych działań oraz zaangażowaniu wielu przedstawicieli i służb zajmujących się zawodowo problematyką przemocy w rodzinie. Jak wynika z danych statystycznych **Komendy Głównej Policji** zarówno w ogólnej liczbie, jak i we wszystkich kategoriach pokrzywdzonych w porównaniu do 2014 roku odnotowano spadek wartości liczbowych. Ogólna liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie **spadła o 7,43%** (2014 rok – 105 332; 2015 rok – 97 501), w tym kobiet **o 4,68%** (2014 rok – 72 786; 2015 rok – 69 376); mężczyzn **o 6,60%** (2014 rok – 11 491; 2015 rok – 10 733), małoletnich **o 17,40%** (2014 rok – 21 055; 2015 rok – 17 392). W 2015 roku najczęściej przemocy wobec osób najbliższych dopuszczali się mężczyźni stanowiąc **92,70%** ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, która wynosiła **76 034** osób. Porównując odnotowane dane statystyczne do 2014 roku zauważa się **tendencję spadkową** w ogólnej liczbie osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie **o 3,33%** (2014 rok – 78 489; 2015 rok – 76 034), **o 1,08%** w liczbie kobiet dopuszczających się przemocy (2014 rok – 5 301; 2015 rok – 5 244), w liczbie mężczyzn będących jej sprawcami **o 3,17 %** (2014 rok – 72 791; 2015 rok – 70 484) oraz w liczbie nieletnich stosujących przemoc wobec osób najbliższych **o 22,92%** (2014 rok – 397; 2015 rok – 306). Spadła też o **15%** w stosunku do roku ubiegłego liczba odebranych dzieci na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (1 158 takich przypadków w 2015 r. i 1 359 w 2014 r.)

Analizując statystyki dotyczące zmniejszenia liczby wszczętych procedur „**Niebieskiej Karty**” (**99 749 tys.** w 2015 r.) w porównaniu do roku 2014 r. (**102 811 tys.** -spadek o 3,5%) należy rozpatrywać tę malejącą tendencję jako działanie braku społecznej akceptacji dla zjawiska przemocy i potwierdzenie, że przemoc w rodzinie jest przestępstwem, które należy piętnować i zdecydowanie reagować. Na zmianę świadomości społecznej wpływają również realizowane z sukcesem **kampanie społeczne**, dzięki którym spada aprobata do zachowań przemocowych, a także zmienia się perspektywa patrzenia na problem przemocy nie jako na indywidualną sprawę rodziny, a na zjawisko, któremu trzeba przeciwdziałać. Dzięki ogólnopolskim kampaniom społecznym informacja dociera do całego społeczeństwa. Natomiast lokalne kampanie społeczne przyczyniają się przede wszystkim

do przekazywania informacji społeczności lokalnej na temat możliwości skorzystania z pomocy w danej gminie, powiecie, województwie. Mnogość działań w tym zakresie została odzwierciedlona w „Dobrych Praktykach” opisywanych przez Wojewodów.

Przy realizacji działań profilaktycznych niebagatelną rolę w ich powodzeniu odgrywają realizowane w samorządach programy **profilaktyczne** skierowane do dzieci i młodzieży, ale również do środowisk zagrożonych przemocą w rodzinie. Dzięki Programom realizowanym przez **Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej** pn. „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” (dofinansowanie dostało **86 podmiotów** wszystkich szczebli samorządu terytorialnego) oraz Rządowemu Programowi na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła” realizowanego przez **Ministerstwo Edukacji Narodowej** czy też Rządowemu Programowi ograniczenia przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej” realizowanemu przez **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji** możliwe jest realizowanie innowacyjnych projektów na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W działania profilaktyczne aktywnie włącza się również **Ministerstwo Sprawiedliwości** wydając informatory, broszury, prowadząc bazę teleadresową osób koordynujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadząc Ośrodki Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przystępem. Natomiast **Ministerstwo Zdrowia za pośrednictwem Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych** w 2015 r. realizowało działania informacyjne, szkolenia dla służb oraz prowadziło ogólnopolską infolinię dla osób doznających przemocy w rodzinie „Niebieska Linia”.

Ponadto, realizacja działań systemowych przyczyniła się również **do spadku korzystania osób doznających przemocy w rodzinie z placówek**. Wpływ na to mają przede wszystkim działania realizowane lokalnie, dzięki którym udzielana jest kompleksowa pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Ponadto duży wpływ na zmniejszenie liczby osób korzystających z placówek miały również zmiany kodeksowe wprowadzone w 2010 r. poprzez zmianę ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, dzięki którym istnieje możliwość wydania nakazu opuszczenia lokalu przez sprawcę przemocy w rodzinie oraz zakazu kontaktowania się z osobą doznającą przemocy.

Pomimo, iż spada liczba osób korzystających z placówek należy uwzględnić fakt, że bardzo ważnym działaniem realizowanym w ramach Programu jest również funkcjonowanie na terenie Polski **35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie**, które rokrocznie udzielają kompleksowej, bezpłatnej pomocy **ok 7,5 tys. osób** doznających przemocy w rodzinie. Osoby, które zgłaszają się do tego typu placówek nie ponoszą żadnych opłat związanych z pobytem czy też świadczonymi usługami (psychologicznymi, prawnymi, medycznymi, socjalnymi). Ośrodki te nie podlegają również rejonizacji, dlatego też osoby zamieszkujące np. w Krakowie mogą skorzystać z takiej pomocy, np. w ośrodku we Wrocławiu, co ma niebagatelną wartość, bo umożliwia im wyjście z kryzysu oraz rozpoczęcie życia w nowym miejscu.

Pozytywną zmianę należy również zauważyć uwzględniając pracę na rzecz osób stosujących przemoc w rodzinie. Realizowane na szczeblu samorządu powiatowego **programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie** na przestrzeni lat zwiększyły swój potencjał i dzięki ich realizacji **w roku 2015 zostało poddanych tym oddziaływaniom prawie 9,5 tys. osób stosujących przemoc w rodzinie** (wzrost w stosunku do roku ubiegłego o 9%) **a w 2014 r. liczba ta wynosiła 8 598 osób**. Wpływ na sukces realizacji tego zadania ma również, oprócz samorządów powiatowych, zaangażowanie Centralnego Zarządu Służby Więziennej i realizacja tych programów w jednostkach penitencjarnych. Zaprezentowane w niniejszym sprawozdaniu dane statystyczne wskazują, że prowadzone działania edukacyjne i informacyjne odnoszą zamierzony skutek, o czym świadczy **metodyczny wzrost liczby stosowanych wobec sprawców przemocy w rodzinie środków zapobiegawczych, karnych oraz probacyjnych w postępowaniu karnym**. Należy dodać, że wzrost liczby stosowanych środków izolacji następuje przy jednoczesnym spadku liczby osób skazanych za czyny związane z przemocą w rodzinie, co świadczy **o zwiększaniu się odsetka rzeczywiście izolowanych sprawców przemocy w rodzinie od osób pokrzywdzonych**. W porównaniu z rokiem 2015 **wzrosła również liczba orzeczonych obowiązków poddania się oddziaływaniom korekcyjno-**

edukacyjnym. W 2015 roku sądy w wyrokach skazujących bądź warunkowo umarzających postępowanie karne orzekły aż **1063** tego rodzaju obowiązków, co stanowi wzrost w stosunku do roku poprzedniego (2014 - 981, 2013 - 578). Biorąc pod uwagę cele tych oddziaływań, a mianowicie fakt, że stanowią one narzędzie ukierunkowane na zmianę postawy i zachowań osoby stosującej przemoc oraz służą zmniejszaniu ryzyka stosowania przemoc w przyszłości, nawet nieznaczny wzrost liczby orzeczonych obowiązków poddania się takim oddziaływaniom należy ocenić pozytywnie. Mimo licznych podjętych już w tym kierunku działań, konieczna jest ich kontynuacja, aby przybliżyć sędziom, a także prokuratorom i kuratorom sądowym **korzyści płynące ze stosowania tego typu obowiązków** wobec sprawców przemoc w rodzinie.

Warto wspomnieć, że od 2017 r. z budżetu państwa będą również dofinansowywane dodatkowe nowe formy oddziaływania skierowane do osób stosujących przemoc w rodzinie w postaci programów psychologiczno-terapeutycznych. W latach 2017-2020 na ten cel zostanie przekazanych 3 553 000 zł. Realizacja powyższych oddziaływań będzie miała na celu zwiększenie oferty w stosunku do osób stosujących przemoc, a środki finansowe pochodzące z budżetu państwa wzmocnią w tym działaniu samorządy lokalne.

Bardzo ważnym działaniem przy wykonywaniu zadań z zakresu przeciwdziałania przemoc w rodzinie mają również realizowane przez Marszałków Województw **szkolenia dla pracowników „Pierwszego Kontakt”** tj. dla osób zawodowo zajmujących się tematyką związaną z przeciwdziałaniem przemoc w rodzinie. W roku 2015 zostało przeszkolonych **3 404 tys. osób**. Koszt przeprowadzonych szkoleń w 16 województwach wyniósł łącznie **1 173 805 zł**, w tym z budżetu państwa 234 tys. zł. Ważne jest, że w przyszłej perspektywie od 2017 r. środki finansowe z budżetu państwa na realizację szkoleń będą ulegały zwiększeniu (2017 r. – 480 000 zł, 2018 r. – 800 000 zł, 2019 r. – 1 600 000 zł, 2020 r. – 1 600 000 zł). Należy podkreślić kluczową rolę odpowiednich szkoleń dla profesjonalistów realizujących zadania wynikające z przepisów ustawy. Kompleksowe działania na rzecz przeciwdziałania przemoc w rodzinie będą mogły być skuteczne tylko po odpowiednim przygotowaniu pracowników reprezentujących różne grupy zawodowe. Prawidłowa współpraca pomiędzy pracownikami pierwszego kontaktu z ofiarą lub sprawcą przemoc w rodzinie umożliwi udzielanie kompleksowej i skutecznej pomocy. Dlatego też zwiększenie środków na szkolenia w latach 2017-2020 zostało zapisane w załączniku „Nakłady budżetu państwa na lata 2014-2020” do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemoc w Rodzinie na lata 2014-2020 (Uchwała Rady Ministrów z 29 kwietnia 2014 r. Nr 76 w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemoc w Rodzinie na lata 2014-2020, M. P. poz. 445). Dodatkowo MRPiPS, jako beneficjent Projektu Predefiniowanego pn. „Rodzina polska – wolna od przemoc” w ramach Programu Operacyjnego PL14 „Przeciwdziałanie przemoc w rodzinie i przemoc ze względu na płeć”, współfinansowanego z Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 przeprowadziło szkolenia zespołów interdyscyplinarnych. W 2015 r. zostało przeszkolonych **3076** członków Zespołów Interdyscyplinarnych. Zgodnie z założeniami projektu szkoleniami objęte zostały zespoły interdyscyplinarne w jak najpełniejszym ich składzie, by możliwe stało się wypracowanie usprawnień wzajemnego działania, podejmowania szybkich i właściwych decyzji w sytuacjach kryzysowych spowodowanych przemocą w rodzinie.

Ważnym zadaniem, które spoczywa na administracji rządowej w tym na Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jest systematyczne diagnozowanie zjawiska przemoc w rodzinie w Polsce. W ramach tego zadania w 2015 r. zostały przeprowadzone badania naukowe . „Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych - Raport z badania ogólnopolskiego 2015 r. oraz badania porównawczego z lat 2009-2015”. Badanie miało charakter porównawczy w stosunku do badań z lat wcześniejszych. Na podstawie przeprowadzonego badania eksperci z Polskiej Akademii Nauk sformułowali następujące wnioski:

W opinii społecznej przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych wydaje się zjawiskiem wyrażicie obserwowalnym. Na uwagę zasługuje fakt, że stosowanie przynajmniej jednej

formy przemocy (przemocy fizycznej lub ekonomicznej lub psychicznej lub seksualnej) wobec osób starszych poza własną rodziną relacjonowało 59,7 proc respondentów, zaś we własnej rodzinie – 30,1 proc. Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych są zjawiskami zdecydowanie zauważalnymi. Warto dodać, że nie udało się tu stwierdzić jakiegokolwiek roli statusu ekonomiczno-społecznego. Innymi słowy przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych w roku 2009 i 2015 jest tak samo obecna w świadomości ludzi zajmujących różne pozycje społeczne. Nie odnotowano też różnic między rokiem 2009 i 2015 pod względem obojętności na przemoc.

Analizy pokazały kilka różnic w obrazie przemocy w rodzinie między rokiem 2009 a rokiem 2015. Mimo, że obserwowana częstość jej występowania nadal utrzymuje się na wysokim poziomie, to dają się dostrzec znamienne przesunięcia.

Po pierwsze, w roku 2015 odnotowano spadek przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych spostrzeganej poza rodziną. Twierdzących, że przemoc wobec osób starszych poza rodziną występowała często i bardzo często w roku 2009 średnio było 17 proc., a w roku 2015 – 14,4 proc. Dostrzegających stosowanie przemocy fizycznej w latach 2009 i 2015 było odpowiednio – 18,1 proc. i 13,9 proc. (różnica istotna statystycznie), przemocy ekonomicznej – 25,2 i 19,7 proc (różnica istotna statystycznie), przemocy psychicznej 21,5 i 20,5 proc. i przemocy seksualnej 3,3 i 3,5 proc.

Po drugie, w roku 2015 w porównaniu z rokiem 2009 wzrosła częstość przemocy obserwowanej w rodzinie. Twierdzących, że przemoc wobec osób starszych w rodzinie występuje często i bardzo często w roku 2009 średnio było 4,2 proc., a w roku 2015 – 6 proc.

Po trzecie okazało się, że w roku 2015 Polacy byli nieco bardziej skłonni usprawiedliwiać przemoc wobec osób i starszych, i niepełnosprawnych. W roku 2009 średnio było 2,7 proc. znajdujących okoliczności usprawiedliwiające stosowanie przemocy wobec osób starszych, zaś w roku 2015 – 4,1 proc. W roku 2009 średnio było 2,2 proc. znajdujących okoliczności usprawiedliwiające stosowanie przemocy wobec osób niepełnosprawnych, zaś w roku 2015 – 3,5 proc. System przeciwdziałania przemocy w rodzinie funkcjonuje w naszym kraju od wielu lat. Usankcjonowanie działań zarówno jednostek samorządu terytorialnego jak i organizacji pozarządowych w tym zakresie, nastąpiło poprzez uchwalenie w dniu 29 lipca 2005 r. ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390), oraz ustanowienie w 2006 r., a następnie w 2014 r. Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Po ponad dziesięciu latach funkcjonowania ustawy konieczne jest wprowadzenie zmian, które z jednej strony zagwarantują podmiotowość i autonomię rodziny, zwiększą bezpieczeństwo i ochronę osób zagrożonych i doznających przemocy, a z drugiej będą skuteczniej oddziaływać na osoby stosujące przemoc wobec swoich najbliższych. Społeczeństwo polskie tradycyjnie przywiązuje duże znaczenie do wartości, jakie realizowane są w rodzinie i przez rodzinę. Zapewnienie rodzinie odpowiedniego miejsca w budowanym modelu państwa, zwłaszcza w jego praktyce społecznej, może w znacznym stopniu decydować o powodzeniu aktualnie przeprowadzanych reform. Dążenie do umocnienia podstaw funkcjonowania rodziny jest więc potrzebą rozwojową, a równocześnie powinnością państwa. Tradycyjna rodzina jest w Polsce główną instytucją i najważniejszą wartością życia społecznego.

W związku z tym obecnie w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, prowadzone są prace nad opracowaniem założeń do zmiany ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Zmiany te zakładają między innymi uproszczenie procedury „Niebieskie Karty” oraz modyfikację formularzy „Niebieska Karta – A,B,C,D” celem dostosowania ich do realizacji działań interwencyjnych i pomocowych. Ważną projektowaną zmianą będzie również uregulowanie działań służb zmierzających do szybkiego zdiagnozowania, czy w rodzinie faktycznie dochodzi do przemocy, czy też jest to tylko i wyłącznie konflikt przez co nie ma zasadności wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”. Ponadto, Ministerstwo rozważa możliwość wprowadzenia uregulowań mających na celu usprawnienie działań skierowanych na osoby stosujące przemoc. Planowane są również zmiany, które doprowadzą do poprawy funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych oraz uelastycznienia

składu grup roboczych. Obecnie nie zakłada się, aby projektowane zmiany rodziły skutki finansowe dla budżetu państwa.

Należy wyrazić nadzieję, że projektowane zmiany w zakresie realizacji procedury „Niebieskie Karty” oraz funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych i grup przyczynią się w dalszej perspektywie do wyraźnego spadku skali przemocy w rodzinie, a jednocześnie usprawnią system pomocy osobom, które zostały dotknięte tym zjawiskiem.

Dane statystyczne
z realizacji Krajowego Programu
Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
na lata 2014-2020
za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r.¹

Warszawa, wrzesień 2016 r.

¹ Dane zebrane z ministerstw, urzędów wojewódzkich i marszałków województw w układzie tabelarycznym, zgodnie ze wskaźnikami do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Spis treści

1. Profilaktyka i edukacja społeczna.....	3
1.2 Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej	3
1.2 Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej	3
1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach.....	3
1.4 Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych	4
1.5 Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie	4
2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.....	5
2.1 Rozwój infrastruktury	5
2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.....	9
2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	10
2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych.....	14
3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie.....	15
3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi	15
3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie	16
3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Dz. U. z 2015 r. poz. 1390)	19
3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań.....	21
4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	22
4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania	22
4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.....	22
4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	23
4.4. Nawiązanie i wzmacnianie współpracy z organizacjami pozarządowymi.....	24

Razem Ministerstwa

1. Profilaktyka i edukacja społeczna

1.1 Poszerzenie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny/wartość wskaźnika	
		Razem	MRPiPS
1.1.1. Prowadzenie badań, ekspertyz oraz analiz dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie	corocznie opracowany raport dotyczący diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie	1	1
1.1.2. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy, powiatu i województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie	liczba opracowanych diagnoz	907	907
1.1.3. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa	coroczny raport	14	14

1.2 Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny				
		Razem	MRPiPS	MEN	MS	KRRiT (MKiDN)
1.2.1. Prowadzenie ogólnopolskich kampanii społecznych	liczba kampanii	2	1		1	
1.2.1. Prowadzenie lokalnych kampanii społecznych	liczba kampanii	911	911	X	X	X
1.2.2. Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich	liczba osób, którym udzielono informacji	17 277	17 277	X	X	X
	liczba podjętych inicjatyw	349	349	X	X	X

1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	KRRiT (MKiDN)
1.3.1. Promowanie w środkach masowego przekazu programów skierowanych do dzieci i młodzieży pozbawionych treści przemocowych	liczba programów dla dzieci i młodzieży w których nie występuje przemoc	Brak danych	
	liczba programów w środkach masowego przekazu promujących pozbawione treści przemocowych programy kierowane do dzieci i młodzieży	Brak danych	

1.4 Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych

Rodzaj działania	Wskaźnik						
		Razem	MRPiPS	MZ	MEN		
1.4.1. Opracowanie programów osłonowych oraz edukacyjnych i prowadzenie działań, dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, w szczególności wobec dzieci, kobiet, osób starszych lub z niepełnosprawnościami	liczba opracowanych programów osłonowych oraz edukacyjnych	760	1	X	759		
	liczba osób w stosunku do których prowadzono działania	1 532 912	1 600	X	1 531 312		
1.4.2 Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie	liczba opracowanych programów	330	330	X	X		
	liczba zrealizowanych programów	328	328	X	X		
	liczba uczestników programów	34 305	34 305	X	X		
1.4.3. Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży.	liczba placówek	849	849	X	X		
	liczba programów	780	780	X	X		
	liczba osób	ogółem	41 816	41 816	X	X	
		w tym kobiety	ogółem	30 130	30 130	X	X
			w tym niepełnosprawne	1 050	1 050	X	X
			w tym starsze	1 305	1 305	X	X
		w tym mężczyźni	ogółem	11 686	11 686	X	X
			w tym niepełnosprawni	352	352	X	X
	w tym starsi		543	543	X	X	
liczba wizyt patronażowych prowadzonych przez położne podstawowej opieki zdrowotnej	12 147 070	X	12 147 070	X			

1.5 Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
1.5.1. Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie	liczba opracowanych programów	2 303	2 303
	liczba uchylonych uchwał	183	183
1.5.2. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie	liczba opracowanych programów	289	289
	liczba uchylonych uchwał	15	15
1.5.3. Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie	liczba opracowanych programów	16	16
	liczba uchylonych uchwał	X	X

2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

2.1 Rozwój infrastruktury

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny		
			Razem	MRPiPS	
2.1.1. Utworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych	liczba utworzonych zespołów interdyscyplinarnych		2 585	2 585	
	liczba posiedzeń zespołów		17 262	17 262	
	liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych	ogółem		153 041	153 041
		w tym kobiety	ogółem	70 374	70 374
			w tym niepełnosprawne	3 967	3 967
			w tym starsze	7 799	7 799
		w tym mężczyźni	ogółem	44 824	44 824
			w tym niepełnosprawni	2 392	2 392
			w tym starsi	3 746	3 746
		w tym dzieci	ogółem	37 843	37 843
			w tym niepełnosprawne	1 301	1 301
		liczba rodzin objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych		67 250	67 250
	liczba utworzonych grup roboczych		74 021	74 021	
	liczba posiedzeń grup		251 570	251 570	
	liczba osób objętych pomocą grup roboczych	ogółem		240 688	240 688
		w tym kobiety	ogółem	106 866	106 866
			w tym niepełnosprawne	6 860	6 860
			w tym starsze	11 880	11 880
		w tym mężczyźni	ogółem	72 541	72 541
			w tym niepełnosprawni	4 103	4 103
w tym starsi			5 942	5 942	
w tym dzieci		ogółem	61 281	61 281	
	w tym niepełnosprawne	2 224	2 224		
liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych		99 834	99 834		
2.1.2. Ewidencjonowanie istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	a) aktualizacja na stronach internetowych bazy danych podmiotów realizujących zadania zlecone z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie		1	1	
	b) aktualizacja na stronach internetowych bazy danych podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie		15	15	
	c) aktualizacja rejestru placówek zapewniających miejsca noclegowe oraz rejestru specjalistycznego poradnictwa		14	14	
2.1.3 Przesyłanie zaktualizowanych baz danych z danego województwa do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku	liczba przekazanych aktualnych baz danych	ogółem	311	311	
		prezesowi sądu apelacyjnego	23	23	
		prokuratorowi apelacyjnemu	23	23	
		komendantowi wojewódzkiemu Policji	23	23	
		kuratorowi oświaty	23	23	
		organom samorządu terytorialnego	219	219	

Rodzaj działania	Wskaźnik	Razem	MS	PK	MSWiA	MEN
2.1.4 Upowszechnienie baz danych uzyskanych od wojewodów, zawierających ewidencję istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w sądach, prokuraturach okręgowych i rejonowych, w komendach powiatowych i miejskich Policji oraz w jednostkach oświatowych	liczba przekazanych aktualnych baz	580	229	226	123	2
	liczba jednostek oświatowych do których przekazano aktualne bazy danych	16	X	X	X	16

Rodzaj działania	Wskaźnik	Nazwa instytucji	Podmiot odpowiedzialny	
			Razem	MRPiPS
2.1.5 Rozbudowa sieci i poszerzanie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	liczba utworzonych w danym roku	punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	51	51
		ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	1	1
		specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	X	X
		domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	X	X
		ośrodków interwencji kryzysowej	7	7
		w tym: punktów interwencji kryzysowej	1	1
		innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	2	2

Rodzaj działania	Wskaźnik	Nazwa instytucji	osoby dotknięte przemocą w rodzinie korzystające z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie		Podmiot odpowiedzialny			
					Razem	MRPiPS		
2.1.5 Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	liczba osób korzystających z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		5 386	5 386		
			w tym kobiety	ogółem		4 074	4 074	
				w tym niepełnosprawne		107	107	
				w tym starsze		297	297	
			w tym mężczyźni	ogółem		1 053	1 053	
				w tym niepełnosprawni		24	24	
				w tym starsi		87	87	
			w tym dzieci	ogółem		259	259	
				w tym niepełnosprawne		2	2	
			ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		187	187	
				w tym kobiety	ogółem		131	131
					w tym niepełnosprawne		4	4
		w tym starsze			3	3		
		w tym mężczyźni		ogółem		33	33	
				w tym niepełnosprawni		1	1	
				w tym starsi		X	X	
		w tym dzieci		ogółem		23	23	
				w tym niepełnosprawne		3	3	
		specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie		ogółem		473	473	
				w tym kobiety	ogółem		278	278
					w tym niepełnosprawne		25	25
			w tym starsze		15	15		
			w tym mężczyźni	ogółem		24	24	
				w tym niepełnosprawni		8	8	
				w tym starsi		2	2	
			w tym dzieci	ogółem		171	171	
				w tym niepełnosprawne		3	3	
			domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	ogółem		57	57	
				w tym kobiety	ogółem		26	26
					w tym niepełnosprawne		3	3
		w tym starsze			1	1		
		w tym mężczyźni		ogółem		X	X	
				w tym niepełnosprawni		X	X	
				w tym starsi		X	X	
		w tym dzieci		ogółem		31	31	
				w tym niepełnosprawne		1	1	
		ośrodków interwencji kryzysowej		ogółem		3 863	3 863	
				w tym kobiety	ogółem		2 711	2 711
					w tym niepełnosprawne		91	91
			w tym starsze		166	166		
			w tym mężczyźni	ogółem		654	654	
				w tym niepełnosprawni		40	40	
				w tym starsi		53	53	
			w tym dzieci	ogółem		498	498	
				w tym niepełnosprawne		14	14	
			w tym: punktów interwencji kryzysowej świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		94	94	
				w tym kobiety	ogółem		79	79
					w tym niepełnosprawne		2	2
w tym starsze		4			4			
w tym mężczyźni	ogółem			1	1			
	w tym niepełnosprawni			X	X			
	w tym starsi			X	X			
w tym dzieci	ogółem			14	14			
	w tym niepełnosprawne			X	X			
innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem			1 273	1 273			
	w tym kobiety	ogółem		775	775			
		w tym niepełnosprawne		113	113			
		w tym starsze		97	97			
	w tym mężczyźni	ogółem		191	191			
		w tym niepełnosprawni		48	48			
		w tym starsi		38	38			
	w tym dzieci	ogółem		307	307			
		w tym niepełnosprawne		2	2			

Rodzaj działania	Wskaźnik	Nazwa instytucji	osoby dotknięte przemocą w rodzinie korzystające z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie		Podmiot odpowiedzialny			
					Razem	MRPiPS		
2.1.5 Rozbudowa sieci i poszerzanie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	w tym liczba osób korzystających z miejsc całodobowych z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		21	21		
			w tym kobiety	ogółem		10	10	
				w tym niepełnosprawne		X	X	
				w tym starsze		X	X	
			w tym mężczyźni	ogółem		X	X	
				w tym niepełnosprawni		X	X	
				w tym starsi		X	X	
			w tym dzieci	ogółem		11	11	
				w tym niepełnosprawne		1	1	
			specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	ogółem		245	245	
				w tym kobiety	ogółem		104	104
					w tym niepełnosprawne		17	17
		w tym starsze			7	7		
		w tym mężczyźni		ogółem		3	3	
				w tym niepełnosprawni		2	2	
				w tym starsi		X	X	
		w tym dzieci		ogółem		138	138	
				w tym niepełnosprawne		3	3	
		domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży		ogółem		57	57	
				w tym kobiety	ogółem		26	26
					w tym niepełnosprawne		3	3
			w tym starsze		1	1		
			w tym mężczyźni	ogółem		X	X	
				w tym niepełnosprawni		X	X	
				w tym starsi		X	X	
			w tym dzieci	ogółem		31	31	
				w tym niepełnosprawne		1	1	
			ośrodków interwencji kryzysowej	ogółem		540	540	
				w tym kobiety	ogółem		257	257
					w tym niepełnosprawne		18	18
		w tym starsze			17	17		
		w tym mężczyźni		ogółem		27	27	
				w tym niepełnosprawni		7	7	
				w tym starsi		3	3	
		w tym dzieci		ogółem		256	256	
				w tym niepełnosprawne		3	3	
		w tym: punktów interwencji kryzysowej świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie		ogółem		28	28	
				w tym kobiety	ogółem		25	25
					w tym niepełnosprawne		X	X
			w tym starsze		X	X		
			w tym mężczyźni	ogółem		1	1	
				w tym niepełnosprawni		X	X	
w tym starsi				X	X			
w tym dzieci	ogółem		2	2				
	w tym niepełnosprawne		X	X				
innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		464	464				
	w tym kobiety		ogółem		352	352		
			w tym niepełnosprawne		102	102		
		w tym starsze		75	75			
	w tym mężczyźni	ogółem		93	93			
		w tym niepełnosprawni		44	44			
		w tym starsi		28	28			
	w tym dzieci	ogółem		19	19			
		w tym niepełnosprawne		2	2			

2.1.6 Nawiązanie i wzmacnianie współpracy

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
2.1.6. Nawiązywanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	liczba zleczanych i wspólnie realizowanych projektów	686	686

2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
2.2.1. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej	liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych	301 915	301 915
	liczba lokalnych kampanii społecznych	1 032	1 032
2.2.2. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie	liczba zajęć dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	5 927	5 927
	liczba osób uczestniczących w zajęciach	20 557	20 557

2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny			
			Razem	MRPiPS		
2.3.1. Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem	207 385	207 385		
		kobiety	126 286	126 286		
		mężczyźni	34 130	34 130		
		dzieci	46 969	46 969		
	Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa	ogółem	154 651	154 651		
		w tym	medycznego	4 895	4 895	
			psychologicznego	71 508	71 508	
			pawnego	42 987	42 987	
			socjalnego	89 068	89 068	
			zawodowego i rodzinnego	28 602	28 602	
2.3.2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w ośrodkach wsparcia, w tym całodobowych, oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej	liczba punktów konsultacyjnych		485	485		
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z punktów konsultacyjnych	ogółem	29 575	29 575		
		w tym kobiety	ogółem	21 358	21 358	
			w tym niepełnosprawne	819	819	
			w tym starsze	1 785	1 785	
		w tym mężczyźni	ogółem	5 176	5 176	
			w tym niepełnosprawni	231	231	
			w tym starsi	457	457	
		w tym dzieci	ogółem	3 041	3 041	
			w tym niepełnosprawne	117	117	
		liczba gminnych ośrodków wsparcia		15	15	
	w tym: liczba gminnych ośrodków wsparcia z miejscami całodobowymi		12	12		
	liczba miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia		572	572		
	w tym: liczba miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia z miejscami całodobowymi		293	293		
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia	ogółem	397	397		
		w tym kobiety	ogółem	207	207	
			w tym niepełnosprawne	10	10	
			w tym starsze	10	10	
		w tym mężczyźni	ogółem	34	34	
			w tym niepełnosprawni	3	3	
			w tym starsi	2	2	
		w tym dzieci	ogółem	156	156	
			w tym niepełnosprawne	6	6	
		w tym:		95	95	
		liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w gminnych ośrodkach wsparcia	ogółem	44	44	
			w tym kobiety	ogółem	4	4
				w tym starsze	2	2
	w tym mężczyźni		ogółem	5	5	
			w tym niepełnosprawni	3	3	
w tym starsi						
w tym dzieci	ogółem	46	46			
	w tym niepełnosprawne					
liczba powiatowych ośrodków wsparcia		9	9			
w tym: liczba powiatowych ośrodków wsparcia z miejscami całodobowymi		7	7			
liczba miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia		1 603	1 603			
w tym: liczba miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia z miejscami całodobowymi		124	124			
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w powiatowych	ogółem	2 599	2 599			
	w tym kobiety	ogółem	1 899	1 899		
		w tym niepełnosprawne	76	76		
		w tym starsze	63	63		
	w tym mężczyźni	ogółem	220	220		
		w tym niepełnosprawni	6	6		
w tym starsi		4	4			

ośrodkach wsparcia	w tym dzieci	ogółem	480	480
		w tym niepełnosprawne	43	43
w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w powiatowych ośrodkach wsparcia	ogółem		218	218
	w tym kobiety	ogółem	102	102
		w tym niepełnosprawne	4	4
		w tym starsze	1	1
	w tym mężczyźni	ogółem	1	1
		w tym niepełnosprawni	X	X
		w tym starsi	X	X
	w tym dzieci	ogółem	115	115
		w tym niepełnosprawne	6	6
	liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			13
liczba miejsc w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			278	278
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	ogółem		343	343
	w tym kobiety	ogółem	142	142
		w tym niepełnosprawne	11	11
		w tym starsze	1	1
	w tym mężczyźni	ogółem	1	1
		w tym niepełnosprawni	X	X
		w tym starsi	X	X
	w tym dzieci	ogółem	200	200
		w tym niepełnosprawne	13	13
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	ogółem		343
w tym kobiety		ogółem	142	142
		w tym niepełnosprawne	11	11
		w tym starsze	1	1
w tym mężczyźni		ogółem	1	1
		w tym niepełnosprawni	X	X
		w tym starsi	X	X
w tym dzieci		ogółem	200	200
		w tym niepełnosprawne	13	13
liczba ośrodków interwencji kryzysowej			220	220
w tym: liczba ośrodków interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			144	144
liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej			15 289	15 289
w tym: liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			1 494	1 494
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej	ogółem		21 581	21 581
	w tym kobiety	ogółem	15 889	15 889
		w tym niepełnosprawne	553	553
		w tym starsze	959	959
	w tym mężczyźni	ogółem	2 569	2 569
		w tym niepełnosprawni	124	124
		w tym starsi	228	228
	w tym dzieci	ogółem	3 123	3 123
		w tym niepełnosprawne	109	109
	w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w ośrodkach interwencji kryzysowej	ogółem		2 327
w tym kobiety		ogółem	1 074	1 074
		w tym niepełnosprawne	93	93
		w tym starsze	41	41
w tym mężczyźni		ogółem	63	63
		w tym niepełnosprawni	12	12
		w tym starsi	5	5
w tym dzieci		ogółem	1 190	1 190
		w tym niepełnosprawne	31	31
W tym: liczba punktów interwencji kryzysowej			53	53
w tym: liczba punktów interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			14	14
liczba miejsc w punktach interwencji kryzysowej			3 534	3 534
w tym: liczba miejsc w punktach interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			78	78

	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w punktach interwencji kryzysowej	ogółem		4 211	4 211	
		w tym kobiety	ogółem	3 428	3 428	
			w tym niepełnosprawne	78	78	
			w tym starsze	95	95	
		w tym mężczyźni	ogółem	460	460	
			w tym niepełnosprawni	25	25	
			w tym starsi	37	37	
		w tym dzieci	ogółem	323	323	
	w tym niepełnosprawne		15	15		
	w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w punktach interwencji kryzysowej	ogółem		92	92	
		w tym kobiety	ogółem	51	51	
			w tym niepełnosprawne	4	4	
			w tym starsze	1	1	
		w tym mężczyźni	ogółem	1	1	
			w tym niepełnosprawni	X	X	
			w tym starsi	X	X	
		w tym dzieci	ogółem	40	40	
	w tym niepełnosprawne		X	X		
	liczba innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie				49	49
	w tym: liczba innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie z miejscami całodobowymi				20	20
liczba miejsc w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie				1 948	1 948	
w tym: liczba miejsc w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie z miejscami całodobowymi				279	279	
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		6 232	6 232		
	w tym kobiety	ogółem	4 021	4 021		
		w tym niepełnosprawne	285	285		
		w tym starsze	355	355		
	w tym mężczyźni	ogółem	1 011	1 011		
		w tym niepełnosprawni	112	112		
		w tym starsi	146	146		
	w tym dzieci	ogółem	1 200	1 200		
		w tym niepełnosprawne	20	20		
	w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		889	889	
		w tym kobiety	ogółem	555	555	
			w tym niepełnosprawne	109	109	
w tym starsze			78	78		
w tym mężczyźni		ogółem	152	152		
		w tym niepełnosprawni	46	46		
		w tym starsi	30	30		
w tym dzieci		ogółem	182	182		
	w tym niepełnosprawne	4	4			
2.3.3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie całodobowych miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie				35	35
	liczba miejsc całodobowych w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie				591	591
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w	ogółem		7 454	7 454	
		w tym kobiety	ogółem	4 822	4 822	
			w tym niepełnosprawne	239	239	
w tym mężczyźni	ogółem	1 007	1 007			
	w tym niepełnosprawni	44	44			

	specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	w tym dzieci	w tym starsi	55	55	
			ogółem	1 625	1 625	
			w tym niepełnosprawne	61	61	
	w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	ogółem		1 779	1 779	
			w tym kobiety	ogółem	778	778
				w tym niepełnosprawne	86	86
		w tym starsze		29	29	
		w tym mężczyźni	ogółem	21	21	
			w tym niepełnosprawni	7	7	
			w tym starsi	1	1	
w tym dzieci	ogółem	980	980			
	w tym niepełnosprawne	49	49			
Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez:			
			Razem	MSWiA	MZ	
2.3.4. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do ogólnopolskich telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz utworzenie całodobowej, bezpłatnej ogólnopolskiej linii telefonicznej dla ofiar przemocy w rodzinie i ze względu na płeć	liczba ogólnopolskich telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych		4	1	3	
	czas dostępności telefonu	całodobowy	X	X	X	
		inny	4	1	3	
	liczba rozmów		13 113	25	13 088	
	liczba interwencji		332	X	332	

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny	
			Razem	MRPiPS
2.3.5. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych		612	612
	czas dostępności telefonu	całodobowy	149	149
		inny	463	463
	liczba rozmów		51 485	51 485
	liczba interwencji		5 989	5 989

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny			
			Razem	MRPiPS	MS	MSWiA
2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba przyjaznych pokoi przesłuchań		631	214	245	172
	liczba dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań	ogółem	9 156	X	9 156	X
		chłopcy	3 593	X	3 593	X
		dziewczynki	5 563	X	5 563	X

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny	
			Razem	MRPiPS
2.3.7. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy	liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie	ogółem	1 158	1 158
		chłopcy	561	561
		dziewczynki	597	597
	liczba dzieci umieszczonych u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny		328	328
	liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej		368	368
	liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej		489	489
2.3.8. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie		343	343
	liczba uczestniczących w programie terapeutycznym osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem	5 787	5 787
		kobiety	4 273	4 273
		mężczyźni	556	556
	liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne	dzieci	958	958
		ogółem	4 048	4 048
		kobiety	2 930	2 930
		mężczyźni	455	455
liczba grup terapeutycznych	dzieci	663	663	
	liczba grup wsparcia	263	263	
		355	355	
2.3.9. Tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych	liczba opracowanych uregulowań prawnych (przepisów prawa miejscowego, regulaminów, etc.) umożliwiających pomoc osobom dotkniętym przemocą w uzyskaniu mieszkania		35	35
	liczba mieszkań socjalnych przyznanych osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w pierwszej kolejności		99	99

2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny		
			Razem	MRPiPS	
2.4.1. Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą	liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy		49 514	49 514	
	liczba osób monitorowanych po opuszczeniu specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, u których przemoc w rodzinie ustała	ogółem	3 557	3 557	
		w tym kobiety	ogółem	1 778	1 778
			w tym niepełnosprawne	175	175
	w tym starsze	ogółem	87	87	
		w tym mężczyźni	ogółem	494	494
			w tym niepełnosprawni	25	25
	w tym starsi	ogółem	28	28	
		w tym dzieci	ogółem	1 285	1 285
			w tym niepełnosprawne	56	56
liczba corocznych raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie		279	279		

3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	
3.1.1. Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujących programy korekcyjno-edukacyjne	corocznie aktualizowane na stronach internetowych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej bazy teleadresowe podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	1	1	
	corocznie aktualizowane na stronach internetowych powiatów oraz gmin bazy teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	531	531	
	liczba informatorów opracowanych przez jednostki samorządu terytorialnego zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	1 727	1 727	
3.1.2 Przesyłanie zaktualizowanych informatorów z danego powiatu, o których mowa w pkt. 3.1.1 właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych/miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku	przekazanie aktualnego informatora w wersji papierowej lub elektronicznej właściwym miejscowo	ogółem	1 184	1 184
		prezesom sądów rejonowych	185	185
		prokuratorom rejonowym	167	167
		komendantom powiatowych/miejskich Policji	170	170
		wchodzącym w obręb powiatu gminom	662	662

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny				
		Razem	MRPiPS	MS	PK	MSWiA
3.1.3. Rozpowszechnienie baz danych oraz informatorów, przez podmioty o których mowa w pkt. 3.1.2 w podległych im pionach organizacyjnych	liczba przekazanych sędziom, zespołom kuratorskiej służby sądowej, prokuratorom oraz funkcjonariuszom Policji aktualnych informatorów w wersji papierowej lub elektronicznej	13 542	X	3 558	834	9 150
	umieszczenie informatorów na stronach internetowych gmin, sądów i prokurator rejonowych, komend policji powiatowych i miejskich do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku	791	203	180	154	254

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny						
		Razem	MRPiPS	MSWiA	MZ	MEN	MKiDN	
3.2.1. Stosowanie procedury "Niebieskie Karty" przez uprawnione podmioty	liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – A” przez pracowników socjalnych, funkcjonariuszy Policji, przedstawicieli gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz ochrony zdrowia, pracowników i przedstawicieli oświaty wszczynających procedurę	99 749	12 743	75 495	5 345	6 154	12	
	liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – C” przez członków zespołu interdyscyplinarnego / grupy robocze	61 955	61 955	X	X	X	X	
	liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – D” przez członków zespołu interdyscyplinarnego / grupy robocze	46 842	46 842	X	X	X	X	
	liczba rodzin objętych procedurą "Niebieskie Karty"	112 004	112 004	X	X	X	X	
	liczba rodzin wobec których wszczęto procedurę "Niebieskie Karty" w okresie sprawozdawczym	74 277	74 277	X	X	X	X	
	liczba procedur Niebieskie Karty zakończonych w przypadku:	ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy	49 514	49 514	X	X	X	X
		rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań	17 772	17 772	X	X	X	X
	liczba wszczętych dochodzeń w sprawach związanych z przemocą w rodzinie przez jednostki Policji	27 642	X	27 642	X	X	X	
	liczba postanowień o odmowie wszczęcia dochodzenia w sprawach związanych z przemocą w rodzinie przez jednostki Policji	16 374	X	16 374	X	X	X	
	liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez sporządzenie aktu oskarżenia przez jednostki Policji	11 289	X	11 289	X	X	X	
liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez umorzenie postępowania przez jednostki Policji	16 558	X	16 558	X	X	X		

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny				
			Razem	MS	PK	MSWiA	
3.2.2 Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez: - zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie - występowanie do sądu o zastosowanie lub przedłużenie stosowania wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych w przedmiocie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania - występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	liczba zatrzymanych sprawców przemocy w rodzinie przez jednostki policji	ogółem	15 540	X	X	15 540	
		kobiety	465	X	X	465	
		mężczyźni	15 034	X	X	15 034	
	liczba zastosowanych przez prokuratora środków zapobiegawczych w przedmiocie:	dozoru Policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie (art. 275 § 2 kpk)	2 844	X	2 844	X	
		dozoru Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk)	761	X	761	X	
		nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą (art. 275a kpk)	2 400	X	2 400	X	
	liczba złożonych przez prokuratora wniosków do sądu o zastosowanie lub przedłużenie środków zapobiegawczych w przedmiocie:	zastosowania nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	583	X	583	X	
		przedłużenia nakazu opuszczania lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy	72	X	72	X	
		zastosowania tymczasowego aresztowania	1 398	X	1 398	X	
	liczba wniosków, w tym z art. 335 § 1 kpk, do sądu w przedmiocie zastosowania środków karnych lub probacyjnych w przedmiocie:	obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	środki karne	10	X	10	X
			środki probacyjne	15	X	15	X
		zakazu kontaktowania się z określonymi osobami	środki karne	140	X	140	X
			środki probacyjne	106	X	106	X
		zakazu zbliżania się do określonych osób	środki karne	112	X	112	X
			środki probacyjne	81	X	81	X
		nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	środki karne	148	X	148	X
			środki probacyjne	94	X	94	X
	uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych	środki probacyjne		X		X	
	liczba podjętych przez sąd decyzji o uwzględnieniu wniosków prokuratora o	zastosowanie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	1 399	1 399	X	X	
		przedłużenie nakazu opuszczania lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy	136	136	X	X	
zastosowanie tymczasowego aresztowania		863	863	X	X		
liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd w postępowaniu wykonawczym środków probacyjnych polegających na:	obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach	55	55	X	X		
	obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym	34	34	X	X		
	obowiązku powstrzymywania się od zbliżania do pokrzywdzonego	20	20	X	X		
	obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	74	74	X	X		
liczba orzeczeń sądowych uwzględniających wnioski kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd środków probacyjnych polegających na:	obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach	39	39	X	X		
	obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym	21	21	X	X		
	obowiązku powstrzymywania się od zbliżania do pokrzywdzonego	13	13	X	X		
	obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	40	40	X	X		

3.2.3. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych

Rodzaj działania	Wskaźnik			Podmiot odpowiedzialny		
				Razem	MS	
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie - prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba osób oskarżonych o stosowanie przemocy w rodzinie	osądzeni	Ogółem	16 677	16 677	
			w tym art. 207 kk	12 356	12 356	
		skazani	ogółem	13 755	13 755	
			w tym kobiety	674	674	
			w tym mężczyźni	13 079	13 079	
			w tym art. 207 kk	10 263	10 263	
			w tym kobiety	380	380	
			w tym mężczyźni	9 883	9 883	
		uniewinnieni	Ogółem	433	433	
			w tym art. 207 kk	303	303	
		warunkowo umorzone postępowanie	Ogółem	1 558	1 558	
			w tym art. 207 kk	1 196	1 196	
		umorzono postępowanie	Ogółem	907	907	
			w tym art. 207 kk	589	589	
	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, wobec których orzeczono kary	grzywny	Ogółem	750	750	
			w tym art. 207 kk	187	187	
		ograniczenia wolności	Ogółem	1 214	1 214	
			w tym art. 207 kk	678	678	
		pozbawienia wolności	Ogółem	11 738	11 738	
			w tym art. 207 kk	9 355	9 355	
		w tym pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem	Ogółem	9 574	9 574	
			w tym art. 207 kk	7 905	7 905	
		liczby orzeczonych środków karnych i probacyjnych	obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	środki karne	33	33
				w tym wobec kobiet	x	x
	w tym wobec mężczyzn			33	33	
	środki probacyjne			73	73	
	w tym wobec kobiet			4	4	
	w tym wobec mężczyzn			69	69	
	zakaz kontaktowania się z określonymi osobami		środki karne	329	329	
			w tym wobec kobiet	18	18	
			w tym wobec mężczyzn	311	311	
			środki probacyjne	506	506	
			w tym wobec kobiet	20	20	
			w tym wobec mężczyzn	486	486	
	zakaz zbliżania się do określonych osób		środki karne	297	297	
			w tym wobec kobiet	18	18	
			w tym wobec mężczyzn	279	279	
			środki probacyjne	304	304	
			w tym wobec kobiet	12	12	
			w tym wobec mężczyzn	292	292	
	nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym		środki karne	269	269	
			w tym wobec kobiet	11	11	
w tym wobec mężczyzn			258	258		
środki probacyjne			455	455		
w tym wobec kobiet			8	8		
w tym wobec mężczyzn			447	447		
uczestnictwo w programach korekcyjno-edukacyjnych	środki probacyjne		821	821		
	w tym wobec kobiet		37	37		
	w tym wobec mężczyzn		784	784		
- prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej	liczba orzeczeń w zakresie władzy rodzicielskiej z uwagi na stosowanie przemocy w rodzinie	ograniczenie władzy rodzicielskiej (art. 109 § 2 kro)	liczba orzeczeń	592	592	
			liczba dzieci	1 139	1 139	
		pozbawienie władzy rodzicielskiej (art. 111 kro)	liczba orzeczeń	116	116	
			liczba dzieci	206	206	
- prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji	liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie (opróżnienie lokalu mieszkalnego bez prawa do lokalu socjalnego)			1 099	1 099	
	liczba złożonych do sądu cywilnego wniosków o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny			1 406	1 406	
	liczba orzeczeń dotyczących zobowiązania osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny			571	571	

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny					
			Razem	MRPiPS	MS	PK	MZ	
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba przekazanych Policji lub kuratorom sądowym informacji przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc		2 407	2 407	X	X	X	
	liczba przekazanych w/w organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez konsultantów telefonu interwencyjno-informacyjnego prowadzonego przez PARPA o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc		4	X	X	X	4	
	liczba wniosków prokuratora do sądu w postępowaniu wykonawczym w przedmiocie:	zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	72	X	X	72	X	
		odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	1	X	X	1	X	
	liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o:	zarządzenie wykonania warunkowo zawieszonej kary pozbawienia wolności (art. 12d ustawy)	Złożone	1 132	X	1 132	X	X
			uwzględnione przez sąd	755	X	755	X	X
		odwołanie warunkowego zwolnienia (art. 12d ustawy)	Złożone	147	X	147	X	X
			uwzględnione przez sąd	109	X	109	X	X

3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Dz. U. z 2015 r., poz.1390)

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
3.3.1. Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	12	12

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	MS
3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie: - w warunkach wolnościowych - w jednostkach penitencjarnych	liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	563	314	249

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MS	PK
3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	Liczba wniosków prokuratora z art. 335 paragraf 1 kpk o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych		X	
	liczba wniosków prokuratora do sądu o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego	38	X	38
	liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego	291	291	X
	liczba wniosków dyrektorów zakładów karnych do sądu penitencjarnego o nałożenie obowiązku uczestnictwa skazanego w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych po odbyciu kary, w przypadku udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia, jeżeli skazany nie został objęty takim programem w trakcie pobytu w zakładzie karnym.	1 510	1 510	X

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MS	
3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń	liczba orzeczeń nakładających na osoby stosujące przemoc w rodzinie obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych	1 046	1 046	
	liczba skierowań do uczestnictwa w w/w programach	1 155	1 155	
	liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	4 995	4 995
		kobiety	177	177
		mężczyźni	4 818	4 818
	liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	4 705	4 705
		kobiety	164	164
mężczyźni		4 249	4 249	

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	
3.3.5. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	coroczny raport dotyczący realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych		x	x
	liczba podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych		238	238
	liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	4 434	4 434
		kobiety	418	418
		mężczyźni	4 016	4 016
	liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	2 443	2 443
		kobiety	177	177
		mężczyźni	2 266	2 266

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny			
		Razem	MRPiPS	MS	
3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie	ogółem	342	342	X
		kobiety	21	21	X
		mężczyźni	321	321	X
	liczba osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone z uwagi na popełnienie czynu podobnego	ogółem	24	X	24
		kobiety	X	X	X
		mężczyźni	24	X	24

3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	
3.4.1. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie		111	111
	liczba osób, które przystąpiły do programów psychologiczno-terapeutycznych	ogółem	1 274	1 274
		kobiety	237	237
		mężczyźni	1 037	1 037
	liczba osób, które ukończyły programy psychologiczno-terapeutyczne	ogółem	827	827
		kobiety	159	159
mężczyźni		668	668	
3.4.2. Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów psychologiczno-terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie	ogółem	55	55
		kobiety	1	1
		mężczyźni	54	54

4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny						
		Razem	MRPiPS	MS	MSW	MZ	MEN	MKiDN
4.1.1. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja	liczba podjętych decyzji dotyczących wprowadzenia właściwych treści do programów kształcenia zawodowego	183	1	46	X	15	X	121
	liczba realizowanych programów	586	1	46	9	76	6	448
	liczba osób objętych treściami programowymi	45 098	231	584	6 492	6 351	24 415	7 025
4.1.2. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów doskonalenia zawodowego i ich realizacja	liczba przeprowadzonych szkoleń	751	X	X	X	X	751	X
	liczba uczestników szkoleń	3 346	X	X	X	X	3 346	X

4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny					
		Razem	MRPiPS	MS	PK	MSWiA	MZ
4.2.1. Opracowywanie oraz wydawanie wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 5 ustawy)	wytyczne do prowadzenia szkoleń	X	X	X	X	X	X
4.2.2. Opracowywanie i wydawanie wytycznych dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	wytyczne dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury	X	X	X	X	X	X
4.2.3. Opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania	opracowane materiały instruktażowe, zalecenia i procedury w każdym województwie	14	14	X	X	X	X

4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez: - utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych instytucji wojewódzkich i okręgowych, - nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie - przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	umieszczenie i coroczna aktualizacja na stronach internetowych właściwych instytucji bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb	164	25	56	65	18	
	liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	1 929	89	1 824	10	X	6

4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	
4.3.1. Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1 dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w tym przedstawicieli: - jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, - gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, - Policji, - oświaty, - ochrony zdrowia, - sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych, - służby więziennej - innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych /grup roboczych	liczba szkoleń w każdym województwie	91	91	
	liczba przeszkolonych przedstawicieli	ogółem	3 404	3 404
		jednostek organizacyjnych pomocy społecznej	1 664	1 664
		gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych	190	190
		Policji	736	736
		oświaty	467	467
		ochrony zdrowia	30	30
		sędziów	2	2
		prokuratorów	13	13
		kuratorów sądowych	111	111
		służby więziennej	43	43
		innych podmiotów	148	148

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny			
		Razem	MS	MSWiA	MZ
4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba szkoleń	1 710	60	1 636	14
	liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb	29 636	1 356	27 430	850

4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
4.4.1. Organizowanie ogólnopolskiej konferencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	liczba zorganizowanych konferencji	1	1
	liczba osób uczestniczących w konferencji	160	160
4.4.2. Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia	liczba osób poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego	10 591	10 591